This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

Digitized by Google

G. KERPEN
WIJK-MAASTRICHT
BERKELEY
LIBRARY
UNIVERSITY OF
CALIFORNIA

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PUBLICATIONS

DE LA SOCIÉTÉ

HISTORIQUE ET ARCHÉOLOGIQUE DANS LE LIMBOURG

à MAESTRICHT.

TOME LX.

QUATRIÈME SÉRIE

TOME V.

Vis unita major.

1924.

IMP. LEITER-NYPELS, MAESTRICHT.
1924.

Digitized by Google

LOAN STACK

Digitized by Google

DH801
L7L5
P8
v.60

NAAMLIJST DER LEDEN

1924.

BESTUUR.

S. H. J. Schaepkens van Riempst, Voorzitter.
P. Albers, S. J., onder-Voorzitter.
Dr. P. M. H. Doppler, Secretaris.
Dr. W. Goossens, Conservator.
Louis baron de Crassier, Penningmeester.
V. Schols, Bibliothecaris.
Dr. P. J. M. van Gils.
H. Pijls.
W. Sprenger.

CORRESPONDEERENDE LEDEN.

Beckers, Dr. H. J., Beek (L.).
Berger, Mr. B. M., Venlo.
Bloemen, J., Venlo.
Chansard, J., Nancy.
Delhougne, G., Sittard.
Dorren, Th., Valkenburg.
Douven, Th., Lottum.
Geradts, J. H. E. H., Posterholt.
Jaspers, Th., Klimmen.
Mostart, L., Gulpen.
Peters, P., Heerlen.
Pubben, M. H., Nederweert.
Pyls, N., Wijnandsrade.
Russel, Mr. A. H. J., Geleen.
Smeets, H., Weert.
Spierts, H., Terwinselen.
Starmans, Jos., Nuth.
Vencken, M., Obbicht-Papenhoven.
Welters, F., Voerendaal.

Digitized by Google

LEDEN.

Adam, J., Meerssen.
Aelst-Arnoldts, Ern. van, Maastricht.
Aken, Mej. M. van, Caberg.
Albers S. J., P., Maastricht.
Alberts, Jos., Heerlen.
Algemeene Overste der Broeders van de Onbevlekte Ontvangenis van Maria, Maastricht.
Ansembourg, graaf A. de Marchant et d', Amstenrade.
Ansembourg, graaf Rud. de Marchant et d', Neuburg bij Gulpen.
Bartels, Antoon J., Heerlen.
Batta, Mr. Em., Indramojoe (Ned. Indië).
Beesmans, K., Maastricht.
Beckers, Dr. H. J., Beek.
Beckers, Mr. Nic., Sittard.
Beneden, Leop. van, Maastricht.
Berger, Mr. M. B., Venlo.
Beusmans, Jos., Sittard.
Bibliotheek van het Groot-Seminarie, Roermond.
Bibliotheek van het Klein-Seminarie, Rolduc.
Bibliotheek der Universiteit, Amsterdam.
Bibliotheek der Universiteit, Luik.
Bibliotheek der gemeente, Maastricht.
Bieberstein Rogalla Zawadsky, Mr. C. baron de, Sittard.
Bloemen, H., Merselo.
Bloemen, J., Venlo.
Boosten, Alph., Maastricht.
Bours, Math., Roermond.
Briels, fr. Matth., Heerlen.
Brounts, P., Beek.
Brune, M. F. J., Maastricht.
Canisius, J., Schinnen.
Carmelieten, Geleen.
Cenin, Mr. J. W., Houthem.
Claessens, Mgr. J. D. L., Sittard.
Coenegracht, L. D. L. M., Maastricht.
Corten, Alb., Maastricht.
Crassier, L. baron de, Limmel.
Crassier, baron W. de, Luik.

Digitized by Google

Cremers, P. L., Nuth.
Damen, F. A. L. L., Geleen.
Daniëls, M., Nijmegen.
Delhougne, Edm., Sittard.
Delhougne, G., Sittard.
Delhougne, H., Sittard.
Diepen, J., Valkenburg.
Diepen, K., Valkenburg.
Dooren, P. H. van, Sittard.
Doppler, Dr. P. M. H., Maastricht.
Dorren, Th., Valkenburg.
Douven, Th. S. D., Lottum.
Dresen, H., Schaesberg.
Driessen, P., Gronsveld.
Driessen, R., Heel.
Dumoulin, Dr. Eug., Maastricht.
Dutihl-Jurgens, J. A., Rotterdam.
Dyserinck, H., Maastricht.
Ebeling, H. J. M., 's-Hertogenbosch.
Eberhard, G., Maastrichht.
Emonds-Brouwers, J., Heerlen.
Everts, W. H., Roermond.
Everts, P., Rolduc.
Franssen, C., Roermond.
Funke, H. C., Arnhem.
Geloes, graaf R. de, Eijsden.
Geradts, J. H. E. H., Posterholt.
Gerards, L., Heerlen.
Giffen, Dr. A. E., Groningen.
Gilissen-Lemaire, N., Luik.
Gils, Dr. P. J. M., Roermond.
Goessen, G. H., Gronsveld.
Goessens, J. W., Roermond.
Goffin, Mej. M., Amstenrade.
Goossens, Dr. W., Maastricht.
Gorris S. J., G., Maastricht.
Graafland, Jhr. J., Maastricht.
Grein-Moersheim, Nieuwstad.
Grinten, Th. van der, Venlo.

Digitized by Google

Grispen, J. A. L., Born.
Groenendael, J. H. H. van, Maastricht.
Grossier, J. S., Amsterdam.
Grossier, L., Maastricht.
Gusgens, J., Maastricht.
Haex, Mr. A., Heerlen.
Haex, Mr. L., Maastricht.
Haffmans, O. M. L., Helden.
Hagdorn, A. J. H., Maastricht.
Hangx, J., Susteren.
Hendricks, M., Heerlen.
Heyden, Mr. E. J. J. van der, Rotterdam.
Hobus, H. H. B., Eijsden.
Hoefer, F. A., Hattem.
Hoens, J. S., Doenrade.
Hövell tot Westerflier, Mr. E. O. J. M. baron van, Maastricht.
Holvoet, Jhr. Adr., Maastricht.
Hustinx, Alph., Maastricht.
Hustinx, Dr. Ed., Heerlen.
Huynen, J., Maastricht.
Jacobs, J., Heer.
Janssen, M. J. J., Meerloo.
Janssen, P., Beek.
Janssen, W. J., Schinnen.
Jaspar, Dr. E. J. H., Maastricht.
Jaspers, Th., Klimmen.
Jezuïeten, Maastricht.
Jongen, J. J., Schaesberg.
Kayser, J., Venlo.
Kengen, Aug. C., Caberg.
Keuller, L. A. J., Maastricht.
Klincksieck, C., Parijs.
Klinkenbergh, Fr., Sittard.
Klijnen, M. P. Jos. H., 's Gravenhage.
Kooy, J. J. van der, Maastricht.
Koten, Willy, Hommert bij Amstenrade.
Krekelberg, G., Roermond.
Kremer, K., Waubach.
Kruisheeren, Maeseyck.

Digitized by Google

Lamberts Hurrelbrinck, Mr. P., Maastricht.
Lemmens, Wed. J., Beek.
Leufkens, Dr. F. J., Voerendaal.
Lienaerts, Ernest, Merkelbeek.
Ligtenberg, P. C., Maastricht.
Loë, baron L. de, Mheer.
Loomans, P., Maastricht.
Lousberg, Jos., Maastricht.
Lousberg jr., Jos., Maastricht.
Luyten, G. H., Maastricht.
Maesen de Sombreff, Jhr. Mr. L. H. L. J. van der, Hulsberg.
Maesen de Sombreff, Jhr. Mr. George van der, Luik.
Mannens, Mgr. Dr. P., Roermond.
Marres, Cl., Maastricht.
Marres, V., Maastricht.
Merckelbach, J. M. M. H., Maastricht.
Meijs, Ph. A. A., Geleen.
Mialaret, J. H. A., 's Gravenhage.
Mols, J. M., St. Pieter bij Maastricht.
Mosmans C. ss. R., H., Wittem.
Mostart, L., Gulpen.
Mücker, C., Heerlen.
Müller, P. L. J. H. A., Amsterdam.
Neven, Dr. L. Theod., Herderen.
Neys, Mr. Maurice, Luik.
Nispen tot Zevenaar, Jhr. E. O. van, 's Gravenhage.
Nuyts, Jos., Maastricht.
Nypels, Ch., Maastricht.
Nypels, Ed., Maastricht.
Nypels, J., Maastricht.
Nijst, L. J. H., Vaesrade-Nuth.
Oliviers, Chr., Gronsveld.
Op de Coul, Ch., Swolgen-Tienray.
Oppen, H. van, Maastricht.
Oppen, Mr. Jos. van, Maastricht.
Paulussen, Mr. H., Maastricht.
Peters, G. J. H., 's-Gravenhage.
Peters, P. J. M., Heerlen.
Philippens, J., Maastricht.

Digitized by Google

Postmes, Jos. A., Maastricht.
Pubben, M., Nederweert.
Pijls, H., Schinnen.
Pijls, N., Wijnandsrade.
Pijls, V., Schinnen.
Ramakers, H., Geleen.
Ramakers, M. N., Sittard.
Raven, Jos., Roosteren.
Receveur, K., Maastricht.
Redactie v. d. „Volksmissionaris", Roermond.
Regout, Eduard H. J., Vaeshartelt (Meerssen).
Regout, Jules, Maastricht.
Resink, J., Maastricht.
Roebroeck, Dr. M. H. H., Maastricht.
Ronde, H. A. H. de, Maastricht.
Rossum, Mr. Th. Corn., Heerlen.
Russel, Mr. H., Geleen.
Rutten, Dr. F., Geulle.
Rutten, G., Maastricht.
Ruys de Beerenbrouck, Jhr. Mr. G. L. M. H., Holtum.
Ruys de Heerenbrouck, Jhr. Mr. Ch. J. M., 's-Gravenhage.
Sandthövel, W. J., Amby.
Sassen, Dom., Maastricht.
Savelberg, Mr. H. M. A., 's-Gravenhage.
Schaepkens van Riempst, S. H. J., Maastricht.
Schaepkens van Riempst, H. S. M. J., Maastricht.
Schaepkens van Riempst, J. M. I., Maastricht.
Schaepkens van Riempst, Dr. L., Maastricht.
Schatten, J., Schaesberg.
Schleiden, F., Vijlen.
Schoenmaeckers, R., Gent.
Schoenmakers, Dr. A., Sittard.
Schols, Dr. P., Maastricht.
Schols, V., Maastricht.
Schoonbrood, M. G., Maastricht.
Schoth, J. G. H., Maastricht.
Schrijnemackers, H. J. P., Amstenrade.
Schrijnen, Mgr. L. J. A. H., Roermond.
Secretarie der gemeente Maastricht.

Digitized by Google

Selys-Longchamps, barones R. de, Borgharen.
Simenon, G., Luik.
Spauwen, Arn., Gronsveld.
Speet, L. A. J. C., Amsterdam.
Spierts, Hub., Terwinselen.
Sprenger, W., Maastricht.
Sprockel, C., Kerkrade.
Stappers, Th., Heerlen.
Stols, Jr., Alex., 's-Gravenhage.
Stuers, Jonkvrouwe Alice de, 's-Gravenhage.
Tielens, Jos., „Weert" (Meerssen).
Timmers, J. Théoph. M., Sittard.
Trappisten, Lilbosch (Pey).
Tuyl van Serooskerken, A. baron van, Hilversum.
Uden, J. D. H. van, Tiel.
Vandebriel, H., Heerlen.
Veen, Dr. J. S. van, Arnhem.
Vencken, C. J. H., Obbicht-Papenhoven.
Venne, A. J. H. M. van de, Rolduc.
Venne, J. van de, Houthem.
Verheggen, P. Th., Buggenum.
Verzijl, Jan, Venlo.
Vlekke, B., Maastricht.
Volmer, P., Leijenbroeck.
Voort, J. van de, Heerlen.
Welters, Ad., Maastricht.
Welters, F., Weert.
Welters, Fr., Voerendaal.
Wessem, J. L. M. H. van, Sittard.
Widdershoven, Dr. Aug., Heerlen.
Willemse, Dr. A., Kerkrade.
Wit, Mr. J. J. de, Maastricht.
Wouters, J. A. H., Maastricht.
Wyk, Dr. F. W. van, Maastricht.
Wylich, W. van, Venlo.
Zwaan, Joh. Th. van der, Caberg (Maastricht).

Digitized by Google

LEDENVERGADERING

GEHOUDEN DONDERDAG 22 MEI 1924.

Deze vergadering werd gehouden in het Museumgebouw te Maastricht aan de Lenculenstraat te 2½ uur namiddag en werd bijgewoond door 35 leden, die allen het presentieregister teekenden.

Nadat de voorzitter de vergadering had geopend, heette hij in hartelijke woorden de aanwezigen welkom en deelde mede dat de heeren D. G. van Gils en V. Schols bericht hadden gegeven van hunne verhindering. Op zijn verzoek gaf de secretaris voorlezing der notulen van de vorige ledenvergadering, die zonder bemerking werden goedgekeurd en vastgesteld. Vervolgens bracht deze verslag uit over het afgeloopen jaar, de penningmeester over de finantiën en de conservator over den toestand en lotgevallen van het museum, welke drie verslagen in hun geheel hieronder volgen. Voor het nazien der rekening van den penningmeester met de bijbehoorende bescheiden werden aangewezen de heeren J. G. Schoth, Jos. Gusgens en Ern. van Aelst.

Daarna werd overgegaan tot keuze van drie bestuursleden ter voorziening in de vacaturen ontstaan door de periodieke aftreding der heeren V. Schols, H. Pyls en P. Doppler. Alle drie werden herkozen.

Na deze administratieve zaken verkreeg de Zeer Eerwaarde Pater G. Gorris S.J. het woord om zijne aangekondigde lezing te houden: De bewoners van Zuid-Limburg in den Romeinschen tijd. Het zal onnoodig zijn eenig relaas over dat belangrijk en goed bestudeerd onderwerp te geven, daar de lezing in haar geheel in dit deel der „Publications" afgedrukt is.

Bij de rondvraag verkreeg de Heer A. Welters het woord en gaf zijne verwondering erover te kennen dat bij het nagaan der ledenlijst hij zoo weinig intellectueelen vond onder hun getal en meende het

Digitized by Google

Bestuur in overweging te moeten geven pogingen aan te wenden om meerdere dier leden voor ons Genootschap aan te werven en meer propaganda te maken voor het Museum. De heer L. Keuller sloot zich hierbij aan, doch wenschte de propaganda voor het Genootschap en het museum gescheiden te zien. Het Bestuurslid, de heer W. Sprenger, diende beide heeren van antwoord en gaf eene opsomming der propagandamiddelen die al in de laatste jaren door het Bestuur zijn aangewend, als advertentie's, affiches aan het station, bij gelegenheid van feesten, de Heiligdomsvaart, colportage, aanschrijven aan de hoofden van school waaraan weinig of geen gehoor is gegeven.

De Zeer Eerw. Heer Kengen, pastoor te Caberg vestigde de aandacht op het belang der maandelijksche bijeenkomst, welke hij niet genoeg kan aanbevelen en nadat de heer Dr. F. Rutten nog gewezen had op de noodzakelijkheid om het museum populair te maken en niemand meer het woord verlangde sloot de voorzitter de vergadering met de dankzegging aan de aanwezigen voor hunne opkomst en hunne belangstelling.

Toen werden, om tegemoet te komen aan het te kennen gegeven verlangen, onder geleide van den heer Sprenger de vestingwerken der stad bezocht en onder voorlichting van den WelEerw. heer A. Welters de kerk van O. L. Vrouw en haar kloostergang.

Het verslag van den Secretaris is het volgende:

Zonder op het verslag vooruit te loopen kan ik U mededeelen, dat, gezien de omstandigheden, wij alle reden hebben om over het afgeloopen jaar tevreden te zijn en God te bedanken voor zijn zegen.

In het Bestuur kwam geene verandering; zooveel mogelijk vergaderde het op den gestelden tijd.

Het jaar begon met 219 leden; 5 ontvielen ons door den dood, 7 namen ontslag, daartegen werden 22 nieuwe leden aangenomen, zoodat op ultimo December het getal bedroeg 227. Voor het aanbrengen van nieuwe geschikte leden houdt het Bestuur zich ten zeerste aanbevolen.

Door de Commissie van advies in zake de musea werden het oordeel en de zienswijze van het Bestuur gevraagd over het conceptreglement der vereeniging voor het bodemonderzoek en de bewaring der voorhistorische vondsten, welke vereeniging te 's Gravenhage gevestigd is. Uit het vastgesteld reglement is gebleken, dat

Digitized by Google

men rekening heeft gehouden met de door het Bestuur gemaakte opmerkingen en voorgestelde wijzigingen.

Het gevoelen van het Bestuur werd ook gevraagd door de Gedeputeerde Staten in dit gewest in zake de afgraving van den St. Pietersberg door de Maatschappij Cimenteries et briqueteries réunies de Bonne Espérance, terwijl de hulp van het Bestuur werd ingeroepen door het Comité der historische afdeeling van de internationale tentoonstelling op gasgebied te Amsterdam in 1923 gehouden; voor die tentoonstelling werd de maquette van Minckelers uit het museum te leen verstrekt.

Woensdag 16 Mei had de algemeene vergadering plaats, die door 28 leden werd bijgewoond. Uit de voorgelezen notulen heeft U reeds vernomen wat daarop behandeld is.

De najaarsexcursie had plaats Donderdag 13 September. Die excursies mochten zich tot heden in eene blijvende, zelfs toenemende belangstelling der leden verheugen en brengen niet weinig er toe bij om den onderlingen band te bestendigen. De excursie had ten doel een bezoek aan de musea van Luik met name het Musée Curtius, Musée d'Ansembourg en het bisschoppelijk Museum. In de beide eerstgenoemden, die wij in den morgen bezochten, werden wij rondgeleid en ingelicht door den directeur van het museum den heer H. J. Servais, wien voor zijne welwillendheid een woord van dank hier op zijn plaats is. Het is niet doenlijk om in een kort bestek als dit verslag zelfs een flauw begrip neer te leggen van wat al schatten aan kunst en geschiedenis in het Musée Curtius bewaard worden. De deelnemers zullen ongetwijfeld met de meeste voldoening terugdenken aan dat bezoek dat uit den aard der zaak slechts vluchtig heeft kunnen zijn; bij hen is zeker het verlangen opgewekt om zoodra mogelijk een nieuw bezoek te brengen.

Het Musée d'Ansembourg, bestaande uit een patricisch huis uit de 17e eeuw is rijkelijk versierd met snij- en beeldhouwwerk en bevat veel goed onderhouden meubilair uit dien tijd.

In den namiddag werd het bisschoppelijk museum bezocht, dat gevestigd is in een bovenzaal van het complex der kathedraal. Het bergt hoofdzakelijk voorwerpen van kerkelijken aard, waaronder meerdere beelden en enkele schilderijen van kunstwaarde. Bij meerdere plaatsruimte zouden die voorwerpen meer tot hun recht komen.

De maandelijksche bijeenkomsten, die door meerdere leden geregeld worden bezocht, hebben een meer intiem karakter; toch bie-

Digitized by Google

den zij veel leerrijks, daar een ieder van het zijne te berde brengt en mededeeling doet. Gewoonlijk zijn 12 tot 15 leden aanwezig.

Het 59e deel der „Publications" kwam op tijd gereed en bracht eene groote verheugenis mede. Rijkelijk geillustreerd kwam het, wat den omvang betreft, de vroegere deelen nabij, hetgeen door de hooge drukkosten in de laatste jaren onmogelijk was geworden. De afleveringen der Maasgouw verschenen geregeld. Beide periodieken mogen zich in een toenemende belangstelling verheugen, vooral de Publications, waarvan in het afgeloopen jaar meerdere deelen gevraagd en gekocht werden, zooals U aanstonds zult vernemen uit het verslag van den penningmeester. Dit blijkt nog meer uit de aanvraag om onze Publications te ontvangen door de Pruisische Staatsbibliotheek te Berlijn, en door de Bibliothèque d'Art et d'Archéologie te Parijs en het Institut d'Art et d'Archéologie te Luik, welke beide laatsten ze vroegen in ruil voor hare werken. De Maasgouw werd in ruil gevraagd door de redactie van St. Geertruids minne, een periodiek verschijnend te Bergen-op-Zoom en gewijd aan de volkskunde van West-Brabant.

Op de gewijzigde statuten, vastgesteld in het najaar van 1922 werd in den loop van 1923 de Koninklijke goedkeuring verkregen. Door de hooge loonen is het nog niet mogelijk geweest ze te laten drukken.

Het verslag van den penningmeester, L. Baron de Crassier, over zijn finantieel beheer van 1 Mei—31 December 1923, is het volgende:

ONTVANGSTEN.

Mei 1	Saldo in kas	fl. 397.15
	Contributie der leden	„ 1314.—
	Van verkochte „Publications" en „Maasgouw"	„ 92.15
	Entree's voor het Museum	„ 140.50
	Subsidie van het Rijk	„ 72.—
	id. der Provincie	„ 600.—
	Bijdrage der Gemeente Echt	„ 250.—
	Anonieme gift	„ 144.—
		fl. 3009.80—

Digitized by Google

UITGAVEN.

Drukwerk	fl.	44.30
Drukkosten der „Maasgouw"	„	749.42
Drukkosten der „Publications" . . .	„	1439.80
Rekening van firma Goffin	„	24.35
Vergoeding voor den concierge enz. . .	„	162.72½
Water- en gasverbruik	„	53.62
Steenkolen en turven	„	141.49
Contributie Oudheidkundigen Bond en Bibliophiles	„	20.75
Zegels ouderdomsrente, vrachten en diversen	„	104.40
Van rekeningen wegens gedane leveranties en werkzaamheden aan het Museum . .	„	133.33
	fl.	2874.18½

Ontvangsten .	fl.	3009.80
Uitgaven . .	„	2874.18½
Saldo . . .	fl.	135.61½

Het verslag van den conservator Dr. W. Goossens over den toestand van het Museum luidt aldus:

Het gebouw en de lokalen verkeerden evenals het jaar te voren doorgaans in een bevredigenden toestand.

Ondanks alle pogingen aangewend door het Bestuur is er nog geene geschikte bewaarplaats verkregen voor de steenen. Op het oogenblik zijn nieuwe onderhandelingen gaande met het Gemeentebestuur, dat het onhoudbare van den tegenwoordigen toestand heeft ingezien. Laten wij hopen, dat een volgend jaar kan medegedeeld worden, dat de kwestie van het bergen der steenen voorwerpen ten genoege van het Bestuur is opgelost.

Wat de rangschikking en de nummering der voorwerpen betreft, daarmee is weinig vooruitgang gemaakt, sinds de conservator overgeplaatst werd aan het Rijksarchief alhier. Hij beschikt niet meer over voldoende tijd, om dat zoo noodzakelijk werk te voltooien. Het Bestuur heeft nu getracht daarin te voorzien door de aanstelling van een tweetal assistenten, die onder leiding en toezicht van den conservator het Museum definitief in orde zullen brengen. Deze

Digitized by Google

zullen dan ook zorgen voor de samenstelling van een gids voor de bezoekers.

Evenals in het vorig verslagjaar waren de aanwinsten weer vrij aanzienlijk. Ze worden hier niet opgesomd, omdat ze in ons maandblad „De Maasgouw" geregeld zijn vermeld. Een uitzondering meenen wij te moeten maken voor de fraaie schilderij, welke door Mgr. Everts, kanunnik van 't kapittel te Roermond, in bruikleen werd afgestaan. Het doek werd geschilderd in 1699 door den Maastrichtenaar Philip Coclers en stelt een freule van Wittenhorst voor, die te Horst resideerde. Het werd onlangs hersteld door van Bohemen.

De meeste voorwerpen werden weer door schenking of in bruikleen verkregen. Hier past een woord van dank aan allen, die in den loop van het jaar de verzamelingen hielpen uitbreiden.

De opgravingen, die het Genootschap in samenwerking met den Museumdirecteur van Leiden ondernam, hadden succes. De overblijfselen der Romeinsche villa in het Ravensbosch onder Houthem werden geheel blootgelegd. Merkwaardige bouwdeelen kwamen daarbij voor den dag. De oogst aan voorwerpen was niet zoo groot als het jaar te voren. De heer Remouchamps, assistent te Leiden, werkt aan eene wetenschappelijke beschrijving. Zoodra die voltooid is, worden de voorwerpen overgebracht naar ons Museum met een exemplaar der genomen foto's en gemaakte teekeningen. Op het reeds geplunderd grafveld uit Gallo-Germaanschen tijd in de gemeenteheide van Nieuwenhagen werden nog een tweetal graven met succes onderzocht.

Het bezoek aan het Museum kon grooter zijn, ofschoon het tot vreugde stemt, dat door scholen en onderwijsinrichtingen steeds meer en meer gebruik wordt gemaakt van de gunstige bepalingen, welke voor het bezoek door die instellingen zijn vastgesteld. Slechts 704 personen teekenden hun naam in het register der bezoekers tegen 807 in 1922. Laten wij hopen, dat spoedig een gids gedrukt worde voor de bezoekers. Hun aantal zal dan ongetwijfeld toenemen.

Op het einde van dit verslag meent de conservator zijn bijzonderen dank te moeten brengen aan de heeren Sprenger en van Aelst, respect. bestuurslid en lid van ons Genootschap. Bij de ordening verleenden zij eene behulpzame hand. Wanneer het de belangen gold van het Genootschap,, werd nooit tevergeefs een beroep op hunne medewerking gedaan.

En ten slotte meent de conservator namens het Bestuur nogmaals

Digitized by Google

het Museum in de belangstelling der leden te moeten aanbevelen. Het zal zeer op prijs worden gesteld, als het Bestuur tijdig wordt gewaarschuwd, wanneer bij grondwerken oude voorwerpen te voorschijn komen, en ook wanneer een of ander voorwerp, dat onder opzicht van kunst of geschiedenis voor Limburg merkwaardig is, dreigt verloren te gaan. Vooral zal financieele hulp welkom zijn in het geval dat voorwerpen absoluut dienen aangekocht te worden en de middelen, waarover het Bestuur beschikt, daartoe niet voldoende zijn. Ik herinner hier even aan de vondsten, die onlangs gedaan zijn te Stein. Door bemiddeling van dokter Beckers van Beek, dien het Bestuur daarvoor ten zeerste dankt, heeft het Museum ééne der steenen lijkkisten kunnen verwerven. Doch de kosten van aankoop en overbrenging hebben onze financies al zeer bezwaard en toch moet het Bestuur ook den inhoud der kisten zien te verkrijgen. Die behoort thuis in het Limburgsch Provinciaal Museum. Daarom wordt een dringend beroep gedaan op den steun der leden. Laten zij allen meewerken de Steiner vondsten voor Limburg te behouden!

Digitized by Google

KLOKOPSCHRIFTEN IN DE PROVINCIE LIMBURG.

In het jaar 1868 verscheen in deze „Publications", deel V, een opstel, getiteld „Middeleeuwsche klokken en klokopschriften in het Bisdom Roermond" van de hand van den lateren Rijksarchivaris in Limburg Jozef Habets, waarin tal van klokopschriften werden bekend gemaakt. Aangezien bij de thans, door de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg, Afdeeling A, plaats hebbende voorloopige inventarisatie der Nederlandsche Monumenten van Geschiedenis en Kunst, zoo mogelijk de jaartallen der klokken en de namen harer gieters moeten worden opgenomen, vond ik, als lid dezer Afdeeling in Limburg werkzaam, eene ongezochte gelegenheid het meerendeel dezer opschriften te controleeren, waarbij het mij trof, dat van tal van klokken de opschriften in genoemd opstel onjuist zijn weêrgegeven. Dit gaf mij aanleiding het thans verschijnende opstel samen te stellen, tevens ook de omstandigheid, dat mijn onderzoek zich niet tot „middeleeuwsche" klokken bepaalde, maar ook de jongere klokken (tot 1850) betrof, waarvan de opschriften bijzonderlijk voor deze „Publications" van beteekenis zijn, al ware het alléén wegens de namen van tal van geestelijke en wereldlijke autoriteiten en andere personen, die men daarin vermeld vindt en die voor de locale geschiedenis der Provincie Limburg waarde hebben.

Waar ik sprak van minder juist weêrgegeven opschriften in het deel V van dit tijdschrift, mag dit geen blaam geacht worden aan het adres van den eminenten oudheidkundige Habets, wien de Limburgsche Geschied- en Oudheidkunde zoo bijzonder veel te danken heeft. Volgens zijn mededeelingen kreeg hij namelijk tal van opschriften door „tusschenkomst van behulpzame vrienden", en.... het correct opnemen van klokopschriften behoort tot de allermoeilijkste opgaven. Een opname verkregen door oplezen en opschrijven alléén, is, ondanks alle aangewende zorg onbetrouwbaar, en het is daarom ten zeerste aan te bevelen om tevens op een papierstrook

Digitized by Google

een afwrijfsel van het opschrift te vervaardigen, dat men onmiddellijk met het origineele vergelijkt en, waar noodig, verbetert. De medewerkers van den Heer Habets hebben dien maatregel voorzeker niet gekend of noodig geacht. De ervaring heeft mij geleerd, dat, met de grootere zekerheid, die schijnbaar meerdere moeite nog het voordeel biedt van aanmerkelijke tijdsbesparing.

De hier gegeven opschriften werden, waar het tegendeel niet gezegd wordt, op die wijze opgenomen en zijn mèt de in de opschriften zelve aanwezige fouten, zoo getrouw mogelijk aldus, weêrgegeven.

Tot mijn spijt is de lijst der opschriften verre van volledig, zelfs ontbreken er belangrijke opschriften aan, die ik niet afdrukte omdat ik jaartal en gieter onmiddellijk kon verkrijgen en ik ter wille van tijd en onkosten een nader onderzoek achterwege moest laten. Zoo ontbreken b.v. de opschriften der klokken van Horst, Noorbeek, Venlo, Venray, Elsloo, Weert, Susteren e. a. plaatsen.

Eenige zeer oude opschriften zijn, wegens de fraaie unciaaltypen, met behulp van clichés op $^1/_7$, deels op $^1/_{14}$ der ware grootte, in facsimile voorgesteld.

De opschriften zijn chronologisch gerangschikt. Waar alleen de plaatsnaam vermeld staat behooren de klokken tot de parochiekerk der plaats; daarop volgt het jaartal. De tusschen haakjes aangegeven maten zijn, vooraan, die van den klokomtrek ter hoogte van het opschrift, daarachter, met twee cijfers aangeduid, respectievelijk de breedte en de hoogte van de lettertype, gemeten aan de letter o.

Hier acht ik het mijn plicht een woord van dank te richten tot het redactielid den Weleerw. Dr. W. Goossens, die mij herhaaldelijk vriendelijke hulp verleende bij de vertalingen en de verklaring der afkortingen met de, dikwijls eigenaardige, titelaturen. Ook dank aan den Heer Architect W. Sprenger, die zorg droeg voor het copiëeren der afdruksels (die daarbij tot een rechte baan moesten worden gestrekt) ten behoeve der te vervaardigen clichés.

Op verzoek der Redactie stelde ik de hier volgende korte beschrijving samen van het klokkengieten, waartoe ik de gegevens hoofdzakelijk ontleende aan „Glockenkunde" van Karl Walter en aan „Mechanische Technologie" van Prof. D. Grothe.

J. H. A. MIALARET.

Digitized by Google

KORT OVERZICHT VAN HET KLOKKENGIETEN.

Klokken worden gegoten van brons (koper met 20 ad 25 % tin), liefst binnen een uitgraving (damkuil), omdat men alsdan den smeltoven op den beganen grond kan plaatsen, het gloeiende vloeibare metaal gemakkelijk kan laten afvloeien en diens aanmerkelijken druk beteugelen, voorts zonder bijzondere moeite de noodzakelijke langzame afkoeling kan verzekeren.

Het samenstel dat het vloeiende metaal moet opvangen in eene holle ruimte, die nauwkeurig den vorm van de te vervaardigen klok moet bezitten, de z.g.n. *leemvorm,* vervaardigt men volgenderwijze.

Op den kuilbodem wordt, van baksteenen en met leem als bindmiddel, een niet hooge, ronde vlakke verhooging gemetseld, met uitgespaarde luchtkanalen, die van den omtrek loopen naar het midden; midden op die verhooging en eveneens van baksteenen en leem de z.g.n. *kern,* die uitwendig de gedaante moet verkrijgen van het binnenvlak der klok, en waarbinnen, in aansluiting met de luchtkanalen een ronde ruimte wordt uitgespaard om als stookhaard te dienen met haar uitmonding naar boven. In die haardruimte worden tevens, van de eene wandzijde naar de andere, een of twee ijzeren staven waterpas aangebracht met, nauwkeurig in het midden, ronde gaten, door welke gaten een verticale, ronde, ijzeren spilstang kan worden gestoken, die alsdan met de mathematische as van de klok samenvalt en die, bovenaan aan een balk bevestigd, tot steun en spil moet dienen van twee draaibare mallen of afstrijkplanken, welke nauwkeurig den profielvorm, de ééne van het *inwendige,* de andere van het *uitwendige* der te vervaardigen klok moeten bezitten.

De kern wordt, na door een in de haard aangebracht vuur gedroogd te zijn, en voorts weer onder herhaalde uitdroogingen, met immer fijnere leem bestreken onder leiding van den draaibaren binnenmal en ten slotte met dien mal nauwkeurig afgestreken; voorts wordt zij met een papje van natte asch bestreken of met papier beplakt ten einde aanhechting te voorkomen met hetgeen er wederom op wordt aangebracht.

Op de kern brengt men het z.g.n. *hemd* of de „valsche klok" aan, de gestalte van de klok zelve in leem, vervaardigd door het achter elkaar opbrengen van fijne nog al zandrijke leemlaagjes, onder herhaalde uitdroogingen, en onder leiding van den tweeden draaibaren mal, den buitenmal, ten einde nauwkeurig den uitwendigen klokvorm

Digitized by Google

te kunnen verkrijgen; is die uitwendige vorm bijna bereikt, dan wordt, na volledige afkoeling een talklaag (mengsel van vet en was) opgebracht en met den mal afgestreken; de letters der opschriften en de versierselen worden, van was gevormd, met terpentijn op de talklaag geplakt. Op de kroon na, aanschouwt men alsdan den uitwendigen klokvorm.

Het hemd wordt zelf weer omhuld en wel door den z.g.n. ***mantel,*** dien men, met een zeer fijn opgepenseeld leemlaagje te beginnen, met immer en immer grovere leem, uit de hand, tot vrij groote dikte op het hemd aanbrengt, de buitenste lagen versterkt door ijzeren hoepels, gekruist door opgaande ijzerstaven, om den mantel tot één onwrikbaar geheel te maken. Bovenaan wordt alsdan, aansluitende op het vrijgebleven bovendeel van het hemd, de z.g.n. ***kroon*** aangebracht, een topstuk met, doorgaans vier, ooren of hengsels, gevormd van was, waarna dit, in aansluiting met den mantel wederom met leem wordt omwikkeld, met uitsparing van een aantal (voor het ontsnappen der gietgassen noodige) luchtkanalen (windpijpen) en met opbrenging van een groote centrale trechtervormige holte, den ***gietkop*** of gietkoning. Door een krachtig vuur in den kernhaard worden de mantel tot volkomen droogte, de talk en de was tot smelten gebracht.

Daarna moet het hemd of de valsche klok worden verwijderd, waartoe de mantel met een takel of een kraan wordt omhoog gelicht, en de „valsche klok", aan kleine stukken, voorzichtig van de kern wordt weggenomen.

Na wegwissching van de aschlaag of verwijdering der papierlaag, wordt de vuurhaard dichtgeworpen en bovenaan met leem dichtgestreken, waarbij tevens het klepelhangijzer wordt ingezet, van boven uitstekend met een dwarsstaafje, welk uitstek in de bronsmassa moet worden opgenomen.

Met de grootste nauwkeurigheid moet de mantel alsdan weer over de kern worden neergelaten, waardoor de holle tusschenruimte den juisten vorm heeft van de toekomstige klok. Onder vast aanstampen wordt om den mantel de kuil alsdan dichtgeworpen met aarde.

Volgen het gieten, het afkoelen, en ten slotte het uitgraven en het wegnemen van den mantel, het uitnemen van de kern, het verwijderen van de gietaanhangsels, het schoonmaken en soms het retoucheeren van de klok.

Digitized by Google

OPSCHRIFTEN MET UNCIAALLETTERS.

Herkenbosch, om 1300. (1.54 M.; ± 26 × 30 m.M.).

1

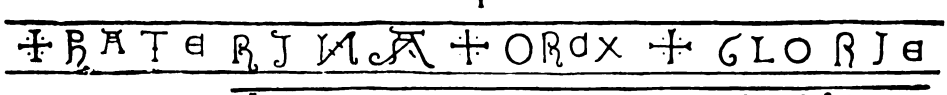

Uit de hand vervaardigde letters, aangebracht tusschen twee smalle effen biesjes.

Echt, om 1300. (2.38 M.; 32 × 40 ad 45 m.M.).

1 2

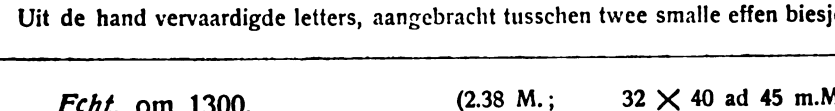

Uit de hand vervaardigde letters, aangebracht tusschen telkens twee biezen, gevormd met behulp van touwtjes. Amandelvormige O's.

Wessem, om 1300. (ongeveer 1.75 M.; 20 ad 25 × ong. 40 m.M.).

1

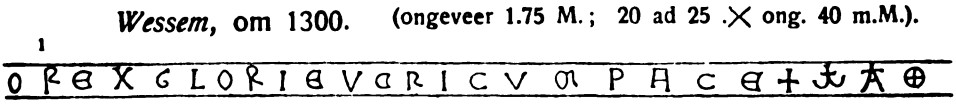

Uit de hand vervaardigde letters tusschen een bovenbies en een dubbele onderbies, gevormd met behulp van touwtjes. Amandelvormige O's. De ω in ankervorm. De klok lijkt van denzelfden maker als van de voorgaande.

Melick, 1337. (1.68 M. 12 × 24 m.M.).

3 1

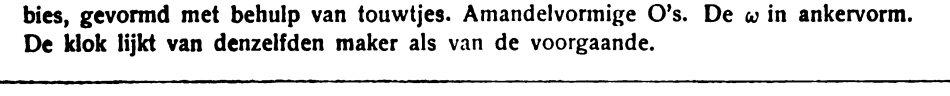

4

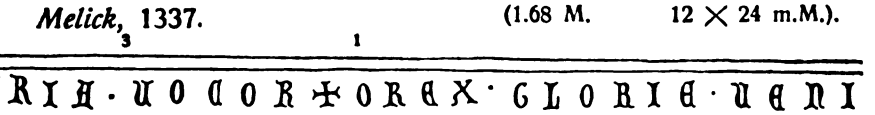

De letters vervaardigd met matrijzen; de woorden, gescheiden door stiprosetjes, zijn geplaatst tusschen een dubbele onder- en een dito bovenbies.

(De volgende opschriften alle gevormd met matrijsletters).

---

1 O Koning der Glorie kom met vrede.
2 Meester Henricus (me fecit) heeft mij gemaakt.
3 (Vocor) ik heet.
4 (Anno domini) in het jaar des Heeren.

Digitized by Google

Vlodrop, 1349. (1.84 M.; 35 × 40 m.M.).
3 6 4 5

✠ MARIA·VOCOR·ET·FACTA·SVM·ANNO·DNI·M·CCC·XLIX·IN·MAIO·

Leliekruisje. Buitengewoon fraaie typen, de woorden gescheiden door zesstralige sterretjes; dubbele bovenbies en dito onderbies.

Linne, 1349. (1.42 M.; 16 × 25 m.M.).
1

+ O : R E X : G L O R I E : X : V E N I : C U M : P A C E

: A : N O : D O : M : C C C : X L I X :

De woorden gescheiden door telkens drie cirkeltjes. De braamkanten der lettermatrijzen zijn duidelijk waarneembaar; er is dus gewerkt met losse matrijs-typen, een bewerking, die misschien de voorloopster is van de boekdrukkunst.

Sevenum, 1369. (1.93 M.; 21 × 28 mM.).

✠ MARIA·IACOBVS·VAN·HALMVNT·HATF·MI·GEMACHT·

GERARDVS·DE·BERGEN·HIERMEISTER·M·CCC·LXIX

Enkele bies boven en onder; de woorden gescheiden door telkens twee vierkante stippen; fraaie plaketje met Christus a. h. Kruis tusschen Maria en Joannes. Elegante letters.

Buggenum, 1373. (1.88 M., 18 × 26 m.M,).

✠ YHESVS·N·R·Y·ANNO·DNI·M·CCC LXXIII·IN·DIE·GERE

NIS·FACT·MER·VE·DE·BVSKO·DVCIS·YHOE·B·M·V·I·ALDAT VND

5 Mēsis = mensis = „de maand" of „van de maand"; mēse = mense = in de maand. In maio = in (de maand) Mei.
6 (Facta sum) ik werd vervaardigd.

Digitized by Google

[7] (Jhesus Nazarenus Rex Judaeorum . anno Domini 1373 in die Gereonis fecit magister W(ilhelmu)s (?) de Buscoducis in honore Beatæ Mariæ Virginis et Aldegundis).

De letters lijken tot twee of drie alphabetten te behooren; zoo zijn de letters A, B, M, R groot, de I's zeer klein, de G's schijnen uit de hand bijgevormd, daar zij alle drie verschillen en slordig van vorm zijn. De woorden zijn gescheiden door zeer kleine O's; dubbel boven- en onderbiesje. Vóór „anno" vier afgedrukte muntjes, waarop ik niets kon herkennen; een daarvan zeshoekig.

Lemiers (kapel), ongedagteekend. (0.80 M.; 10½ × 12 m.M).

Twee regels gescheiden door een biesje; er boven en er onder een bies; de woorden gescheiden door rosetjes.

OPSCHRIFTEN MET FRACTUURLETTERS.

Heel. 1380. (? ; ± 7 × 19 m.M.).

Van deze klok was het mij slechts mogelijk vier woorden af te drukken:

∘ wille ∘ dien ∘ bescermse ∘

Zie overigens „Publications", V, bl. 326.

Oostrum, 1392. (1.30 M.; 8 × 16 m.M.).

† ic beyt Maria magdalena anno [4]domini M ccc x cii [5]mensis septembris

De M van Maria en van het jaartal zijn als hoofdletters bedoelde unciaalletters. Van „septembris" is de eerste s lang. Kruisje en penning, waarop wapenschild met drie balken; beneden en boven twee fijne biesjes; geen stippen of teekens tusschen de woorden.

Maasbree, 1399. (2.04 M.; 10 × 21½ m.M.).

† vocor aldegundis et [6]facta sum ∘ [8]per magistrum arnoldum de [4]grauia anno [5]domini Mcccxcix mense julii.

Wapenschildje met naar rechts klimmenden leeuw. De letters v en s en de m van mense zijn grooter dan de andere en ruim 25 m.M. hoog. Twee biesjes boven en dito onder den regel.

---

7 Jezus de Nazareer, Koning der Joden. In het jaar des Heeren 1373 op St. Gereons-dag vervaardigde (mij) meester Willem van 's Hertogenbosch ter eere van de zalige Maagd Maria en van (de Heilige) Aldegundis.

6 Door meester.

Digitized by Google

Swolgen, 1411. (n. gissing ± 1.80 M.; 9 × 18 m.M.).

† icb eit maria ∘ anno ∘ domini ∘ m ∘ cccc ∘ xi ∘ inden ∘ mei

De woorden wijd uit elkaar; de letters h zeer klein, blijkbaar tot een ander alphabet behoorende.

Hoensbroek, (oude kerk) 1414. (± 1.70 M.; 9 × 16 m.M.).

[9] maria • ut • nos • et • fructus • terre • conse † are • be • dig • mi • ba • gbem • meys • pe • va • tryer • anno • m° • cccc° • x iiii° s y o e w o p n

Volgens Publ. V. moet het opschrift gelezen worden: Maria ut nos et fructus terrae conservare benedicere digneris. Mi hat ghemacht meyster Peter van Tryer anno 1414. Sancte Joannes ewangelista ora pro nobis (vergel. het klokopschrift van Nieuwstad, 1522).

Gennep, 1434. (? ; 10 × 24 m.M.).

maria [3] vocor: [4] anno: domini ✠ cccc xxx iiii

Kruisje, Maltezer? kruis, en 2 wapenschilden met naar rechts klimmenden leeuw, in een waarvan de leeuw 't onderste boven staat. Jaartal met unciale M.

Broekhuizen, 1437. (± 1.40 M.; 7 × 13 m.M.).

[10] † nicolas pater sis nobis o bone pastor ∘ ∘ iobannes de venlo [2] me fecit ∘ ∘ [4] anno domini m cccc xxx v ii

Boven en onder een dubbel biesje.

Broekhuizenvorst, 1440. (? ; 10 × 26 m.M.).

(✠aria vocor [3] anno [4] domini) ✠ cccc x l iobannes de bentem [2] me fecit

Onvolledige afdruk, waaraan het tusschen haakjes geplaatste ontbreekt.

Haelen, 1447. (1.73 M.; 11 × 28 m.M.).

† maria ∘ [3] vocor ∘ [4] anno ∘ domini ∘ m cccc ∘ x l vii ian van ∘ asten

De woorden gescheiden deels door telkens twee stip-rosetjes deels door lelies; dubbele bies boven en onder den regel. Zie opmerking bij Baexem, 1450.

Born, 1449. (? ; 6 × 14 m.M.).

[11] sanctus ∘ dionusius ∘ martir ∘ (?) ∘ (?) (no ?) ∘ (?) ∘ [4] anno ∘ domini ∘ m cccc xlix

Alleen sanctus en anno domini m cccc xlix leesbaar.

---

9 Maria gewaardig U ons en de vruchten der aarde te behoeden en te zegenen.
10 Nicolaas wees voor ons een vader o goede herder.
11 Heilige Dionysius martelaar.

Digitized by Google

Lottum, 1449. (1.93 M.; 11 × 27 m.M.).

[12] † S. geirtrudis : anno . dnī . m cccc . xlix . de mense . iunii . conpleta : est . hec . campana : per . magistrū : iohannem . de . venlo

Waarschijnlijk twee biesjes onder en boven; de woorden gescheiden door telkens een of twee open stippen.

Baexem, 1450. (± 1.80 M.; 11 × 28 m.M).

iacop † maria vocor : anno domini : m : cccc : l : ian : van asten

Waarschijnlijk twee biesjes onder en boven; de o's zijn zeer groot, de letters niet mooi bijeen behoorend. De woorden zijn gescheiden deels door telkens twee stip-cirkels, een kruisje en een lelie, als op de klok van Haelen, die van denzelfden gieter afkomstig schijnt. De lelies zijn omringd door de mijtervormige braam van de matrijs.

St. Odiliënberg, om 1450. (1.34 M.; 11 × 23 m.M.

† maria • heit • ich • meister • corsten • goot • mich

Dubbele bies onder en boven den regel. De woorden gescheiden door rosetten. Op den rand van de klok, onderaan, vier stempeltjes, een klokje voorstellende.

Linne, 1457. (1.78 M.; 11 × 22 m.M.).

[13] st : maertinus episcopus int iaer ons : heren m : cccc ēn : lvii : iacop : clockgietere van . venloe

De rand heeft een fraai fleuronboord met, als doorloopende versiering, om den andere een groote en een kleine palmet, als een soort boogfries; de woorden zijn gescheiden deels door dieren in cirkels (o.a. een hert), deels door lelies, deels door dubbele stippen.

Middelaar, 1461. (1.56 M.; 9 × 18 m.M.).

maria . . . (verder onleesbaar tot . . .) . . . domini (?) . . . m cccc lxi.

Beesel, 1464. (naar taxatie ± 2.00 M.; 10 × 26 m.M.).

ihesus .... maria : iohan : klockengieter † anno : domini : m : cccc : lx iiii :

Het opschrift gedragen door een fraaien onderrand van fleurons, waaruit, als kruismedaillons, twee zeer mooie plaketten groeien van ongeveer 12 c.M. middellijn, het eene Christus aan het kruis tusschen de moordenaars voorstellende en met veel volk, het andere den Gekruisigde tusschen Maria en Joannes.

---

12 Heilige Gertrudis. In het jaar onzes Heeren 1449 in de maand Juni is deze klok voltooid door meester Joannes van Venlo.

13 Sanctus Martinus episcopus = Heilige Martinus bisschop.

Digitized by Google

Ittervoort, 1472. (wellicht 1.55 M.; 9 × 24 m.M.).

† margreta ∘ int ∘ iaer ∘ ons ∘ beren ∘ m ∘ cccc ∘ lxxii jacob ∘ de ∘ ventai

Versierd met wapen van waarschijnlijk Gelderland.

Elsloo, 1484. (? ; 9 × 24 m.M.).

Daarvan bezit ik slechts den afdruk van enkele woorden „gemeinde kloeck van elslo † anno milleno quater c octoageno iv mensis may fuerat fusaq campana bac cunctis grata maria nomen mi . . .?

Ziet de Public. V. bl. 336.

Nunhem (I), 1492. (1.15 M.; 12 × 26 m.M.).

[14] ego vocor ihs maria iohs devenlo grā devenlo mefecit anno dni m cccc xcii

---

Nunhem (II), 1492. (± 1.35 M.; 12 × 26 m.M.).

[14] sante servaes iohās devenlo gradus devenlo mefecit anno dni m cccc xcii

De rand van het opschrift versierd met fleuron-accoladen.

Venlo (raadhuis), 1493. (? ; 8½ × 21 m.M.).

Ihs · maria · Johes · [2]me · fecit · [4]Anno · dni · m° · cccc° · xciii° ·

De woorden gescheiden door rosetjes. Groote hoofdletters (unciaal) en wapenschild van Gelderland.

Tienray, 1493. (1.20 M.; 7 × 18 m.M.).

† jhesus ∘ maria ∘ is ∘ mijnen ∘ naem ∘ gobel ∘ moer ∘ maeckten ∘ mij ∘ int jaer ∘ ons ∘ beren ∘ m ∘ cccc ∘ xciii.

De rand versierd met crête, onderaan met een stip-ornamentatie; de woorden gescheiden door stiprosetjes.

Urmond, 1494. (1.72 M.; 11 × 19 m.M.).

† sanctz martinus beitten ich in die ere goets luden ich den levendigben roepen ich den doeden bescrien ich m cccc xciiii

---

Dieteren, 1496. (1.22 M.; 11 × 21 m.M.).

† steffen · beisch · ich · in · die · eer · goids · luid · ich · den · boesn geistver · drif · ich · m · c · c · c · c · xcvi.

Streep met versiering onder en boven.

---

14 Ik heet Jh(esu)s Maria. Johannes van Venlo (en) Gerardus van Venlo hebben mij gemaakt in het jaar onzes Heeren 1492.

Digitized by Google

Grevenbicht, 1496. (1.74 M.; 11 × 19 m.M.).

† katherina · beite · icb · ad[15] · bonore · dei · pulso · vinos · voco · mortuos · defleo · iobanes · de · alftere · fudit · me · a d · m · c · c · c · c · xcvi

Sierrandje boven en beneden het opschrift.

Broekhuizenvorst, 1500. (? ; ?).

[16] o felyx anna matrona nobylyc(c) yntercede pro nobyc wylbelmuc wylden me fecyt anno dny mccccc.

Hiervan ontbreekt een afdruk. De gieter beschikte blijkbaar niet over de letters f en s.

Urmond, 1506. (1.50 M.; 10 × 19 m.M.).

† sancta maria beitten icb in die ere goetz luden icb wer micb boert die beed sicb anno dni m ccccc vi.

Dezelfde lettertypen als aan de klok van 1494. Het opschrift tusschen versierde biezen.

Swolgen (I), 1514. (1.07 M.; 8 × 15 m.M.).

o yck o beit o lambertus o anno[4] o dni o m o v[c] o en vertein

De woorden gescheiden door stip-rosetten.

Swolgen (II), 1514. (2.23 M.; 10 × 20 m.M.).

o ick o beit o sn o anna o Anno[4] o dni o m o v[c] o xiiii o iobs o de o stralen o en o gerardus o de o venlo o beben o mi o gemaickt

De woorden gescheiden door stiprosetten. Alleen Anno met groote initiaal. Fraai medaillon met Calvarie in omraming met fleurons.

Guttecoven, 1517. (1.66 M.; 10 × 25 m.M.).

ibs ma niclaes is minen naem geven[?] dueven mccccc vaent bescreven xvii daer bi ioris sulris macde mi

Het opschrift opgeluisterd met een penning of medaille-afdruk is aangebracht tusschen versierde biezen.

Wijnandsrade, 1519. 1.38 M.; 7½ × 17 m.M.).

Jbs o Maria o beit o ic o Jacob * va o venrade o goet o micb o den o levende o rope o ic o de o dode o beclage o ic o Anno[4] o dni o xv[c] o en o xix[5] o mesis o ma o

De hoofletter A, J en M unciaal; de woorden gescheiden door stippen. De klok is versierd met fraaie medaille-afdrukken: een Calvarie, een Maria m. h. Kind in stralen en Maria in wolken voorstellend, voorts twee wapenschildjes van de familie Mascherel.

---

15 Ter eere Gods luid ik, (niet „vinos" maar „vivos") de levenden roep ik, de dooden beween ik, Johannes van Alftere goot mij in het jaar onzes Heeren 1496.

16 O gelukzalige Anna edele Vrouwe wees onze bemiddelaarster. Wilhelmus Wilden maakte mij in het jaar des Heeren 1500.

Digitized by Google

Welten, 1519. (1.25 M.; 7½ × 17 m.M.).

sts · martinus · beite · ich · Jacob · van · venroed · goet · mich · de · leve · rope · ich · de · doden · beclage · ich · Anno · dni · xv^c · en · xix · mesis · mai

De hoofletters A en J unciaal; de woorden gescheiden door open stippen. De klok versierd met twee medaille-afdrukken: Calvarie en Maria met het Kind in stralen, een penning-afdruk en drie gekruiste knoken.

Blijkbaar van denzelfden gieter als van de klok v. Wijnandsrade, 1519.

Broekhuizenvorst, 1520. (? ; 10 × 17 m.M.).

16a (Salvator mundy salva nos omnes) wylbelmus wylden me fecyt anno domyny m ccccc x x

Onvolledige afdruk, waaraan het tusschen ( ) geplaatste ontbreekt.

Nieuwstadt, 1522. (0.98⁵ M.; 8 × 21 m.M.).

† Johannes ewangelista beischen ich anno dni m v^c xxii

De J grootere unciaalletter.

Heel, 1524. (2.05 M.; 16 × 30 m.M.).

Steven is mich minen naem geven doen m ccccc vant becsrevn ende xxiiii daer bi ioris Sulris macde mi iohanna een dochter van montfordt i b s

Eigenaardige fractuur-letters, denkelijk gevormd uit gevouwen reepjes lood- of koperplaat. De aanvangletter S van de namen „Steven" en „Sulris" doet eenigszins denken aan een C, zoodat sommigen „Culris" hebben gelezen; die letter S van „Steven" en „Sulris" zijn echter identiek en lijken voorts volstrekt niet op de gewone letter C, die negen maal in het opschrift voorkomt. Het (heraldisch) rechts geplaatste wapenschild draagt drie molenijzers (2,1); het linkerschild is gevierendeeld, 1 en 4 met drie bijlen (2,1), 2 en 3 met drie balken. De biezen zijn versierd met lelieboogjes.

Oirlo, 1526. (2.12 M.; 12½ × 31 m.M.).

sante gertruydt · anno · domini · m · ccccc · xxvi · daer · bi · goet · aelbert bachman · mi · yck · werfrou · die · leven · on · bescrey · die · doden · yc · roep · tegen · den · doner

„werfrou" moet denkelijk „werscou" zijn. De woorden zijn gescheiden door rosetjes; de opschriftbaan is versierd.

16a Verlosser der wereld verlos ons allen. Wilhelmus Wilden maakte mij in het jaar des Heeren 1520.

Digitized by Google

Maasniel, 1527. (2.01 M.: 17 × 30 m.M.).

Urbanus is mich min naem gegeven doe men dusent v inde xxvii daer bi
ioeres sulver maeckde mi

Letters als aan de klok van Heel (1524). De biezen zijn versierd met lelieboogjes.

Middelaar, 1533.

Klok van Albert Hachman, waarvan het opschrift dezelfde lettertypen vertoont als die van Oirlo (1526). Slechts ter beschikking een afdruk van den naam.

Gennep, 1538. (Handbel, eigendom v. d. kerk).
(0.34 M.; 5 × 18 m.M.).

ihesus ∘ anno ∘ domini ∘ m ∘ ccccc ∘ xxxviii

De woorden gescheiden door rosetjes, de opschriftstrook versierd met fleuronboogjes.

Beegden, 1549. (1.48 M.; 13½ × 31 m.M.).

† Martinus • beyt • ich • inder • eren • godes • lude • ich • gregoris • van •
trier • goyt • mich • ano M v^c xlix.

De woorden gescheiden door lelies. De klok is voorts versierd met een medaille- of penningafdruk een heiligen bisschop voorstellende, een achthoekige penning, twee in spiegelbeeld geplaatste schildjes met het wapen van Horn en de afbeelding van een perron (?) met schild of schijf, waarop een kruis.

OPSCHRIFTEN MET LATIJNSCHE LETTERS.

Broeksittard, 1583. (1.58½ M.; 27 × 27 m.M.).

† ICH DIEN DER GIEMINDEN MIT MINEM SCHAL ICH ROF SI ZO DEM
TEMPEL AL GATES WORZO
LERREN VND SICH VON SVNDEN ZO BEKERREN IOHAN VON TRIER GVS
MICH 1583

Van de letters N is de dwarsstreep verkeerd aangebracht. De regels gescheiden door een doorloopende streep, boven den bovenregel dubbele streep met eenvoudige crête-versiering, onder den benedenregel onversierde dubbele streep.

Asselt, 1622. (? ; 14 × 16 m.M.).

† SANCTVS · DIONYSIVS · PATRON · ECCLESIE · ASSELLI[17] † ANNO DOMINI
1622

Versierd met een Latijnsch kruis en een Andreaskruis, beide tusschen twee kleine Latijnsche kruisjes.

---

17 Heilige Dionysius patroon der kerk van Asselt; in het jaar des Heeren 1622.

Digitized by Google

Gennep, 1646. (1.78 M.; 20 × 20 m.M.).

18 † MARTINVS VOCOR ET CIVES GENNEPIENSES AD ECCLESIAM S: MARTINI TEMPORE SVO VOCO · PETRVS HEMONY M: FEC:

Lager het jaartal 1646.

Holtum, 1646. 1.43 M.; 20 × 20 m.M.).

S. MARTINVS HEISCHEN ICH · FRANS · VND IACOB VON TREIR GEOSSEN MICH • 1646

Aijen, 1648. (1.20 M.; 10 × 12 m.M.).

19 IOHANNES · ET · HENRICVS · A · TRIER · FRATRES · ME · FECERVNT · ANNO 1648.

S. ANTHONIVS EST NOMEN MEVM · GVERDT DRIESSEN · WERCKEN ARNDTS · CAPELMESTERS.

Heyen, 1650. (? ; 17 × 17 m.M.).

20 ✠ IHS · S · PATRONVS · VITVS · ANNO 1650 · G · C · ANNA · MARIA DNA · IN · WEL ET · R · D · PASTOR REINERVS RAETS.

Versierd met een plaketje, waarop schijnt te staan „SANCTA ANNA".

Roggel, 1651. (1.25 M.; 17 × 17 m.M.).

20a † IN HONOREM IESV CHRISTI SALVATORIS MVNDI. PRO MONASTERIO S MARIÆ-FLORIS CALCARIÆ A° 1651.

Gennep, 1652. (? ; 21 × 21 m.M.).

21 LAVDATE DN̄VM IN CYMBALIS IVBILATIONIS: F: ET P: HEMONY ME FEC: 1652.

---

18 Ik heet Martinus en roep te zijner tijd de inwoners van Gennep ter kerke van den H. Martinus, Petrus Hemony maakte mij (in) 1646.

19 Jan en Hendrik van Trier, gebroeders, maakten mij in het jaar 1648. S. Antonius is mijn naam.

20. H. Vitus patroon. In het jaar 1650, onder (G.C. = Generosa Comitissa) de Edelgeboren Gravinne Anna Maria (DNA = Domina) Vrouwe te Wel en (R.D. = Reverendo Domino) den Eerwaarden Heer.

20a Ter eere van Jezus Christus den Verlosser der wereld voor het klooster van de H. Maria-Bloem te Calcar. In het jaar 1651.

21 Looft den Heer onder bekkens(lag) des gejubels. F(ranciscus) en P(etrus) Hemony maakten mij (in) 1652.

Digitized by Google

Grevenbicht, 1658. (? ; 11 × 11 m.M.).

[21a] (ADAMVS DEVSSEN PRAETOR IN GREVENBICHT ME FIERI FECIT AD MAJOREM DEI GLORIAM) ET HONOREM B. V. M. IO(HAN LEHR ME FECIT COLONIA 1658).

Het tusschen ( ) geplaatste ontbreekt aan den afdruk.

Eijgelshoven, 1665. (? ; 17 × 17 m.M.).

[22] † IN HONOREM SANCTI IOANNES BAPTISTAE PATRONI PAROCHIE IN EIGELSHOVEN SVB PASTOR IOANNE HENRICO WILL ANNO DNI 1665 REFVSA
† P MICHELIN ME FECIT †

Versierd met een paar van ornamentblokjes gevormde kruisen. De E van IOANNES is door afvijlen verbeterd in I.

Hunsel, 1667. (1.70 M. ; 13 × 17 m.M.).

[23] † SANCTE IACOBE ORA PRO NOBIS · PETRVS MICHELIN ET IOSEPHVS PLVMERE NOS FVDERVNT ANNO 1667

Versierd met een friesband.

Helden, 1674. (2.61 M. ? ; 24 × 22 m.M.).

[24] DICOR LAMBERTVS COGO INIMICOS EXITO VIVENTES PVLSV PLANGO MORIENTES PETRVS TREVERENSIS ME FECIT IN HELDEN ANNO D ΓΓΓ M D^{C} LXXIIII.

Zeer ongelijke, deels zelfs uit de hand vervaardigde letters, van meer ouderwetschen trant, zoodat de vraag mogelijk is of 1574 of wel 1674 gelezen moet worden. Bovenrand met aaneengeschakelde rijke plaketten met voorstellingen.

Swalmen, 1679. (1.84 M. ; 24 × 24 m.M.).

MARIA HEES ICK DIE LEEVEN ROEP ICK DE DOODEN BELOEDE ICK CHRISTOFFEL BARON DE SCHENK IOANNES BOVRLET ME FECIT ANNO 1679.

21a A. D. schout in G. deed mij maken tot meerdere glorie Gods en ter eere der Heilige Maagd Maria. Johan Lehr maakte mij te Keulen in 1658.

22 Ter eere van den H. Joannes den Dooper, Patroon der parochie te Eigelshoven, onder Pastoor Joannes Henricus Will in het jaar 1665 hergoten. P. Michelin heeft mij gemaakt.

23 H. Jacobus bid voor ons. Petrus Michelin en Josef Plumere goten ons in het jaar 1667.

24 Ik word Lambertus genoemd. Door mijn luiden bedwing ik de vijanden, wek ik de levenden op, beklaag ik de stervenden. Petrus van Trier maakte mij te Helden in het jaar des Heeren 1674.

Digitized by Google

Wanssum, 1692. (1.12 M. ; 15 × 15 m.M.).

[25] D . O . M ET ARCANGELO MICHAELI RDVS DNVS IACOBVS DECKERS PASTOR ET P: TYSEN, ÆDITVVS
ME REFVNDI CVRAVERVT ANNO M D C L X X X X I I
PER ED: LE FEBVRE

De drie regels door biezen gescheiden.

Roggel, 1692. (2.08 M. ; 18 × 18 m.M.).

[26] † SVM PETRVS PASTOREM ET OVES AD OVILE RECLAMO FACTA 1490 ET REFACTA 1692

Versierd met een fraaien band waarop (herhaald motief) de dood te paard vluchtende lieden nazet. Voorts stempel met een klokje tusschen palmtakjes en met, als omschrift, den naam van den gieter ALEXIS JVLIEN.

Weert, 1692. (? ; 17 × 17 m.M.).

1692 MARIA DOER DEN WILLE (DYN BESCHERM ZE DIE MIJ HOORENDE ZIJN).

Het opschrift is gevat tusschen biezen met, bovenaan als afsluiting, hetzelfde fries als voren, onderaan hangende acanthusbladeren. Denkelijk werk van Alexis Julien.

Alleen het jaartal en vier woorden in afdruk; het overige deel werd mij verstrekt.

Gennep, I (Ned. Herv. kerk) 1695. (1.10 M. ; 17 × 17 m.M.).

[27] NAVEM TVAM CHRISTE TVERE A°. CHR. SAL. M D C X C V. ÆGIDIVS ENGEL V.D.M.

Stempel van den gieter Alexis Julien.

Gennep, II (Ned. Herv. kerk) 1695. (0.97 M. ; 17 × 17 m.M.).

[28] TVRRIS FORTISSIMA NOMEN DOMINI · A° DNI · 1695.

Stempel als voren.

---

25 (D.O.M. = Deo optimo maximo). Aan God, den Voortreffelijksten, den Allergrootsten en den Aartsengel Michael (toegewijd). De Eerwaarde Heer Jacobus Deckers, Pastoor en P. Tysen, kerkmeester, droegen zorg dat ik hergoten werd in het jaar 1692 door Ed. Le Febvre.

26 Ik ben Petrus. Luide roep ik den herder en de schapen naar de schaapskooi. Gemaakt in 1490, hermaakt in 1692.

27 Christus beveiligt Uw schip. (A° Chr. Sal. = Anno Christi Salutis). In het jaar van Christus' heil 1695. Aegidius Engel (V.D.M. = Verbi Domini Minister) dienaar van het Woord des Heeren.

28 Een zeer hechte burcht is de Naam des Heeren.

Digitized by Google

Grathem, 1701. (1.73½ M.; 17½ × 17½ m.M.).

29
•IESVS MARIA NOBILES ET GENEROSI DOMINI IOANNES WILHELMVS BARO DE KERCKHEM• ARNOLDVS GRISTHOFORVS PVYTLINCK • • REVERENDVS DOMINVS IOANNES LEVRS PASTOR IN GRATHEM TAMQVAM PATRINI CAMPANÆ BANALIS• ALEXIVS IVLLIEN ME FECIT ANNO 1701

Swartbroek, 1713. klokje (? ; letterhoogte 17 m.M.).

A. IVLLIEN 2 ME FECIT 1713

Montfort, 1715. (? ; 17 × 17 m.M.).

30
VRBANVS VOCOR TEMPORE · R · D · EGRENET · P·
ALEXIVS IVLLIEN ME FECIT 1715

Baarlo, 1719. (1.77 M.; 17 × 17 m.M.).

31
PRO DECORE BEATÆ MARIÆ VIRGINIS HÆC RENOVATVR SVB REV: DNO ARN: SCHENCK PAS ·

IEAN PETIT FC I O R ME FECERVNT 1719

N: VERBRAMHORST· IAN LEMMEN. H. KOERSTIENS. IOCH: BEVRSKENS. P: OPHEIS. SCHEP: E: BNOGERS. THILM: KESSELS GESWOR

Op deze klok komt voor het eerst in deze reeks een chronogram voor.

De drie regels alleen gescheiden door biezen; de bovenbies versierd met acanthuscrête.

Montfort, 1721. (1.31 M.; 8 × 8 m.M.).

32
JESVS MARIA VOCOR REVERENDO DOMINO JOANNI FRANCISES EGRENET MERVPTAM REFVDIT LEODII ANNO 1721 PER PETRVM LEVACHE

De 7 is gevormd door onvolkomen verandering van een Z-vormige 2, zoodat het schijnt alsof het jaartal 1771 moet luiden; Pastoor Egrenet echter was in 1721 herder der parochie Montfort. De eenige mij bovendien bekende klok van P. Levache te Neeritter, eveneens in 1721 gegoten, vertoont in het jaartal dezelfde eigenaardigheid.

Neeritter, 1721. (?) 21 × 21 m.M).

33
CAPITVLVM LEODII ME FIERI CVRAVIT A° 1721
PER PETRVM LEVACHE

(Zie vorige noot).

---

29 Jezus, Maria. De adellijke en Edelgeboren Heeren J. W. Baron v. K. A. C. P., de Eerw. Heer J. L. Pastoor te Grathem, in de hoedanigheid van peters der banaalklok. A. J. maakte mij in het jaar 1701.

30 Urbanus heet ik. Ten tijde van den Eerw. Heer Pastoor Egrenet, maakte mij Alexius Jullien (in) 1715.

31 Ter verheerlijking der Zalige Maagd Maria werd deze (klok) hernieuwd onder den Eerw. Heer Pastoor Arn. Schenck. Jean Petit FC IOR (?) maakten mij (in) 1719.

32 Ik heet Jezus Maria. Gebarsten, hergoot mij onder den Eerwaarden Heer Joannes Egrenet Petrus Levache.

33 In 1721 droeg het Kapittel van Luik zorg dat ik vervaardigd werd door Petrus Levache.

Digitized by Google

Mechelen 1723. (73½ c.M.; 10 × 13 m.M.).

[34] • JOHAN SWYS ME FECIT MONASTERY SOLI DEO GLORIÆ A° 1723

Born, 1728. (? ; 14 × 14 m.M.).

[35] (SANCTE MARTINE ORA PRO NOBIS · DO)MINUS FRANCISCUS HERMANNUS COMES DE LEERODT (SATRAPA DE BORN ET MILLEN CONDOMINUS JOANNES PETRUS) MONTZ PRÆTOR IN BORN

PAROCHIANI HUIUS PAGI BORNANI
ME FIERI ET FUNDI CURABANT.

Slechts ten deele in afdruk, het tusschen ( ) geplaatste ontbreekt. (Zie de Maasgouw 1881, blz. 451).

Stein, 1729. (1.84 M.; 14 × 14 m.M.).

† CAROLINA AMELIA WILHELMINA ALEXANDRINA NOMINOR. IEAN PHILIPPE EUGENE COMTE DE MERODE ET DU ST EMPIRE MARQUIS DE WESTERLOO
COMTE DE MONTFORT, D'OOLEN, THIANT ET BATTENBOURG LIBRE BARON IMPERIAL DE PETERSHEM, ET DE STEYN, BARON DE QUAEBECK, ET
D'HARCHIES, SEIGNEUR D'ODENKIRCHEN, HERSELT, HULSHAUT, RIDDERKIRCHEN, MERKEM, CORVERE, ET GRAND-GLISE ERBBURGGRAVE DE L'ARCHEVECHE DE
COLOGNE, GRAND D'ESPAGNE DE LA PREMIERE CLASSE, CHEVALIER DE L'ORDRE DE LA TOISON D'OR, CONSEILLIER INTIME D'ETAT ACTUEL DE SA MAIESTE
IMPERIALLE ET CATHOLIQUE, GENERAL-FELD = MARECHAL · CHAMBELLAN, ET COLONEL D'UN REGIMENT DE DRAGONS. A° NATIVITATIS SECUNDO GENITI
PHILIPPI MAXIMILIANI WERNERI MATTHIÆ 1729
TEMPORE W. STRYCKERS PASTORIS I. G. KESSLER DROSSARDI: I. H. ECREVISSE RECEPTORIS IN STEYN

Plaket met O. L. V. met het Kind; stempel v. d. gieter Antoine Bernard. Plaket met het alliantiewapen van de Merode en Charlotte Amelie Elenore Wilhelmine Alexandrine de Nassau-Hadamar, tweede echtgenoote v. d. graaf.

---

34 J. S. vervaardigde mij te Munster tot eer van God alleen in het jaar 1723.
35 Heilige Martinus bid voor ons. De Heer F. H. Graaf van L., Ambtman van Born en Millen, Medeheer, J. P. M. Schout te Born. De parochianen van dit dorp Born zorgden er voor, dat ik gemaakt en gegoten werd.
36 word ik genoemd.
37 in het tweede jaar der geboorte van hun telg P.M.W.M. 1729, ten tijde van den Pastoor W. S., den Drossaard I. G. K., den Ontvanger I. H. E. te Steijn.

Digitized by Google

Munstergeleen, 1732. (1.30 M.; hoog 22 m.M.).

38

S. PANCRATIVS VOCOR

PRAENOB: D: I: M: MAES PRAEFECTVS PATRI: ET D: REGI: BARB · DE VLNER VXOR

GEORGIVS DV MERY ME FECIT ANNO 1732

Versierd met het monogram IHS met kruis, drie nagels en een hart, voorts met een geheel ornamenteel kruisje.

Schaesberg, 1733.

(1.66½ M.; de O's 15 × 18, de andere letters hoog 22 m.M.).

39

S. PETRE · ORA · PRO NOBIS. LIBERALIS · HVIVS · CAMPANÆ · PATRONVS · EST

FRIDERICVS · SIGISMVNDVS · THEODORVS · LIBER · BARO DE SCHAESBERGH · DNVS : IN · SCHAESBERGH · ET

OPERA · ET · IUSSIONE · RDI: DNI: PETRI · VELDIUS · PASTORIS · ACTUALIS REFUSA · EST · ANNO 1733

GEORGIVS DV MERY REFVDIT.

Versierd met friesband, afbeelding v. d. H. Petrus en wapen van Schaesberg.

Bocholtz, 1734. (? ; 20 × 21 m.M.).

IN NAHMEN IESV GOS MICH CHRISTIAN WILHELM VOIGT VONTREMMEN MDCCXXXIV

Slechts de naam deels afgedrukt. Fraaie friesband met centauren in ranken.

Baarlo, (bel in de kerk), 1734.

IEAN PETIT ME FECIT 1734.

Hiervan geen afdruk aanwezig.

Baarlo, 1737. (2.03 M.; 12 × 15 m.M.).

40

AD LAVDEM DEI ET HONOREM B MARIÆ VIRGINIS ET SANTI PETRI APOSTOLI PATRONI HVIVS ECCLESIÆ • HOOGWELGEBOREN HEEREN BARON DOLNE EN BARON VAN BIRENS HEEREN DESE HERLIGHEIT BARLO • I • M FAESSEN PASTOOR • ET HERMANNVS OHMEN • • CAPPELAEN • P • SWAKEN SCHOLTIS • I • BEVRSKES • H • VERBRAMHORST • I • IANSSEN • I • SMIDTS • I • KESSELS SCHEPENEN • A • VERHAEGH • H • OPHEIS • GESWOOREN • C • IOSEPH VANDERKEELEN SECRETARIS • IEAN PETIT ME FECIT ANNO 1737.

---

38 De Hoogedele Heer J. M. Maes, Ambtman en Vrouwe R. B. d. U. (zijn) echtgenoote.

39 H. Petrus bid voor ons. De vrijgevige beschermheer van deze klok is F. S. T., Vrijheer van S. Heer te Schaesberg en door de moeite en op bevel van den Eerw. Heer P. v. d. Velden (?) den tegenwoordigen Pastoor, werd zij hergoten in het jaar 1733. George du Mery hergoot (haar).

40 Tot lof van God en ter eere van de Heilige Maagd Maria en den H. Apostel Petrus, Patroon dezer kerk.

Digitized by Google

Heerlen, 1743. (Onzeker, ± 2.05 M. ; 18 × 21 m.M.).

[41] REDITIBUS BENEFICY PERSONATUS IUSSU STATUUM REFUSA CONSISTIT · M · D · C : C · XXXX · III · ME FECIT CHRISTIAN WILHELM VOIGT.

De zin vormt een chronogram. Ouderwetscher lettertype; fraaie friesband.

Leveroy, 1745. (1.50 M. ; 12 × 21 m.M.).

PETRVS • LOYENS • PASTOIR • W • CREYELMANS • B • R • VAN • NEDERWEERT • I • CORSTEN • I • IORISSEN • M • HOVBEN • GECORENS •
VAN • LEVEROY • IAN • PETIT • EN • SYNE • SOON • HEBBEN • MY • GEMAECKT • ANNO • 1745 •

[42]
DA BARBARA
SANCTA
AVXILIVM
EXPIRANTIBVS
IN LEVEROO

SOMTYTS VREVOT
DAN ROVW SAL
ICK V OEVE
LEVEROY

Ell, 1747. (1.00 M., 17 × 17 m.M.).

HELENA MERTENS GOET — PETER GEELEN PAT — 1747
PETER LAMBERS KIRCKMESTER · PETER KOLLEN KIRCK-MEISTER
DIE NABER VON ELLE HEBEN MI DON GETEN.

Ottersum, 1748. (? ; 20 × 20 m.M.).

[43]
VERE VIVAT CRUCIFIXUS
DEUS MEUS
REVERENDUS DOMINVS IOANNES
WENNEKÈRS PATSOR IN OTTERSOM
REVERENDUS DOMINUS IOANNES
HENRICUS FONCK GOCHENSIS
VICARIUS SANCTI LAMBERTI IN
OTTERSOM REVERENDUS DOMINUS
IOANNES WINANDUS VERMEER
PASTOR IN UFFELT
IAN PETIT EN SYN SOON HEBBEN MY GEMAEKT ANNO 1748

Versierd met een Calvarie en een friesband.

---

41 Op bevel der Staten hergoten is de (klok) er (weer) uit de inkomsten van het beneficie van het personaat. 1743. C. W. V. maakte mij.

42 Heilige Barbara verleen (uw) hulp aan de stervenden in Leveroy.

43 Voorwaar leve mijn God de Gekruisigde. (Reverendus Dominus = de Eerwaarde Heer; vicarius Sancti Lamberti = kapelaan v. d. H. Lambertus(kerk).

Digitized by Google

Ottersum, 1748. (? ; 20 × 20 m.M.).

[44]
SANCTUS LAMBERTUS
PATRONUS GRATUS
SERVET DIU SUOS
EXOPTATOS FILIOS
I WEHREN ALS
KERCKMEESTER O EBBE
ALS ARM MEESTER
W WYERS ALS CUSTER
H STOFFELEN.

IAN PETIT EN SYN SOON HEBBE MY GEMAEKT ANNO 1748

Versierd met een friesband en twee plaketjes, een rond, een zeshoekig.

Born, 1748. (? ; 16 × 18 m.M.).

[45]
AVE MARIA GRATZIA PLENA · BOP 1748

Friesbandversiering. Met BOP zal waarschijnlijk BORN bedoeld zijn.

Leveroy, 1749. (1.32 M.; 13 × 13 m.M.).

• VERNIEUWT DOOR • I • SYBEN • BORGEM • VAN • NEDERWEERT •
M • HUPSEN • EN • H • DECKERS • GEZWOORENS

V MARIA SCHOONE
VROVW LEVEROY
SAL DIENE TROVW

[46]
EXTRVCTA ET REFVSA FVI
SVB DOMINO LOYENS WERTHANO
PASTORE LEVEROANO

[47]
SINGVLARIS LEVEROIENSIVM
PROTECTRIX VIRGO DEI
GENITRIX

IEAN PETIT
[2]
ME FECIT ANNO
1749

Versierd met plaketje met O. L. Vr. buste.

Heythuizen, 1749. (? ; 12 × 17 m.M.).

SANCTE NICOLAE • ■ • ORA PRO NOBIS
[2]
ALEXIVS PETIT ME FECIT
HEYTHVYSEN 1749

■ zeshoekig plaketje met bisschop en omschrift; voorts versierd met Madonnafiguur met het onderschrift Maria Mater Dei, en met een plaket met Calvarie.

---

44 De Heilige Lambertus, de dankenswaardige Patroon, moge langen tijd zijn uitverkoren zonen beschermen.
45 Wees gegroet Maria gij vol van genade.
46 Ik werd vervaardigd en hergoten onder den Heer Loyens van Weert, Pastoor te Leveroy.
47 Maagd en Moeder Gods bijzondere Beschermster der bewoners van Leveroy.

Digitized by Google

Maasbree, 1751. (2.46 M.; 19 × 22 m.M.).

VOCOR MARIA ET [6] FACTA SUM [48] PER MAGISTRUM CHRISTIAN VOIGT
DER SOHN [4] ANNO DNI M · D · C · C · L · I · [48] DIE XIX MENSIS IUNY
[49] TE ERGO QUÆSUMUS TUIS FAMULIS SUBUENI QUOS PRETIOSO SANGUINE REDEMISTI ÆTERNA FAC CUM SANCTIS TUIS GLORIA MUNERARI

Strophe van het „Te Deum". Het laatste woord luidt thans (?) „numerari".

Maasbree, 1751. (1.38 M.; 15 × 18 m.M.).

[50] VOCOR SALVATOR MVNDI ET FACTA SVM PER MAGISTRVM CHRISTIAN VOIGT ANNO · M · D · C · C · L · I ·
DER SHON [48] DIE · XIX · MENSIS · IVNY

De woorden „der Shon" schenen eerst vergeten en werden nog onder den regel geplaatst, gevolgd, even verder, door „die" enz.

Versierd met kleine figuur van Maria met het Kind.

Maasbracht, 1752. (? ; hoog 16 m.M.).

ALEXIVS PETIT [51] ME FVDIT A° 1752

Versierd met friesband.

Ottersum, 1754. (? ; 12 × 15 m.M.).

[52] SANCTA MARIA SPONSA DEI ELECTA ESTO NOBIS PATRONA PIA. JEAN PETIT ME FECIT ANNO 1754

Dit opschrift is tevens een chronogram.

't Ven, 1754. (? ; 8 × 10 m.M.).

FRANSISCUS SCHAAPMAN AMSTERDAM AO 1754

Klein klokje; het opschrift tusschen friesbandjes.

Heijthuizen, 1754.

[51] In den dakruiter een klokje waarop „ALEXIUS EN PETRUS PETIT ME FEUDERUNT A° 1759".

Opgeschreven, niet afgedrukt.

---

48 door Meester — (die XIX mensis juny = den 19en dag der maand Juni).

49 Wij bidden u derhalve, kom Uwe dienaren te hulp, die Gij door Uw kostbaar bloed hebt verlost; geef dat zij onder Uwe Heiligen met de (eeuwige) glorie begiftigd worden.

50 Ik heet de Verlosser der wereld en werd gemaakt door meester Chr. V. den zoon in het jaar 1751 op den 19en dag der maand Juni.

51 goot mij in het jaar 1752 (me fudit = goot mij; me fuderunt = goten mij).

52 Heilige Maria uitverkoren bruid Gods wees ons een liefelijke beschermster.

Digitized by Google

Helden, 1759. (? ; hg. 15 m.M.).

ALEXIVS ET PETRVS PETIT [51] ME FVDERVNT A° 1759

Kessel, 1760. (? ; 12 × 15 m.M.).

ALEXIVS ET PETRVS PETIT [51] ME FVDERVNT A° 1760

Twee klokken met hetzelfde opschrift en beide versierd met een Madonnafiguurtje in ovaal, waaronder S. MARIA.

Guttecoven, 1762. (? ; 12 × 12 m.M.).

[53] S. MARIA ORA PRO NOBIS ANNO 1762

N. LEGROS LEODIUS [2] ME FECIT

Versierd met het monogram IHS met kruis en drie nagels in een cirkel.

Ell, 1769. (? ; hg. 15 m.M.).

ALEXIVS PETIT [2] ME FECIT A° 1769

Versierd met fraaien friesband.

Kessel, 1774. (? ; 12 × 15 m.M.).

ALEXIVS PETIT EN HENRICVS SYNEN ZOON HEBBEN MY GEGOOTEN A° 1774

Versierd met fraaien friesband.

Baarlo, 1775. (? ; 12 × 15 m.M.).

ALEXIVS PETIT EN HENRICVS SYNEN ZOON HEBBEN MY GEGOOTEN A° 1775

Neer, 1775. (2.35 M.; 17 × 19 m.M.).

ISSER IEMANT DIE NAER MY VRAEGHT EN NIET EN WEET · SEGT DAT ICK MARTYNVS HEET · B · V · O · H · M · B · V · O · IOANNES STOCK HEEFT MY GEGOOTEN ANNO 1775

Versierd met een friesband met figuren.

Well, 1782. (? ; 11 × 15 m.M.).

[54] IN HON SS TRINITATIS ET B M V DNA IN WELL BARONISSA DE LIEDEL PASTORE I F A VAN HILST

VIVos VoCo MortVos PLangO

DVRA TONITRVA PELLO

ALEXIVS PETIT [2] ME FECIT 1782

---

53 Heilige Maria bid voor ons. 1762. N. Legros, Luikenaar, maakte mij.

54 Ter eere van de Allerheiligste Drieëenheid en de Zalige Maagd Maria. (Onder) Barones de Liedel Vrouwe te Well (en) Pastoor J. F. A. van Hilst. De levenden roep ik, de dooden beween ik, hevige onweders verdrijf ik.

Digitized by Google

Well, 1783. (? ; 12 × 14 m.M.).

ALEXIVS PETIT EN EVERARDVS PETIT EN ALEXIVS PETIT IVNIOR (ME[2] FECIT) A° 1783

[55] T I DE LIED(EL NATA COGET BARONISSA DE WELL ME DEDIT).

Onvolledige afdruk, waaraan het tusschen ( ) geplaatste ontbreekt; de tweede regel is na het gieten van de klok er in gebeiteld.

Heijen, 1785. (? ; 12 × 12 m.M.).

ALEXIVS PETIT MET SYN TWEE ZOONE HEBBEN MYN GEGOTEN A° 1785

Versierd met fraaien friesband.

Stramproy, 1787 (? , 18 × 20 m.M.).

[56] CAMPANA DECIMALIS ILLUSTRISSIMI CAPITULI THORENSIS
N SIMON ME FECIT AO 1787

Versierd met Kruisbeeld, waaronder Maria Magd., een Madonnafiguur en als pendant een heilige, voorts eenig bladornament en een friesband.

Mechelen, 1788. (0.67 M.; hg. 20 m.M.).

DANIEL GERARDVS VNC MARIA ELISABETA;
1788

De eerste R van Gerardus is een bijgewerkte I.

Nieuwstadt, 1789. (1.79 M.; 14 × 14 m.M.).

† SANCTE IOANNES ORA PRO NOBIS · S: D: H: DEN PRINCE VAN ORANGE ERF · STADH · EN PH · I · BARON · VAN STE REMY HEER VAN WETHEM

CAPITAINE PALATIN ALS TIENDENAERS · GEGOTEN 1789 DOOR I · SIMON ENDE G · FOISSEY

Versierd met Kruisbeeld m. Maria Magd., een Madonna-figuurtje en een friesband. Misschien „C. Foissey".

Asselt, 1790. (? ; 13 × 13 m.M.).

[57] † IN HONOREM B: MARIÆ VIRG: ANNO 1790

C · DEFOREST N · SIMON ET C · DROUOT HEEFT MY GEGOTEN

Versierd met acanthuscrête, Crucifix m. Maria Magd. en Madonna-figuurtje.

---

55 T. I. de Liedel geboren Coget Vrijvrouwe te Well schonk mij.
56 Tiende-klok van het doorluchtig Kapittel van Thorn.
57 Ter eere van de Zalige Maagd Maria, in het jaar 1790.

Digitized by Google

Buggenum, 1790. (? ; 15 × 15 m.M.).

[58] † SUMPTIBUS ECCLESIÆ CUM LICENTIA PER ILLUSTRIS
DOMINI ARCHIDIACONI FABRI BECKERS
C · DEFOREST N · SIMON ET C. DROUOT MONT FAIT L'AN 1790
[59] VoX ILLIUs aD LaUDes DeI nostrI eXCItat

Versierd met Madonna boven het chronogram, en nog eens elders. Voorts Crucifix m. Maria Magd. en friesband.

Grathem, 1794. (? ; 12 × 15 m.M.).

HENRICVS PETIT [2] ME FECIT ANNO 1794.

Posterholt, 1800. (? ; 11 × 12 m.M.).

[60] SANCTA MARIA BENEFACTORIBUS HIS VITAM ÆTERNAM EXORATE
ANNO 1800

Versierd met klein Crucifix en een Madonnafiguurtje; onleesbare gietersstempel.

Broeksittard, 1810. (0.80 M., 14 × 14 m.M.).

V RAIEN CURE M HEYNEN MAIRE DE LA COMMUNE
M HEYNEN SOHN VAN DEN MAIRE MARGARETHA REINERS
DE BROUCHSITTARD 1810

Versierd met Madonnafiguurtje, een bisschopsfiguur en den stempel van den gieter Clément Drouot.

Tungelroy, 1812. (1.14 M.; 19 × 20 m.M.).

[61] SANCTA BARBARA PATRONA ECCLESIÆ.
I: KNEEPKENS EN T: NIES KERKMEESTEREN.
HENRICUS PETIT [2] ME FECIT [4] ANNO DOMINI 1812.

Het opschrift versierd met Empire bovenrand van boomen, waartusschen hollende dieren (jacht), onderaan met een falbala.

Stramproy, 1812. (? ; 18 × 19 m.M.).

[62] SANCTUS WILLIBRORDUS PATRONUS ECCLESIÆ
HENRICUS PETIT [2] ME FECIT [4] ANNO DOMINI 1812.

Versierd op de wijze als de vorige.

---

58 Op kosten der kerk met verlof van den doorluchtigen Heer Aartsdiaken F. B.
59 De stem van die (klok) wekt op tot lofprijzingen van onzen God.
60 Heilige Maria smeek voor deze weldoeners het eeuwige leven af.
61 Heilige Barbara patrones der kerk.
62 Heilige Willibrordus patroon der kerk.

Digitized by Google

Gennep (Raadhuis), 1813. (138 M.; 12½ × 14½ m.M.).

IN HET JAAR 1813 VERGOTEN FREDERICK TERREEHORST MAIRE VAN GENNEP.
EN THEODOR ANTOON HERMSEN ADJOINT

CLEMENT
DROUOT
51 FUDIT

Oostrum, 1815. (1.14 M; 18 × 20 m.M.).

HENRICUS PETIT [2] ME FECIT ANNO J8J5.

Versiering als Tungelroy 1812.

Beek, 1815.

Kleine klok gegoten door Clément Drouot, waarvan alleen de gietersstempel in mijn bezit.

N.B. De opgaven der omtrekmaten worden hierna zeldzaam, aangezien de opschriften niet zoo dikwijls als voorheen den omtrek van de klok omsluiten, maar veelal naar ééne zijde gekeerd zijn.

Margraten, 1817. (1.74 M.; 12 × 13 m.M.).

† JESUS MARIA JOSEPH
† DOOR DE GEMEENTE VAN MARGRATEN BEN IK GEMAKT GEWORDEN
DAEROM WIL IK MARGARITA GENOENT WORDEN 1817

Versierd met Christus a. h. Kruis, waaronder Maria Magd. en met Madonnafiguurtje; voorts ruitvormige versiering met klokje en banderol en den naam van den gieter J. PERRIN DROUOT.

Beegden, 1817. (? ; 19 × 20 m.M. resp. 10/10 m.M.).

[63] SANCTA MARIA MATER DEI ORA PRO NOBIS
H: I: EGGEN PASTOR W: VERHEGGEN TESORARIUS BEEGDENSES
PETIT ET FRITSEN [51] ME FUDERUNT ANNO 1817.

Empire versiering als Tungelroy 1812.

Brunssum, 1818. Twee klokken, waarvan alleen het gietersmerk in afdruk voorhanden.

JLS PERRIN FONDEUR
DE CLOCHE A MAI-
SON CELLÉS CANTON
DE CLEFMONT DEPT
DE LA HAUTE MARNE

---

63 Heilige Maria Moeder Gods bid voor ons. H. I. E. Pastoor, W. V. tresorier te Beegden.

Digitized by Google

Schin-op-Geul, 1819. (? ; 17 × 20 en 13 × 15 m.M.).

(Aan de eene zijde).

25 D. O. M.

63a † JNVOCATA VIRGINE MATRE SALUTIFERA
SCHINENSES AD GOLAM
PASTORE P. I. VINCKEN
ME DENUO
F. C.
SACRAM DICAVIT
AMPL. D. G. MERCKELBAEH PAST. PERIUS GALOP.
1819.

(Aan de andere zijde).

FESTES ADERANT

63b † EXC. D. MAX. COMES de HOEN DE CARTIELS,
ETC. ETC.
P. R. D. P. GEERTS HEIC QNDM PASTOR
CHORI EXSTRUCTOR BENE MERITUS,

ILL. DNA FR. G. BAR. DE HEUSCH DE ZANGRE
ABTSA SINNICHII NOVISSIMA
ET
PRÆN. DLLA. H. M. BAR. DE ZEGRAEDT
IBID. CANONISSA.

Versierd met Kruisbeeld waarbij Maria Magd., voorts met Madonna. Gietersmerk van Clément Drouot en van Etienne Regnaud, fondeur.

Voerendaal, 1819. (? ; 12 × 14 m M.).

25 D · O · M. ·

64 † CAMPANA SANCTI LAURENTII FUSA IN VOERENDAEL
PATRINI PRÆNOBILIS DOMINUS ERNESTUS BARO DE LAMBERTS CORTEMBACH.
ET PRÆNOBILIS DOMINA MARIA SOPHIA VAN PANHUYS NATA DELVVARDE
SUB RDO DNO J · L · LUCHTMANN PASTORE HUIUS PAROCHIÆ (QUI) ET BENEDIXIT

Voorts :

LAUDO DEUM VERUM · PLEBEM VOCO · DISSIPO VENTUM · DEFUNCTOS PLORO · PESTEM FUGO · FESTA DECORO.

Ovale klokkestempel met „Clément Drouot", voorts: „Etienne Regnaud fondeur". (Meester en meesterknecht ?).

63a (Deo Optimo Maximo). Aan God, den Allervoortreffelijksten, den Allergrootsten. Onder aanroeping der Heilbrengende Moeder-Maagd hebben de bewoners van Schin op Geulle, onder Pastoor P. J. V. zorg gedragen, dat ik opnieuw gegoten werd (Fieri Curaverunt). (Mij) wijdde de Hoogeerwaarde Heer (Amplissimus Dominus) G. Merkelbach Hoofdpastoor (Pastor primarius) van Gulpen (Galopiensis).

63b Als getuigen (Testes, F moet nl. T zijn) stonden bij, de Hooggeboren Heer (Excellentissimus Dominus) M. Graaf de H. de C., enz., enz., de Zeer-Eerwaarde Heer (Per-

Digitized by Google

Jabeek, 1822. (? ; 15 × 15 m.M.).

• J. A. ARETS SCHOUT •
MON PARRAIN A ETE J. A. NUCHELMANS ET MA MARRAINE M. C. ARETS.
A MARTENS PASTOOR
J. H. KLEUTERS A. ALOFS J. A. NUCHELMANS H. CREMERS J. M. DOU
NEN MARGUILLERS
65
JOANNES BAPTISTA NICOLAUS GAULARD IS IPSE EST QUI ME FECIT. ORA PRO EO
STE GERTRUDE PATRONE DE JABEEK PRIEZ POUR NOUS

Oirsbeek, 1826 (of 1827). (? ; 13 × 15 m.M.).
66
FUSOR JOANNES BAPTISTA NICOLAUS GAULARD IS IPSE EST QUI ME FECIT

Dit chronogram geeft het jaartal 1826, wanneer de i van Baptista, die klein is, niet meetelt; is dit echter een fout, dan wordt het jaartal 1827.

Broeksittard, 1826. (? ; 12 × 15 m.M.).

F. RAYEN PASTOR, A. DUNCKEL, M. EMONS, C. WELTERS, L. JANSSEN,
W. SCHRYEN, PROVISOREN.
C. WELTERS, ET M. H. EMONS, PAT EN PEETER BROCK-SITTARD 1826.
67
FISA FVI, SILVI, CANTO CLANGORE RECEPTO IONE REFVSA RECENS ECCE MARIA
VOCOR.

Beek, 1826. (? ; 12 × 14 m.M.).
68
SACRA SOLENNIA GAUDIA SIGNIFICABO MORTUOS UTIQUE FLEBO
AUDIENT BECANI SONUM IN CIRCUITU PAGI.

In een kleinen rechthoek van ± 4½ — 7½ c.M.

JN BTE NS GAULARD
FONDEUR DE CLO
CHES A ROMAIN
SUR MEUSE DEPT
HAUTE MARNE

---

reverendus Dominus) P. G., weleer (quondam) Pastoor alhier, de verdienstelijke bouwheer van het koor, de Doorluchtige Vrouwe (Illustrissima Domina) Fr. G. Barones (Baronissa) de H. de Z(angrye), laatste abdis (abbatissa) van Sinnich, de Hoogedele Jonkvrouw (praenobilissima Domicella) H. M. Barones de Z. Kanonikes aldaar (ibidem).

64 Klok van den Heiligen Laurentius gegoten te Voerendaal. Doopgetuigen: de Hoogedele Heer E. Baron v. L. C. en de Hoogedele Vrouwe S. v. P. geboren D. onder den Eerwaarden Heer J. C. L. Pastoor van deze parochie (die ze) ook zegende. Ik loof den waren God, ik roep het volk (bijeen), ik verstrooi den storm, ik beween de dooden, ik verdrijf de pest, ik luister de feesten op.

65 J. B. N. G. hij zelf is degene, die mij maakte. Bid voor hem.

66 De gieter J B. N. G. hij zelf is degene, die mij maakte.

67 Ik was gebarsten, ik zweeg. Zooeven door het vuur hergoten zing ik met den weerkregen klank „Verneemt dit: Mijn naam is Maria".

68 De heilige vreugdevolle plechtigheden zal ik aankondigen. De dooden zal ik stellig beweenen. In den omtrek van (hun) dorp zullen de bewoners van Beek (mijn) klank vernemen.

Digitized by Google

Maasbracht, 1827. (? ; 18 × 20 m.M.).

[69] SANCTA GERTRUDIS PATRONA ECCLESIÆ
F: VERWEGEN PASTOR
[51] PETIT ET FRITSEN ME FUDERUNT 1827.

Empire bovenrand met boomen, herten, honden; onderrand met falbala.

Eijgelshoven, 1827. (? ; 12 × 15, resp. 20, 22 m.M.).

[70] IN HONOREM BEATÆ MARIÆ VIRGINIS PATRONÆ PAROCHIÆ IN EIGELSHOVEN
SUB PASTORE JOANNE JACOBO BRANDT, ET PRÆTORE MARTINO ZAUNBRECHERS REFUSA ANNO 1827
[51] J: B: N: ET F: A: GAULARD FRATRES ME FUDERUNT.

Versierd met Calvarie-plaketje en Madonna.

Herkenbosch, 1827. (1.23 M.; 12 × 13 m.M.).

LUCIA HEET IK TOT DEN GODSDIENST WEK IK DE DOODEN BEWEEN IK JOSEPH MAYER PETER EN
S · LOTTA D · ST · REMI G. B. NE D. BOINEBURG METER L: JANSEN PASTOR HERKENBUSCH 1827
P: BOITEL [2] ME FECIT

Versierd boven het opschrift met friesband, er onder met falbala, voorts Crucifix met Maria Magdalena en Madonnafiguurtje.

Heerlen, 1827. (? ; 13 × 14 m.M.).

(Aan de eene zijde).

[71] VoCor DIVI panCratII JUVenIs patronI CaMpana.
ÆRE sUo heerLenses CathoLICI Me fUDerUnt eX ÆRE.
DUntaXat aD saCra faCienDa pULsarI VoLo.
VoX MEA saCra, saCros In UsUs beneDICta.

---

69 Heilige Gertrudis patrones der kerk.

70 Ter eere der zalige Maagd Maria, patrones der Parochie te Eigelshoven, hergoten in het jaar 1827 onder Pastoor J. J. B. en den Schout M. Z. De gebroeders J. B. N. en F. A. G. goten mij.

71 Ik heet de klok van den patroon, den heiligen jongeling Pancratius. Met hun geld goten de Heerlensche katholieken mij uit brons.
Ik wil alleen geluid worden voor gewijde handelingen.
Mijn stem is gewijd en gezegend voor gewijde doeleinden.
Ik loof den waren God, roep het volk, vergader de geestelijkheid.
Ik beween de dooden, verdrijf de pest, luister de feesten op.
De gebroeders J. B. N. en F. A. G. goten mij.

Digitized by Google

(Aan de andere zijde).

LAUDO DEUM VERUM, PLEBEM VOCO
CONGREGO CLERUM
DEFUNCTOS PLORO, PESTEM FUGO
FESTA DECORO.
J: B: N: ET F: A: GAULARD FRATRES ME FUDERUNT

Versierd met friesbandje en een penning- of muntafdruk.

Vlodrop, 1827. (1.44½ M.; 12 × 15 m.M.).

MARTINUS HEET IK, TOT DEN GODSDIENST WEK IK EN DE DOODEN BEWEEN IK. ONDER J: M: DRIESSEN PASTOR, EN J: MAESSEN BURGEMEESTER DOOR DE INWONERS VAN VLODROP GEGEVEN. PETER EN METER J: POTTING EN A: C: MAESSEN, GEBOREN RIXKENS. 1827.

Versierd met klein plaket, den H. Martinus, te paard, met den arme voorstellende.

Baexem, 1829. (? ; 12 × 14 m.M., resp. 18×20 en 9×10 m.M.).

72 INIQUITATE DESTRUCTA PAROCHIANORUM INSIGNI CHARITATE RESTITUOR
PETIT ET FRITSEN ME FUDERUNT
G: VAN AMSTEL PASTOR M: G: VAN MOORSEL CONSUL

Versierd met Empire boomenrand en falbala als Tungelroy 1812.

Roermond (Ned. Herv. kerk), 1829 (? ; 14 × 14 m.M.).

PROTESTANTSCHE GEMEENTE TE ROERMONDE 1829. H. KONIGS PENNINGMEESTER.
FONDUE PAR F. A. ET C. GAULARD ONCLE ET NEVEU A TONGRES.

Oud-Valkenburg, 1830. (? ; 18 × 18 m.M.).

73 BENEDICTA IN HONOREM ET SUB TUTELA POSITA BEATI JOANNIS BAPTISTÆ PATRONI VETERIS FALCOBURGI
FONDUE PAR LES FRERES ET NEVEU GAULARD

Versierd met friesbandje en een Christus aan het kruis met Maria Magdalena aan den voet.

Belfeld, 1831. (1.02 M.; 12 × 15 m.M.).

† MILDE BYDRAGEN DER GEMEENTE DOOR ZORG VAN J: KESSELS, M: J: VAN EYNDT EN P: SCHREURS. ALS PETER EN METER P: M: BEELEN EN JOHANNA STOKS •
• FONDUE PAR F: A: GAULARD 1831 •

Versierd met figuurtje van een Heilige met tiara (H. Urbanus?).

---

72 Door rampspoed vernield, word ik door de bijzondere liefdadigheid der parochianen hersteld. G. v. A. Pastoor, M. G. v. M. Consul. P. en F. goten mij.

73 Gewijd ter eere en gesteld onder bescherming van den heiligen Joannes den Dooper, patroon van Oud-Valkenburg.

Digitized by Google

Guttecoven, 1833. (? ; 14 × 14 m.M.).

74 DEDICATA SUM IN HONOREM ST NICOLAI. PATRINUS J: EGIDIUS CUSTRES, MATRINA M: BARBARA KOERVERS.
FONDUE PRA I: B: N: ET F: A: GAULARD FRERES A TONGRES 1833.

Onder- en bovenbies met versiering.

Nuth, 1833. (? ; 13 × 13 m.M.).

63 † SANCTA MARIA MATER DEI ORA PRO NOBIS
FONDUE PAR I: B: N: ET F: A: GAULARD FRERES A TONGRES 1833.

Versierd met friesbandjes.

Schimmert, 1833. (? ; 13 × 13 m.M.).

75 † IN HONOREM S. S. TRINITATIS BEATÆ DEIPARÆQUE VIRGINIS MARIÆ ET BEATI REMIGII PATRONI PRIMARII IN SCHIMMERT.
LAUDO DEUM VERUM. PLEBEM VOCO, DISSIPO VENTUM, DEFUNCTOS PLORO, PESTEM FUGO, FESTA DECORO.
P: G: WILLEMS PROETORIS ET A: SWELSEN PASTORIS CURA ET ZELO REFUNDOR — REFUSIO MEA PRÆBET INCOLIS HUIUS PAROCHIÆ VERA GAUDIA ET LÆTITIAS — ASSISTENTIBUS FRANCISCO EUSSEN ET MARIA GERTRUDE HERMENS — FONDUE PAR I. B. N. ET F. A. GAULARD FRERES A TONGRES.

Versierd met friesbandjes.

Schimmert, 1833. (? ; 13 × 13 m.M.).

75a IN HONOREM DEI SANCTIQUE WILLIBRORDI PATRONI SECUNDARII IN SCHIMMERT
DIVA, S.S. ROSARII REGINA PRO HUJUSCE PAROCHIÆ SALVTE FILIUM ORA.
PATRINI I: B: A CAMPO ET MARIA JOSEPHA FRYNS UXOR P. W. WILLEMS.
FONDUE PAR I: B: N: ET F: A: GAULARD FRERES A TONGRES.

Versierd met friesbandjes.

Echt, 1833. (1.82 M.; 16 × 18 m.M.).

† MR FRANCOIS CEUTERICH CURE — LEONARD IENNISSEN PARRAIN — ANNE MARIE PUSTJENS MARRAINE.
HERMAN SMEETS BOURGEMESTRE — ANTOIN MARCEL INGENDAAL ECHEVIN GISBERT SMEETS IDEM, DE LA COMMUNE D'ECHT.
FONDUE PAR I: B: N: ET F: A: GAULARD FRERES A TONGRES 1833

Versierd met een Madonnafiguurtje en met een friesband.

---

74 Ik ben gewijd ter eere van den H. Nicolaas. Peter J. E. C., Meter M. H. K.

75 Ter eere van de Allerheiligste Drievuldigheid, van de zalige Moeder Gods de Maagd Maria en van den zaligen Remigius eersten patroon te Schimmert. Ik loof den waren God, roep het volk, verstrooi den storm, beween de dooden, verdrijf de pest, luister de feesten op. Door de zorg en den ijver van P. G. W. Schout en van Pastoor A. S. word ik hergoten. Mijn hergieting verschaft aan de inwoners dezer parochie ware vreugde en blijdschap. Met behulp der assistenten (doopgetuigen) F. E. en M. G. H. (gewijd).

75a Ter eere Gods en van den Heiligen Willibrordus, tweede patroon te Schimmert. Koningin van den Allerheiligsten Rozenkrans bid (uwen) Zoon voor het heil dezer parochie. Doopgetuigen: J. B. C. en M. J. F., echtgenoote P. W. W.

Digitized by Google

Schaesberg, 1834. (1.77 M; 13 × 16 m.M.).

76
† IN SIGNUM FIRMÆ RELIGIONI ROMANO CATHOLICÆ ADHÆSIONIS NEC NON ERGA ECCLESIAM BENEVOLENTIÆ ET SINGULORUM SCHASBERGENSIUM LIBERALITATE HUJUS CAMPANÆ EST FACTA DONATIO, QUAM BEATISSIMÆ VIRGINI MARIÆ, AC SIMUL VIRGINI STAE BARBARÆ PIISSIME DEDICARUNT. ANNO DOMINI 1834. SUB REVERENDO PASTORE MARTINO BURSGENS ET PETRO LIB: BAR: A LOMMESSEM STRYTHAGEN TUNC TEMPORIS CONSULE, ATQUE HENRICO MELCHRS ET HEN: STASSEN CONSULI ADJUNCTIS.
ME FUDIT TUNGRIS J. B. N. ET F. A. GAULARD FRATRES

Sittard, 1838. (Zusterklooster v. d. H. Vincentius) (? ; 10 × 11 m M.).

77
MEMENTOTE CURATORIS C. DUNCKEL SACERDOTIS. 1838.
FONDUE A TONGRES PAR F. A. GAULARD.

Klein klokje versierd met Christus a. h. Kruis, dat door Maria Magd. wordt omhelsd, en een figuurtje van een H. Bisschop m. patriarchaal kruis.

Haelen, 1838. (? ; 9 × 11 m.M.).

78
† CURA PASTORIS UNAQUE PIIS PAROCHIANORUM DONIS IN HAELEN PRO SPOLIATA EXISTO.
TUNGRISQUE FUDIT FRANCISCUS ALEXANDER GAULARD.
DEO SACRATA SUBQUE TUTELA SANCTI LAMBERTI SONITU EXURGO.

Versierde boven- en benedenbies.

Haelen, 1838. (? ; 9 × 11 m.M.).

79
† PIÆ IUVENTUTIS DONIS CONSIMILIQVE PAROCHIÆ APPLAUSU SONO.
EXURGENS DILUCULUM PAROCHIÆ NUNTIO.
IESU CHRISTO CRUCIFIXO SALVATORI CONSECROR SANCTÆQUE ANNÆ PATROCINIA IMPLORO.
FONDUE A TONGRES PAR F. A. GAULARD.

Versierde boven- en benedenbies.

---

76 Als teeken van hechte aanhankelijkheid aan den Roomsch-Katholieken godsdienst, alsook van welwillendheid jegens de kerk, en door de mildheid van elk der bewoners van Schaesberg, is het geschenk dezer klok geschied, die zij aan de Allerheiligste Maagd Maria, tevens aan de maagd de Heilige Barbara allervroomst hebben toegewijd, in het jaar des Heeren 1834 onder den eerwaarden Pastoor M. B. en P. Vrijheer van L. S., toen ter tijde burgemeester, alsmede H. M. en H. S., adjuncten van de burgemeester. De gebroeders J. B. N. en P. A. G. goten mij te Tongeren.

77 Gedenkt den behartiger den priester C. D.

78 Ik ben gekomen in de plaats der geroofde door den zorg van den pastoor en tegelijk door de vrome giften der parochianen te Haelen.
Franciscus Alexander Gaulard goot (mij) te Tongeren.
Aan God gewijd en onder bescherming van den Heiligen Lambertus kom ik met (mijn) schal voor den dag.

79 Dank zij de geschenken der vrome jeugd luid ik onder de evenwaardige, even kostbare toejuichingen der parochie.
Ik kondig der parochie de aanbrekende dageraad aan.
Ik word toegewijd aan den gekruisigden Christus den Verlosser en ik roep de bescherming in van de Heilige Anna.

Digitized by Google

Ittervoort, 1839. (? ; 8 × 11 m.M.).

80
† DICOR B: M: VIRGINI; A RDO DNO P: KUYPERS, PAROCHO IN ITTERVOORT, 1839.
FONDUE A TONGRES PAR F: A: GAULARD.

Stramproy, 1839. (1.58 M.; 13 × 16 m.M.).

81
† IN HONOREM SANCTÆ VIRGINIS APOLLONIÆ SURRIGOR QUANDO PETRUS BOONEN PASTOR JOANNESQUE EYCKEN PRÆTOR GUBERNABANT. FONDUE A TONGRES PAR F: A: GAULARD.

Versierd met friesbandje.

Berg a/M., 1839. (? ; 16 × 15 m.M.).

82
S. S. JESUS MARIA JOSEPH ORATE PRO NOBIS SUB R. D. PASTORE CO EL IUS SPEETJEN 1839
PATRINUS LEONARDUS HOUBEN MATRINA MARIA
HELENA HOUBEN VID E. J. VAESSEN
A & C GAULARD PERE & FILS FONDEURS

Berg a/M., 1839. (? ; 16 × 15 m.M.).

83
S. MICHAEL ORAPRO NOBIS SUB R. D. PASTORE CORNELIUS SPEETJENS 1839.
PATRINUS JOANNES THOMAS DE STEENHUISEN MATRINA ANNA ALYDA COENEGRAGT
CONJUX DNUS HANKAR
A & C GAULARD PERE & FILS FONDEURS

Belfeld, 1840. (? ; 16 × 16 m.M.).

84
A O DNI 1840 SUBNP. J. HESEMANS PAST Y KESSELS BOURGEMTRE HABITA STIUM MUNISICENTIA HA PAROCHIA DE BELSELD SIBI PROCURAVIT CAMPANAM: PATRINI MATRINÆQUE MUNUS SUBIERE M. J. VAN YN DT A. C. A. L. KESSCLS N
&
FONDUE PAR A & C. GAULARD PER E&FIL

Versierd met Crucifix en figuurtje van een Heilige.
Te lezen: „habitantium". „munificentia hanc", „van Eyndt & A. C. A. L. Kessels".

---

80 Ik word toegewijd aan de zalige maagd Maria; door den Eerw. Heer Pastoor K. te I.
81 Ter eere van de heilige maagd Apollonia kom ik, toen Pastoor P. B. en de Schout J. E. regeerden.
82 Heilige Jezus Maria Joseph bidt voor ons. Onder den Eerw. Heer Pastoor C. S. 1839. Peter L. H., meter M. H. H. weduwe E. J. V.
83 Vergelijk 82 (conjux = echtgenoote).
84 In het jaar 1840 onder Pastoor J. H., Burgemeester Y. K. heeft, door de mildheid der bewoners, de parochie te Belfeld zich deze klok aangeschaft. De dienst van peter en meter vervulden M. v. E. en A. C. A. L. K.

Digitized by Google

Nieuwstadt, 1840. (? ; 16 × 16 m.M.).

[85]
JN HONOREM B: M: V: & S: JOIS BAPTÆ REFUSA ANONO 1840
PATRIN: H: VLECKEN CSUL: MATR: AMALIA JORISSEN
VID: HAAN BENED. A. PAST NEOSTADIENSI H. BODENSTAFF
FONDUE PAR A. & C. GAULARD PERE & FILS

Versierd met een H. Bisschop en een figuurtje van de H. Maagd m. h. Kind.

Merkelbeek, 1840. (? ; 9½ × 11 m.M.).

† TOT LOE VAN GOD, TOT VERDIENSTEN DER WELDOENERS EN GEMAK DER CHRISTENEN, ZAL IK MIJN GELUID GEVEN 1840.
GEGOTEN TE TONGEREN DOOR F: A: GAULARD.

Versierd met Crucifix, Maria m. h. Kind en friesband.

Heer, 1841. (? ; 9½ × 11 m.M.).

† POUR LA GLOIRE DE DIEU ET L'ÉDIFICATION DES FIDÈLES
FONDUE PAR F. A. GAULARD 1841.

Reuver, 1841. (? ; 9½ × 11 m.M.).

[86] [86]
† D. O. M. & S. LAMBERTO
† VENITE CHRISTIANI JUSTOS EXAUDIT DEUS RECTOSQUE CORDE.
FONDUE PAR F. A. GAULARD.

Friesbandversiering.

Munstergeleen. 1841. (? ; 9½ × 11 m.M.).

[87]
† ALLELUIA TOTIUS URBIS ORBISQUE CAMPANIS LAUDETUR JEHOVA.
1841 SUB PASTORE J. C. DELAHAYE, NOMINE MARIA REFUSA SUM.
FONDUE PAR F. A. GAULARD.

Biesversiering.

Melick, 1843. (? ; diverse)

[88]
IN HONOREM S. ANDREÆ PATR. ECCL. SUC. DE MELICH
J. B. Baerkens pastor *J. W. HENFLING BURGIM.* 1843.
Petit & Fritsen me fuderunt.

Is met vierderlei soort letters een staaltje van toenmaals heerschenden smaak.

---

85 Ter eere der Zalige Maagd Maria en van den Heiligen Joannes den Dooper hergoten in het jaar 1840.

86 (Deo optimo maximo & sancto Lamberto). Aan God, den Voortreffelijksten, den Allergrootsten en aan den Heiligen Lambertus. Komt Christenen, God verhoort de rechtvaardigen en rechtzinnigen van harte.

87 Alleluia Jehova worde met de klokken van Rome en den geheelen wereldkring geprezen. (In) 1841 ben ik onder Pastoor J. C. D. met Maria als naam hergoten.

88 Ter eere van den H. Andreas patroon der succursale kerk van Melick.

Digitized by Google

Broekhuizen, 1843. (? ; 9 × 11 m.M.).

J. H. M. HERMANS PASTOR. M. A. BARONESSA DE WEIMAR. W. W. HERMANS BURGIM.

ANNO 1843 *Petit & Fritsen me fuderunt.*[51]

Versierde biesjes.

Hunsel, 1844. (1.59 M., 13½ × 14½ m.M.).

N. JANSSENS PASTOOR J844 — JAN, ALEXANDER. HUBERTUS. BARON MICHIELS VAN KESSENICH, PETER

MARIA JOHANNA . FRANCISCA. WILHELMINA. JOSEPHA VAN DER RENNE, METER

Petit & Fritsen me fuderunt.

Friesband en biesversiering.

Heerlen, 1848. (1.60 M.; 14 × 16 m.M.).

[89] SANCTE HUBERTE TUO RESONABO NOMINE GAUDENS HEERLENSI(S) POPULI VOTA PRECESQUE FERAM ANTE DEI

TRONUM TU VELIS FUNDERE VOCES ARCEAT UT RABIES AC MISERANDA DEUS & NEXU FIDEI MENT(ES) CONJUGAT

AMORIS DUM VIDEANT OMNES REGNA BEATA POLI

HEERLENSIBUS DONIS FUSA VIVOS VOCO MORTUOS PLANGO FULGURA SOLVO

GAULARD PERE & FILS (F)ONDEU(RS) A LIEGE & AACHN.

Simpelveld, 1848. (? ; 18 × 21 en 13 × 17 m.M.).

[89a] CURA SIVE INDUSTRIA RENOVATA ATQUE SANCTÆ VIRGINI DEIPARÆ RURSUS DICATA

GAULARD PERE & FILS A AACHN & LIEGE

Simpelveld, 1848. (? ; 18 × 21 en 13 × 17 m.M.).

[89b] EX PIA HONESTAQUE CONVENTUS LIBERALITATE FUSA BEATOQVE REMIGIO PATRONO HUJATIS DICATA

GAULARD PERE & FILS AACHNE

---

89 Heilige Hubertus in uwen naam zal ik vreugdevol weergalmen, de wenschen en gebeden van het Heerlensche volk zal ik brengen voor Gods troon; gelieve gebeden te storten opdat God de razernijen en ellenden moge afweeren en de (met den geest) des geloofs bezielden vereenige met den band der Liefde, totdat zij allen de gelukzalige gebieden des Hemels mogen aanschouwen.
Uit de geschenken der Heerlenaren gegoten roep ik de levenden, betreur ik de dooden, maak ik het weêrlicht onschadelijk.

89a Door zorg of ijver hernieuwd en ook opnieuw toegewijd aan de Heilige Maagd Moeder Gods.

89b Door vrome eervolle mildheid der parochianen gegoten en aan den Heiligen Remigius, Patroon dezer plaats toegewijd.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Mgr. LUD. HUB. RUTTEN.

$18\frac{8}{12}09 - 18\frac{19}{12}91.$

Digitized by Google

Leven en Werken

van

Mgr. Ludovicus Hubertus Rutten,

Stichter der Congregatie van de Broeders der Onbevlekte Ontvangenis te Maastricht, enz.

door

Br. Hyacinthus

Lid dier Congregatie.

l'Histoire se doit également à ceux qui se sont fait oublier, et à ceux qui ont fait parler d'eux.

CAM. JULLIAN.

Digitized by Google

EEN WOORDJE VOORAF.

Het volgende — hoewel het leven en werken beschrijvend van een heilig priester, — is geen *heiligen*leven! Wel was hij, dien het wil ontrukken aan de vergetelheid, een sociaal werker, een pionier op *zijn* gebied. Niet alsof heiligen dat niet zijn: maar zij zijn dat niet op de eerste plaats.

De figuur van dezen grooten Maastrichtenaar aan zijn eigen nederigheid te ontrukken en zijn schitterende verdiensten in 't licht der openbaarheid te heffen, was 't doel van schrijver dezes.

En tevens wenscht hij daardoor een kinderlijke liefdedaad te verrichten jegens hem, in de rijen van wiens zonen hij zich onwaardig opgenomen ziet. Hulde te brengen ook aan Haar, wier verheven voorrecht dezen vromen priester van zijn jonge jaren af verrukte en tot liefdedaden prikkelde.

Maastricht, 1924. Br. H.

Bronnen:

Autobiografie.

Geschiedenis der Congregatie van de Broeders der Onbevl. Ontvangenis (niet in den handel).

Annalen dier Congregatie (manuscript).

Annalen der Rel. Ursulinen (manuscript).

Annalen der Soeurs de la Misericorde (manuscript).

Handschriften uit Rijks- en Gemeentearchief te Maastricht.

Brief van Br. Vincent te Thienen.

Herinneringen van ooggetuigen.

Digitized by Google

EERSTE HOOFDSTUK.

Geboorte, jeugd, studiejaren, wijding.

In de Jodenstraat te Maastricht, het huis, dat thans no. 1 draagt, werd op den 8en December 1809 tegen den avond een zoon geboren, die den volgenden dag boven de doopvont van St. Mathias de namen van Ludovicus Hubertus ontving. Het feest der Onbevlekte — de verjaardag van dezen, haar grooten en trouwen dienaar! Een merkwaardig samenvallen, door God blijkbaar gewild met duidelijke reden: Haar gloriedag moest ook zijn feestdag zijn en op haar feestdag gaf God aan Maastricht dezen grooten werker ten geschenke!

Over de familie zij vermeld, dat de ouders genaamd waren: Nicolaas Rutten, brouwer en brander, en Ma Catha Agnes Lousberchs, die te Scharn geboren was den 6en Oct. 1782 en den 13en Mei 1802 te Heer met Nicolaas gehuwd was. Heer kende den naam, misschien ook de familie: een Egidius Rutten was er van 1660 tot 1676 pastoor en in de laatste jaren der 18e eeuw waren er twee pastoors uit de familie Lousberchs.

Uit dit huwelijk van 1802 sproten zeven kinderen,

Maria Antoinetta	geb. 8 Febr. 1803; † 20 Maart 1878, ongeh.
Maria Catharina	geb. 5 Mrt. 1804; † 6 Sept. 1837, ongeh.
Lambertus Wilhelmus	geb. 27 Juli 1805; † 6 Jani 1881.
Petrus Matheus Hub.	geb. 21 Sept. 1806; † 17 April 1811.
Catha Huba	geb. 8 Mei 1808; † 6 Dec. 1808.
Ludov. Hub.	geb. 8 Dec. 1809; † 16 Dec. 1891.
Eliz. Huba	geb. 11 Mrt. 1812; † 16 Sept. 1812.
Ma Catha Huba	geb. 31 Aug. 1813; gehuwd m. Houtappel.

Over de jeugd van den Eerwaarden Heer Rutten zal ons inlichten een onverdacht getuige — hij zèlf. Op den 4en April 1923 had ik het geluk, de hand te kunnen leggen op een autobiographie — een levensbeschrijving, door Mgr. Rutten in October 1867 neergeschreven. Zij berustte bij den Weledelgestr. Heer A. Nijst, notaris te Kerkrade, een achterneef van den schrijver. [1])

De Eerw. Heer Rutten verhaalt als volgt:

(HS) „In mijn ouderlijk huis heb ik van mijn jongste jaren een christelijke opvoeding ontvangen en bijzonderlijk door mijn groot-

[1]) Dit geschrift zal veelvuldig aangehaald worden, welke aanhalingen geteekend zullen zijn (H.S.).

Digitized by Google

moeder Maria Lousberchs goede en grondige godsdienstige instructie ontvangen, dewijl ik mijne moeder verlooren had den 13 april 1816.

Mijne eerste communie heeft plaats gehad den 21 maart 1821 en ben op de latijnsche school alhier geplaatst den 3 8ber 1821. Het eerste schooljaar was voor mij omdat ik ernstig studeerde gunstig, ik bekwam alle eerste prijzen in het latijn fransch en Nederduitsch doch hierdoor wierd ik de lieveling van mijn vader en grootmoeder en bekwam alles wat ik verlangde, geld, duiven, kippen enz. Van dat oogenblik af *adieu* studien, de geheele dag was ik bezig met mijn plaisieren en het gevolg ervan was, dat in het 2e schooljaar ik de 2e prijzen slechts bekwam, het 3e jaar meen ik de 1 accessitten en waarna ik maar eenen middelmatigen (of nog wijniger) student wierd' en er geen aanspraak meer was op prijzen. Ik studeerde dan ook wijnig, had vele zoo wel goede als kwade vrienden en mijn heele leus was het boerenleven wat ik verlangde naderhand uitteoefenen; was veel op het buitenland [1]) en beklaagde diegenen die ernst studeerden omdat ik dach geen latijn van noden te hebben vermits ik mij voor den boerenstand antousiasmeerde en ik ten minste dach aan te nemen den stand van brander en brouwer waarmede zich mijne dierbare vader bezigdhielt. Het gevolg hiervan was dat toen ik de 4 latijnsche scholen bijgewoond had, die (ook) mijne broeder Lambertus bijgewoond had, ik niet meer verder wilde studeeren en ondanks alle goede vermaningen van wijle mijnen vader en anderen door hem opgemaakt, ik het collegie verliet den 20 augustus 1827 [2]) en ik dan ook verkreeg zooals de andere kinderen van mijnen vader het te paard leren en tevens de danslessen en muziek bijtewonen en ik alzoo mij in de wereld geheel en al wierp — doch ook moest gaan op eenen bureau schrijven bij den heer avoué simons om de affaire te kunnen naderhand van mijnen vader te besturen (omdat hij niet verlangde dat 2 zonen samen in dezelfde zaak werkzaam waren).

De eerste maanden wierden vlijtig als schribent doorgebracht, doch niet te veel te doen hebbende op den bureau van gezegden heer en tevens niet gaarne altijd vervolgingen tegen burgers of boeren uitschrijvende ontrok ik mij zoo zachtjens van deze bezig-

---

[1]) Bedoeld zal zijn: „op den buiten".

[2]) Een onderzoek omtrent cijfers en rapporten, die op dezen tijd betrekking hebben, leverde niets op, daar in de groote verzameling op de Stadsbibl. te Maastricht de deelen van die jaren niet aanwezig zijn.

Digitized by Google

heid had genoegen in veel te wandelen te gaan met mijn vader zijn buitengoed te St. Pieter Wijngaardsberg en maarenberg enz. Doch tusschen het schrijven bij gezegden Heer Simons kwam ik tot betere gedachtens werd veel godsdienstiger en maakte zoo allengs het besluit indien het de hemel toestond wederom de studiën te hervatten om mij zoo mogelijk tot den priesterlijken staat te bereiden. dat inzicht was meen ik heilig alleen voorkomende uit dankbaarheid dat de Heer mij tot zich geroepen en om ten nutten te zijn voor mijnen evenmensch. Het koste mij evenwel veel en zelfs maanden om het voornemen aan mijnen dierbaren vader bekend te maken en eindelijk in de grootste duisternis in zijne slaapkamer verzocht ik hem wederom de gunst om te kunnen studeeren. het antwoord van hem was, wat wilt gij dan worden waarop ik een voor hem twijfelachtig antwoord gaf, doch hij scheen te vreden en zeide mij: ik sta u toe wederom de studiën te hervatten op voorwaarde dat gij blijft voortgaan en dewijl ik reeds in mijn 19 jaar was en niet verkoos naar het collegie te gaan werd mij toegestaan eenen goeden meester in huis te nemen den Heer Novent. Ik hervatte dus mijn studiën met grooten ernst en alhoewel ik zeer zwak was in mijne vorige verwaarloosde studiën en in 3 jaren niets meer er aan gedaan had, studeerde ik dusdanig dat op 9 maanden ik de retorika kunde beginnen [1]). doch in 7ber 1830 de belgische revolutie plaats hebbende waren mijne studiën hierdoor leidend en vermits veele jonge menschen dienst namen ging ik mijnen bigtvader den Heer A. Simons consulteren die mij dien stap ernstig afried en mij zeide dat het doel niet goed was".

Merken wij terloops op, dat niet blijkt aan welke zijde hij wilde dienst nemen. Letten wij op de sterke sympathie der Maastrichtenaren van die dagen voor de Belgen, op zijn aanbieding te Luik het volgend jaar, op zijn latere bijzondere liefde voor België, dan lijkt het vermoeden gegrond, dat hij zich bij de scharen van Daine zou hebben aangesloten, die zich met den naam van Maasleger bestempelden.

(HS) „Ik bleef dan wederom studeren en kon in 1831 mij te Luik aanbieden om op Rolduc de philosophie te studeren. Mijn examen was gunstig afgelopen en kreeg mijne admissie om bij de opening van het seminarie 17 octob. 1831 in te treden als student in de philosophie. Voor dien tijd was nog geen klein seminarie bekend. Mijn

[1]) Hij lijkt dus volstrekt niet tot de minstbegaafden te hebben behoord!

Digitized by Google

gedacht was, dat wij zouden behandeld worden als universalisten op de universiteiten, goede *kamer, vuur,* wandelen en uitgaan na verlangen enz. enz. doch dit viel tegen. Bij onze intreding werd ons aangewezen 1 kamer voor drie studenten, geen *vuur* of *haard,* het roken verboden, eene strikte discipline, geene voorrechten tegenover (gesteld) de studenten van de laagste scholen enz."

Mag een ander u vertellen hoe 't op Rolduc toen toeging? Ik geef een Fransch herinneringsvers van een studiemakker van Rutten, een vers, waar Mgr. van Bommel smakelijk om heeft gelachen. Deze groote bisschop had terstond bij zijn benoeming, al van uit Den Haag geschreven dat hij een seminarie als zijn eerste werk zou beschouwen. Den 17en October 1831 kwamen de leerlingen binnen. Mgr. was aanwezig en bleef er geruimen tijd om alles te regelen. Hoe 't er toeging?

„Si l'on dormait son sôul, on ne le mangeait guère;
Du pauvre proviseur la pauvre cuisinière
N'offrait que la choucroute et du salé boudin
Qu'avec nous Monseigneur mangeait d'un plat d'étain,
Tandis qu'en des navets, les cierges de l'église
Eclairaient ce souper sur une nappe grise. —
Cela vous étonne! Ah, une bêche à la main
On voyait Sa Grandeur déblayer le jardin,
On voyait à la cour ses mains épiscopales
Enseigner dans le cuir à découper des balles,
Et dresser à la fois les Régents aux leçons,
Les élèves au jeu, au travail les maçons —
Que de faits curieux! Des dortoirs sans chambrettes,
Des chambrettes sans lits, sans rideaux, sans cassettes;
Des coffres renversés parmi des matelas
Formant le lit de camp de ces nouveaux soldats
. . . . . .
Passons à l'étude. Or, faute d'ameublement,
Sans étude ni classe, on flanait simplement;
Quand les portes, un jour, à leurs gonds arrachées
Sur quatre ais chancelants, se virent attachées.
Voilà la table faite, et puis sur quatre pieux
Un banc improvisé porte nos petits gueux. [1])
. . . . . .

[1]) Zie Corten: Rolduc.

Digitized by Google

En in dit milieu kwam dit verwend rijkeluiskindje. Het verwondert dan ook niet — en toch ook weer wèl — wat hij volgen laat.

(HS) „Alhoewel mij dit hard viel, eventwel omdat ik eenen vasten wil had God te dienen en mijne vorige fouten en zonden door boetvaardigheid uit te wisschen verdroeg en overstapte ik dit alles met *kloekmoedigheid,* studeerde meer als na gewoonte liet geen enkel oogenblik verloren gaan wilde op 1 jaar meer als voor 2 jaren studeeren en verzwakte mijn gestel zoodanig dat ik van die 2 jaren een groot gedeelte onder regiem van (den) doctor moest staan en eindelijk op den laatsten tijd van mijnen 2 jarigen cursus van Philosophie geheel en al onbekwaam was om ernstige studiën te volgen doch bij het eindigen van den cursus de Tonsura van Z. D. H. Mgr. van Bommel ontving.

Van Rolduc wierd ik toegelaten op het Groot Seminarie te Luik in 1833 (3 oct.) Ik gaf aldaar mijn biechtvader mijn bezwaar te kennen, vreezende dat ik niet zoude kunnen blijven werken of slecht werken voor mijnen evenmensch en dus liever afzag van de studiën doch hij rade mij aan van voor tegaan en niet te zien op veel te studeeren. Ik verlangde niets anders als te kunnen werken voor den hemel en volgde zijnen raad.

Op het seminarie van Luik bleef ik slechts van october 1833 tot april 1834 en ontving aldaar de 4 kleine ordens. de opperbevelhebber van Maastricht, dat toen in staat van belegd was gaf ons de keus om te expatrieeren ofwel naar Brabant ('s Bosch) het seminarie in te treden. Mijn verlangen was te Luik te blijven vaarwel aan Maastricht te zeggen omdat ik vermeende van grooter nut te zijn in de diocese van Luik waar toen *zeker* gebrek aan Priesters was, doch door bijzondere omstandigheden ondanksch mijn verlangen ben ik naar 's Bosch (Herlaar) mijn studiën blijven continueeren.

De overgang van Luik naar Herlaar was mij zeer gevoelig. ik kwam in het seminarie van 's Bosch na eene reis van 2 dagen geheel onbekend met de gebruiken van de studenten met hunne H. eenvoudigheid in één woord, alles viel mij tegen doch ik nam onmiddellijk het vaste besluit van mij aan alles te onderwerpen al moest het mij mijn leven kosten. En gevoelde mij weldra gelukkig. in dit seminarie wierd ik weldra opgevolgd door andere studenten van Maastricht en ontvong het subdiaconaat te Grave 4 Junius 1835 het diaconaat te 's Bosch 27 Mai 1836 en het priesterschap 25 maart

Digitized by Google

1837 op de kapel van het buitengoed Duinzigt van Mgr. van Wijckerslooth te Oe(g)stgeest namentlijk bij Leiden".

Tegelijk met hem werden gewijd Adr. Gielen en Jac. Verbunt van Breda en Arn. Germain uit het diocees 's Bosch. De latere bisschop G. P. Wilmer, toen secretaris van den „bisschop" van 's Bosch assisteerde. De jonggewijden brachten nog een dag als gast bij Mgr. door. [1])

(HS) „Had ik niet aangetast geweest door zware maagpijnen ofwel andere inwendige ongesteldheden dan was mijn vurig verlangen geweest naar de Missiën te vertrekken zelfs voor dat ik de H. Wijding ontvangen heb, doch hier ernstig op belet had ik het voornemen gemaakt indien ik in het ministerie niet verkoos te gaan, van mij bezig te houden met het onderwijs der arme kinderen.

Ik las de 1e H. Mis den 28en Maart 1837 in het seminarie te Haren (bedoeld is Herlaer, Haaren was in 1834 aangekocht, d. w. z. het terrein, het gebouw werd eerst betrokken in 1839 in de maand Juli) vertrok den 30en naar mijn geboorteplaats en zong de 1e plechtige Mis den 2en April in de parochie(kerk) van St. Mathias".

Het prentje ter herinnering aan die plechtigheid draagt den datum 4 April. 2 April is wel iets waarschijnlijker, omdat dit een Zondag was.

Het kostbaar kazuifel, dat hij toen droeg, was vervaardigd van het bruidskleed zijner moeder. [2]) Hadden zusterlijke handen dit verwerkt? Hoe het zij, hij die 't droeg had zijn aandacht elders dan bij kleed en sieraad. Het offer, dat hij mocht brengen aan 't altaar, kreeg een ander offer mede als gezel voor Gods troon: het plan dat gerijpt was in den geest van den jongen priester droeg deze aan den Heer op. Niet in 't priesterlijke dienstwerk zou hij zijn ijver botvieren, het zoo hóóg noodige liefdewerk der roomsche opvoeding van het arme kind had zijn hart verrukt. Daar lag zijn arbeidsveld, daar wilde Hij strijden voor zijn Koning Christus. Wel achtte hij zich onwaardig voor dit allerverhevenste werk, maar de kracht van den Eucharistischen God, Dien hij in de sidderende vingeren hield, zou hem doorstroomen en hij smeekte met Isaias: „Hier ben ik Heer, zend mij!"

---

[1]) De Godsdienstvriend Dl. 38 blz. 205.

[2]) Het bestaat nog en wordt jaarlijks op 25 Augustus (St. Ludovicusdag) gebruikt in de H. Mis.

Digitized by Google

TWEEDE HOOFDSTUK.

Roeping. Voorbereiding.

De Eerwaarde Heer Rutten ontving dus van God behalve de meer algemeene roeping tot het H. Priesterschap de bijzondere zending van het katholiek onderwijs. Toen dit hem eenmaal bewust was geworden deed hij wat hij te doen had — raadpleegde wijze mannen, bad, vroeg voorlichting aan zijn overheid, — en na bekomen zekerheid gaf hij zich geheel aan het werk, door Gods hand voor hem gereed gemaakt.

Hoor hoe hij 't zelf verhaalt en bewonder intusschen zijn eenvoud, edelmoedigheid en liefde.

Na te hebben verhaald hoe hij het voornemen had gemaakt zich aan het onderwijs van het arme kind te wijden, vervolgt hij in zijn handschrift:

(HS) „Hierin werd ik vurig aangespoord door onzen H.Eerw. President van de Ven [1]) die mij dikwijls herhaalde: indien slechts 100 arme kinderen door u grondig 's jaars onderricht worden in het godsdienstig onderwijs dan acht ik uwe roep nuttiger dan het werk van (een) kapelaan in het ministerie. Dit wekte mij op om de arme jeugd te onderwijzen en ondersteund door een goeden vriend de E. Heer Bogaers [2]) werden demarchen gedaan om bij mijn priesterwijding geplaatst te worden als directeur der arme kinderen in den noenhof [3]) in welk geval ik zoude uit mijne fongsten eene zeer aanzienlijke som geven om aldaar mijn onderhoud zelf te bekostigen doch de goede God onder Maria(s) voorspraak had andere inzichten en de heeren regenten hadden alsdan heele andere gedachten dan wel eenen priester er op te nemen.

Genoemde Heer President van het seminarie 's Bosch, om het werk der arme kinderen te bevorderen, stelde aan Zijne Hoogwaardigheid Mgr. Den dubbelde voor om mij voor den bepaalden tijd de H. Priesterwijding te geven doch ook dit werd afgekeurd om reede dat de Heer Germain mijnen scocius hierdoor zoude kunnen bedroefd worden, ziende dat hij (van denzelfden cursus) achter mij gesteld werdt doch bij mijn wijding hield gemelde Heer President

---

[1]) Philippus v/d Ven, zie zijn portret en 't verhaal van zijn leven in „Beekvliets Eeuwfeest", 1915.

[2]) J. E. Bogaers, in later jaren professor aan het Groot Seminarie te Roermond.

[3]) Het weeshuis in de Lenculenstraat te Maastricht.

Digitized by Google

sterk aan dat ik onmiddelijk naar mijn vaderhuis vertrekkende eenen aanvang met de zaak zoude maken.

Doch in het beginnen met de arme kinderen vond ik wederstand, en van den kant van mijnen goeden dierbaren vader en van den kant van geestelijke personen. men wilde dat ik in het minysterie ten dienste van .... als assistent Pastoor zoude werkzaam zijn, doch altijd ondersteund door mijn geestelijke overheid en door mijn vast voornemen schreef ik niet lang voor mijn H. weiding eenen brief, die voor altijd mij waapende tegen de aanvallen van die mij dierbaar waren en door dien brief hielden alle tentamina op.

Mijn hooggeachte President bij mijn vertrek naar Maastricht ziekelijk op zijn bed [1]) gaf mij den zegen en zeide: gaat naar huis, leert de arme kinderen. terwijl ook dan zusters van liefde zich alhier vestigden om de meisjes te onderrichten in de christelijke leering".

Dit doelt op de stichting der Zusters „onder de Bogen" in 't begin van 1837 door Mgr. van Baer [2] en Moeder Elizabeth gesticht.

(HS) „De hoogeerw. Heer Deken van St. Servaas wees mij eene plaats aan (het portaal neffens de nieuwe sacristij in welk portaal nu [3]) de Baldaquin hangt). Ik begon daar op een oude bank met 3 kinderen, dit getal groeide snel op tot 30 waarna 50 en toen ik mij niet meer in staat vondt het groot getal kinderen te beheerschen, stuurde mij de voorzienigheid eenen braven burger, voorheen sergent van de artillerie (Kleitz) die mij uit liefde van den H. Godsdienst hielp. doch zijnen dienst wilde ik niet onbeloond laten en gaf hem 's maands een klein tractement. Weldra de plaats te klein geworden zijnde, verkreeg ik van den Deken van Baer een plaats in den omgang, thans de scholen der zusters. Deze plaats liet ik op mijne kosten herstellen vercierde dezelve met ijzeren banken en na een half jaar bezig geweest te zijn groeide het getal der kinderen aan tot 2 à 300 die regelmatig *beurtelings* 2 maal daags een uur godsdienstig onderwijs in de christelijke lering ontvongen. En daarenboven gedeeltelijk kleding toegereikt werden.

In den maand october 1837 voegde ik daarbij eene avondschool voor 120 jongelingen van 20 à 25 jaren in een huis Jodenstraat bewoond door een schoolmeester. Het werk ging gezegend onder de leiding van de heer Lahey schoolmeester doch eenigen tijd daarna

---

[1]) Hij overleed 13 Nov. 1837 op den leeftijd van 50 jaar.

[2]) Pastoor-deken van St. Servaas.

[3]) d. i. in 1867.

Digitized by Google

ontvong ik de visiet van den kapitein van de geheime politie Hennekes[1]) en deze schreef kinderen (!) en het aldaar begaande op. doch schuilende onder een geadmitteerden meester liet men mij in vrede zonder Deplome die arme jongheid te leren en tevens christelijk onderwijs te geven. die meester ontving 's jaars slechs 200 franks.

In November 1837 te Verviers zijnde was ik aangedaan door de daarbestaande bewaarscholen en nam het voornemen zulke inrichtingen te Maastricht over te brengen. hiervoor moest ik een lokaal hebben en bekwam mits betaling een gedeelte van den Rooden Leeuw Boomgaarde straat[2]). ik koch dit gedeelte van mijnen vader en moest dus gaan middelen beramen om de betaling. Doch o wonder, na de deling grondig onderzocht te hebben reeds in 1833 gemaakt tusschen onzen vader en zijne kinderen, bevondt ik toen ik wilde een stuk land in ruiling geven, dat ik nog in te vorderen had van hem een kapitaal met eenige jaren interes hetgeen omtrent genoeg was om het aangekochte te betalen".

De hier gegeven gang van zaken is niet geheel volledig verhaald. Niet in 1837 geschiedde de aankoop, doch in 1838. Toen de Eerw. Heer Rutten herstellende was van een zeer zware ziekte, wellicht een gevolg van het vele en vermoeiende werk, ontdekte hij de geldbron. De som was afkomstig van zijn moeders versterf. De wijze van aankoop was aldus: Daar de Eerw. Heer Rutten wist, dat zijn vader zijn plannen niet geheel goedkeurde, gebruikte hij een strooman als kooper, iets waarover zijn vader bij ontdekking niet te spreken was. Toen was evenwel de kogel door de kerk.[3])

Wat is er te doen in Verviers?

Kapelaan Heuvels van St. Mathias, hem zeker goed bekend, had in 1832 zijn ontslag als kapelaan gevraagd en was naar Verviers vertrokken, alwaar hij Zondagsscholen, avondscholen, bewaarscholen oprichtte. Hij blijkt dus een sociale werker geweest te zijn gelijk Rutten.[4])

Vervolgen wij 't verhaal der stichting van de bewaarschool met de woorden van den stichter zelf.

---

[1]) Bedoeld is: Hennequin.

[2]) Bedoeld is: Bogaardenstraat; de gevelsteen wijst 't huis aan, hetwelk thans n° 50 draagt.

[3]) Aldus Br. Bernardus, Alg. Overste der Broeders, in de Annalen der Congregatie Dl. I.

[4]) Zie „Gazette de Liège" 1 Janvier 1892.

Digitized by Google

(HS) „De goede God had mij dus verleend drie verschillende zaken te Maastricht in te stellen de opbouwing van de bewaarschool ging spoedig vooruit en (zij) werd in Mei 1838 geopend onder toezicht van een gewezen schoenmaker Mr Wylre met zijne twee dochters die eene geringe belooning buiten vrije woning ontvingen doch te vrede waren".

Nu komt even de zakenman, zelfs op ietwat komische wijze, om den hoek kijken:

(HS) „Met een klein Budget van 5 à 600 gulden zijn deze 3 inrichtingen in stand gehouden. de wereldsche mensch achte de kosten met 1000en g. en had ik nog veel zusters of Broeders alsdan te plaatzen, onze geringe of fictive fortuin wierd in het publiek hierdoor merkelijk vergroterd en elkeen zoude hun met opene handen in hunne familie opgenomen hebben".

Recept voor papa's met huwbare kinderen alzoo!

(HS) „Ik moet evenwel bekennen, dat, alhoewel geen groote, ik bijzonderen bijstand vond in de geestelijkheid en voornamelijk in mijnen goeden vader die mij volgens zijn fortuin goed hielp [1]) en dat niettemin ik wel eenige malen in het nauwe zat doch de voorzienigheid en onze L. moeder Maria heeft ons nooit verlaten en (ik) vond dikwijls steun daar waar ik niet meende.

Toen de wereldsche mensch, de kwade duivel, de inrigting van de bewaarschool vernam ondervond ik hevige oppositie, men wilde eene tegenovergestelde strekking hebbende bewaarschool oprichten, men kondigde deze aan in de courant als of er nog geene bestond, doch 2 deugzame kapelanen namen de pen en maakten de school bekend door schrijvens en annoncen en brachten het zoo ver dat de tegenstrevers van hun inrichting afzagen".

Dit laatste eischt wat toelichting.

In Maastricht heerschte toen als burgemeester de eenige protestant, die dit ambt heeft bekleed, Nierstrasz genaamd. Man der Haagsche regeering, vaderlijk-doende, protestant en liberaal. Dat de toestand der arbeidersbevolking in zijn stad beneden het laagste peil was, deerde hem als liberaal weinig. De opkomende industrie greep naar de goedkoope arbeidskracht van vrouw en kind. Wat bekommerde de echte liberaal der Manchester school zich om rechtvaardigheid, om zedelijkheid, om familie en godsdienst? Dat werd in

[1]) Deze heeft zich dus blijkbaar spoedig bij de plannen van zijn Heerzoon neergelegd.

Digitized by Google

burgemeester Nierstrasz nog onsympathieker door zijn anti-catholicisme. Op 't voorbeeld van de vaderlijke regeering van Willem in den Haag werd er ook hier voor scholen gezorgd. De oud-Augustijnenkerk werd school, 600 kinderen werden er ondergebracht en ter wille van de 15 niet-katholieken die daar tusschen liepen, moest het onderwijs neutraal — dat wilde toèn zeggen protestantsch — ongeloovig zijn. Dat de stumpers spoedig de school verlieten, dat velen nooit een school zagen, dat deerde de stadsregeering niet. Er liepen schapen van beneden de 10 jaar met vader en moeder naar de fabriek voor een tien- of twaalfurigen arbeidsdag, God betere het, misschien voor *nacht*werk. Dat deed de leer der Manchester-school, het treurigste liberalisme der vorige eeuw [1]): „Maak geld — eerlijk als je kunt — maar maak geld!" Dat de protestantsch liberale ijveraar aan 't hoofd der gemeente het werk van de roomsche bewaarschool liever niet zag laat zich wel begrijpen. Dat hij probeert een tegenactie te voeren eveneens. Dat die echter al in de kiem gesmoord werd en jammerlijk mislukte is *ons* goed recht!

En Gods cogst bloeide op! De parochie van O. L. Vrouw kreeg zijn bewaarschool ook. Ze kwam terecht in een oud conventje, tegenwoordig Ridderstraat no. 5 en telde weldra over de honderd leerlingen. Drie jongelui, waaronder twee latere Broeders: Frans v. d. Broek en Johan Etter, dreven er de zaken onder toezicht van Pastoor Servaes van O. L. Vrouw en van den vicaris Rutten.

Om de zaak geldelijk te dekken werden er inteekenlijsten verzonden, niet voor een platte geldinzameling, maar om ieder die wilde, deel te geven in 't werk. Wie drie gulden gaf kon een kind naar eigen keuze op één der beide bewaarscholen geplaatst krijgen. Voor het aldus verkregen geld werden aardappelen, kleeren, brood enz. voor de ouders der arme kinderen gekocht, die op die manier dubbel geholpen werden: het kind van de vloer, zoodat moeder kon gaan werken, kleeding en voeding toe, en — wat 't voornaamste was: de kleinen onder leiding en toezicht, den priester in handen gegeven, die ze voeren zou tot zijn goeden Meester! De zaak was wel van belang!

En burgervader Nierstrasz? Bedenk dat hij hoofd van politie was en luister dan naar den Eerw. Heer Rutten.

(HS) „Deze bewaarscholen waren ook niet vrij van de surveillance der geheime politie, die in de bewaarschool capucynegang

[1]) Men zie het lijvige verslag der Parlementaire Enquête van 1878.

Digitized by Google

verschillende rijzen alles kwam opnemen, alle plaatsen onderzoeken doch die kwellingen namen een einde bijzonderlijk toen ik den kapitein van politie die mij verzocht meermalen te kunnen komen de arme kinderen bezoeken antwoorde „Mijnheer uwe kan zoo dikwijls komen als zal welgevallen doch in uw kwaliteit als ik u zie dan schrik ik of beef voor u. Van dien dag af heb ik hem niet meer gezien".

Goed gespeeld, eerwaarde! Het burgerlijk fatsoen dient nu voor schild!

(HS) „Hooggeplaatsten bekommerden zich voor mij en waarschuwden mij van toch voorzichtig te zijn, vermits ik onder de geheime politie surveillance stond, doch hun raad volgende en steunende op de goddelijke voorzienigheid en de hooge bescherming van Maria zonder vlek ontvangen aan wie alles toegeweid was, ging ik niet zonder achterdenken, doch met moed voort".

Maar zou de zaak in stand kunnen blijven? Nu ging alles goed, maar als er eens verandering in 't personeel moest komen? En ging alles wel zoo héél goed, zoo écht naar zijn zin? Er schijnt iets achter de schermen te schuilen in den aanhef van 't volgende:

(HS) „Weldra echter had ik door de ondervinding (geleerd) dat het werken met wereldsche menschen niet zoude op den duur voortgaan, ik was dus bedacht op religieuzen, ging naar Tilburg bij pastoor Zwijsen om religieuzen te kunnen bekomen doch kunde hier niet toe geraken alhoewel ik aan dien wel eerw. Heer den dienst bewezen had van twee religieuzen alhier in mijne bewaarscholen voor eenigen tijd cptenemen met haar naar Verviers ging om hun de leiding der bewaarscholen te leren, dat alles op mijne kosten".

In 1834 had pastoor Zwijsen zijn Zusters van Tilburg gesticht. Die hadden al een goeden naam in 't Brabantsche en waren den Eerw. Heer Rutten zeker bekend van zijn verblijf in Herlaar. Deze waren het, die in Maastricht zijn gasten waren geweest. Waarom echter ging hij zoo vèr zoeken, wat vlak bij te halen was? Want in 1837 had Mgr. v. Baer zijn Zusters onder de Bogen gesticht. Inderdaad zijn er pogingen aangewend om die in de zaak te betrekken. Zij wilden wel, deken van Baer wilde ook, Rutten wou alles afstaan op de enkele voorwaarde dat 't werk zou voortgezet worden. Vertrouwde Moeder Elizabeth de levensvatbaarheid van haar jonge Congregatie niet om zich op langen termijn te verbinden? We weten het niet — op onverklaarbare wijze liepen de mondelinge bespre-

Digitized by Google

kingen in 't riet — schriftelijke zijn er vermoedelijk niet gevoerd, bestaan althans niet meer — en zoo was de Eerw. Heer Rutten wel gedwongen om elders hulp te zoeken. Deze mislukking en 't nietslagen in Tilburg zijn de naaste aanleidingen tot het voltooien van het levenswerk van Ludov. Rutten: het stichten van een Congregatie voor het Katholiek Onderwijs der jeugd.

Zóó zette zich die gedachte in zijn hoofd om zijn werk — neen Gods werk — voort te kunnen zetten en duurzaam te kunnen maken.

Gehoorzaam sprak hij dan zijn fiat en stortte zich in de zee van beslommeringen, moeilijkheden, lasten en moeiten, die dat werk onvermijdelijk zou meebrengen.

DERDE HOOFDSTUK.

Het Levenswerk.

In de kroniek van Maastricht uitgegeven door Flament staat bij het jaar 1840:

„Dit jaar vestigden zich de broeders der Onbevlekte Ontvangenis in de Capucijnestraat alhier".

Alsof 't kwestie was van een nieuw huis, van een bestaande vereeniging, van iets van zelf sprekends.

Een reuzenwerk is er aan voorafgegaan, een ontzaglijk werk is er op gevolgd.

Laat me u eerst even voorleggen welke moeilijkheden zich zooal voor het oog van den vromen priester gingen opdoen toen hem zijn bijzondere roep als ordestichter helder bewust werd.

Moeilijkheden? Hopeloosheden was een beter woord.

Daar was vooreerst de regeering en haar politiek.

We waren in 1839 nog volop in den gezegenden tijd van het vaderlijk bestuur van Willem I. Dat deze vorst een huivering kreeg als hij het woord klooster hoorde, verwondert ons niet. Getuigde zijn zoon en opvolger niet van hem, dat hij in fel anti-katholieke omgeving en in haat tegen al wat roomsch was werd grootgebracht? Maar zijn dienaren van Maanen en vooral van Ghert wisten beter. Vooral de laatste echter was vinnig en bitter zooals alle geloofsverzakers zijn.

Bij zoo'n gouvernement moet men niet komen om verlof tot het oprichten van een nieuwe kloosterorde. En toch was dat verlof onmisbaar!

Digitized by Google

Stil beginnen en afwachten? Denk aan Burgemeester Nierstrasz en zijn geheime politie. Weet ook nog, dat Limburg in den persoon van Jhr. Gericke van Herwijnen een Commissaris des konings bezat van hetzelfde kaliber als Maastrichts burgemeester. En hoe op alles gelet werd, blijkt uit het rapport van 8 Mei 1837, door de geheime politie aan den procureur criminel gericht, dat

„in den namiddag van gisteren uit St. Servaaskerk zijn gekomen 54 meisjes, geleid wordende door twee vrouwen, gekleed in zwarte mantels, waarvan de kap het hoofd bedekte". [1])

Dat was zeker Moeder Elizabeth met een gezellin!

Wat nu voor vrouwen werd gerapporteerd doch oogluikend werd toegelaten, zou voor mannen zeker niet worden geduld, vooral niet als 't uitging van een onder toezicht gestelde, van een priester die iets anders deed als louter bidden, van iemand die in België gestudeerd had. Was niet kapelaan Meynders van St. Servaas, een geboren Maastrichtenaar, in 1833 om een paar onvoorzichtige woorden verbannen?

De stadsregeering had in 1835 voor den tweeden keer de Augustijnenkerk voor stadsarmenschool in gebruik genomen. Zou die eenigerlei concurrentie dulden? Wel had ze 5000 gulden bijgedragen in den bouw der synagoge in de Bogaardenstraat in 1839 — maar zou ze ook „liberaal" tegenover de Katholieken zijn?

Kortom — aan die zijde stond een muur zóó torenhoog, dat aan overklimmen niet te denken viel.

De geestelijke overheid zou, gezien den politieken toestand, natuurlijk ook niet gauw toestemming geven. Ze moest wel, om wille van den vrede, de uiterste terughoudendheid betrachten.

Wie zou de roepingen opsporen en geschikte personen aanvoeren? Rutten stond buiten het kerkelijk dienstwerk, was onder zijn ambtsbroeders slechts plaatselijk bekend. En van den buiten zouden toch de helpers moeten komen, Maastricht zelf zou naar alle gedacht weinig leveren.

Waar zouden de geldmiddelen vandaan komen? Voeding, kleeding, huisvesting stelden eischen, die heel wat geld vroegen.

Waar zou de raad en voorlichting te krijgen zijn, die zoo hoognoodig waren bij zulk een onderneming?

Wie zou leiding geven bij 't noviciaat?

De lijst van hopelosheden is nog niet uitgeput, doch genoeg om

[1]) Geheim Politiearchief, klapper op 1837.

Digitized by Google

te doen zien, dat de onderneming werkelijk aan alle kanten even onmogelijk leek.

Maar wat stelt beletselen aan Gods macht? Als spelend, door een reeks van schijnbare toevalligheden loste de Heer alles op.

De Tilburgsche pastoor Zwijsen, die kort daarop zoo'n hoogen rang zou gaan bekleeden als Aartsbisschop van Utrecht en Bisschop van 's Bosch, hoorden wij boven reeds noemen als stichter van een vrouwencongregatie. Ook voor mannen had hij 't plan ontworpen. De gevaarlijkste klip, het verzet der regeering, vreesde hij minder. Was hij niet de groote vriend van den Kroonprins? Op diens hulp rekende hij, doch verloor de voorzichtigheid niet uit 't oog. Daarom wachtte hij met geduld, tot zijn koninklijke vriend den troon zou beklommen hebben.

Daar kwam in 1839 de Maastrichtsche bezoeker, die enkele maanden vroeger Zusters had gevraagd, zoowaar terug en vroeg om — broeders! We kunnen ons de verbazing van Zwijsen begrijpen, zijn hoofdschudden verklaren. Hoort hoe Rutten 't vertelt:

(HS) „Naderhand de gelegenheid waargenomen (hebbende) om nog naar Tilburg te gaan en met de E. Heer Pastoor in gesprek komende, maakte wij daar het plan van broeders zoo mogelijk op te richten om het werk voort te zetten. Ik verlangde dan dat Z.Ew. zoude beginnen en dat ik van Z.Ew. broeders zoude nemen. doch hij wijgerde en zeide dat dit mijne zaak was.

Na een nag(t) slapeloos doorgebracht te hebben zeide ik hem des morgens dat steunende op den goddelijken bijstand onder Marià bescherming ik gereed was om te beginnen mits dat Z.Ew. mij twee subjecten zoude bezorgen hetgeen hij mij beloofde. Het plan was dus ontworpen. bij de gelegenheid dat ik onmiddelijk daarna naar de retraite ging te 's Bosch schreef ik schriftelijk mijn plan op om voor te leggen aan mijne geestelijke overheid. doch men ontrade mij dit af, dat dan door de tijdsomstandigheden met de wereldsche macht bedenkingen zouden gemaakt worden en volstrekt niets er zoude van komen. ik zeide daarop dat ik nooit iets zoude beginnen zooals ik in 't gevolg van tijden ook gedaan heb zonder raad en toestemming van mijne geestelijke overheid, leide dan in de retraite 1839 mijn smeekstuk over om geëxamineerd te worden".

Deze „examinatie" moet geschied zijn door Mgr. Henr. Den Dubbelden, Administrateur Apostoliek van 's Bosch en Vicaris Generaal van Maastricht en Luiksgestel.

Digitized by Google

(HS) „In 't eerste meende ik wijgering te ontvangen maar na beloofd te hebben van nooit iemand te compromitteeren indien mijne inzichten zouden slecht gevolg hebben of mislukken ontving ik eenige dagen daarna van den H. Professor Wilmer secretaris van Z. D. Hoogw. het antwoord van maar te wagen. Onmiddellijk na de retraite ging ik aan 't werk deed op 1 dag 10 uren te voet en kwam in Hasselt aan en daarna te St. Truyden alwaar ik de overste der broeders smeekte mij behulpzaam te zijn hetzij in mij broeders toe te staan hetzij in het nemen van twee postulanten die voor Maastricht zouden gevormd worden doch ik ontving volstrekte wijgering.

Bij de Eerw. Paters Minderbroeders vernachtende trof ik den Z.E. Pater Dirix mijn oude Professor in Philosophie aan, maakte hem met mijn voornemen bekend en deze liefdadige pater wekte mij op mijne planten (!) vooraan te zetten en beloofde mij eenen brief te schrijven voor den Z.E. Heer Kanonik De dekter [1]) te Gent die mij zoude hierin behulpzaam zijn.

Ik vertrok met dezen brief naar Gent. doch te Brusselt mij ophoudende ging ik het wederom wagen bij de broeders van liefde doch mijn voorstel werd afgewezen. Te Gent bij den Heer De Dekker wierd mijne vraag toegestaan met verzekering dat hij zoude te St. Truyden den overste der broeders kennis geven en ik eenen postulant zoude kunnen plaatsen alhoewel ik had vernomen van den algemeenen overste te Gent [2]) dat hij dat nooit zoude toestaan, dat dergelijke onderneming van anderen mislukt was, en dat hij vast besloten had van nooit meer postulanten voor andere inrichtingen aan te nemen en dat, die beginnen wilde het kunde doen doch zonder zijne medewerking. Van dien kant had ik dus niets te verwachten doch steunende op de belofte van den Hr De Dekker algemeen directeur der broeders ging ik naar St. Truiden terug maakte de zaak bekend aan den Overste en keerde gelukkig en blijde naar Maastricht terug.

Onmiddelijk schreef ik den Hr Past. van Tilburg dat hij zoude mij eenen postulant afsturen voor te St. Truiden te plaatsen en hieraan werd gevolgd gegeven. De eerste postulant was Franciscus Donkers van 's Bosch eene jongeling van goeden wil die in october 1839 aankwam en door mij gestuurd werd te St. Truiden. Aldaar aankomende

[1]) Bedoeld wordt Kanunnik B. de Decker, toenmalig Directeur der Brs. van Liefde te Gent.

[2]) De tweede Alg. Overste, Vader Aloysius, die de Congregatie bestuurde van 28 Nov. 1832 tot 6 Oct. 1871 met een driejarige onderbreking.

Digitized by Google

werd hem bekend gemaakt dat, vermits geenen brief was aangekomen van den directeur van Gent men hem niet kunde aannemen. Gelukkig had ik hem ook eenen brief voor Pater Dirix medegegeven die hem in het klooster der minderbroeders opnam en mij onmiddellijk ervan kennis gaf. Op dien brief vertrok ik in october 1839 des avonds om 9 uren naar St. Truiden kwam om twaalf of 1 uur in het klooster der minderbroeders aan en de volgende dag op raad van gez. Pater vertrok ik met den Postulant naar Gent. doch ongelukkig de Directeur was uit de stad. Na eenen dag gewacht te hebben vernam ik bij zijne terugkomst dat hij vergeten had kennis te geven, gaf mij eenen brief voor het klooster van St. Truiden waarmede ik het geluk had den postulant te St. Truiden te plaatsen.

Nu dach ik glorie zij den Vader en den Zoon en den H. Geest, dank aan mijne goede moeder Maria, de zaak is in aanvang en keerde vol vertrouwen naar Maastricht terug.

Eenige dagen daarna ontving ik tijding van den Postulant dat hij groote bekoringen had ik wekte hem door de hartroerende brief op tot volharding, eenigen tijd daarna kreeg ik tijding dat de postulant ziek leide aan eene bloetspuwing, ik ging zoo spoedig mogelijk hen(m) bezoeken. hij bevond zich beter doch eenige dagen daarna ontving ik de tijding dat hij overleden was. Franciscus Donkers stierf den 9en X^ber^ 1839.

Aldus was het plan wederom te beginnen.

Naar St. Truiden gaande om alle begraffeniskosten enz. te betalen, vernachte ik in het klooster en sliep in de Bedstede, waarop ik nog bevond groote plekken bloed voortkomende van den overledenen dit had mij zeer getroffen, 's morgens alles afgemaakt en betaald hebbende en op mijn voorstel ontving ik de verzekering dat ik eenen nieuwen postulant kunde sturen. ik schreef onmiddellijk naar Tilburg en na eenigen tijd ontving ik de tijding dat de Eerw. H. Pastoor van Tilburg mij twee nieuwe Postulan(t)en verzekerde, de tusschen posing was van den 9en X^ber^ tot laatste dag van february als wanneer 2 nieuwe Postulanten aankwamen. (hoecken van Tilburg en Vanweert) ik was verheugd en in veronderstelling van nieuwe moeilijkheden en kort aan geld zijnde begaven wij ons met de 2 postulanten 's morgens te voet naar St. Truyden alwaar we des avonds aankwamen in het klooster der Eerw. Broeders. doch de Overste Franciscus weigerde dezelve aan te nemen. Door welke overwegingen weet ik niet doch hij zeide dat sedert 3 maan-

Digitized by Google

den niets meer gehoord hebbende hij meende dat het eene afgemaakte zaak was. Ik protesteerde, herinnerde aan zijne beloften verzocht hem niet het instrument van den kwaden te zijn om een goed werk te beletten en verklaarde hem niet te willen vertrekken, hij ging bijgevolg den Eerw. H. Deken te St. Truiden consulteren en de 2 postulanten kunden blijven; zij deden aldaar hun noviciaat, werden niet zonder groote oppositie en weigering gekleed en in 1840 had ik het geluk de 2 fraters naar Maastricht te roepen alwaar zij zich gingen bezighouden met de bewaarschool van jongens en meisjes in een gedeelte van het locaal thans klooster capucijnengang [1]) doch weldra moest ik zien met droefheid dat eene der Postulanten van St. Truiden te Maastricht nauwelijks korte dagen verbleven zijnde vaarwel zeide aan zijnen roep voor Broeder. [2])

Wij sukkelden dan al zoo zachtjens aan met een der gekleede fraters van St. Truiden en te Maastricht overste benoemd, de overste Bernardus, en nog twee postulanten die van te voren waren werkstellig geweest in de bewaarschool achter de oude Minderbroeders en in 9ber 1840 geroepen wierden om als postulant in het tegenwoordig klooster opgenomen te worden.

Het begin alhier der broeders was allerellendigst als er 3 postulanten bijkwamen, dan gingen 2 fraters lopen zoodat, als wij niet in gods milden bijstand gehoopt hadden wij het daarstellen van broeders onmogelijk geacht zouden hebben".

Laten we onzen verhaler hier een weinig rusten en halen wij even enkele zaken naar voren betrekkelijk dit groote werk.

Waarom zijn eerstelingen niet behoorlijk den tijd gelaten om zich tot religieuzen van solied maaksel te vormen?

U weet welke politieke bezwaren er waren om de stichting te beginnen. Welnu — in October 1840 was vader Willem heengegaan en de nobele Willem II had terstond vrijheid gegeven op godsdienstig gebied. En de stedelijke politiek was in die dagen zeer sterk beinvloed door de missie — een der eerste in Nederland — door de Redemptoristen onder leiding van den grooten Pater Bernard gegeven bij gelegenheid van het eeuwfeest van de Broederschap der Geloovige Zielen in St. Mathiaskerk. Een godsdienstige strooming

---

[1]) Bedoeld wordt: De Roode Leeuw, thans Bogaardenstraat 50.

[2]) Het was van Weert uit 's Bosch. Bewerende zich meer tot de Gentsche Congregatie getrokken te voelen, verliet hij Maastricht, doch presenteerde zich niet in Gent.

Digitized by Google

ook in 't openbaar leven, zooals er toen door Maastricht ging, heeft de stad nooit meer beleefd. Van deze gunstige gelegenheid maakt de E. Heer Rutten gebruik. Hij riep een der postulanten naar Maastricht — Br. Bernardus — en deze stapte 17 Nov. door de Tonger-Poort de stad binnen — in burgerkleeding. Eenige gezellen wachtten hem daar in den „Rooden Leeuw". Deken van Baer zegende op 21 November één der twee kleine kamertjes tot bidvertrek in — er was nog niets te zien dan een wankele kast waarop een opgelapt en aangekleed Mariabeeldje — — U hebt bijgewoond de stichtingsakt der „Congregatie van de Broeders der Onbevlekte Ontvangenis onder bescherming van den H. Vincentius à Paulo", dat groote werk waartoe de Heer des Hemels dezen kleinen, maar in geloof en moed waarlijk grooten Maastrichtenaar had uitverkoren.

Of nu in dit bidvertrek op 23 Nov. zooals de Eerw. Heer Rutten schrijft, of op 8 Dec. zooals Br. Bernardus aanteekende de eerste H. Mis is gelezen doet weinig ter zake. Gods geest zweefde over deze plaats, alles verkeerde er nog in wording.

VIERDE HOOFDSTUK.

Het levenswerk groeit.

Ik mocht U schetsen het ontstaan, de geboorte van de Congregatie der Broeders van de Onbevlekte Ontvangenis van Maria, het levenswerk van dezen grooten dienaar Gods.

Natuurlijk trad hij bij de lotgevallen dier vereeniging vooral in de eerste jaren sterk op den voorgrond. Bepalen wij ons slechts tot deze punten: arbeid, uitbreiding, bestuur en goedkeuring der kloostergemeente.

Iemand van zijn doorzicht begreep natuurlijk zeer goed, dat een uurtje godsdienstonderwijs en een godsdienstig getinte bewaarschool lang niet voldoende waren voor de Roomsche opvoeding. Het eerst noodige voor Maastricht, ook al beziet men de zaak uitsluitend uit sociaal opzicht, was onderwijs, gewoon schoolonderwijs. Hoe daartoe te geraken?

Natuurlijk moest eerst raad gevraagd worden. Mgr. Paredis gaf volle vrijheid om op alle geoorloofde wijzen te trachten tot het geven van gewoon schoolonderwijs te komen. Nu moest men zien vrijheid van onderwijs te verkrijgen ook voor niet-gediplomeerden. Want.... toen de Eerw. Heer Rutten het examen wilde gaan af-

Digitized by Google

leggen, werd hem officieus te verstaan gegeven, dat hij die moeite wel kon sparen, daar hij toch nooit zou slagen!

In 1841 nu kwam Koning Willem II te Maastricht. Op raad van den beroemden Pater Bernard en enkele andere heeren zou de E. Heer Rutten een petitie of smeekschrift overhandigen. Dat was immers een geoorloofd middel, evenals dit andere: een onoogelijk met de hand gekleurd prentje op slecht papier, waarop een „smeekvers", dat de Koninklijke gunst afbad voor de bewaarschool. 't Vers is geschreven door de hand van den E. H. Rutten en heeft onder zijn papieren berust. 't Is dus (althans *dit* exemplaar) niet aangeboden. Een „jaartalvers" opent en sluit het „gedichtje". Ziehier den tekst:

LeVe NeerLaNDs WaarDe koNINg
Tot WelVaart Der BeWaarsChooL.

Wees gegroet o, beste Koning!
Van ons, kindren, al te gaar
U zij welkom, in de woning
Van der armen kindrenschaar!
In dit huis wordt ons gegeven
Onderwijs in deugdzaamheid
Om alzoo voor 't verder leven
Wel te worden opgeleid.
Bidden doen wij alle dagen
En dit is onze eerste pligt
En zoo wordt naar 't welbehagen
Godes alles ingerigt
Doch zij door wie in ons midden
Deugd en braafheid wordt geplant,
Leeren ons ock zamen bidden
Voor den vorst van Nederland.
Ja, zij zullen voor U smeken
Omdat gij ons als vader mindt
En dit is voor U een teeken
Dat gij bij ons liefde vindt.
Al hetgeen wij, vorst, u vragen
Is: gedenk dat wij bestaan.
Wilt gij ons in uwe aandagt dragen,
Dan is onze wensch voldaan.

WIJ beVeLeN oNs aLLen IN UWe VaDerLIJke besCherMINg.

(get.) de kindertjes der
bewaarschool.

Digitized by Google

Nu spreke de Stichter van 't werk weer zelf.

(HS) „Zij raden mij aan eene petitie aan Z. M. aan te bieden tot vergunning van het geven van onderwijs aan de arme bewaarscholen alhier, ten dien gevolge begaf ik mij met mijne aanvraag naar de audiente van Z. M. te Maastricht. Vol schrik en verlegenheid kunde ik bijna geen woord uitbrengen en verzocht Z. M. mijn smeekschrift in aanmerking te nemen.

In de vaste veronderstelling van spoedig antwoord ontving ik echter niets. En op aanraden van hooggeplaatsten die meenden verzekerd te zijn van weldra vrijheid van onderwijs [1]), waagde ik het met de broeder Overste van maar zoo zachjens te beginnen en niemand scheen belet te stellen. Doch eenigen tijd daarna ontving ik de visiet van den procureur general Strengs en den schoolopziener Schreuder welke de bewaarscholen vroegen in te treden en mij daarna vroegen of wij nog andere lokalen hadden. Om te vermijden hun te laten zien de lokalen waarin kinderen bezig waren de tafels van Prinzen te lezen en wier geluid hen niet ontsnappen kunde, brach ik hun door eenen gang, liet hun ledige plaatsen zien (ze hadden immers „lokalen" gevraagd? Br. H.) en wees hen door een andere deur op de straat. En alles bleef, God zij gedankt stil".

Tegen het einde des jaars kreeg men hoop op een gunstige beschikking van de regeering op het verzoekschrift, dat aan den koning was aangeboden. De Commissaris des Konings in Limburg, Jhr. Gericke van Herwijnen, liet den Eerw. Heer Rutten bij zich ontbieden en beloofde hem zijn steun. Hij maakte zich sterk om van de regeering verlof te bekomen voor hem en zijn medehelpers om kinderen onder de zes jaar te onderwijzen.

De Eerw. Heer Rutten beschouwde dit als zijn recht, als een werk, waartoe hij het verlof der regeering niet noodig had, daar de kinderen nog geen zes jaar oud mochten zijn en dus niet onder de wet op het L. O. vielen. En wilde de Regeering ook hen onder die wet rekenen, dan bleef door dit verlof de arbeid der Broeders te zeer beperkt, dan was er weinig vooruitzicht om ooit tot volledige opvoeding door kloosterlingen te geraken. Daarom dankte de Eerw. Heer Rutten Z. Exc. voor zijn goedgunstigheid, maar wees het voorstel beslist van de hand. Een heele woordenwisseling ontstond er

---

[1]) Er was een Staatscommissie ingesteld tot onderzoek van 't onderwijsvraagstuk. Tot de leden behoorde ook Mgr. Baron v. Wyckerslooth, terwijl v. Vree „achter de schermen" werkte.

Digitized by Google

nu, men schijnt over en weer wat heet geloopen te zijn en toen de priester vertrok, was er niets besloten of afgesproken.

In een losse aanteekening doet hij ons het einde van dit onderhoud kennen:

„Rutten gaat voort. Hij roept de algemeene diensten te zijner versterking in. Hij heldert nog eens op de vexatiën en hoe matig hij dezelve verdragen heeft. Hij zegt, dat hij zich nooit aan de wetten geapponeerd heeft, dat, indien hij het niet door middel van petitie verkrijgen kan, hij zal beproeven het examen.

Z. Exc. (verlegen) In de veronderstelling dat UEw. alle bevoegdheid heeft, gij krijgt (toch) geen admissie van de stedelijke regeering, die hare stadsscholen heeft.

R. Men zou eens kunnen beproeven. Indien ik tegenstrevers heb, zal ik ook zekerlijk protecteurs vinden".

In Januari 1842 kwam een Kon. Besluit in antwoord op het verzoekschrift aan den Koning. Het had wel kunnen geteekend zijn Gericke van Herwijnen, want het bevatte juist wat deze voorgesteld had en eischte daarenboven den leeftijd van 18 jaar voor de assistenten.

(HS) „Hierdoor scheen het mij", zegt Rutten, „dat mijne bewaarscholen geslagen waren, en elkeen zag (in) die vergunning, mij toegestaan, eerder een ondienst dan wel een weldaad. Ik wilde dan hiertegen protesteeren, doch men rade mij aan niets te doen" en in een kantteekening zegt hij: „bij dezen arrete (besluit) wel degelijk geconsulteerd mijne geestelijke overheid".

De stadsregeering waakte! Op het Rijksarchief alhier vond ik indertijd in het Geheim Politiearchief [1]) volgend schrijven vol bezorgdheid voor de wet:

„No. 209. Vertrouwelijk. Maastricht den 12 february 1842.

De heer vicaris Rutten is speciaal gemagtigd geworden om op de door hem alhier tot stand gebragte bewaarschool voor kleine kinderen in de eerste beginzelen van het lezen en schrijven onderwijs te geven, onder voorwaarden op de bedoelde Bewaarschool alleen zullen worden toegelaten kinderen beneden den ouderdom van zes jaren en dat de Heer Rutten zich op die school niet zal bedienen van adsistenten beneden den ouderdom van 18 jaren.

Onder mededeeling van deze bepalingen verzoeken wij UEdG.

---

[1]) Bundel stukken 1842.

Digitized by Google

om eene gepaste waakzaamheid uit te oefenen omtrent de naleving derzelve en indien eenige afwijking van die bepalingen wierd bespeurd, ons daarvan een pertinent rapport te doen geworden.

Voorshands wenschten wij van UEdG. een verslag te ontvangen aanduidende:

1° het getal der kinderen, door welke van deze bewaarschool gebruik wordt gemaakt.

2° Wanneer zich onder dat getal kinderen bevonden die den ouderdom van zes of meerder jaren bereikt hebben, dezelve namen en voornamen en die der ouders met hunne woonplaats op te geven.

3° De namen en voornamen, ouderdom en geboorteplaats van de adsistenten in deze school.

4° Eindelijk de Titelbladen der leerboeken en de voorwerpen van onderwijs waarvan men zich in deze school bedient.

In de Parochie van de L. Vrouwekerk schijnt ook een zoodanige bewaarschool te bestaan welke door subsidiën van particulieren onderhouden wordt.

Ook omtrent deze school wenschten wij dat UEd.G. ons een rapport deed toekomen behelzende dezelfde welke hiervoor onder Nos. 1, 2, 3 en 4 verlangd worden.

Burgemeester en Schepenen
(w.g.) Nierstrasz.

Per ordonnantie van dezelve
(w.g.) Verduchene.

Aan den Heer Commissaris
van Politie
te Maastricht".

Dat pertinente rapport schijnt niet veel te beteekenen te hebben gehad, want de Eerw. Heer Rutten teekent aan:

(HS) „Van Januari 1842 tot April 1842 bleef alles stil".

Maar nu kwam een ander gevaar. Het Rijksschooltoezicht kwam er zich in mengen. Rutten verhaalt:

„De inspecteur Smalhousen liet mij belet vragen en kwam mij afvragen of alles was gelijkvormig aan de vergunning vermits hij als inspecteur moest komen de scholen bezigtigen. Ik gaf hem voor antwoord dat er kinderen beneden de 6 jaar en boven de 6 jaren waren, dat ik die vergunning als geene gunst aanzag — integendeel

Digitized by Google

.... waarop hij wilde dat ik zoude bij de inspectie de grootste kinderen boven de 6 jaren wegzenden, hetgeen ik weigerde, met verzoek dat als dit niet anders kunde gaan, ZEd. maar zoude wegzenden die hij verkoos, dat ik den ouderen zoude waarschuwen dat hunne kinderen moesten uit school blijven door het wegzenden van den inspecteur doch Z.Ed. verkoos dit niet te doen en na eenige moeyelijkheid gemaakt te hebben om mij bekend te maken den dag op welke hij zoude komen inspecteeren, kwamen wij eventwel overeen den dag te stellen. De inspecteur bij zijn eerste bezoek in de scholen maakte geen gewag van de meer als zesjarige kinderen en bij zijn vertrek op mijn vraag of alles goed was verklaarde hij geene aanmerkingen te hebben".

Men kan hier waarlijk niet zeggen wat het grootst was, de handige voorzichtigheid van den priester of de welwillendheid van den inspecteur!

„Kinderlijk (blij) zegt Rutten, zei ik Deo gratias en wij gingen al maar onzen weg door met meerdere arme kinderen aantenemen en onverschillig in jaren te onderwijzen".

De welwillende inspecteur kwam echter door onvoorzichtigheid van anderen in een lastig parket. De Eerw. Heer Rutten eveneens. Hij verhaalt:

(HS) „De maand Augustus 1842 kwam aan en er werd eene schoone prijsuitdeeling gehouden en zekere heren begerig te kunnen schrijven, alhoewel tegen mijn verlangen ofwel ondanksch of onwetends mij, gaven de schoonste relatie van die prijsuitdeeling. De Inspecteur, beangstigd dat men hem zoude verwijten zijnen plicht niet te doen of misschien aangeport door andere beweegredenen kwam bij mij en hield mij voor of dat ik geheel en al buiten afspraak gehandeld had. Zijne bekommernis was: wat zal men in den Haag zeggen indien men koomt te lezen hetgeen het dagblad behelst. Ik merkte hem op dat men heel en al andere zaken te doen had dan in Den Haag zich op te houden met zulke beuzelarijen en dat ik vermeende dat men mij scheen door dergelijke opmerkingen de weldaad van onderwijs aan de arme kinderen moeyelijk te maken, maar dat ik mij onmiddelijk zoude bereiden en aangeven om het examen te passeren, dat, alhoewel geen groote kennissen hebbende, ik vermeende dat een priester of iemand theologische studiën gedaan te hebben, weldra genoeg zoude weten om zijn examen af te leggen om arme kinderen te leren lezen en schrijven en Mr de In-

Digitized by Google

specteur ging ongetroosd doch beleefdelijk ge(be)handeld naar huis".

Nu zat Rutten vast aan zijn woord en moest zich op het examen bereiden. Ondanks de vroegere waarschuwing dat hem dit nooit zou gelukken, begaf hij zich op dit doornige pad.

(HS) „Eenige tijd daarna ging ik den heer Insp. Schreuder opzoeken bood mij ter examen aan maar volgens zijn zeggen alhier geen commissie van examinators zijnde kunde hij mij niet alhier tot afleggen van examen aannemen. Van dien tijd af heb ik langen tijd rustig bezig geweest met de broeders (in) het lager onderwijs zonder de wijnigste stooring noch van Politie noch van Inspecteur enz.".

Toen evenwel een dringende aanvraag kwam om Broeders te vestigen te 's Bosch, een aanvraag die de Eerw. Heer Rutten meende niet te mogen weigeren, kwam de bevoegdheidsvraag sterk en onafwijsbaar naar voren. Hij besloot dan drie personen te doen examineeren, Br. Bernardus, Br. Stanislaus en 'n kweekeling die in Rolduc 'n paar maanden studeerde, de latere Br. Aloysius. Dat examen was uiterst romantisch — akten en Broeders kregen elkaar op 't laatst — en zoo was op St. Annadag 1843 de Congregatie drie derderangers rijk. Zij hadden geen voorstudie gehad, ongerekend dan de geringe van den kweekeling, hadden zich voorbereid van Mei tot eind Juli — met het hanteeren van troffel en kalkbak en 'n heel, heel klein beetje studie en door Gods hulp waren zij nu wettelijk bevoegd tot het geven van onderwijs.

Een laatste moeilijkheid moest nog worden weggeruimd. De stadsregeering moest autorisatie verleenen, de drie gediplomeerden toelaten onderwijs te geven binnen de gemeente. En daar kon een zware wijs op gaan!

Men zocht middelen. Vooreerst het kindergebed. Dan het bewerken der openbare meening door het rondbazuinen van het behaalde succes en de groote „onderscheiding". Vervolgens werd een verzoekschrift opgesteld door niemand minder dan Mr Batta, president van de rechtbank, een rekwest in onberispelijken en fijn berekenden vorm. Er werd voor alle voorzichtigheid even geinformeerd bij Henri de Wijs te 's Bosch, een katholiek van zoodanige gezonde brutaliteit en daardoor van zoo'n grooten invloed, dat zelfs de Landsregeering hem voortdurend naar de oogen keek en door het aanbieden van rijkbetaalde posten poogde tot zwijgen te brengen. Deze antwoordde schriftelijk met 'n briefje in *zijn* stijl, en sloot met

Digitized by Google

te zeggen, dat, „indien deze proef mocht mislukken, er dan nog andere middelen voor de hand lagen om het verlangde doel te bereiken". Dat was niet onduidelijk.

Rutten deed nu een zwaren gang. Hij verhaalt:

(HS) „dezen stap verkreeg ik niet van mij zonder grooten tegenzin en schrik. Na mijne petitie ingediend te hebben moest ik alle leden der regeering gaan spreeken en tevens Mr Smalhouzen inspecteur, met wien ik zoovele woordenwisseling gehad had en die tevens moest eerst geconsulteerd worden doch ter liefde Gods en de arme kinderen begaf ik mij naar ZEd. die in het eerst scheen tegeningenomen te zijn maar op mijne opmerking dat hij altijd Philantropisch met mij gehandeld had mij het woord gaf dat hij niet zoude tegen aviseeren. Ik verliet hem met hem de verzekering te geven van mijne hoogachting omdat zeide ik, (ik) nu aan de regeering kunde zeggen dat zelfs de inspecteur niet tegen was. En inderdaad, bij alle leden der regeering bij het verhaal dat de inspecteur mij zijn woord van toestemming gegeven had werd ik goed behandeld, aangehoord, en hetgeen het schoonste was, de leden van den Raad, ik meen zonder den Inspecteur geconsulteerd te hebben, gaven hunne toestemming en de drie genoemde broeders wierden erkend om het lager onderwijs te geven, in onze reeds bestaande of nog op te richten scholen".

De Eerw. Heer Rutten moge er een mooi relaas bijvoegen van hetgeen geschied was met de petitie.

(HS) „Ik moest de stad uit, haaste mij en door overhaast stak ik alle noodige papieren bij de 3 toelatingen en bewijs van afneming der examen en hierbij bij groote vergissing den brief van den W.Ed. Heer De Wijs, en na het lezen van dien brief in de regeering wierd er geene bedenking meer gemaakt. ik kwam mijne vergissing te vernemen bij mijne thuiskomst en zag mijne lompigheid als een bezondere voorzienigheid aan".

Br. Bernardus, dit verhalende, schrijft:

„Nadat een en ander in de vergadering van 9 September was voorgelezen (ook de brief van De Wijs) stond de W.Ed. Heer Burgemeester op en sprak: Mijne Heeren leden van den Stedelijken Raad van Maastricht, de zaak in het verzoekschrift van den Eerw. Heer Ludov. Hub. Rutten vervat is te schoon, te nuttig en te belangrijk voor de stad, dan dat daaromtrent tegenbedenkingen zou-

Digitized by Google

den kunnen bestaan en dus acht ik het onnoodig om daarvoor stemming te vragen"[1]).

Aldus sprak Nierstrasz, de man der geheime politie, der pertinente rapporten, de president van de liberaal-ongeloovige Augustijnenschool! De Raad juichte zijn woorden toe en verleende eenparig de gevraagde autorisatie onder voorwaarde dat het onderwijs kosteloos zou gegeven worden zonder dat de adressant of de onderwijzers aanspraak op stedelijke of andere publieke kassen tot het verkrijgen van subsidiën of andere tegemoetkomingen zullen kunnen maken". — De autorisatie was dus goedkoop — voor de gemeente!

Rutten kon nu rustig voortwerken. Dat bestond maar al te dikwijls in slafelijk zwoegen. Hij vertelt: (HS) „In 1846 zijn wij begonnen met het klooster der Broeders alhier groote uitbreidingen te geven met den vierkant te bouwen met aanliggende kapel, vermits onze middelen beperkt waren hebben de broeders en mijne persoon zelfs dikwijls dagen geslaafd en gewerkt als den geringste ieperman".

Niet ieder die een ideaal nastreeft heeft er 'n paar vereelte handen voor over!

Mag ik u nog even burgemeester Nierstrasz in het geheugen roepen — nu voor 't laatst?

Tijdens het woeden van de cholera in 1848 en 1849 hadden de Broeders in Maastricht zich edelmoedig ter beschikking gesteld om de zieken te dienen. Ze hadden dit werk met eere verricht en nu ontving de Eerw. Heer Rutten volgenden dankbrief[2]).

Maastricht 4 Dec. 1849.

Ter gelegenheid der nu tot stand gekomen definitieve ontbinding van (het) Stads cholera Gasthuis heeft de Raad der Stad het zich tot een even aangenamen als schuldige pligt gemaakt, ambshalve meer opzettelijk kennis te nemen van den voorkomenden ijver en de zelfsopofferingen welke in het belang van dat gesticht en vooral

---

[1]) Als deze woorden authentiek zijn, moeten zij door 'n raadslid ter kennis van belanghebbenden zijn gebracht. 'n Stenografisch verslag van de zitting vond ik niet, wel de notulen. En daar blijkt dat er 'n „eigenaardigheid" heeft plaats gehad. En in den korten inhoud der ingekomen stukken, èn in de notulen der zitting was weggelaten „voor kinderen boven de 6 jaar", waar 't juist om ging! De notulen-man is blijkbaar op de vingers getikt, heeft het weggelatene in margine bijgevoegd en alle aanwezige leden van den Raad hebben deze bijvoeging afzonderlijk geteekend.

[2]) Archief der Broeders.

Digitized by Google

voor de doelmatige oppassing der lijders in hetzelve verpleegd, zijn aan den dag gelegd.

De liefdadige diensten daarbij even voorkomend als onvermoeid bewezen door de geestelijke broeders, zijn alzoo met rede erkend geworden als een bijzondere aanspraak op de dankbaarheid van het stedelijk bestuur te hebben verworven en de Raad hecht er derhalve bijzonderen prijs aan dat UWEw. zich gelieve overtuigd te houden van de hooge waarde waarop de ondervonden dienst van dezelve geestelijke broeders door het Stedelijk bestuur wordt geschat.

Wij vervullen derhalve eenen vleyenden last, de betuiging hiervan aan UW.Ew. over te brengen zooals wij de eer hebben te doen bij deze. —

Burgemeester en Schepenen
(w.g.) Nierstrasz.
Ter ordonnantie van Dezelve
de Secretaris der Stad
(w.g.) Moes.

Aan den Wel Eerwaarden Heer
Rutten R. K. Priester als
Abt der geestelijke broeders
te Maastricht.

1840—1849.....
't Kan verkeêren, zei Breeroô!

Het zou me veel te ver voeren, als ik U verhalen ging, hoe de Eerw. Heer Rutten zijn belangstelling toonde bij de uitbreiding der Congregatie over andere plaatsen. Verschillende huizen zijn rechtstreeks op zijn aanwijzing opgericht, verschillende zagen de eerste Broeders door hem brengen, in het welzijn van alle stelde hij voortdurend belang. Van het smartekind Hasselt sprekend teekent hij aan:

(HS) „in de stad Hasselt waren als dan wijnige scholen althans voor arme kinderen die meest allen van onderwijs verstoken bleven. Allengskens in het begijnenhof hebben de Broeders aldaar met een bewaarschool begonnen en tevens andere scholen, bijgestaan door eenige burgers en bijzonderlijk door middelen uit fongsten komende van Maastricht is aldaar een schoon gesticht opgebouwd. Deze inrichting heeft groote moeyelijkheden veel onkosten en tevens groote

Digitized by Google

miseriën ondergaan en ware het niet het werk van den Heere geweest, zoude het waarschijnlijk te niet gegaan zijn".

Nu blijft nog over even te spreken over de verandering in 't werk gebracht in 1854.

Hoe de Ursulinen in 1852 autorisatie kregen voor onderwijs aan betalenden, zal de Eerw. Heer Rutten in het betrekkelijk hoofdstuk verhalen. Hij vervolgt dan in zijn handschrift:

„Nadat de Ursulinen zoo een groot succes gehad hebben heeft men mij overgehaald en er was ook geen houden meer aan om het onderwijs te doen geven aan de burgerklasse door de broeders die insgelijksch in 1854 met een klein getal begonnen hebbende geeindigd hebben met een huis in de Capucijnenstraat bij te kopen en aldaar eenigen tijd tot 1866 grooten voorspoed gehad hebben doch met de schoolwet van 185(7) en in voege gebracht in 18(58) en tevens door het oprichten de industrieele scholen en door alle andere middelen in het werk gesteld om de kinderen na zich te trekken en misschien ook al omdat de broeders zich te zeer berusten op hunne eigene krachten heeft hunne burgerschool in 1865, 1866 en 1867 merkelijk afgenomen in betalende kinderen. En indien er gene speciale goddelijke voorzienigheid op hen blijft berusten dan is het te voorzien dat het eene ondoenlijke zaak is te wetkampen met de scholen van het gouvernement die alle geldmiddelen en personeel in de hand hebben om hunne scholen te doen triumpheren".

Volkomen juist — als de wet van 1857 nog van kracht was!

„En nademate de godsdienst verflauwd in de harte van de ouders zal ook het getal burgerkinderen verminderen. de goede God zal hierin voorzien".

Ik sluit dit gedeelte met deze woorden uit het handschrift, die de bron blootleggen van zijn forsche kracht. Die bron is: zijn diepe eerlijke nederigheid.

(HS) „Ik beken hier dat niettegenstaande ik altoos zoo gezegend en beschermd geweest ben van de voorzienigheid, ik niet mijne wederliefde en vertrouwen in hem (haar) genoeg gesteld heb hetgeen een groot gebrek in mijne arme persoon is en waarvoor ik hier nogmaals mijne groote meâ culpâ moet aan den dag leggen. De Goddelijke Drieëenheid vergeeve mij arme zondaar mijne schuld".

Wat de Eerw. Heer Rutten deed voor het Bestuur van zijn werk is in korte woorden te zeggen.

Vooreerst, hij toonde te begrijpen dat hij, geen kloosterling zijnde,

Digitized by Google

hoewel Stichter en Directeur, zich zoo min mogelijk met het inwendige moest bemoeien wilde hij niet oorzaak zijn van droevige gevolgen.

Door raadgeving en raadpleging hielp hij mede bij het samenstellen der Regelen, maar legde niets op, goot niets in *zijn* vorm. Dat was menschkundig en juist.

Toen van 1850 tot 1857 de Congregatie haar zwaren tijd doormaakte, was hij op zijn post om te redden op het juiste oogenblik. Hoewel in 't begin mede bedrogen, aarzelde hij niet op 't laatst in te grijpen, weer niet autoritair, maar zijdelings, doch doeltreffend.

Heel zijn leven, tot de definitieve goedkeuring der H. Regelen door Rome in 1870, droeg hij den titel van Directeur, doch practisch liet hij de Congregatie besturen door den Algemeenen Overste.

Dit toont ons in den Eerw. Heer Rutten een wijze gematigdheid, die ons verheugt en die ons voor veel leed bewaard heeft.

Op één moment heeft hij een beslissenden invloed uitgeoefend van groot belang. Niet door gezagsvertoon, maar door een eenvoudige mededeeling.

U herinnert U de afspraak, dat Zwijsen en Rutten zouden samenwerken. Nu ook eerstgenoemde in 1844 te Tilburg was begonnen met zijn fraterstichting, meenden Rutten en Br. Bernardus dat men zijn woord moest houden en op vereeniging aansturen. Mgr. Paredis gaf verlof te onderhandelen. Het bezwaar van Rutten echter bleef de samenstelling uit priesters en leeken. Om nu te maken dat Br. Bernardus zich niet, gedwongen door finantiëele zorgen, over dit bezwaar heen zou zetten, deelde de Eerw. Heer Rutten hem mee, dat de zeer vermogende juffrouw Josephine Vaessen, die in de Tongerschestraat woonde in het huis nu gelegen links van de kerk der Jezuiten, hem haar geheel vermogen vermaakt had om dat tot goede werken te besteden. U ziet hier de bron van zijn rijke giften en ruime geldmiddelen in latere jaren. Uit zich zelf was hij niet zeer bemiddeld.

De vereeniging kwam niet tot stand en zoo kreeg Nederland twee Congregaties voor één.

Mej. Vaessen stierf in 1848 en vervulde bij testament hare belofte.

Rest nog te vermelden wat de Eerw. Heer Rutten deed om zijn Congregatie in Rome goedgekeurd te krijgen.

Bij zijn eerste reis naar Rome met Mgr. v. Wyckerslooth in 1846, liet hij door dezen prelaat de Regelen in 's Pausen handen stellen

Digitized by Google

ter onderzoek en goedkeuring. Dit leidde tot een officiëele goedkeuring van de Regelen — Constitutiën ontbraken nog — op 24 Jan. 1848. Dit werd ons bij schrijven van 10 Febr. door Kardinaal Fransoni beteekend. Daarbij werd de plicht opgelegd om de Regelen aan te vullen door Constitutiën, die zouden groeien uit de practijk.

Deze goedgekeurde Regelen brachten door een wijziging, die in Rome — denkelijk door verkeerde of verkeerd begrepen inlichtingen — was aangebracht, een bittere vernedering voor den Eerw. Heer Rutten. De bisschop van Roermond werd beschouwd als hoofd der Congregatie voor den tijd van zijn leven. Bij overlijden of afstand doen, zou een Alg. Overste uit de Broeders gekozen worden. De Stichter was totaal over 't hoofd gezien! Mgr. Paredis echter had en heeft zich nooit als hoofd of bestuurder beschouwd of doen gelden. De toestand bleef dus gelijk hij practisch was.

De gevraagde Constitutiën werden in 1855 den 15en November goedgekeurd door Mgr. Paredis, maar het duurde tot 1866, eer alles naar Rome werd gezonden. Na veel strubbelingen kwam een brief uit Rome den Eerw. Heer Rutten verblijden. Hij was geschreven door Mgr. Zwijsen, die ons tot 't laatst welgezind is geweest.

Ziehier den inhoud:

Rome 5 April 1870.

Hoogeerwaarde Heer.

Het zal UHEw. welligt nog niet bekend zijn dat de Constitutie en Regelen der Broeders van Maastricht in de vergadering der Kardinalen zijn goedgekeurd. Dit Decreet moet door Z. H. nog bekrachtigd worden, hetgeen, naar men mij verzekerd, aanstaande Zondag zal geschieden. Ik feliciteer UHEw. daarmede hartelijk. De Constitutiën en Regelen van de Fraters te Tilburg en van de Zusters te Veghel zijn ook goedgekeurd en naar ik hoop, zullen ook zondag aanstaande de Pauselijke bekrachtiging ontvangen.

Met het Concilie gaat alles geregeld maar langzaam, zoodat niet te bepalen is, wanneer het gesloten zal worden.

Ik ben hoogachtend

De Aartsb. Bisschop van 's Bosch

† J. Zwijsen.

Mons. Rutten.

De officiëele goedkeuring werd den Broeders beteekend door Kardinaal Barnabo en draagt den datum 24 April 1870. Het levens-

Digitized by Google

werk van den Eerw. Heer Rutten was nu àf, — opgeleverd, — goedgekeurd, — de werkman kon vertrekken!

Zien wij eerst nog de „kleinere" stichtingen van dezen rusteloozen socialen werker.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Het „Conventje van St. Mathias".

Gaat men het Pastoorsstraatje in op de Boschstraat naast St. Mathijs, dan ziet men tegenover de pastorie een ouderwetsch gebouw, met twee beelden in den gevel en twee latijnsche opschriften, die verraad plegen aan de nederigheid van den stichter van dit Conventje, dat twaalf oude vrouwtjes herbergt.

SUb aUspIcIIs ILLIbatae VIrgInIs sUrreXI. Opgericht onder de hoede van de onbevlekte Maagd. Hier verraadt zich Rutten!

DonIs MarIae CatharIna JosephInc Vaessen, gift van M. C. J. V. Daar is zijn bankierster!

Beide opschriften vormen een jaartalvers, 1849 vermeldende als oprichtingsjaar.

Deze tak van werkzaamheid kan wel wat 18e eeuwsch aandoen, toen hofjes e. d. voor oude dienstboden als paddestoelen uit den grond rezen in al onze steden, het werk is er niet minder lofwaardig en nuttig om.

Nadat Mej. Vaessen in 1848 overleden was, bleek zij volgens haar belofte haar geheele en groote fortuin ter beschikking van den E. H. Rutten gesteld te hebben, met uitzondering van enkele lijfrenten aan verre neefjes en nichtjes. Hoewel het niet met evenveel woorden in 't testament stond, wist de E. H. Rutten toch zeer goed, dat 't haar bedoeling was, het geld voor goede werken te besteden.

Nu deed zich aanstonds een gelegenheid voor. De pastorie van St. Mathijs eischte dringend verbetering, doch er was geen geld. Nu deed Rutten het aanbod een nieuwe te bouwen (de tegenwoordige) mits hij de oude in eigendom kreeg en een jaarlijksche gift van *f* 100 voor zijn oude vrouwtjes. Dit werd aangenomen en op 24 Mei werd de nieuwe betrokken. Na wat tusschenpoos kreeg zij haar nieuwe overburen, die er elkaar tot heden opvolgden. Ze worden er zoo goed als geheel onderhouden en bidden dagelijks gezamenlijk een rozenhoedje voor de weldoeners en weldoensters. Om veel ongenoegen te voorkomen werd door Rutten een reglement

Digitized by Google

samengesteld, door den Bisschop werd dit goedgekeurd en zoo zitten daar de oudjes, onder toezicht van een gekozen „moeder" rustig in haar kamertje, door 't klokje bijeengeroepen voor enkele gezamenlijke gebeden en werkzaamheden. Bij de begeving der plaatsen wordt er nog heden een zekeren — niet beschreven — voorrang gegeven aan recommandaties door familieleden van den E. H. Rutten.

Deze stichting lag hem in latere jaren na aan 't hart. In zijn brieven uit Thienen spreekt hij er nog al eens over en bericht enkele malen, dat hij dekens, of laken en baai voor zijn vrouwtjes heeft gekocht, of haar geld wenscht te zien uitgereikt.

In waarheid allesomvattend is zijn liefde geweest. Bewaarschoolkind en schoolkind, halfwassen jeugd en rijpere jaren, ouderdom met eere — hier wordt der liefde de volle maat gegeven!

ZESDE HOOFDSTUK.

De militaire weezen van Mgr. Baron van Wijckerslooth.

Mgr. van Curium, gelijk hij kortweg naar zijn bisschopszetel i.p.i. genoemd werd, had zijn wijdeling van '37 niet vergeten. Toen hij in de 40er jaren Rolduc bezocht, kwam hij ook naar Maastricht. Niet de nieuwsgierigheid, maar de ijver dreef hem om zijn beschermeling op te zoeken. Hij kwam de bewaarschool bezichtigen, sprak over plannen die hij had met zijn villa Duinzigt te Oegstgeest en noodigde den E. H. Rutten uit tot een bezoek, als hij binnenkort toch de Amsterdamsche Broeders zou gaan zien. Verschillende malen had Rutten die eer. Eindelijk in 1845 kwam de definitieve vraag om broeders op het buitengoed te plaatsen voor een of ander liefdewerk. Tevens werd het aanbod gedaan Mgr. op zijn aanstaande reis naar Rome te vergezellen. Over het eerste moest nog eens gedacht worden, het laatste werd met twee handen aangegrepen en zoo vinden wij, zooals reeds werd verhaald, den E. H. Rutten in 1846 in de maand December te Rome. Daar werd een verzoekschrift om de bijzondere aflaten voor de Broeders nedergelegd aan de voeten van Z. H. benevens de entworpen regelen voor de Congregatie, welke een jaar later werden goedgekeurd. Na de reis, — treffend is het te lezen hoe de E. H. Rutten op O. L. Vr. Boodschap omstreeks 11 uur thuiskwam, doodop, maar nuchter, om nog de H. Mis te kunnen lezen — na die reis kwam Mgr. op zijn plan terug. Doch na

Digitized by Google

lang beraad met vele personen meende de E. H. Rutten het aanbod te moeten afwijzen. Mgr. nam dit volstrekt niet kwalijk, liet zich zelfs een plan voor een godsdienstige stichting voorleggen, maar ging op zijn beurt op *dit* voorstel niet in.

Toch bleef de priester aanhouden. Wetend dat Mgr. veel voelde voor Indië, deed hij 't voorstel, militaire weezen te doen verzorgen uit Moederland en Koloniën. Mgr. liet hem 'ns schatten wat hij voor een dozijn van die kinderen noodig dacht te hebben. Rutten noemde 30.000 gulden. Daarbij bleef het.

Toen nu Mgr. stierf, 10 Nov. 1851, bleek het evenwel, dat hij bij testament aan vicaris Rutten de genoemde som vermaakt had ter verzorging van een twaalftal dier kinderen. Groote blijdschap bij dezen! Een liefdewerk te meer! En de anders zoo voorzichtige man beging hierbij een fout, als ik 't zoo noemen mag, door de stichting te verwarren met de zaak der Congregatie. Dat kon later moeilijkheden geven en gaf die ook inderdaad, toen de E. H. Rutten niet meer persoonlijk voor de zaken zorgen kon en zich dan in zijn ziekelijken toestand niet altijd gemakkelijk toonde.

De weezen werden geplaatst eerst te Roermond, later te Weert. Ten slotte werd de zaak overgebracht naar 't gesticht der Broeders Looiersgracht (Heksenstraat) en bij verplaatsing hiervan naar de Pieterstraat. Toen dit huis in 1901 werd opgeheven, is de verzorging in handen der zgn. Bruine Broeders te Roermond overgegaan.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

De Zusters Ursulinen. [1])

De bewaarschool in den Rooden Leeuw had oorspronkelijk gediend voor jongens en meisjes. Toen nu de eerste Broeders hun zorgen daaraan gingen wijden, werd terstond besloten de kleine meisjes ergens anders onder dak te brengen. In 1841 dan geschiedde dit en zij werden ondergebracht in het huis van den E. H. Stichter zelf. Natuurlijk bood zijn zuster Antoinette weer de behulpzame hand, de goede ziel, van wie haar nederige heerbroer schreef: mijne dierbare zuster, wier moed, goeden wil en bereidvaardigheid in alles wat tot Gods glorie kunde ondernomen worden ik tot nu toe moet

[1]) Voor zoover niet geteekend (HS) zijn de hier volgende bijzonderheden ontleend aan de Annalen der Eerw. Zusters Ursulinen.

Digitized by Google

bewonderen en haar niettegenstaande haar aanhoudend gebed (voor mij? Br. H.) in de eer en glorie van den goeden God te bevorderen, ver moet achterblijven.

Toen in December 1842 zijn vader stierf, zat de Priester alleen in het groote huis met zijn zuster. Twee redenen dwongen hem nu dit te verlaten, de droeve herinneringen aan de overleden ouders en zuster en de toestand van zijn beurs, aangezien, teekent hij aan, „de menigvuldige geldbijdragen der broeders en avondschool zooals ook andere liefdewerken". Ook was het huis heel ongeschikt voor het uitoefenen van liefdewerken. Hij betrok dan een ander huis, dat hij kort te voren gekocht had om daar een stichting voor verlaten vrouwen te beginnen, maar, bekent hij naief, „mijn plannen waren altijd grooter dan mijn middelen en ik kunde dus niet voortgaan met dit liefdewerk dadelijk op te richten".

Hij betrok nu het gekochte huis zelf met zijn zuster Antonia en met behulp van kapelaan van Doren en Prof. Bogaers kwam het bewaarschooltje tot stand den 23en Juli 1843.

't Is niet duidelijk in welk perceel die meisjes zijn ondergebracht geweest van Paschen 1841 toen zij in den Rooden Leeuw werden weggezonden, tot de opening van dit schooltje.

De zorg voor de kindertjes werd gedragen door Antoinette, weldra geholpen door Mej. Stinglhamber, over wie straks meer. Alles ging goed, tot Gods hand schijnbaar de zaak in de war stuurde. Mej. Stinglhamber werd ziek, zwaar en langdurig — en een plaatsvervangster schijnt niet te vinden te zijn geweest.

Of — mogen we andere plannen bij den Priester veronderstellen. Plannen tot oprichting van een vrouwencongregatie? De zaak komt straks nog ter sprake.

Ondertusschen stelde de E. H. Rutten pogingen in 't werk om religieuzen te krijgen voor zijn kleine meisjes.

(HS) „Hiervoor, zoo verhaalt hij, had ik mij eerst gewend tot de Overste van Tilburg doch ondanksch al mijne aanvragen heb ik daartoe niet kunnen geraken. Eindelijk mij gewend hebbende naar den Eerw. Pastoor van Tildonck, overste der Religieuze Ursulinen ontving ik het antwoord dat hij mij zoude geven 2 à 3 religieuzen mits dat ik mij sterk maakte van te zorgen voor hun onderhoud en al hetgeen zij noodig zouden hebben. deze voorstel werd door mij aangenomen en 8 april meen ik zijn twee religieuze Ursulinen naar Maastricht gekomen, hebben onmiddellijk de bewaarschool inge-

Digitized by Google

treden en zijn gedurende een half jaar in mijn huis blijven wonen en onderhouden geworden, totdat ik in 7ber 1850 het woonhuis langs het kanaal [1]) heb gaan bewonen als wanneer mijn vorig huis Jodenstraat (tegenover het ouderlijk huis gelegen. Br. H.) met grootendeels mijne meubelen door hun betroken is geworden, gedurende den tijd dat zij geen betalende kinderen opgenomen hebben, zijn zij grootendeels door mij bekostigd geworden alsook alle de gebouwen met kapel enz. Jodenstraat, zijn door mijne middelen daargesteld". [2])

Het in de war sturen van het goede werk door de hand des Heeren was dus slechts schijnbaar geweest. Zelfs scheen er nu een bijzondere zegen op de nieuwe stichting te rusten. Vóór het einde des jaars waren er reeds drie postulanten ingetreden. De E. H. Rutten was het, die ze op 23 Januari '51 inkleedde en aardig is het, dat de eerste daarbij den naam ontving van Soeur Antoinette, zeker wel een lieve beleefdheid tegenover Ruttens zuster.

Mr Joseph, de Overste, had al aanstonds bouwplannen en Rutten ging met haar mee. Nog in 1850 werd er gegraven en gewerkt aan den bouw van de zaal en de bijvertrekken, waarboven de kapel zou komen. Een moeilijkheid werd ondervangen. De Ursulinen waren toentertijde feitelijk slotzusters. Toch moesten zij nu 's Zondags over straat om in St. Mathias de H. Mis te gaan bijwonen. Nu kwam den 28en Januari 1851 het verlof van Mgr. Paredis dat de E. H. Rutten 's Zondags bineeren mocht, zoodat de Zusters geholpen waren. Enkele priesters kwamen op de werkdagen, zoodat deze vogeltjes van den goeden God meestal veilig in haar kooitje konden blijven.

De bouwwerken zouden echter niet zoo heel vlot verloopen en onverwachte emoties brengen.

Op het feest van St. Jozef zou de E. H. Rutten den eersten steen leggen van de kapel, doch 's nachts te voren liep het heele werk onder water door het doorbreken van een put. De plechtigheid moest worden uitgesteld tot 25 Maart. De priester las een H. Mis om Gods bijstand af te smeeken. Denzelfden dag liet een leidekker een hamer vallen op 't hoofd van een arbeider beneden, doch deze kwam met een onschuldig schrammetje vrij. Toen 't gebouw bijna af was, brak er een steigerpaal. Drie werklieden vielen omlaag en raakten bedolven. Doch het liep gelukkig af, één scheurde slechts zijn kleeren,

---

[1]) Thans Kesselkade 53.

[2]) Het complex gebouwen bestaat nog in weinig gewijzigden toestand: ingang Mariastraat en Kesselkade 53.

Digitized by Google

de 2e was een kwartiertje buiten kennis doch ongedeerd, de 3e kon een week niet werken.

Met zulke kruisjes geteekend kwam het kapelletje klaar. Het werd in 1853 door den E. H. Rutten ingewijd en maakt ook nu nog in zijn haast verlaten toestand een aangenamen indruk.

Intusschen was er in dit liefdewerk een gewichtige verandering gekomen, die aan zijn stichter niet aangenaam was. Door de noodzakelijkheid gedreven, daar de religieuzen niet voldoende inkomsten hadden en ook door het aanhouden van vele ouders en van enkele priesters in de stad, besloot Me Joseph, de Overste, ook betalende kinderen op te nemen. Maar daar zat wat aan vast!

Vooreerst was te overwinnen de tegenzin van den E. H. Rutten. Hij gaf echter, zwichtend voor de redenen bovengenoemd, zijn toestemming, maar niet van ganscher harte. Hij teekent aan:

(HS) „Het instituut der Ursulinen heeft groot succes gehad en nadat men mij door bondige overwegingen overgehaald had hun toe te staan ook kinderen van den deftigen stand te onderwijzen, hebben de religieuzen groote zaken gedaan. doch dewijl ik nooit iets in den winst van hetzij van welk instituut medegedeeld heb, integendeel altoos door groote opoffering enz. geloof ik dat het voor mij meer troostend geweest was van volgens mijn voornemen mij altijd bezig te houden met arme kinderen. doch het heeft den goeden God misschien behaagd ook de bemiddelde kinderen niet uit te sluiten van het religieuze onderwijs en dan is alles wel".

Voor het onderwijzen van betalende kinderen was autorisatie noodig van het stadsbestuur, den inspecteur gehoord. De E. H. Rutten ging dezen heer, Smalhousen genaamd, bezoeken om gunstig advies te bewerken. De ontvangst wordt door Rutten zóó geteekend:

(HS) „Aldaar mijn voorstel gedaan hebbende, was die heer tegen mij en de kloosterzusters onderwijsgevende mij ronduit zeggende dat hij niet hield van de instructie gegeven door religieuzen en tevens toen hij zag dat dit een bepaald en onwederstaanbaar verlangen van ons was mij voorhield, dat het hem speet voor mij, dat ik tot nu toe groote philantropique reputatie gehad had met voor arme kinderen gratis onderwijs te geven doch dat door dien stap te doen al mijn voorgaande reputatie zoude vallen, vermits elkeen zoude zeggen: ziedaar, die heer heeft inzichten van zijne beurs te maken enz. enz.

Digitized by Google

ik wederlegde dit en gaf hem te kennen dat niettegenstaande al zijne opmerkingen wij verlangden scholen voor betalende of beter: voor burgerkinderen op te richten, dat dit ook het verlangen was van de stad en de burgers. Na de aanvraag gedaan te hebben bij de regeering en zonder dat deze de schoolinspecteur geraadpleegd had, wierd de rel. Ursulinen autorisatie verleend".

Bij de stadsregeering zal de herinnering aan Heintje de Wijs misschien den doorslag gegeven hebben.

Nu werd er een dubbele ingang gemaakt, Mariastraat voor armen en bewaarschool, Jodenstraat voor betalenden. Het getal dezer laatsten nam snel toe, zoodat, zegt de E. H. Rutten, „onder Gods milden bijstand en de bescherming van Maria zonder vlek ontvangen, het klooster der Ursulinen gezegend is geweest". Een en ander geschiedde in 1851. De gevolgen die het had voor de Congregatie der Broeders van de Onbevlekte Ontvangenis gaf ik reeds eerder aan.

In 1856 dreef hem de ijver tot een proef, die mislukte. Daar de klassen der armenschool niet groot genoeg waren voor het aantal kinderen, dat hij gratis onderwezen wenschte te zien, liet hij een lokaal bijbouwen, gaf de klas aan een paar dames uit de stad en liet voor haar een kamer in orde brengen in een aanliggend huis. Deze opzet mislukte, zooals wel te begrijpen is. Toen verzocht hij de Ursulinen om toch de zaak aan te grijpen. Zij namen het aan op voorwaarde, dat Rutten voor iedere betrokken zuster een helpster zou bekostigen.

In 1854 stierf de eerste overste der Ursulinen en haar opvolgster, Me Françoise was een waarlijk energieke vrouw. Ze voelde zeer sterk het gebrek aan plaats voor uitbreiding met het oog op de klassen der betalende kinderen. Haar streven richtte zich dan op verbetering. Zij zou geen vrouw geweest zijn, als ze niet had vóórgevoeld, welke pijn dit moest veroorzaken aan den edelmoedigen stichter. Dat zij niettemin deortastte toen de kans gunstig was, strekt haar als hoofd der communauteit tot eer. Plicht woog haar zwaarder dan fijngevoeligheid.

Ziehier wat Me Françoise zelf in de Annalen der Ursulinen liet schrijven:

„10 Dec. 1862." Onze communauteit heeft dit feest (patroonfeest van 't huis: O. L. Vr. van Loretto) voor 't eerst gevierd met een plechtige H. Mis om aan Maria de geestelijke en tijdelijke belangen van het huis aan te bevelen en deze goede Moeder heeft met een

Digitized by Google

buitengewone gunst dit bewijs van vertrouwen beloond. Ziehier de woorden van onze Overste: In den nacht van 10 op 11 December voelde ik mij sterk gedrongen om aan den Eerw. Directeur voor te stellen om het huis van Bonhomme (bij de Capucijnenstraat op de Groote Gracht) te koopen, hoewel ik in 't geheel niets van dat huis wist en er onkundig van was, dat het reeds in veiling was geweest. Hoezeer ik die gedachte ook verwierp, ze kwam telkens terug en de hoop op een grooter goed deed mij besluiten mij ten offer te brengen voor de glorie Gods en het welzijn mijner communauteit, want de moeilijkheden die ik voorzag, waren niet gering. Na de H. Mis deelde ik mijn voornemen mede aan twee onzer mères, die met mij naar Mgr. Rutten gingen. Na mij oplettend te hebben aangehoord, zei Z.Ew. me: Ik heb er zelf al ernstig aan gedacht, ik had gemeend er de geheele gemeente over te brengen, maar men heeft 't me afgeraden. Vraag of Mijnheer Pastoor even bij me komt en ik beloof U, dat ik er mij niet tegen verzetten zal als hij Uw meening deelt. Het huis zal 17 December verkocht worden.

We haastten ons om pastoor Batta van St. Mathias te raadplegen. Deze brave priester keurde ons plan goed en zei, dat hij werkelijk aan Mgr. Rutten gezegd had niet meer aan dien koop te denken, maar alleen om hem het verdriet te besparen zijn huis te zien verlaten. Nu zeg ik U, ging hij voort, doe het, want in heel de stad ken ik geen beter huis voor uw externaat. Eindelijk kwam Mgr. Rutten binnen die ons een vrij belangrijke som beloofde. Den volgenden dag trok hij zijn belofte in en scheen spijt te hebben over hetgeen hij den vorigen avond gezegd had. Wij gingen dan den raad inwinnen van den biechtvader van onze gemeente. Z.Ew. ried ons aan voort te gaan. Op den terugweg gingen wij bij Mgr. Schijven aan, den deken van St. Servaas. Die beloofde ons antwoord binnen 3 dagen. Maar dat was niets voor ons, want er was geen tijd te verliezen. Denzelfden avond dan gingen wij op reis om den Bisschop te raadplegen, zooals ons pastoor Batta en Pater Slegers aangeraden hadden. Mgr. Rutten had hierin toegestemd. Ons bezoek bij den Bisschop had het gelukkigste gevolg en wij vertrokken getroost en met de goedkeuring en den zegen van Mgr. over onze nieuwe onderneming.

Den 17en December 1862 kocht Mijnheer Schols het huis voor 24700 gulden".

De heer Claereboets zette werklui aan 't werk en reeds den 31en

Digitized by Google

Maart, Dinsdag in de Goede Week, werd de Communauteit van O. L. Vr. van Loretto overgebracht naar de Groote Gracht. Negen zusters bleven achter, bestemd om, onder dezelfde Overste als die van de Groote Gracht, te arbeiden aan het onderricht der *arme* kinderen. Over en weer viel het afscheid der Zusters natuurlijk hard, maar de gehoorzaamheid en de hoop op hereeniging deden haar berusten".

Den 31en Mei 1863 legde de E. H. Rutten den eersten steen voor de kapel, die op de Groone Gracht gebouwd moest worden. En een jaar later.... maar nu moeten de woorden weer ontleend worden aan de archieven der Ursulinen:

„13 Mei 1864. Eindelijk is de zoo verlangde dag aangebroken! Tegen alle verwachting heeft Mgr. Rutten aan den Pastoor van Tildonck (Alg. Overste dezer Ursulinen, Br. H.) laten weten, dat hij de zusters die in Loretto (Mariastraat, Br. H.) gebleven zijn toestaat, zich bij die van de Groote Gracht te gaan voegen, hopende, dat haar ijver in het geven van onderwijs aan arme kinderen er niet minder vurig om zal zijn. Hij belooft aan Z.Ew. dat, als de Zusters goed voor de kinderen zorgen, zij niet alleen haar loon zullen ontvangen hiernamaals, maar dat hijzelf haar ook zal weten te loonen te zijnen tijde. Hij verzocht onzen Alg. Overste om, in geval hij dit goedkeurt, zijn handteekening te plaatsen onder den brief, dien de Overste hem namens Mgr. zou ter hand stellen. Dit nieuws verheugde onzen goeden Vader zóó, dat hij er lichamelijk wel bij voer en als onderschrift plaatste „fiat, fiat, Feest van St. Servatius 1864, 13 Mei J. C. M. Lambertz".

Om dit beter te begrijpen diene hetgeen de levensbeschrijving van dezen dienaar Gods — zijn proces van zaligverklaring is ingeleid — vermeldt: In den nawinter, de eerste maanden van 1863, had hij, de forsche sterke man, koude gevat en was zwaar ziek geworden. Bij zijn Bediening wenschte hij alle Oversten zijner Ursulinenkloosters nog eens te zien en te spreken. We begrijpen nu de woorden van den E. H. Rutten en ook zijn teergevoelige liefde, die een stervende een groot genoegen wil bereiden ten koste van zich zelf en van zijn rechtmatige verlangens!

Den 15en al waren de Religieuzen uit Loretto vertrokken naar de Groote Gracht. Zij bleven echter de scholen bedienen.

Digitized by Google

Een dor, maar belangwekkend notariëel stuk vorme nu den sluitsteen van dit bouwwerk: [1])

„22 Maart 1865.

Contract tusschen Mgr. Rutten en de Vertegenwoordigers van het Zed. Lichaam O. L. Vrouw van Loretto.

De ondergeteekende, Overste der Ursulinen in deze stad, en haar raadzusters, handelend in naam van het Zed. Lichaam O. L. Vr. van Loretto, gevestigd te Maastricht den 7en December 1853 bij akte verleden voor notaris Haenen te Maastricht, geregistreerd den 9en derzelfde maand — ter eenre,

en L. H. Rutten, Kamerheer van Z. H. Pius IX ter andere zijde

is overeengekomen als volgt:

1° de ondergeteekenden ter eenre zijde doen afstand van alle rechten die zij zouden kunnen hebben op de hoofdgebouwen, bijgebouwen en aanbouwen die zij bewoonden en in gebruik hadden langs het Kanaal, in de Jodenstraat en de Mariastraat te dezer stede, zoowel als van alle aanspraken die zij zouden kunnen hebben door uitgaven gedaan aan deze gebouwen, of door gelden daarvoor gestort.

2° Uit welwillende beleefdheid verplicht zich gemelde Mgr. Rutten aan het Zedelijk lichaam te betalen de som van 15000 francs bij de teekening van dit contract.

3° De ondergeteekende, Overste en Raadzusters verplichten zich harerzijds aan Mgr. L. H. Rutten of zijn erfgenamen af te staan het huis met bijgebouwen en lendenen, gelegen Jodenstraat 440 en bewoond door Jean Pierre Winthagen onder voorbehoud van vruchtgebruik tijdens zijn leven, mits aan het Zed. Lichaam terug te betalen de somma van 2750 gulden bij de overdracht van dit huis.

4° Vervolgens is tusschen partijen overeengekomen, dat de religieuzen zullen voortgaan gratis onderwijs te geven aan 400 kinderen, bij voorkeur uit de parochie van St. Mathias, in aanmerking waarvan Mgr. Rutten haar jaarlijks zal schenken de som van 1000 francs en haar ten gebruike zal laten de localiteit, die daarvoor reeds in gebruik is, bestaande uit de navolgende gebouwen, uitgang hebbende in de Mariastraat: te weten: de lange gang met bewaarschool en speelplaats, drie klassen op de eerste verdieping en op de tweede verdieping een kamer voor de religieuzen, tenzij Mgr.

---

[1]) Annalen der Eerw. Zusters Ursulinen.

Digitized by Google

Rutten of zijn erfgenamen in dezelfde parochie ruime en geschikte localiteiten voor 400 kinderen zullen beschikbaar stellen.

Aldus opgemaakt in duplo en geteekend te Maastricht den 22en Maart 1865.

L. H. Rutten
M. B. Ulens"

En nu de E. H. Rutten: een zin als een snik — en 't is uit: (HS) alhoewel ik veel geleden heb door het veranderen der Ursulinen naar een grooter huis (op) de Groote Gracht....

We begrijpen!

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Mgr. Rutten in zijn verlaten Woning.

De localiteiten in de Maria- en Jodenstraat stonden alzoo verlaten. Wat er mee te doen om ze rechtstreeks te doen dienen tot Gods eer?

(HS) „Nadat zij het huis verlaten hadden, dat ik met oneindige sacrificiën met goedkeuring en aanhoudend verlangen der 1e overste heb uitgebreid, heb ik, aldus de E. H. Rutten, eventwel gemeend de armenscholen aan te houden en niettegenstaande dat zij scheenen deze scholen op eigene kosten te willen aanhouden, zijn aan de armenschool 1000 frs. toegestaan.

Veele pogingen zijn door mij gedaan geworden om wederom het geluk te hebben als wanneer er nieuwe religieuzen zouden gevonden worden om aldaar de H. Mis te kunnen in meer gevorderde jaren te lezen zoowel ten dienste van mij als van mijne zuster, doch heb aanhoudende tegenkantingen ondervonden.

In October 1864 zijn de Clarissen alhier geweest, hebben het huis voor haar gekocht, met innig verlangen van hetzelve te kunnen bewonen, doch hierin hebben zij zoowel als ik niet geslaagd en met groote droefheid heb ik eindelijk er moeten van afzien. Contra la force il n'y a pas de résistance.

In het jaar 1865, 13 Mei, heb ik het genoegen gehad hetzelve te kunnen overdragen aan de Dames du St. Sacrément, te Brussel haar moederhuis hebbende, met groote sacrificiën van mijnen kant hebben zij dit huis omtrent 1 jaar gratis bewoond, doch moeyelijkheden tusschen haar en een andere geestelijke instelling ontstaan zijnde, en meenende dat zij hier zouden zonder succes werken, hebben zij

Digitized by Google

uit eigen beweging, niettegenstaande dat ik alle mogelijke moeite aangewend heb, hetzelve verlaten in february 1866.

Van dien tijd af heb ik gemeend dat het onmogelijk was in de omstandigheden waarin ik verkeerde, van het nog te verpassen (veranderen). de som van 25000 gulden was mij voor hetzelve geboden, doch heb niet kunnen van mij verkrijgen om hetzelve te verkopen en heb het eindelijk aangeboden aan de leden van den H. Vincentius die (er) dan eindelijk de eigenaars van zijn geworden. Geeve de goede God dat er eenen tijd kome dat zij een goed gebruik er van zullen kunnen maken. De goddelijke wil geschiede. Amen". — —

Is de wensch van den schenker vervuld? 't Is eigenaardig op te merken, hoe de traditie van weldadigheid en sociaal werk in 't huizencomplex voortleeft, het werk van Mgr. Rutten in zekeren zin voortzet. Nog altijd huizen er volksschool en bewaarschool, thans bediend door eerw. Zusters van de Boschstraat, lange jaren was er de R. K. Militaire vereeniging onder dak, (hoe dan ook!) De zaal onder de kapel is conferentiezaal voor de Vincentiusvereeniging en de kapel zelf wordt nog van tijd tot tijd gebruikt voor 'n Congregatievergadering of een H. Mis. De uitgaande meisjes van de Soeurs de la Miséricorde vonden er een tijd lang een dak boven 't hoofd ter beschutting bij onschuldige ontspanning.

De christelijke leering, vóór het overdragen van het gebouw begonnen door enkele jongedames op aansporing van Mgr. Rutten was feitelijk een voortzetting van die, welke door de Dames du St. Sacrément was ingesteld en werd overgebracht naar de bewaarscholen der Soeurs de la Miséricorde, die Zondags daarvoor beschikbaar waren. De regels die in 't handschrift van Mgr. R. daaraan gewijd worden, zijn van belang.

(HS) „Ik hoop, zegt hij, dat zij veele vruchten er mede mogen doen al was het ook dat maar eenige kinderen zouden christelijk onderwijs ontvangen. doch zonder ondersteuning van de geestelijkheid is het te voorzien dat het op den duur moeyelijk zal vol te houden zijn. En door de gevorderde jaren en menigvuldige onpasselijkheden kan ik voor mijn persoon niet de impulsie meer geven die zulk liefdewerk zoude vereischen. De goddelijke Voorzienigheid moge bij verloop van tijd eenige impulsie aan dat werk geven want volgens mijn dunken zouden het wel nootzakelijk zijn dat in deze tijden van verslapping zooveel mogelijk de christelijke Roomsch-Katholyke jeugd grondig onderwezen wordt".

Digitized by Google

Ik laat hier om het zakelijk verband maar volgen, wat ook in 't handschrift volgt, het eigenlijk levensverhaal besluit als een zucht van moeheid:

(HS) „Eenigen tijd te voren had de Eerw. Overste der Broeders dergelijke christelijke lering voor de fabrieksjongens in een locaal van den Heer Regout begonnen, doch korten tijd zonder succes gewerkt hebbende heeft deze school geeindigt".

De Ursulinen zijn er vervangen door de Zusters van de Boschstraat. Dit is zóó in zijn werk gegaan. De heeren van Vincentius hadden ook de zorg voor de scholen op zich genomen. Toen in 1889 de wettelijke eischen hooger werden, vroegen zij meerdere onderwijzeressen. De Ursulinen konden hieraan op dat oogenblik niet voldoen en meenden zich dus te moeten terugtrekken. Toen werden de Zusters van de Boschstraat bereid gevonden de school over te nemen, die onder haar deugdelijke leiding tot grooten bloei is gekomen.

NEGENDE HOOFDSTUK.

De Zusters van St. Jozef op de Kommel.

Bestaat er eenig verband tusschen den E. H. Rutten en de Zusters van St. Jozef op de Kommel? De aanwijzingen zijn sterk, doch schriftelijke gegevens ontbreken geheel. Ziehier de zaak.

In de bewaarschool van Mej. Antoinette en Mej. Stinglhamber in de Jodenstraat was als helpster werkzaam Mej. Adèle Claereboets, onderwijzeres. Van deze twee laatste heeft vermoedelijk de E. H. Rutten zich voorgesteld een Congregatie te doen groeien, want beide toonden solide deugd en kloosterneiging. De derde in den bond was een zekere juffrouw Bastiaanse. Deze woonde aan het ondereind der Boschstraat en had er veel genoegen in de arme kinderen te dienen. Zij was niet gefortuneerd, doch kon onafhankelijk bestaan en was een vriendin van Mej. Stinglhamber. Heel wat zwarte kindergezichtjes werden blankgeschuurd door deze goede vrouwen, heel wat havelooze kleeren gelapt en gereinigd, onder een vertelling uit de Bijbelsche Geschiedenis, 'n rozenhoedje of 'n katechismusuitleg door.

Men begrijpt de blijdschap van Rutten, die door zijn zuster en Julie Stinglhamber van alles op de hoogte was, — allicht ook al 'ns in de beurs zal hebben getast. En dat zijn hoop verder reikte, zal hem niemand ten kwade duiden. Reeds had hij zich in verbinding gesteld

Digitized by Google

met kapelaan Hoho uit St. Servatius, die evenwijdige plannen had.

Doch — dan trekt God een eindstreep voor die plannen. Julie Stinglhamber wordt doodelijk ziek, gelijk ik verhaalde bij de komst der Ursulinen. Adèle Claereboets is ingetreden bij de Ursulinen. Bastiaanse, met haar zusters alleen achtergebleven, zet haar werkzaamheden voort, haar leven krijgt een religieuzen tint, pater Vermeulen S.J. krijgt haar onder zijn leiding, bezorgt haar verlaten kinderen en in 1853 kan men al spreken van Zusters van St. Jozef, waarvan Mej. Bastiaanse als Stichteres geldt.

Nu is Julie Stinglhamber, die inmiddels genezen was, niet langer tevreden in haar pas geërfd huisje in de Capucijnenstraat (ongeveer tegenover de Miséricorde). Ze gaat haar vriendin helpen en wordt Zuster Augustine, die na den dood van Mej. Bastiaanse het klooster op de Kommel bestuurde tot 1898 toe. In 1900 ging zij haar loon ontvangen in den Hemel.

Opwekking, steun, voorbeeld, geldelijke hulp, dat alles heeft die kleine Congregatie aan den E. H. Rutten zeker te danken. In zijn brieven uit Thienen (na 1871) noemt hij haar nog enkele malen, laat haar giften zenden, zegt dat hij dekens of baai voor haar gekocht heeft, maar vraagt aan Br. Bernardinus de verzekering *in geweten* dat er alles goed gaat.

Was dit alles een vergane illusie te meer voor hem?

TIENDE HOOFDSTUK.

De Jezuiëten.

(HS) „In het jaar 1851 in October was men begonnen, aldus ons handschrift, met te bouwen voor het Ursulinenklooster Jodenstraat, toen in April 1852 door het overleiden van Mevr. Devalensaart het groot huis, thans door de Eerw. Paters Jezuiëten bewoond ter koop werd aangeboden en deze publieke koop werd niet volbracht doordat de bepaalde prijs niet aangeboden werd. het genoemd huis bleef dan zonder koper tot in de maand October wanneer gezegd werd dat de graaf Vilain XIV het huis aan merkelijk verminderde prijs wilde verkopen. In het verlangen van een schoon établissement te bezitten dewijl niettegenstaande menigvuldige bouwingen ik nog(ch) huis noch lokaliteit had, hetgeen te vergelijken was aan dat hotel, maakte men het plan van het zonder bepaald doel te kopen om naderhand te gebruiken als men het van noden had. Na den goeden

Digitized by Google

God en zijn H. Moeder goed gebeden te hebben nam ik het besluit om naar Luik bij den Graaf te gaan om in onderhandeling te geraken. En op zijn antwoord om op den 5den November hem te kunnen spreken, begaf ik mij dien dag per schuit naar het kasteel en na den diner geschiedde de onderhandeling doch zonder resultaat. Des 's nags aldaar gebleven zijnde, 's morgens na de H. Mis gelezen te hebben, nadat men hem in geschrift veele overwegingen voorgelegd had, zeide hij binnen eenige dagen te antwoorden en ontving wijnigen tijd later de tijding dat hij het wilde laten voor 12000 g. N.[1]) en eenige andere religieuze obligatiën, doch dat hij verlangde dat hetzelve publiek verkocht werd en dat hij die verplichtingen tegen 1500 gulden schatte, dat indien het boven de 13000 g. N. ging hij van zijne verplichtingen af was en men zoude kunnen op eigene last en gevaar ophogen doch het huis publiek opgeveild zijnde (2 Dec. 1852) bleef het aan den prijs van 12000 g. N. — Eigenaar geworden zijnde, zijn er menigvuldige onkosten gedaan en tevens de schoone kelders eenige voeten verdiept zoodat na afmaking dezelve verhuurt werden tot goeden prijs.

Doch het huis kunde niet ledig blijven. de R. Ursulinen vergezeld met hunnen Overste de Pastoor van Tilburg (bedoeld is Tildonck, Br. H.) kwamen het bezichtigen doch bevonden het huis te groot voor hun klooster. En de toenmalige Overste wilde aan geenen prijs het instituut Jodenstraat verlaten. Vervolgens werd het aangeboden in 1853 om de weeskinderen van wijlen Mgr. v. Wyckerslooth te plaatsen, met bijneming van andere militaire of andere weeskinderen, doch de broeders durfden zulke onderneming niet beginnen, zoodat het ledig en zonder bestemming bleef tot Juni 1853 als wanneer ik het genoegen had hetzelve over te dragen aan de Eerw. Paters Jezuieten voor kleinen prijs doch om goede einde en de glorie des Heeren, mij slecht mijn leven gedurende voorbehoudende het gebruik van den ondertuin waartoe ik kunde gaan door het breken van eene deur op den wal — en die ik slechs een jaar in gebruik gehad heb, want de Eerw. Paters mij herhaalde rijzen hun verlangen te kennen gegeven hebbende dat zij wilden bouwen enz. enz. en (om) het goede werk niet te beletten en tevens om mijn belangen achter het belang van een communauteit te stellen, ben ik overgegaan af te zien van dit voorrecht, waarvoor ik nog een merkelijke som de koopprijs van het huis verminderd had, mits de voorwaarde,

[1]) = gulden Nederlandsch(e munt).

Digitized by Google

dat de Societeit Jesu eeuwigdurend zal doen lezen ter mijner intentie eene H. Mis de 5 groote feestdagen der H. Moeder Gods — hetgeen ik hoop, dat hij hun goed aangeteekend is en ook stiptelijk zal nagekomen worden.

In het jaar 1860 enz. hebben geneemde Paters merkelijk het huis vergrooterd met eenen grooten bouw opte trekken.

Geve O. L. Heer onder de aanroeping van Ave Maris Stella hun groot succes in hunne ondernemingen".

Zóó kreeg Maastricht zijn Jezuiëten terug, zoo kregen die voor een prijsje een dak boven het hoofd. Waarlijk, als ooit Maastricht een standbeeld zou oprichten voor dezen priester, de Sociëteit zou op de inteekenlijst een ruim bedrag mogen zetten!

ELFDE HOOFDSTUK.

De Zusters van Barmhartigheid of Soeurs de la Miséricorde.

Herinner U wat ik hiervóór schreef over den maatschappelijk-zedelijken toestand der Maastrichtsche arbeidersbevolking en verwonder U dan niet over het treurige feit, dat zoo talloos vele meisjes de grootste gevaren liepen.

Om voor die stumpers redding te brengen trad de E. H. Rutten in 't jaar 1855 op. Hij knoopte onderhandelingen aan, die er in 't volgend jaar toe leidden, dat zich hier Luiksche Zusters der Goddelijke Barmhartigheid vestigden. Ik laat nu spreken de Annalen dier Zusters:

„Het huis in de Capucijnenstraat te Maastricht werd gesticht in 1856 door Mgr. Louis Rutten, priester uit Maastricht, die in 1861 verheven werd tot Kamerheer van Z. H. Paus Pius IX. Gedreven door zijn ijver voor den godsdienst en voor het heil der zielen had hij te Maastricht reeds drie kloosters gevestigd, toen hij op de gedachte kwam een vierde te stichten om te werken voor de opheffing van arme verlaten en gevallen meisjes. Hij stelde zich te Luik in verbinding met Mgr. Neven, algemeen directeur van de Zusters der Misericorde, aan wien hij zijn verlangen bekend maakte om voor dit liefdewerk zijn Zusters te mogen ontvangen in Maastricht".

Dit was niet de eerste poging die hij deed. Zelf verhaalt Rutten in zijn handschrift:

(HS) „Reeds in 1842 (bij den dood zijns vaders) was het huis Jodenstraat (daavoor) bestemd, dat evenwel hetzelve door mij be-

Digitized by Google

woond geweest zijnde zeer dikwijls men zich vervoegd heeft tot de Soeurs du bon Pasteur [1]) om zulke inrichting te vestigen doch dat men niet heeft kunnen overeenkomen dat de novitiën hier zoude kunnen opgenomen worden.

In 1855 ter gelegenheid dat ik met Mgr. Vrancken in Luik was (heb) ik mij vervoegd tot de Overste van de Soeurs de Miséricorde en wij zijn weldra overeengekomen om zulke ongelukkige personen te laten verzorgen door die zusters".

Dat „weldra" is een bewijs van nog al groot geduld. De annalen der Zusters vervolgen:

„Mgr. Neven overdacht dit plan „eenige maanden" en besloot toen, in overeenstemming met de E. Moeder M. Theresia deze stichting te ondernemen. De E. Heer Rutten sloot een overeenkomst met de communauteit krachtens welke hij 1° ten geschenke gaf het huis dat hij voor de Zusters in de Capucijnenstraat had gekocht, 2° op zich nam de kosten der eerste inrichting te betalen, 3° de som van 25000 francs stortte welker intrest aan het werk ten goede zou komen".

Mijnheer Claereboets, die zoo ontzaglijk veel goed heeft gedaan tijdens zijn leven, was ook bij dit werk betrokken. Hij had 't huis op zijn naam gekocht — van de familie Weustenraad — en 5000 gulden voorgeschoten à 3 %, waarvan de rente door Rutten betaald werd in de hoop dat dit geld later geschonken zou worden.

De stichter der inrichting vertelt van de oprichting:

(HS) „In het eerst heeft dit huis groote tegenspraak gewekt van den kant van eenige priesters en godsdienstige personen, voor pretexte nemende dat zulke huizen een behulpzame hand aanboden aan de wulpschheid, 2° dat Maastricht te klein was om zulk huis in te richten en 3° dat zulke huizen in andere naburige stad te niet gegaan waren".

Had ook St. Vincentius in zijn dagen dat lied niet hooren zingen toen hij zijn vondelingenhuis ging oprichten?

„Door informatiën te nemen bij Mgr. Dehesset (?) bisschop van Namur en stichter van dergelijk huis du bon Pasteur vervielen deze opmerkingen en niettegenstaande eenige tegenkantingen zijn tot hiertoe vele personen opgenomen en voor den hemel rijpgemaakt.

In deze inrichting moet eene bijzondere voorzienigheid opgemerkt

---

[1]) die in België nog heden de vrouwelijke gevangenen verzorgen.

Digitized by Google

worden omdat juist de twee voornaamste personen die hunne opmerkingen tegen het huis gemaakt hebben, van de eerste geweest zijn die (er) na de vestiging bijzonderlijk op aangedrongen hebben in dat gesticht postulanten of personen die in gevaarlijken staat waren te plaatsen".

„De installatie, aldus de archieven der Zusters, had plaats op den dag van Maria ten Hemelopneming. De E. H. Rutten las er de H. Mis op dien dag in een kamer van het gebouw, waarbij hij en de aanwezigen niet weinig bewogen waren, immers het huis was tot dien dag bewoond door het hoofd der (Maastrichtsche?) vrijmetselarij.

Heel kort daarop werden 5 Maastrichtsche meisjes geplaatst die tot dan toe waren opgenomen door de Dochters van 't H. Kruis te Luik. Vier andere meisjes werden door de Alg. Overste uit Luik hierheen gezonden, omdat zij op de hoogte waren met fijn naaiwerk en borduren en ook om ten voorbeeld te strekken en ter aanmoediging voor de Maastrichtsche meisjes.

De stichter van dit huis stelde zich niet tevreden met de oprichting alleen, hij bleef er voortdurend voor werkzaam tot 1871 toe en daarna bleef hij het door jaarlijksche giften steunen".

Aldus de Luiksche archieven. En 't archief der Congregatie van de Broeders der Onbevlekte Ontvangenis van Maria bezit talrijke brieven waarin Mgr. Rutten vanuit Thienen giften beveelt aan de Miséricorde, bericht geeft dat hij laken of dekens heeft gekocht en die aan dat gesticht ten geschenke geeft.

En hoe dat bezighouden voor 1871 moet worden verstaan, moge ons zijn handschrift vertellen.

(HS) „Het huis in het begin voor 16 verlatene personen ingericht is in 2 rijzen merkelijk vergroot geworden zoodat reeds in 1860 men heeft kunnen er een bewaarschool voor arme meisjes bijvoegen en tevens het getal tot 30 te vermeerderen. Ook is het getal der religieuzen vermeerderd zoodat in 1867 october 13 religieuzen en 30 verlatene en opgenomene kinderen bestonden.

Na den aankoop heb ik begonnen voor 3000 gulden herbouwingen en kosten van 1e amploiement gedaan. in 1858 door het bijbouwen van poort en schoolen heb ik nog 4000 gulden aan besteed en tevens nog door achterwerkplaats enz. circa 2000 gulden hopende dat dit alles ad majorem Dei gloriam geschied is en biddende God almagtig van dit huis te beschermen en te zegenen terwijl de daarstelling niet dan door zuivere inzichten gedaan zijn en men met groote geld-

Digitized by Google

opofferingen zonder ooit tijdelijke vergeldingen zooals alle andere liefdewerken opgericht zijn, hopende dat hierdoor ik met kalmte en overgeving in alle tijden kan zeggen: in te Domine speravi".

Bij dit alles heeft de goede priester veel hulp gehad van zijn zuster Antoinette, zóó zelfs, dat zij in de Luiksche archieven genoemd wordt — medestichteres en bijzondere weldoenster. Haar overlijden in 1875 wordt extra vermeld.

De E. H. Rutten zelf bleef met de Zusters zeer bevriend. Gaarne woonde hij in Luik de bijzondere plechtigheden bij. Als in 1862 drie Zusters uit Maastricht haar H. Geloften uitspreken is hij er bij. Als Mgr. de Montpellier in 1864 de nieuwherbouwde kapel van het Moederhuis aldaar inwijdt, is zijn assistent Mgr. Rutten uit Maastricht, gaande op de tweede plaats, vóór de statige rij van kanunniken, dekens enz.

Als in 1869 de Algemeene Directeur der Zusters, Mgr. Neven, pontificaal celebreert ter gelegenheid van het gouden feest der Zusters, dan is Mgr. Rutten zijn assistent. Hij was 't, die als herinnering, aan allen een gedrukt jaartalvers uitreikte.

Groot is het goed dat hij door dit werk heeft bereikt. En groot is de dank, dien de Zusters hem toedragen. Bij het gouden feest van het Maastrichtsche huis werd een mooi beeld van St. Ludovicus in de kapel geplaatst als voortdurende herinnering aan hem, die door zijn edelmoedige vrijgevigheid dit heerlijk liefdewerk heeft mogelijk gemaakt, heerlijk ook nu nog, nu niet meer die arme stumpers worden verpleegd, die hij rechtstreeks bedoelde, maar voogdijkinderen, die aan haar gevaarlijke omgeving onttrokken zijn.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Enkele vreugdedagen.

In die lange reeks van beslommeringen, kruisen, tegenwerking en harden arbeid, waar geen waardeering veerkracht gaf en slechts plichtgetrouwe gehoorzaamheid aan Gods H. Wil het kompas richtte waarop dit levensscheepje hemelwaarts voer, brak soms 'ns even, heel even de zon der vreugde door. Wij in ons kliemerig klimaat kunnen ons den blijden zonnedag haast niet voorstellen zonder wolken aan de kim, die opkomend onweer spellen.

Behalve die blijde herinneringsdagen in zijn Congregatie, behalve

Digitized by Google

de heerlijke dagen waarop zijn werk door goedkeuring van allerhoogste zijde gezegend werd, noem ik er hier slechts drie.

De eerste was, toen in 1854 door onfeilbaar leergezag de schoonste parel aan Maria's kroon werd gehecht, toen haar Onbevlekte Ontvangenis als leerstuk werd afgekondigd. Hij spreekt er in zijn handschrift niet over, omdat het niet bij zijn *werk* hoort. Maar, na de haast ontelbare malen dat hij over onze Moeder spreekt onder dien titel op de bladen van dit geschrift, laat het zich best begrijpen, hoe er zijn hart over gejuicht heeft. De feestviering door zijn zonen had plaats in de lente van 't volgend jaar, 20 Mei 1855 en in Maastricht was maar één roep van bewondering over de heerlijke versiering en over de groote piëteit der Broeders. Aan de vruchten nu kent men den boom, aan de zonen den vader.

Een tweede schoone dag in zijn leven was de 21e December 1861. Maar deze dag gaf vreugd aan anderen en een soort van marteling voor *hem*. Op dien dag kwam bericht, dat, ten loon van zijn overrijke verdiensten voor de zaak der Kerk, nog zoo pas weer vermeerderd door zijn zorgen voor een collecte voor den Paus-Koning, Pius IX hem tot Geheim Kamerheer had benoemd, wat den nederigen priester onder de gepurperde Monsignori opnam.

„.... Het bleef niet in vergetelheid verborgen
Dat rustloos bezig zijn, dat onvermoeide zorgen. —
Gods Stedehouder vlecht Uw Priesterdeugd een krans
En siert van 's Tibers boord U met den purperglans
Die onderscheiding past den dienaar van Gods Kerke!"

Zoo zong Br. Ambrosius hem toe.

Maar de nederige protesteerde, wilde weigeren, een telegram sturen van betuiging van leedwezen en afwijzing — en het kostte groote moeite hem tot berusting te bewegen.

Van toen af was hij *Monseigneur* Rutten, doch teekende nimmer alzoo. Als lid der prelatuur voerde hij een wapen, waarin ook familiemotieven verwerkt waren. [1]).

De derde waarlijk schoone dag was de 25e Maart 1862, de dag van zijn zilveren priesterfeest. Behalve de felicitaties van zijn Bisschop en zijn vrienden in den clerus werd hij op dien dag natuurlijk hartelijk gehuldigd door zijn zonen. Onder hun geschenken van den dag was o.a. een fraai missaal met rijk zilveren beslag. En bij de

---

[1]) Men zie de Losse Aanteekeningen hierachter.

Digitized by Google

officiëele begroeting en felicitatie stond Br. Ambrosius op om *zijn* feestgave aan te bieden, een gedicht in den stijl van den tijd:

„Ik tokkel tonen van de zilverzoete snaren
Op 't zilvren priesterfeest, het wijdingsfeest-verjaren;
Ik huw een zang hier aan het daverende koor
En vraag mijn Hoorders thans een oogenblik gehoor!"

Monseigneur heeft het voorzeker schoon gevonden, vooral de lang niet onverdienstelijke schildering van de verhevenheid der priesterlijke waardigheid, die er in voorkomt.

Br. Stanislaus, overste van Roermond, had ook een gedicht gezonden, vervaardigd door onbekende hand. Als letterkundige curiositeit laat ik hier den aanhef volgen:

„Waar gaat dat kindje heen, dat jonge onschuldig zieltje,
Gehuld in linnen sneeuw en korenbloemblauw kieltje?
Het huppelt tempelwaarts met blij gestemden geest
Een boeksken in de hand op 't hoog Mariafeest.
Daar zingt het orgelspel, daar galmen vreugdezangen
Daar menglen bede en zang zich in de tempelgangen
Daar treedt de priester voort, gedost in kerkgewaad
Met godsvrucht in het harte en ootmoed op 't gelaat.
Daar spreidt het outaarlicht zijn rijk gestarnte in 't ronde
Daar geurt de wierook, klinkt de schel op hoogtijstonde
De frissche lentezon werpt vreugdestralen neer
En groet met gouden lach het offer van den Heer.
Het knaapje houdt de kruin en knietjes neergebogen
En lispelt een gebed met tranendauwende oogen
O, God, zoo gilt zijn hart, daar in dien outaarglans
Zie ik mijn vader weer! Hij is mijn vader thans
Die priester Lodewijk, die troost van 1000 woningen
Gelijk zijn evenbeeld, dat beeld van alle koningen.

Ik schenk U de rest, die haar hoogtepunt bereikt, als Vincentius en Lodewijk in de wolken verschijnen.

Dan — nadert de dag dat de Heer komt loonen als God — met lijden, kruis, bitterheid, beproeving, alles tot Zijn grootere eer en glorie.

Digitized by Google

DERTIENDE HOOFDSTUK.

Lijden en Dood.

In het laatst der zestiger jaren begint zich bij den zestigjarigen Priester een vermindering van geestvermogens te openbaren, die bezorgdheid wekte bij die hem kenden en liefhadden. Als U in uw geest nog eens de rij van moeilijkheden, tegenwerking, laster, zorgen, vernederingen, opofferingen nagaat, die ik getracht heb u te doen meeleven, dan zal het U verwonderd hebben, dat de veerkracht niet spoediger verslapte, de energie niet eer verbruikt was. Een 16e eeuwsch dichter heeft zoo treffend geklaagd:

„Lijden es mijn daghelicx cleet,
Eenen mantel van zorghen es mij bereet;
Al mijn deel es verdriet:
Och, ic en can es verslyten niet!

Past dit op dit veelgeplaagde, moegewerkte en afgetobde menschenkind, of niet?

Reeds komen abnormale ideeën voor. Ongewone handelingen volgen. De familie vreest, dat hij in opspraak zal raken en slaat een rusttijd voor in Diest. Volgzaam laat hij zich wegvoeren. Hij rust, maar wordt niet beter. De omgeving deugde er ook niet, hij was in een gesticht voor krankzinnigen. En deze man is nooit krankzinnig geweest, al staat het hier in Maastricht op 't stadhuis ook met 'n potloodkrabbel achter zijn naam en sterfdag bijgeschreven. Wat dezen man scheelde, drukken onze Oosterburen zoo schilderachtig uit door den term „geistlicher Umnachtung". Vreeselijke toestand: als in 't ijle te zitten, in stikdonkeren nacht, zoekend en tastend en nooit iets anders vindend dan zich zelf en wat zich zelf betreft! Walging, verveling, waandenkbeelden, ongedurigheid — bitter is dit lijden, dat alle lichaamslijden overtreft, omdat de geest het lichaam in fijne teergevoeligheid haast oneindig overtreft!

Na een maand verblijf in Diest kwam Mgr. Rutten naar Maastricht terug. Maar daarmee ook weer in het midden zijner ontgoochelingen en begraven illusies. Nu is een ontgoocheling voor ons als een bevroren lichaamsdeel: men geneest er heel langzaam van en blijft er altijd pijn van houden. Er moest andere raad worden gevonden. De familie liet het oog vallen op Thienen of Tirlemont, waar de Broe-

Digitized by Google

ders Alexianen of Cellebroeders een groote gezondheidskolonie hadden. Daarheen werd de lijder in 1871 vervoerd ter verpleging, misschien wel tot herstel. Daar ontving hij regelmatig bezoek, daar schreef hij talrijke brieven, die altijd op eenige punten neerkomen: zijn militaire weezen, zijn verlaten toestand, zijn liefdewerken die hij nu ten minste door giften wil voortzetten. Hij had er kennis gemaakt met een lakenhandelaar, vandaar talrijke giften van dekens en baai, van daaruit gaf hij ook aan alle huizen van de Congregatie der Broeders van de Onbevlekte Ontvangenis een keurige regulateurklok ten geschenke, die op een koperen plaatje zijn naam draagt.

Wat nu betreft zijn geestestoestand, de meeste van zijn vele brieven uit die jaren toonen niets abnormaals. 'n Enkele is wat verward, doch verreweg de meeste zijn als de laatste: ('n Nieuwjaarswensch voor 1886) ieder verstandig mensch zou daar gerust zijn naam onder zetten. Die welke hij schreef, toen Br. Bernardus hem naar den Hemel was voorgegaan, toont echter in zijn laatste regels het vreemde in zijn geestvermogens. Is de schok van dit overlijden wellicht wat zwaar geweest? De brief moge hier volgen, ook als staaltje van zijn taal en stijl uit die dagen.

Jesu Maria Joseph

Eerwaarde Onderoverste Bernardinus

De onverwagte dood van wijlen onzen dierbaren Overste heeft mij hoogst getroffen en zal voor mij een onvergeetend verlies zijn. Z. Ew. was voor mij om zoo te zeggen de aanhoudende en eenig aangekleefde vriend. Ook in het opofferen der H. Mis voor Z. Ew. en gebeden heb ik dierbare Bernardus goed indachtig geweest.

Ik hoop dat de goede God onder bescherming van Maria zonder vlek ontv. en de aanroeping van den H. Geest de dierbare Congregatie eenen goeden opvolger mag geven en dat de leeden door eendracht, liefde tot God en den evenmensch zullen blijven wandelen op de voetstappen van hun allerwaardigsten voorganger: dit is mijn innigste wensch, dit is mijne vurigste beeden bij den Allerhoogsten.

Ik wensch U allen ook een zalig feest van Allerheiligen en dat door de voorspraak van alle de gelukzaligen en H. patronen de Congregatie mag blijven groeyen en bloeyen en dat gij mij op het voorbeeld van den hoogst betreurenden overleedenen mij arme ongelukkigen, die het altijd met UEw. goed gemeend heeft, door Uwe gebeeden en visieten zult ondersteunen.

Digitized by Google

Gelief dan alle waarde Broeders der Congregatie namens mij te condoleeren en hartelijk te groeten

Met de meeste hoogachting
geachte onderoverste
Uw toegenegene
L. H. Rutten.

T. de 27 October 1880.

In het algemeen kan men na al die brieven gelezen te hebben, vrijelijk zeggen: die man was geestesziek, niet geheel verantwoordelijk voor zijn woorden en daden, maar volstrekt niet krankzinnig.

Zijn verpleger Br. Vincent schreef mij in 1923 het volgende:

„Het was de Heer Houtappel, wijnhandelaar te Maastricht, die zijn kostgeld betaalde. Zijn broederen en zuster kwamen hem soms bezoeken, later zijn neef, pastoor te Nuth. Uw vader Overste, een groote man, kwam ook en later zijn opvolger, een kleine. Mgr. Rutten was aangedaan van moedeloosheid, die veranderde soms in opbeuring en dan was hij man, soms kluchtig tot hij weer viel in neerslachtigheid. Hij genoot alle voordeelen, wandelen gaan in of buiten de stad met eenen broeder dien hij verkoos. Hij las de H. Mis nog al geregeld behalve de omtrent 5 jaren, zijn laatste. Hij had een gezwel onder den voet, dit werd geopend en genas, doch de zieke bleef te bed in de kamer".

Men kan zich dit levendig voorstellen: daar een zijner waandenkbeelden was, dat hij glazen beenen had, begrijpt men Mgrs overigens dwaze bezorgdheid.

Br. Vincent vervolgt:

„Die 5 jaren heb ik hem opgepast en was ik soms eens afwezig, dan zegde hij mij: vraagt aan den overste zoo eenen broeder die U vervangt. Dit gebeurde zoo. Die 5 jaren nu in eene kamer met eene venster, ongeveer 12 meters vierkant, hij wilde geen andere, lag hij te bed. tweemaal daags stond hij op, wij wanderden of draaiden eenige minuten, ik maakte zijn bed en dan er weer in! Ik las hem de gazet, 's Zaterdags het evangelie van den Zondag en wij praten ook volgens hij mij aanleiding gaf. Soms was hij wat opgebeurd, maar zelden, hij dacht en zag veel zwarte wolken, tot zoo ver, dat hij vreesde dat Uwe Congregatie niet zou blijven bestaan. Hij communiceerde dan in zijn bed Zondags, de feestdagen enz.

Het was in alle geval eenen goeden man, soms kon ik zelden hem voldoen, maar kwam ik na een afwezigheid van 2 à 3 dagen terug,

Digitized by Google

dan was hij zeer verblijd van mij te zien en zoo bleven wij aan elkander vast in genegenheid. Ik moest nu en dan gaan zien of hij nog leefde des nachts (dan) was hij alleen. Hij bad veel den Heer. Soms handelde hij over de reizen, 3 reizen, naar Rome om uwe zaken te regelen. Ten laatste nu ben ik ziek te bed gebleven en intusschen is mijnen zieke overleden, gereed ja, maar zach en gauw vertrokken. De matigheid van dien zieke was voorbeeldig, hij vreesde altoos te zwaar te worden. Men moest hem vroeger dikwijls wegen en was hij te zwaar, dan at hij nog al minder".

Zoo was dan, zacht maar snel, den 16en December 1891 Mgr. Rutten tot een beter leven overgegaan.

In zijn vaderstad zou hij begraven worden.

Maastricht ontving hem grootsch, maar vrij koud — hij was er ten naastebij vergeten! Het lijk werd naar de Broeders in de Capucijnenstraat gebracht, daar in de kapel geplaatst, alwaar de Rozenkrans werd gebeden door Broeders en familie. Den volgenden morgen werd er de uitvaart gehouden. Toen gebruikte men zijn eigen zwart driestel, dat hij in 1881 aan St. Mathijs had geschonken. Omstreeks elf uur kwam bijna de geheele geestelijkheid der stad het lijk afhalen, dat in grooten stoet in onbedekte kist naar de kerk werd gedragen. Des middags ontving het kerkhof zijn stoffelijk overschot. Er was veel belangstelling op straat — en veel gevraag: wie is dat? — Maastricht had hem alree vergeten!

En hier komt reeds uit, wat ik zou willen noemen de tragedie van dezen doode — de vergetelheid.

Vergeten als priester en catecheet. De gedachtenis aan den catechismus in den „omgang" van St. Servaaskerk ligt begraven in 't parochiearchief. 't Werk is overgenomen door de geestelijkheid der stad, georganiseerd, gemoderniseerd, in vorm totaal gewijzigd — de motor die 't in gang heeft gebracht is totaal vergeten! — was dit reeds tijdens zijn leven!

Vergeten als vader van 't onderwijs in Roomschen zin. Geen der scholen, ook niet der Broederscholen, draagt zijn naam, nog minder zijn beeltenis in den gevel. Zijn lange afwezigheid had hem zelfs voor zijn zonen bijna tot een vreemdeling gemaakt!

Vergeten als burger van zijn stad. Allerlei Ruttens zijn bekend in Maastricht, dézen kenden bij zijn dood zoo weinigen — nu haast niemand meer. Spreekt men van Mgr. Rutten, dan denkt men aan

Digitized by Google

een voorgaanden deken van St. Servaas. Geen straat of plein draagt zijn naam. Allerlei beroemdheden worden in straatnamen vereeuwigd, wie de stad begiftigde met roomsch onderwijs voor jongens en meisjes, wie de stad millioenen schats bespaarde aan jaarlijksche uitgaven— is vergeten!

Vergeten — niet bij God! Glorie en eer hebben hèm gekroond, die in dit leven wegdook achter scharen havelooze kinderen om wèl te doen, wèl te doen, altijd weer wèl te doen. Wiens hartstocht het wèldoen was. Eer der menschen zocht hij niet en vond hij ook niet. Gloria et honorem coronasti eum — hier bóven! Dat zocht hij — dat vond hij.

Zijn groote deugd was liefde, en daardoor eenvoud.

Liefde is als de horizontale lijn, ze omspant de wereld en is de eenvoud zelve.

Liefde is als de vertikaal, die evenzeer eenvoudig is en er zich niet op verheft, dat ze hemel en aarde verbindt.

En waar die twee lijnen op elkaar liggen — daar is het Kruis, waaraan de hoogste Liefde, de Eenvoud zelve, bloedend hing, hemel en aarde verbindend en wereldomvattend.

Ziedaar in één beeld dit leven, dit lijden vastgelegd. Ziedaar beeld en uitleg tevens, ziedaar het Model, waarop deze Priester geboetseerd is, Beeld en Voorbeeld in één greep!

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

Enkele losse aanteekeningen.

Een levensgroot door Windhausen geschilderd portret van Mgr. Rutten hangt in de eetzaal der Broeders op den „Beyart". 't Is een kniestuk, waarop Mgr. gezeten voor zijn schrijftafel is afgebeeld, gekleed in zwarten toog met purperen ceintuur en knoopjes. Aan den opstand van de schrijftafel is een stralende Onbevlekte Ontvangenis in medaljonvorm afgebeeld.

In de St. Mathiaskerk draagt het eerste raam van den Noorderbeuk het beeld der Onbevlekte Ontvangenis met het onderschrift: „In memoriam parentum N. Rutten, hujus parochiae aedilis et M. A. Lousberchs liberi pergrati L. H. Rutten sac. et Antonia Rutten. 1861".

Digitized by Google

Het mooie, verguld koperen altaarkruis van St. Mathias' hoogaltaar is een geschenk, in 1878 door Mgr. Rutten aan de kerk gegeven.

Drie jaren later, in 1881, gaf Z.H.Ew. een zwart driestel aan de parochie op voorwaarde van één plechtige en twee leesmissen jaarlijks voor zijn ouders. Het zwart fluweel — we zagen dat het stel o.a. bij zijn begrafenis diende — is later door Mgr. Menten vervangen door witte Lyoneesche zijde.

Het bidprentje van Mgr. R. was uiterst eenvoudig. 't Achterschrift luidt:

Laat de kleinen tot mij komen (Marc. x)

† Ter gedachtenis van zaliger den
Hoogwaardigen Heer

Ludovicus-Hubertus Rutten,

geboren te Maastricht . . . . 8 Decemb. 1809,
Priester gewijd . . . . . 25 Maart 1837,
stichter van de Orde van de Broeders
der Onbevlekte Ontvangenis . 21 Novem. 1840,
stichter van het gesticht der Zusters
van barmhartigheid te Maastricht 15 August. 1856,
Kamerheer van Z. Heiligheid . . 21 Decemb. 1861,
in den Heer overleden, voorzien van
de H. Sacramenten. . . . . 19 Decemb. 1891.

„Heer, mijn hart heeft zich niet verheven en mijne „oogen waren niet verwaand. Mijn wandel was „niet in grootheid, niet in bewonderenswaardige din„gen boven mij" (Ps. cxxx.)

„Ik wist dat Gij de eenvoudigheid bemint, daarom „heb ik in de eenvoudigheid des harten U alles „zeer gaarne ten offer gebracht" (Par. xxix.)

„Ik heb den armen niet geweigerd wat zij begeer„den; de oogen der weduwe heb ik niet laten wach„ten; mijn brood heb ik niet alleen gegeten, maar ook „de wees heeft er van genuttigd; den behoeftige die „niet had om zich te bedekken, heb ik niet verwaar„loosd; want de meedoogendheid was van mijne kin„derjaren af, met mij opgegroeid". (Job xxxi.)

„O Onbevlekte Maagd, ik heb mij aan U toege„wijd als aan mijne koningin. Gij waart de „have waarin ik mijn toevlucht nam". (H. Ephr.)

Jezus, zoetaardig en ootmoedig van harte, maak mijn hart aan het uwe gelijkvormig. (300 dag. afl.)

Geloofd zij de heilige en onbevlekte Ontvangenis van de allerzaligste Maagd Maria. (100 dag. afl.)

Digitized by Google

Het herinneringsprentje van de 1e H. Mis is „kunst" van dien tijd! De achterzijde luidt:

INTROIVIT AD ALTARE ET EX
VOTO OBTULIT SACRIFICIUM.

TER GEDACHTENIS
DER
EERSTE PLEGTIGE
H. MIS,
OPGEDRAGEN DOOR DEN EERW. HEER
LUDOVICUS HUBERTUS
RUTTEN,
IN DE PAROCHIALE KERK VAN
S. MATHIAS, TE MAASTRICHT,
den 4 april 1837.

Verheven is de vriend tot Priester van den Hoogen;
Gij allen, die, met mij voor 't Altaar neêrgebogen,
Hem 't offer van zijn' dank, zaagt brengen op deez' dag,
O bidt dat Gods genâ zijn pad bestralen mag.
V. A.
I. E. B.

I. E. B. zou ik willen aanvullen: J. E. Bogaers, professor aan 't Groot Seminarie te Roermond (1841) en vriend van den wijdeling.

Dit achterschrift, vergroot tot een schilderijvorm, hangt nog in één der kamers van 't St. Mathiasconventje.

Het prelaatswapen van Mgr. Rutten wordt omschreven als volgt: Een rechter schuin gedamd schild van goud en keel, waarop een rechter schuinbalk van goud, beladen met drie eenden van zilver in de richting van den balk. Wapenspreuk: Dominus protector.

Digitized by Google

Nicolaas Rutten huwde 18 April 1757 met Cath. Klöcker. Hij stierf 14 Nov. 1793, zijn echtgenoote 5 Aug. 1808. Beide zijn begraven op de Stadsbleek. Uit dit huwelijk waren gesproten elf kinderen, te weten:

1. Henricus, geb. 25 Febr. 1758, † 26 Juli 1817, ongeh.
2. Anna Cath^a^, geb. 31 Oct. 1759, † 17 Mei 1761.
3. Maria, geb. 9 Dec. 1761, † 16 Dec. 1824, huwde 8 Mei 1786 met Joh. Partoens en overleed kinderloos als weduwe.
4. Petrus, geb. 12 Febr. 1764, † 15 Febr. 1829.
5. Maria Cath^a^, geb. 14 Nov. 1765, overleden denzelfden dag.
6. Christiaan, geb. 20 Oct. 1766, † 4 April 1768.
7. Gerardus Nicolaas, geb. 6 Apr. 1769, † 9 Maart 1832, huwde 31 Juli 1789 met Joh^a^ Coenegracht.
8. Maria Cornelia, geb. 28 Juli 1771, † 15 Dec. 1820, huwde 20 Mei 1793 met Franc. Coenegracht.
9. Dionys. Dominicus, geb. 2 Jan. 1774, † 11 Juli 1774.
10. Nicolaus, geb. 16 Maart 1775, † 2 Dec. 1842, huwde 13 Mei 1802 met Maria Cath^a^ Agnes Lousberghs.
11. Ludov. Wilh., geb. 25 Aug. 1776, † 20 April 1777.

De onder 10 genoemde Nicolaus is de vader van Mgr. Rutten. De kinderen uit zijn huwelijk zijn in 't eerste hoofdstuk van dit levensverhaal opgesomd.

De gelukwensch, dien Mgr. Paredis op 25 Maart 1862 aan Mgr. Rutten zond, is, in een verguld lijstje gevat, nog aanwezig in de vergaderzaal van den Bijzonderen Raad der St. Vincentiusvereeniging in de Mariastraat. Hij luidt:

HonoratI VIrI LUDoVICI RUtten presbYterII
VIgesIMUs qUIntUs CeLebratUr annUs.

Quinquies optatus, quintus nunc venit is annus,
Quo celebrat Rutten, jubila mysta pius.

CorDe et sInCero congratULaMUR eI
noMIne totIUs CLerI sCrIpsIt haeC

J. A. PareDIs.

Digitized by Google

In October 1842 schreef Rutten volgenden brief, merkwaardig, omdat zijn moeilijkheden er zoo volledig in worden opgesomd.

Monsieur le professeur et ami.

Sous peu je compte me rendre à Ruremonde avec M. van Doren pour exposer à Monseigneur le plan que j'ai eu l'honneur de vous communiquer à Maestricht; je vous prie de vouloir le tout exposer à Monseigneur avant notre arrivée afin que l'entreprise pour le bon Dieu soit mûrement examinée par Sa Grandeur. Et comme vous savez toutes les relations à Maestricht et que je compte sur le même dévouement de votre part pour la bonne cause que vous avez toujours montré à Maestricht où j'avais la consolation de trouver en votre personne un grand protecteur et conseiller. Je ne saurai jamais m'adresser mieux qua vous, mr le professeur. Veuillez rapeller à Monseigr qu'il s'agit à Maestriceht de travailler car nous pouvons encore nous rapeler les tentatives qu'un autre parti faisoit pour nous ravir les écoles gardiennes et y manier l'instruction religieuse à leur manière, les perquisitions minutieuses pour detruire l'école du soir et dernierement la fameuse concession. Voilà bien des tracasseries mais nous espérons pouvoir les supporter toujours avec plus de patience, de pouvoir sacrifier nos peines et petits moyens temporels que le bon Dieu nous a accordés, mais rester dans un isolement complet c'est une chose dure, auparavant Monseigneur de Liège nous animoit à la bonne cause et Mgr Dendubbelden nous encourageoit et même parfois venoit à notre secours, et en vous nous trouvions une personne tout à fait nous dévouée, mais cette belle position sera tout à fait perdue si Monseigneur ne nous prend pas sous sa protection et nous laisse abandonnés à nous mêmes.

Veuillez Monsieur le professeur exposer le tout à Monseigr dites à Sa Grandeur que je ne désire rien de plus que de pouvoir toujours me conformer d'après ses bons conseils et qu'en serviteur dévoué je me tiendrai scrupuleusement à ses conseils.

Et croyez moi pour la vie

Votre tout reconnaissant
L. H. Rutten.

Le 9 Oct: 1842.
Monsieur Bogaerts très digne
professeur
à Ruremonde.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

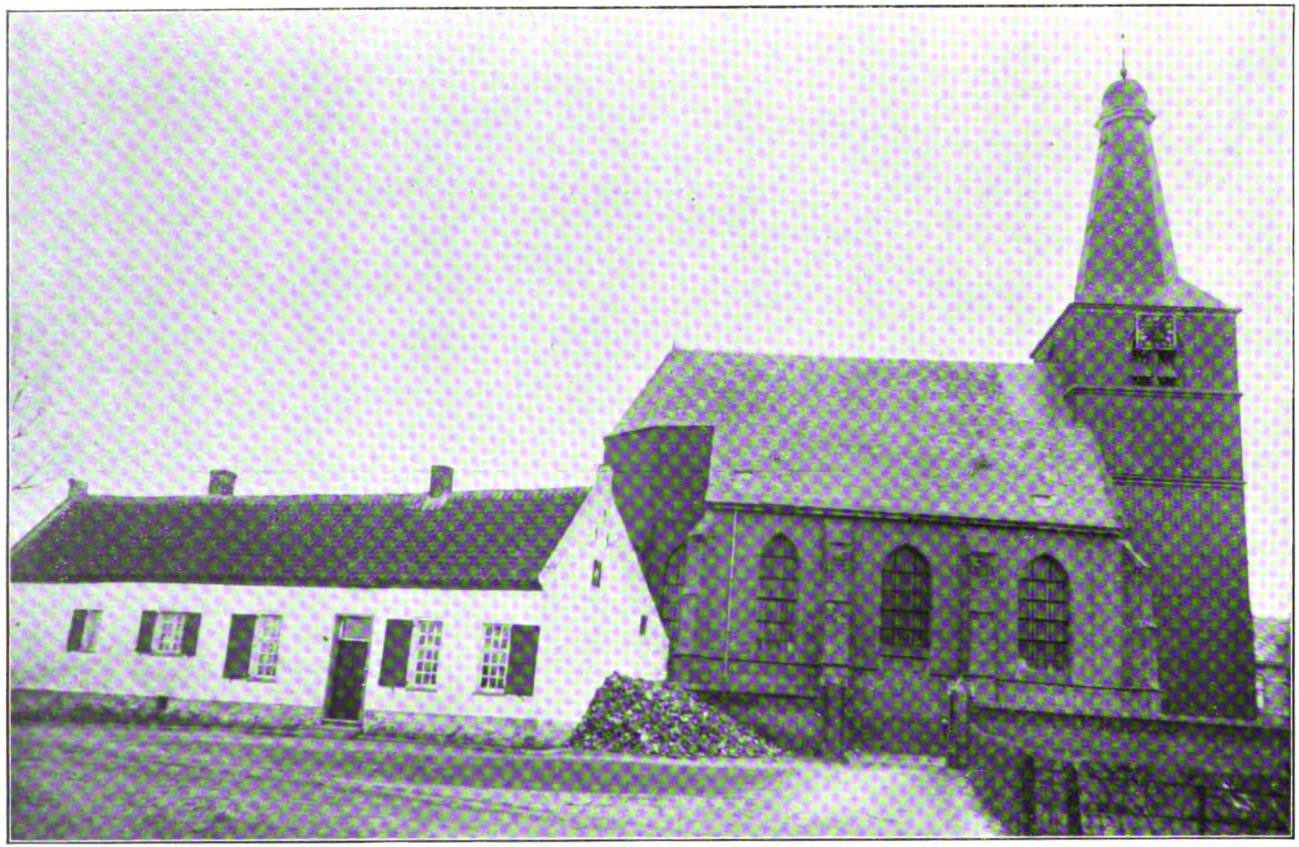

Kerk en kapelanie te Swolgen 22 Februari 1900.

Digitized by Google

Bijdrage tot de geschiedenis van het Schoolwezen in de parochie Swolgen.

DE KAPELAANS-SCHOOLMEESTERS.

Hoe het in vorige eeuwen met het lager onderwijs ten platten lande van het Geldersch Opperkwartier gesteld was, welke leer- en tuchtmiddelen er in voege waren, geeft ons Friedrich Nettesheim in zijn bekende en belangrijke studie: *„Geschichte der Schulen im alten herzogthum Geldern und in die benachtbarten Landestheilen"* te lezen.

Wij willen deswege hier enkel iets mededeelen over het personeel en de vereenigde betrekking van kapelaan-schoolmeester.

Reeds in 1620 liet het Kerkbestuur te Swolgen een nieuw schoolgebouw oprichten en waarschijnlijk werd het onderwijs door leeken gegeven [1]).

In de kerk, aan den H. bisschop-martelaar Lambertus toegewijd, was in 1486 eene vicarie gesticht op een altaar ter eere van O. L. Vrouw, St. Jan-Evangelist en Allerheiligen door den herder der parochie Jan van der Smissen. De lasten waren twee Missen per week, waarvoor bepaalde renten waren aangewezen, terwijl het vergevingsrecht zou berusten bij de in rechte lijn afstammende familie van diens broeder Reijner en de eerste bedienaar zou wezen zijn neef Antoon van der Smissen.

Gedurende meerdere jaren was de pastoor van Meerloo, Hendrik van de Locht, vicaris van dit beneficie en stierf den 21 Dec. 1660. In 1659 was reeds eene regeling getroffen om voortaan het schoolmeestersambt met de vicarie te vereenigen, welke 1 Mei 1660 haar beslag kreeg.

Namens de gemeente schonken de schepenen aan den Kapelaan onder beding van school te houden:

---

[1]) Zie Nettesheim, Opere citato bl. 724.

Digitized by Google

1. eene woning bij de kerkpoort (de schepenkamer) met tuintje aan het kerkhof.

2. zes morgen bouwland in de Huls.

3. een visscherij daarbij gelegen genaamd de Kremer (later Kapelaans-water genoemd).

In 1725 wordt van dit vischwater, groot één morgen, gezegd, dat het groote visschen bevatte maar ze moeilijk te vangen waren.

4. een morgen heutgewas bij het broek op de grenzen van Meerloo.

In 1725 wordt ook nog melding gemaakt van den interest van 100 Geldersche rijders.

De rector of kapelaan door den Bisschop benoemd zou school houden van Allerheiligen tot Palmzondag.

Als eerste kapelaan-schoolmeester komt voor:

Wolterius Petrus *van Vrijlenbergh;* hij was rhetor te Venloo en ontving 1662 de eerste H. Wijding. Eene Margareta Vrijlenberg stierf te Swolgen 26 Sept. 1673 en de kapelaan overleed aldaar 4 Sept. 1702 aan de toen heerschende dysenterie. Hij liet de school door een leek bedienen.

Leonardus *Vissers,* geboren te Swolgen 22 Oct. 1685, zoon van den schepen Christoffel Vissers, gehuwd te Broekhuysen 7 Februari 1677 met Elisabeth Hofmans, werd, nog clericus zijnde, ingehuldigd en bleef in functie tot 1711. In dit jaar werd hij Pastoor van Blitterswyck en stierf aldaar den 17 Mei 1731. Ten jare 1719 schonk hij, gelijk meerdere pastoors uit het land van Kessel, een raam aan de nieuw gebouwde pastorij te Venray. Zijn wapen op een gebrandschilderde ruit was: een veld van azuur beladen met twee rechtopstaande visschen (baarsjes), de vinnen van keel, de kieuwen van goud, waaronder een molenijzer. Onderschrift: Jam faciam vos piscatores hominum (vgl. Math. IV. 19) [1]. De vader overleed te Swolgen 9 Mei 1724; de moeder-weduwe te Blitterswijk 20 Oct. 1732.

Joannes Adolphus *Lubbers* (uit Echt?) van 1711—1720, was vervolgens missionaris te Doesburg, naderhand te Harderwijk en werd 12 Januari 1724 pastoor benoemd van Wehl (Gelderland), waar hij den 30 November 1732 aan eene geesteskrankheid overleed (ex mi-

---

[1]) Deze ovaalvormige ruitjes, ware kunststukken, eenig in haar soort van kleurschakeering, zijn in het voorjaar van 1900 door pastoor Willem Hillen aan een antiquaar voor 350 gulden verkocht (Maasgouw 1905, bladz. 30).

Digitized by Google

seria spiritus). Den 11 Maart 1721 stierf te Swolgen Maria Lubbers, weduwe van den procureur Lubbers.[1])

Jacobus *Martens*, geboren te Horst, kapelaan-schoolmeester van 16 Nov. 1720 tot 24 Oct. 1749, als wanneer hij overleed. Gedurende vijf jaren verbleef hij op het kasteel Stockheym en kreeg 28 Sept. 1714 een getuigschrift van „baronesse J. A. M. de Hoensbroeck-d'Ost Baronesse d'Ostmalle" gezegeld met twee ronde wapenschilden onder één kroon, heraldisch rechts: Renesse d'Oostmal, links: Hoensbroeck.[2])

Bij bisschoppelijke machtiging van 30 Juni 1725 en met toestemming van Corn. Xav. van Elsnitz admodiateur der Kon. domeinen[3]) en met goedvinden van de regeerders der gemeente verkoopt de kapelaan aan de echtelieden Richard van de Ven, richterbode en Cornelia Muysers het sedert onheugelijke jaren onbebouwde land genaamd „de Hulst", groot ongeveer zes morgen. De koopers kunnen het onmiddellijk aanvaarden, doch na zes jaren zullen zij jaarlijks op St. Andries de rente betalen.

Arnoldus *Aerts,* geboren te Swolgen 29 Juni 1731, zoon van Seger en Petronella Peeten, werd als clericus bevestigd, ontving de kerkelijke institutie 21 Mei 1750 en bleef in functie tot zijn optreden als pastoor in Juni 1765. Hij was de laatste Deken van het Land van Kessel 1798—1804 en overleed te Grubbenvorst bij de Marollen 24 Dec.. 1809. Deze geleerde en ijvervolle man stelde een bijzonder belang in de historie zijner geboorteplaats en inventariseerde meerdere archieven der omliggende dorpen (zie Jos. Habets: *Geschiedenis van het bisdom Roermond*.... deel III, bl. 201 en Maasgouw 1910, bladz. 5.

Hermanus *Hebben,* geb. te Swolgen 27 Oct. 1743, zoon van den

---

[1]) Te Well aan de Maas overleed 22 Oct. 1723 de ontvanger van Z. Majest. kantoor Antoon *Lubbers*, in echt verbonden met Maria van Berckel. Van April tot Dec. 1692 nam hij de secretarisplaats waar en stichtte aldaar de H. Sacraments- of Donderdagsche Mis. Hij was een bijzondere weldoener van het Franciscaner-kloester te Venray. Of hij verwant was aan de Swolgensche kapelaan is ons niet bekend.

Te St. Agatha bij Cuyk in het klooster der Kruisheeren was Gerardus *Lubbers*, geboren te Mook 1695, als novice ingetreden 1713, beurtelings Procurator en Supprior werd hij in 1739 Prior. Hij overleed op de pastorie te Horst 6 Maart 1742.

[2]) In 1701 was een Renesse d'Oostmal gubernator op het slot Stockheym en welke deze barones van Hoensbroeck geweest is, blijkt niet; wellicht is zij de latere echtgenoote van Maurits, graaf van Geloes, gehuwd in 1724.

[3]) In 1760 was de cijns aan Z. M. domeinen 28 Kleefsche stuivers.

Digitized by Google

koster Jan Hebben en Beatrix Wijnhoven, kapelaan-schoolmeester 17 Juni 1765. Na het overlijden van pastoor Theodorus Kessels te Well werd Hermanus door de familie voorgedragen als vicaris van het O. L. Vr.-altaar 1ste fundatie te Venraij 14 Oct. 1778 en ontving de institutie 25 Mei 1779. Hij overleed in zijn geboortedorp aan een borstkwaal in den avond van 2 Dec. 1800 en werd den 5den daaraanvolgende op het kerkhof in de groeve zijner voorvaderen bijgezet. Hij was de laatste kapelaan-schoolmeester van Swolgen.

Blijkens de kerkvisitaties waren op meerdere dorpen van het Dekenaat Kessel de betrekkingen van kapelaan en schoolmeester te zamen verbonden. [1])

Baerloo: 1668 door den Eerw. heer Henricus Haeffmans, 1725 Jan Michael Faessen, hij moest minstens een half jaar school houden.

Blitterswyck: 1668 Jacobus *Henskens,* 1730 Mathias Bex was verplicht minstens een half jaar te onderwijzen.

Grubbenvorst: werd in 1668 de school met groote stichting gehouden door den pastoor-deken Joannes Nobelmans; 1755 werd de titularis door den pastoor aangesteld.

Oirloo: 1668 door den kapelaan ook koster den Eerw. heer Joannes Gerards [1]), 1725 Wilhelmus van der Linden, Jan Francis Kerstens 1730, als onderwijzer trok hij alleen het schoolgeld der kinderen. — Jan Willem Schiffer 1767, 1772 hij overleed als Pastoor van Pont bij Gelder 6 Oct. 1803.

DE SCHOOLMEESTERS ONDER EN NA DE FRANSCHE WETGEVING.

Volgens de verordeningen kwam het onderwijs voortaan in leekenhanden, hoewel er aanvankelijk weinig vooruitgang op paedagogisch gebied te bespeuren viel. Ook in het eerste kwartaal der negentiende eeuw waren er nog talrijke personen „schrijvens onervaren", gelijk de toenmalige geijkte term luidde, menschen die even zoo goed als meerdere der vroegere vroede vaderen der schepenbanken, met een kruisje of handmerk moesten teekenen. Een en ander zal wel gedeeltelijk gelegen hebben aan den korten duur van het onderwijs,

---

[1]) Jos. Habets. *Op. cit.* deel III bl. 201 en volg.

[1]) Joannes Gerards stierf 17 Sept. 1720 in den ouderdom van 84 jaren en werd vóór het St. Antonius-altaar aan den Epistelkant begraven. (Maasgouw 1989, bladz. 14).

Digitized by Google

daar in den zomertijd op de dorpen de jeugd voor veldarbeid gebezigd werd en er geen schoolplicht bestond. Anderdeels werd het onderwijs niet genoeg door de ouders gewaardeerd en meende men dat men toch goed door de wereld zou komen, waarbij ook minachting voor den onderwijzersstand lag opgesloten. Een ander euvel was dat minder geschikte personen de meestersplaats voor een luttele bezoldiging aanvaardden of de eigenlijke titularissen het zaakje aan een ander overlieten. Zoo liet de kapelaan van Swolgen, Wolter Vrijlenbergh, die toch zelf rhetor van Venloo was, zich eenvoudig vervangen.

Bij eene nadere regeling van het openbaar onderwijs moest aan de prefecten of sous-prefecten van het arrondissement opgave gedaan worden van de inkomsten, welke de kerkelijke titularissen voor het onderwijs genoten hadden.

Voor Swolgen werd den 13 Ventôse an XIII (4 Maart 1805) door de maire Venhorst het volgend verslag opgezonden:

Noms des fondations	Biens y attachés actuellement existant.
Le chaplain ou vicaire de Swolgen est chargé de tenir l' école et d'instruire et d'enseigner les enfants avec tout honnêteté et décence paisible. il doit en outre enseigner le catéchisme à la jeunesse.	Une petite maison et jardin, six arpens de terre arable, une pécherie dite le Creemer et deux maldres de seigle et l'interêt de cent Geldersche Ridders.

De twee malder rogge waren afkomstig van het jaargetijde van den bekenden beurzenstichter Jan van Swolgen, te boek gesteld 7 Oct. 1595, waarvoor de pastoor tevens de morgenpreek moest houden op Zon- en hooge feestdagen. Mogelijk trok hij volgens die stichting vijf gouden Geldersche rijders (losbaar rente), zijnde den intrest van 100 dito rijders. Het schijnt dat de toenmalige pastoor deze inkomsten aan den kapelaan had afgestaan.

In 1767 behaalden deze rijders = gelijk aan 6 gulden permissie of 7-2-4 Kleefsche (ongeveer fl. 3.10 onzer tegenwoordige munt). Hubert Thyssen in de Legert in 1802, in 1834 Mathys Gooren. De 2 malder rogge in 1787 Wed. Custers later Gerard Custers, in 1834. Gerardus Aerts.

Bij de titelstelling 1834 stonden deze posten: Matheus Gooren aan de pastorij in francs 6.5316 oude munt Kleefsch 7-2-4. Gerard

Digitized by Google

Aerts aan de pastorij 2 malder rogge: in nieuwe maat 3 hect. 21 liter.

Na het afsterven van den vicaris Hebben hield zijn achterneef de koster Jan Andries *Hebben* eenigen tijd school en stierf als jonggezel 14 Feb. 1806, oud 29 jaren.

Hem volgde op de latere kerkmeester Gerardus *Janssen* (op Theunissen-plaats) van 1806—1811. Hij was geboren 1777, gehuwd met Hendrina Kuenen en overleed 19 November 1854. Zijn vader Johannes Janssen overleed in 1818 oud 66 jaren; in 1798 was hij agent-municipal te Swolgen, in 1800 adjoint de la mairie de Meerloo en gaf eene „Korte beschrijvinghe van het hoog water" uit 1775. [1])

In bovengenoemd jaar 1811 stond een meer ontwikkeld man aan de school, dat het onderwijs zeer ten goede kwam. Jan Renier *Linskens,* geboren te Broekhuizenvorst den 21 Juli 1784, zoon van Jan en Antonetta Versaedt, was voor dien tijd nog al letterlievend en beschikte over eene goede bibliotheek, veelal Duitsche werken. In 1815 reeds metterwoon te Meerloo gevestigd, was hij aldaar kerkmeester van April 1824--April 1826, tevens winkelier en gepatenteerd knoopenmaker. Later trok hij naar zijn geboortedorp terug, waar hij ten huize zijner zuster in de oude kapelanie aan het kerkhof den 1 Mei 1852 overleed. Jan Renier was een oud-oom van ons bekend Kamerlid Mgr. Dr. W. A. Nolens.

Op dezen volgde als behoorlijk geëxamineerd onderwijzer Mathias *Wijnhoven,* geboren te Swolgen 9 Oct. 1777, zoon van Jan en Jenneken Gooren. Hij was timmerman van professie en bleef in functie tot 1820.

Zijn broeder Arnoldus Wijnhoven, geb. 1763, was koster en schoolmeester te Wanssum van 1785—1823. Eene zuster Joanna Margareta, geb. 1764, overleden 1830, was te Broeckhuysen gehuwd met Goswinus Baetsen, leerlooier.

In Februari 1820 werd na afgelegd examen door den Gemeenteraad aangesteld Hendrik *de Swart,* geb. te Venray 1786, zoon van Gisbert en Maria Verblackt, was eerst schoenmaker (zijn vader was in 1821 deurwaarder te Cuyk). In 1821 huwde hij Theodora Marcusse uit Geysteren en overleed 18 Oct. 1852.

Hendrik als koorzanger bekend, was tevens kerkmeester, lid van het Burgerlijk Armbestuur en broeder van het St. Antonius-gild. In de jaren 1823—1831 werd hem door het Armbestuur van Swolgen

---

[1]) Maasgouw 1e jaargang 1879 bladz. 114-116.

Digitized by Google

wegens het onderwijs der arme kinderen jaarlijks uitbetaald de som van 23 Kleefsche gulden, en door het Armbestuur van Tienray 10 gulden Kleefsch.

Martinus Gisbert *de Swart,* geboren te Swolgen 17 April 1822, volgde zijn vader in diens betrekking op en huwde 16 Mei 1865 met Eleonora Beterams. In het voorjaar van 1870 verliet hij met pensioen den werkelijken dienst en overleed 26 November 1902 als broeder der Sint Antonius-gilde en herbergier. De Swart was nog de type van een oud dorpsschoolmeester; levendig staat hij ons nog voor den geest, die strenge tronie waarvan een groote bril met bolronde glazen de waardigheid verhoogde.

Als tijdelijk hoofdonderwijzer werd benoemd de heer J. W. P. A. *Zürcher* uit Maastricht van 11 Juni—1 Nov. 1870. Zijn vader de heer F. Zürcher was leeraar in het teekenen aan de gemeentelijke burgeravondschool en aan de Hoogere Burgerschool te Maastricht 1865—1876.

Henricus Joannes *van Lent* aanvaardde zijne bediening 17 December 1870. Geboren te Delft 20 Aug. 1845 (zoon van Johannes en Catharina Maria Zanders) was hij eerst werkzaam aan eene bijzondere R. K. school zijner geboortestad, later aan de openbare lagere school te Ossendrecht (Noord-Brabant). In October 1875 trad hij in den echt met Jacoba Huberta Kersten, geb. te Swolgen 2 Maart 1849, † 10 Maart 1913, welk huwelijk echter kinderloos bleef.

Het onderwijs werd nu volgens de nieuwe verordeningen meer systematisch gegeven en met volle toewijding gaf de meester zich geheel aan zijne leerlingen; hem was niets te veel. Hoewel Hollander van geboorte en karakter had hij echter weldra het vertrouwen der bevolking gewonnen en was zijn huis steeds geopend voor goeden raad en daad. Van Lent was eenige jaren voorzitter van het zanggezelschap of liedertafel „Amicitia". Meester van Lent en meester's Koba waren indertijd bekende dorpspersoonlijkheden.

De jaren stegen hooger en ofschoon gesteund door een hulponderwijzer werden de zorgen voor het onderwijs hem gaandeweg lastiger, waaraan hij eindelijk op aandringen van goede collega's eervol ontslag aanvroeg en verkreeg ingaande 1 Juli 1912.

Van Lent bleef echter het schoolhuis bewonen en na den dood zijner echtgenoote begaf hij zich ter verpoozing naar zijne familie, in de hoop weldra te Swolgen terug te keeren, doch overleed reeds zes weken na zijn dierbare huisvrouw te Delft den 26 April 1913.

Digitized by Google

Andreas *Fleuren,* geboren te Sevenum 20 Febr. 1880, voltooide zijn studiën aan de R. K. normaalschool te Echt, eerst onderwijzer te Neer, later in zijne geboorteplaats, werd den 5 Juli 1912 als Hoofd der school aangesteld. Hij huwde Johanna Gertrudis Nijskens, geboren te Neer 2 Juli 1882 en betrok het nieuwe schoolhuis.

HULPONDERWIJZER.

Als eerste hulponderwijzer werd aangesteld Karel Joseph *Hoeken* (geboren te Swolgen 19 Mei 1872, zoon van Michiel Hoeken en Helena Mons), voltrok zijne studiën aan de Rijks Normaalschool te Venray en was tijdelijk als kweekeling aan de school werkzaam, doch werd den 17 Juni 1892 als hulponderwijzer benoemd om den 1 Juli daaraanvolgende in dienst te treden. Hij staat nog immer met jeugdigen ijver en kracht zijnen dorpsgenooten in het onderwijs ten dienste.

Een zijner broeders, Jan Antoon *Hoeken,* geb. 28 Maart 1859, sedert Januari 1887 koster der parochiekerk en later tevens organist, was een bekend musicus en overleed 25 November 1921.

SCHOOLGEBOUWEN EN ONDERWIJZERSWONING.

Gelijk hiervoren gemeld is liet het Kerkbestuur in 1620 een nieuw schoolgebouw oprichten, hoogstwaarschijnlijk een klein bekrompen vertrek bij de kerk gelegen.

Bij de oprichting der kapelanie 1663 schonken de dorpsbewoners aan den kapelaan-schoolmeester de oude Schepenkamer met tuintje aan het kerkhof, in welke woning des winters het onderwijs gegeven werd.

Toen later het aantal leerlingen toenam werd de kapelanie over het kerkhof uitgebouwd, zoodat aan de Noordzijde der kerk slechts eene ruimte van een karweg breed of processiegang overbleef. Het aangebouwd gedeelte bevatte een slaapkamer en een ruim lokaal met afzonderlijken ingang op het binnenplaatsje.

Des zomers stond dit lokaal ter beschikking van den kapelaan.

Na den Belgischen tijd besloot men eindelijk op aanhoudend aandringen van hoogerhand, vooral van den Burgemeester Arnold Kellenaers (zelf eens hoofd der school van Meerloo) een nieuwe school met annexe onderwijzingswoning te bouwen; een ambtswoning met tuin bestond ook nog niet.

Digitized by Google

In 1843 werd door de Gemeente een perceel bouwland, op korten afstand van de kapelanie gelegen, aangekocht en daarop school en woning gebouwd. Meester Hendrik de Swart was de eerste die ze betrok.

Het geheele complex is groot 8 aren 20 centiaren. Ongeveer een veertigtal jaren later bleek eene vergrooting noodzakelijk en werd een plan door den architect Herman Coppes te Broekhuyzenvorst gemaakt en door den schoolinspecteur te Roermond goedgekeurd. De aanbesteding had plaats 15 Dec. 1881. Van de zeven inschrijvers was de laagste H. Boom te Broekhuyzenvorst, aan wien het werk voor fl. 1487 gegund werd. De steenen en metselzand werden door de boeren van Swolgen en Tienray op dienst bijgevaren, waarvoor den aannemer 200 fl. gekort werd.

Den 7 April 1882 begonnen de werkzaamheden en na voltooiing werd op Maandag 3 Juli de school wederom voor het onderwijs geopend. Later werden nog verschillende verbeteringen aangebracht.

Na het overlijden van meester Van Lent werd in de zomermaanden 1913, tijdens de vergrooting der nieuwe kapelanie, het schoolhuis eenigen tijd bewoond door den Eerw. heer kapelaan Jos. Parren. Sinds is het met aanliggenden tuin van gemeentewege verhuurd.

Een nieuwe onderwijzerswoning werd gebouwd op een perceel weide groot 38 aren 40 centiaren, afkomstig van Lambertina van den Kerkhof, weduwe van Martin Janssen. Zulks had plaats ten jare 1913.

Wij voegen hierbij eene photographie uit het jaar 1900 van de thans gesloopte kapelanie, in welks achtergebouwen, aan het kerkhof gelegen, oudtijds school werd gegeven; [1]) ook de kerk zooals ze zich vertoonde vóór de restauratie in 1921.

Het terrein waarop deze kapelanie stond met binnenplaatsje werd eerst als siertuin aangelegd, doch later bij het kerkhof getrokken en ommuurd.

En hiermede eindigen wij deze aanteekeningen in de hoop iets bijgedragen te hebben tot de kennis van de oude onderwijstoestanden ten plattenlande.

Meerloo, Aug. 1924.

M. J. JANSSEN, pastoor,
oud-kapelaan van Swolgen.

---

[1]) Schrijver dezes heeft zijne eerste jaren als kapelaan in deze ouderwetsche doch gezellige woning doorgebracht.

Digitized by Google

Digitized by Google

Notes
sur le Munster de Ruremonde.

Au moment où sous l'oeil paterne de l'administration communale de Ruremonde, disparaissent les derniers vestiges de l'Abbaye noble Cistercienne de Ruremonde, nous voulons fixer quelques souvenirs qui s'y rapportent.

L'Abbaye de Notre Dame fut fondée en 1218 par Gérard III, Comte de Gueldre, sur le désir de sa mère Richarde qui souhaitait d'entrer dans un couvent.

En 1219 la règle cistercienne lui fut donnée.

La Comtesse Richarde en fut la première abbesse et le resta jusqu'à sa mort survenue en 1231.

L'église fut consacrée en 1220 par Englebert, archevèque de Cologne, par permission de l'Evèque et Prince de Liège, dans le diocèse duquel se trouvait Ruremonde.

En 1224 l'abbaye est achevée.

Les batiments de l'abbaye eurent beaucoup à souffrir de l'incendie de 1665.

En septembre 1794 les moniales quittèrent une première fois leur couvent, chassées par l'arrivée des troupes françaises.

Elles rentrèrent le 20 juin 1795, mais durent quitter définitivement le 17 février 1797.

Après plusieurs avatars, les bâtiments servirent longtemps de caserne, maintenant ils disparaissent sous prétexte d'esthétique!!

Nous donnons la liste complête des Abbesses en prenant pour guide la Gallia Christiana et Fahne „Bocholtz". Nous nous sommes également servi des ouvrages de Sivré „Het Necrologium der Adelyke Abdy van O. L. Vr. Munster te Roermond" et „Inventaris van het oud archief der gemeente Roermond", des ouvrages de l'Archiviste Habets et de Monsieur van Beurden, etc.

La Gallia Christiana ne donne aucune date.

Digitized by Google

Fahne „Die Dynasten, Freiherren und jetzigen Grafen von Bocholtz, 1 Band 1 Abtheilung p. 144 et suivantes donne des dates qui diffèrent notablement de celles données par Sivré. Nous les mettons en présence, adoptant celles données par ce dernier et les rectifiant à l'occasion.

I. LES ABBESSES.

I. Richarde, 1218—1231.

„Richarde de Nassau, mère du fondateur, gouverna pendant dix ans à partir de 1218" dit Fahne.

Richarde, veuve du Comte Otton I de Gueldre et mère du Comte Gérard III, fondateur de l'Abbaye, fut la première supérieure du couvent, en 1218; puis elle eut le titre de prieure, qu'elle porte encore en 1221, et enfin en 1222 celui d'Abbesse. En 1223 nous la voyons se titrer: Richarde par la grâce de Dieu Abbesse de Ruremonde.

Elle mourut le 20 septembre 1231.

L'origine de Richarde est discutée: sur sa pierre tumulaire au choeur méridional du Munster, on lit:

D. O. M.
Memoriae Illustrissimae ac Reverendissimae
Dominae Richardis à Nassovia, primae hujus
loci abbatissae. Obiit XVII. Xbris 1231. Regiminis
sexto. R. I. P.

Cette pierre, beaucoup plus moderne que la date qu'elle porte, renferme plusieurs erreurs: 1° à Nassovia, 2° XVII. Xbris date du décès et 3° Regiminis sexto.

1°) à Nassovia de Nassau, certains auteurs la font de la maison de Brabant, d'autres de la maison de Juliers, enfin Leipnitz dans ses Scriptores rerum Brunsvicensium la fait de la maison de Wittelsbach-Bavière.

2°) le Nécrologe est formel, il donne comme date du décès, le 20 septembre.

3°) supérieure du couvent dès l'origine 1218, puis prieure, puis abbesse dès 1222, elle a gouverné non pas six ans, mais 9 ans comme abbesse, et 13 ans en tout.

II. Elisabeth I, 1231—12..

Elisabeth, comtesse de Gueldre, élue en 1229, gouverna 25 ans, dit Fahne, ce qui donnerait 1229—1254.

Digitized by Google

Elle était fille du Comte Otton I de Gueldre et de Richarde sa femme. Elle succèda donc à sa mère. La date donnée par Fahne: 1229, doit être celle de son élection comme coadjutrice et il est impossible qu'elle ait régné 25 ans puisque la 3ème abbesse figure déjà en 1242.

Elle mourut un 27 septembre.

III. Oda de Juliers, 1242—1244.

Oda de Juliers fut élue 1251, selon Fahne.

C'est une erreur manifeste, car elle figure comme abbesse en 1242 et 1244 (cfr Necrologium).

Elle décèda un 6 septembre.

IV. Clémence de Gueldre.

Elle avait fait profession sous la troisième abbesse.

Elle mourut un 13 novembre „Obijt reverenda domina Clementia quarta abbatissa in Ruremunda".

V. Agnès I de Herpen.

Elle fit profession sous la troisième abbesse.

Elle décèda un 13 octobre.

Une famille de Herpen portait d'azur à 3 fleurs de néflier d'or. Ces armes rappellent celles de l'ancienne maison de Gueldre.

VI. Elisabeth II de Swalmen, 1292—1295.

Elle fit profession du temps de l'abbesse Clémence de Gueldre.

Elle mourut un 27 janvier.

Elle portait plain à un chef d'hermine.

VII. Gertrude de Revenack, 1308 + 1342.

C'est à tort que Fahne dit que son élection eut lieu en 1341, car elle agit en abbesse en 1308, 1312, 1314, 1317-1320 et 1341 le 14 novembre.

Elle fit ses voeux sous le gouvernement de l'abbesse Agnès I et mourut abbesse le 11 juin 1342.

VIII. Fridwindis de Swalmen, 1342.

Elle succèda à la précédente, peu de jours après le décès de celle-ci; en effet, le 7 juillet 1342 elle agit en sa qualité d'abbesse dans un achat de terrain.

Elle mourut un 14 novembre.

On la trouve aussi citée sous le nom de Fritzwildis de Zwalmis.

Digitized by Google

Elle portait les mêmes armes qu'Elisabeth II de Swalmen, sixième abbesse, sous laquelle elle avait fait sa profession.

Fahne dit qu'elle était abbesse en 1354—1365—1366, ce que Sivré dans le Necrologium contredit formellement à la date du 18 octobre.

IX. Bela I de Malborgh (ou Malberg), 1354—1380.

Fahne la dit élue 1381.

Selon une charte du 8 mai 1354, elle est la soeur de Otto de Buren, seigneur d'Arcen.

Buren porte de gueules à la fasce bretessée et contrebretessée d'argent.

Est-elle soeur, demie-soeur ou belle soeur du seigneur d'Arcen?

Une famille de Malburg, du pays de Gueldre, portait de gueules à cinq fasces d'argent, au lion brochant sur le tout.

Bela de Malborgh avait fait profession sous Gertrude de Revenack et mourut un 18 octobre.

X. Bela II de Driel, 1386.

Fahne l'appelle Bertha, Sivré également. Bela est la lecture de la Gallia Christiana.

Fahne dit qu'elle parait comme abbesse dans des chartes du 8 mai 1387 et en 1411.

Le 18 mai 1386 figure l'Abbesse Bertha de Driel. Fahne a-t-il mal lu 8 mai 1387 pour 18 mai 1386? et en 1411 figure l'Abbesse Marie de Driel et non Bertha.

De plus de 1390 à 1404 nous trouvons Marguerite van Elmpt.

Donc la date de 1411 donnée par Fahne pour l'abbesse Bela (ou Bertha) est en tout cas, erronnée.

Bela de Driel décèda un 11 novembre.

Alart van Driell, chevalier, scelle un acte du Duc de Gueldre, en 1371. Son sceau porte: coupé au 1er un fascé (d'argent et de gueules) de quatre pièces, au 2d (d'or).

XI. Marguerite de Elmpt, 1390—1404.

Fahne dit erronément qu'elle fut élue en 1419. Or l'abbesse qui lui succède parait déjà en 1411, et elle même parait dans des actes du 1er avril 1390 et du 31 octobre 1404, en qualité d'Abbesse.

Elle avait fait sa profession sous l'abbesse Bela I.

Elle décèda un 4 octobre.

Elle était fille de Georges de Elmpt, chevalier, et portait: d'or à une fleur de lys de gueules, supportant deux perroquets de sinople,

Digitized by Google

colletés d'or, perchés sur les feuilles recourbées de la fleur de lys.

XII. Marie de Driel, 1411—1441.
Fahne la dit élue 1433!
Son anniversaire se célébrait le 10 novembre.
Elle fit profession sous l'abbesse Bela de Driel, et portait les mêmes armes.

XIII. Bela III de Milendonck, 1447 + 1459 (?).
Selon von Oidtman „die Herren von Milendonk aus dem geschlecht der von Mirlaer"[1]). Bela von Mirlaer fut élue, en 1447, abbesse du noble moutier de Notre Dame à Ruremonde et mourut comme telle le 30 septembre 1459. von Oidtman cite Fahne comme source.
Le fait est qu'elle est abbesse en 1447. En 1454 nous trouvons comme abbesse Aleide van Bommel. Bela van Milendonck aurait-elle résigné ses fonctions et serait-elle morte en 1459 abbesse honoraire?
Elle portait fascé d'or et de sable.
Notre abbesse était fille de Jean de Mirlaer, seigneur de Milendonck, (fils de Jacques de Mirlaer, seigneur de Mirlaer et Milendonck et de Jeanne de Broichhausen) et de Bela de Merode fille de Henri Scheiffart de Merode-Hemmersbach et de Liburge de Vlatten.
Elle avait fait sa profession sous la 11e abbesse.

XIV. Alida de Bommel, 1454.
Selon Fahne elle fut élue abbesse en 1459, mais le 2 janvier 1454, elle figure dans un acte comme abbesse.
Elle avait fait profession sous l'abbesse Marie van Driel.
Elle mourut un 10 février.
Nous n'avons pu déterminer à quelle famille de ou van Bommel appartient cette abbesse.

XV. Wilhelmine de Kessel, 1464 + 1490.
Elle apparait comme abbesse le 10 juin 1464 et elle mourut le 11 février 1490.
Elle fit profession sous l'abbesse Bela de Milendonck.
Elle portait d'argent à 5 losanges de gueules, accolées et aboutées en croix.

---

[1]) Dans Zeitschrift des Aachener Geschichtsverein XI p. 15.

Digitized by Google

XVI. Bela IV de Dript, 1490 + 1521.

Elle succèda au trône abbatial en 1490, elle mourut le 12 avril 1521.

Elle avait fait profession sous Alide de Bommel.

Les armes de la famille Dript sont de gueules à la bande d'argent.

XVII. Jacoba de Erp, 1521—1534—(1541?).

Fahne dit qu'elle fut élue en 1521 et gouverna 20 ans.

Elle prononça ses voeux au temps de Wilhelmine de Kessel.

Elle mourut le 21 novembre 1541?

Elle portait de sable au sautoir componné d'argent et de gueules.

En 1525 le 26 juin le Duc Charles déclare que le Munster a été fondé par ses ancêtres et qu'il en est le principal protecteur.

XVIII. Agnès II de Barick, 1541 + 1559.

Elle était fille de Henri van Balderich gen. van Barick et de Eva de Bree (Brede), cette dernière était veuve en premières noces d'Edmond de Crieckenbeek dit Baerle. C'est sans doute pour ce motif que Fahne parlant de notre abbesse dit: Agnès von Barick (Baerlo).

Elle fit profession sous l'abbesse Bela IV, sous le nom d'Agnès de Baerlo gen. Barick.

De son temps, fut volée la statue de la Vierge, qui ornait l'église.

Elle mourut le 28 décembre 1559.

Ses armes étaient d'argent à la fasce de gueules, accompagnées de trois fleurs de lys du même.

XIX. Elisabeth III de Flodrop, 1560 + 1582.

Elle fut reçue en 1536.

Elle était fille de Gérard de Flodrop, Voué héréditaire de Ruremonde de 1492 à 1544, et de Elisabeth von Stamheim, décédée en 1555 et enterrée dans l'église du Munster sous une pierre ornée des quatre quartiers:

Flodrop, Haeften — Stamheim, Nersen.

Les armes de Flodrop, sont: écartelé: 1 et 4, fascé d'argent et d'azur, à la bordure de gueules; 2 et 3, d'argent au lys de gueules.

Elle mourut le 24 février 1582.

XX. Anna I de Barick, 1583 + 1598.

Le Necrologium nous apprend qu'elle a gouverné quinze ans et presque cinq mois, comme elle est décédée le 3 juillet 1598, l'époque de son accession à la dignité abbatiale doit être février 1583 et non l'an 1582 comme le dit Fahne.

Digitized by Google

Elle avait fait profession sous le nom d'Anne de Barrick van Baerlo en 1554.

Ses armes étaient les mêmes que celles de la 18ème abbesse.

XXI. Agnès III d'Imstenraedt, 1598 + 1604.

Elle succéda à la précédente dès le mois d'août 1598.

Elle était fille de Jean d'Imstenraedt, seigneur de Mheer, et d'Agnès Huyn d'Amstenraedt.

Elle avait été reçue en 1570.

Elle décéda le 2 février 1604.

Imstenraedt porte: de gueules à l'écu d'argent, chargé d'une fasce ondée du 1er et accompagné de 9 coquilles d'or rangées en orle.

XXII. Anna II de Reuschenberg, 1604—1629.

Elle est fille de Guillaume de Reuschenberg (ou Ruyschenbergh), seigneur de la Rochette, voué de Fléron et de Marguerite de Gulpen.

Elle naquit le 8 mai 1568 et décèda le 15 août 1629.

Elle avait fait profession en 1589.

Ses quartiers étaient:

Reuschenberg, Greyn; Nesselraedt, Spies.
Gulpen, Wittem; Argenteau, Trazegnies.

En 1618 l'abbesse et le chapitre du Munster envoient une requête aux Etats du Haut Quartier de Gueldre.

Cette supplique est signée par les dignitaires:

Anna van Ruyschenberg, abdis.
Johanna van Eynatten, prioerse.
Elisabeth van Schaloun, kellerssen.
Agnès van Ruischenberg, cappellenersse.
Maria Catharina van Pallandt, custersen.

XXIII. Susanne de Pardo (alias Pardovan), 1630 + 1642.

Nous ne connaissons rien touchant cette abbesse.

XXIV. Adama de Egeren, 1642 + 1649.

Elle fut admise en 1599 sous le nom de Adama von Egeren zu Vlasrath.

Elle mourut le 8 juin 1649.

Ses armes étaient d'argent à une chauve souris de sable.

Dans la voûte des encloitres du Munster se trouvaient ses quatre quartiers:

Egeren, Ingenhaeff; Bottberch, Balveren.

avec la date de 1618.

Digitized by Google

XXV. Hermanna Anna de Poll, 1649—1654.

Agée de 18 ans, elle fit profession le 23 février 1631.

Elle était fille de Gérard de Poll, seigneur à Dreumel et de Barbara Pick.

Poll portait d'or à l'aigle bicéphale de gueules, becquée et membrée d'azur.

Elle mourut le 2 novembre 1654.

XXVI. Françoise Jacoba d'Alsace de Boussu, 1656—1670.

De son vrai nom de Hennin-Liétard de Boussu d'Alsace.

Elle était fille de Maximilien de Hennin, Baron de Liedekerke, vicomte de Bruxelles, comte de Boussu, chevalier de la Toison d'or, (fils de Jacques de Hennin Liétard et de Marie Hannaert); et de Alexandrine Françoise de Gâvre, fille de Jean Jacques de Gâvre, chevalier, comte de Frésin et du St. Empire et de Françoise de Renty.

Elle devint abbesse de Ruremonde en 1656, quitta en 1670 pour la crosse de la Cambre (lez-Bruxelles).

Elle mourut abbesse de la Cambre le 18 février 1683.

Hennin Liétard: de gueules à la bande d'or.

XXVII. Marie Marguerite de Wyenhorst, 1670—1705.

Elle fit profession le 2 juillet 1651 étant agée de 18 ans.

Ses armes ornent la porte d'entrée de l'Abbaye dans la Hamstraat et sont accompagnées de la date 1670 et de la devise „Nil sine Deo".

Elle portait d'azur au chef d'argent chargé de 3 merlettes de gueules.

Elle était fille de Jean Sybert de Wyenhorst et de Marie Claire de Geldern.

XXVIII. Adrienne Albertine de Reede de Saesfeld, 1705 + 1728.

Le Necrologium dit en parlant d'elle „monasterij nostri restauratrix".

Elle était fille d'Adrien Reiner de Reede (fils de Gerard et de Marie de Wyhe) et de Anne de Lynden, fille de Dirck, seigneur de Blitterswyck et de Heylwige Vijgh.

Elle mourut le 20 février 1728 et fut enterrée dans l'église du Munster.

Son épitaphe n'en formant qu'une avec celle de la 30ème abbesse porte ces mots:

Digitized by Google

„Hic jacent Rma ac Perill. Dna Adriana Albertina de Rheede de „Saesvelt, obiit 20 febrvarii 1728.

„Maria Caecilia van Eyck de Nunen obiit 12 Aprilis 1771.

Les armes de Reede sont: d'argent à 2 fasces vivrées de sable.

XXIX. Anne Françoise van der Heyden Belderbusch, 1728 + 1748.

Elle avait été reçue le 5 juin 1700, étant agée de 20 ans.

Elle était fille de Théodore van der Heyden gen. Belderbusch, seigneur de Broich et de Marie von Heyden.

Elle fut élue abbesse le 12 mars 1730 et décéda le 21 juillet 1748.

Elle fut inhumée dans son église abbatiale sous une pierre portant ses armes et l'inscription suivante:

„Hic jacet Rma ac Perril. Dna D. Anna Franc. van der Heiden „Belderbusch ex Broich. Obiit 21 Julii 1748.

Belderbusch porte: d'argent à cinq fasces de sinople, au lion de gueules, couronné d'or, brochant sur le tout.

XXX. Marie Cecile van Eyck de Nunen, 1749 + 1771.

Elle fit profession le 22 juillet 1721, elle était agée de 22 ans.

Elle fut élue abbesse en 1749 et régna 22 ans.

Elle mourut le 12 avril 1771 et fut enterrée en l'église du Munster auprès de la 28ème abbesse. Une même dalle couvre leur sépulture (vide supra).

Sa mère Anne Marguerite de Wallo ex Eduwale, dame de Nunen, mourut le 9 janvier 1750 „mater gloriosè regnantis Abbatissae nostrae" dit le Necrologium.

Eyck-Nunen porte d'argent à trois pals de sable retraits en chef.

XXXI. Marie Josèphe de Broch, 1771—1797 (+ 1808).

Elle fut reçue le 23 mai 1751, agée de 19 ans.

Elue abbesse de Ruremonde en 1771, elle en fut la dernière, de septembre 1794 à juin 1795, elle dut abandonner l'abbaye à cause de l'arrivée des troupes républicaines françaises. Le 20 juin 1795, pensant la tourmente passée, elle réintégra son cloître. Hélas ce fut pour peu de temps, car le 17 février 1797 elle dut l'abandonner pour toujours.

Elle mourut le 8 février 1808 et fut enterrée à Herten.

De son vivant elle avait fait ériger sa pierre tumulaire dans son église abbatiale.

Digitized by Google

Cette pierre ornée de ses armes accompagnés de sa devise: „Deus spes mea" porte l'inscription suivante:

„Rma D. Maria Josepha de Broch cum aedes has
„novo lapide ornaret hunc sibi lapidem poni
„voluit Ao 1775.
„Obiit Ao 1808, 8 februarii, sepulta in Herten.

Les armes des Broch zu Dürwiss, branche des Broich, sont d'argent à la fasce de sable, surmontée d'un lambel du même.

Nous croyons cette abbesse fille de Jean Werner de Broch zu Dürwiss, (fils de Werner, et de Jeanne Marie de Colijn) et de Richmonde von Siegen, fille de Jean Guillaume von Siegen et de Françoise van der Horst.

II. ARMOIRIES DANS LES CLOITRES.

Le Roy d'Armes de l'Evèque et Prince de Liège, le Fort, nous a laissé quantité de documents qu'il avait recueillis dans ses pérégrinations de la fin du XVIIème et du commencement du XVIIIe siècles [1]).

Parmi ces documents, conservés aux Archives Royales de Liège, nous trouvons dans „l'Epitaphier: provinces diverses" copie de quartiers se trouvant à l'abbaye de Ruremonde.

„Ces quartiers sont dans la voûte des Encloîtres des Dames de Munster à Ruremundt".

Le Fort donne parfois les armes, d'autrefois il n'indique que les noms. Nous blasonnerons toutes les armes, ce qui pourra être utile pour les trouvailles que l'on fait actuellement en démolissant ces „encloîtres".

1) Reuschenberg, Amstenraedt ; Schwartzenbourch, Barbançon
Agnès von Reuschenberg
1618

---

[1]) van Beurden „Roermonds oudheden, de beschildering der oude Munsterabdij" a indiqué ces quartiers dans le „Nieuwe Koerier" Avril 1896 — il y a quelques variantes: pour Agnes de Reuschenberg, il donne 1614, Le Fort 1618. Pour Lamarsel 1616.

Le Fort donne en plus les quartiers de Jeanne d'Eynatten, mais van Beurden d'autre part donne les quartiers de Jeanne de Reuschenberg, de Marguerite de Hoensbroek, et quelques autres armes non citées par Le Fort. Nous les donnons après ce que nous a donné ce dernier.

Digitized by Google

Reuschenberg: d'argent à la fasce de sable, supportant trois corbeaux de même.

Amstenraedt: (c'est Huyn d'Amstenraedt) de gueules à la croix gringolée d'argent, en coeur un écusson d'argent à 3 tourteaux de gueules.

Schwartzenbourch: d'argent à 4 pals d'azur. (dessiné par Le Fort).

Barbançon: sans indication aucune.

2) Pallandt, Leeradt ; Harff, Efferen
Maria Catharina von Pallandt
1618

Pallandt: fascé de sable et d'or.

Leeradt: (lisez Leerodt) d'argent au lion de sable, armé et lampassé de gueules, couronné d'or.

Harff: d'argent, au chef de gueules, chargé d'un lambel d'azur.

Efferen: de gueules à deux fasces d'or, accompagnées en chef d'un lambel à 4 pendants du même.

3) Schaloun, Beusdael ; Oest, Eynatten
Elisabeth van Hulsberg
genamt Schaloun 1618

Hulsberg dit Schaloen: d'argent à 3 tourteaux de gueules rangés en bande.

Beusdael: de gueules à la bande d'or accompagnée de 7 billettes du même, 4 en chef, 3 en pointe. Dans les encloîtres, c'est:

Eys-Beusdael: écartélé: aux 1 et 4 de gueules à la croix d'or, aux 2 et 3 de gueules à la bande d'or, accompagnée de 6 billettes du même posées dans le sens de la bande, en chef 1.2. en pointe 2.1.

Oest: d'argent à la croix engrelée de sable au franc quartier d'argent au canton de sable. Ici il faut lire:

Holset dit Oest: de gueules à la bande d'or accompagnée de six merlettes du même posées en orle, la bande chargée vers le chef d'un écu aux armes d'Oest, posé dans le sens de la bande.

Eynatten: d'argent à la bande de gueules accompagnée de 6 merlettes du même posées en orle.

C'est cette Elisabeth de Schaloen, que van Beurden cite sous le nom de Elisabeth van Aldschalaun. Le Docteur van Gils à déchiffré (article du Limburgsch Dagblad du 1 mars 1924) Schädsschauïaun. Ceci doit être une faute d'impression.

Digitized by Google

Remarquons que Le Fort donne les quartiers dans l'ordre où ils doivent se trouver.

4) Eynatten, Schoenhoven ; Jaemar, Dalem
Johanna von Eynatten
priorissa 1618.

Ces quartiers-ci ne sont connus jusqu'à présent, que par les ms. de Le Fort.

Il faut les lire: Eynatten, Arschot-Schoonhoven; Jamaert, Daelhem.

Eynatten, vide supra.

Arschot-Schoonhoven: de gueules à trois fleurs de lys au pied coupé d'or.

Jamaert (Jaymaert): d'argent à 3 lions de gueules, armés, lampassés et couronnés d'or, 1 en chef à senestre, 2 en pointe; au franc-quartier du 1er chargé de 3 forces de sable, les pointes en bas. [1])

Franquinet: généalogie Eynatten, se trompe en disant Jamaert del Croix qui porte d'argent à la croix engrélée de sable, au franc-quartier de gueules, chargé d'une couronne d'or, posée en bande.

Daelhem: de gueules à 2 fasces bretessées et contrebretessées d'argent (?).

5) Cortenbach, Schonbeeck ; Flodrop, Ruiter
Elisabeth van Cortenbach
1618

Elle était la soeur de Guillaume de Cortenbach, voué héréditaire de Ruremonde, mort le 6 décembre 1647 et dont le magnifique obit à 16 quartiers orna longtemps l'église collégiale de Ruremonde [2]).

Cortenbach: d'or à trois bandes de gueules.

Schonbeeck (ou Schoenbeck): d'hermines à 5 fusées de gueules accolées en fasce.

Flodrop: écartelé aux 1 et 4 fascé d'argent et d'azur de 6 pièces à la bordure de gueules; aux 2 et 3 d'argent au lys de gueules.

Ruyter: de sable à 2 fasces d'argent.

6) Lamarsel, Scoben ; Amstenradt, Groisbeck
Catharina von Lamarsel
1618

---

[1]) cfr: Comte d'Arschot Schoonhoven: Epitaphier de la famille d'Arschot, p. 106, 142, 172.

[2]) Voir notre notice: la vouerie de Ruremonde et ses voués héréditaires.

Digitized by Google

Il faut lire: la Margelle, Scoben; Huyn d'Amstenraedt, Groesbeeck.

la Margelle: d'azur à la fasce d'or, chargée de 3 boucles de sable et accompagnée en chef d'un lévrier naissant d'argent, colleté d'or mouvant de la fasce.

Scoben: d'après le dessin de Le Fort: tiercé en fasce: 1: de.....; 2: d'argent à un annelet de sable (ou un besant?); 3e parti: a) échiqueté de gueules et d'argent, b) d'argent plain.

Nous n'avons pu trouver nulle part cette famille.

Dans la généalogie de la Margelle éditée par Poswick [2]), non seulement, Catherine ne figure pas, mais le nom de Scoben est remplacé par van der Heyden.

Amstenraedt (Huyn): écartelé aux 1 et 4: d'argent à tourteaux de gueules, aux 2 et 3: de gueules à la croix gringolée d'argent.

Groesbeeck: d'argent à la fasce entée de gueules.

7) Egeren, Ingenhaeff ; Bottberch, Balveren
Elisabeth und
Adama von Egeren
1618

Egeren: d'argent à une chauve souris de sable.

Ingenhaeff: de gueules à la bande d'argent accompagnée de 2 lions du même.

Boetbergen: d'azur au chef d'argent, chargé de 3 merlettes de gueules.

Balveren: d'argent à 3 crosses de sable, posées en pal, rangées en fasce, entrelacées avec deux fasces du même.

8) Reuschenberg, Nesselrode, Geloes, Erckenteil
Johanna van Ruyschenberg.
16..

Reuschenberg: écartelé: 1 et 4: d'argent à la fasce de sable supportant trois corbeaux de même, qui est Reuschenberg; 2 et 3: de sable au lion d'argent, armé et lampassé de gueules, qui est Setterich.

Nesselrode: de gueules à la fasce brétessée et contrebrétessée d'argent.

Geloes: de sable à la croix engrêlée d'or.

---

[2]) Poswick: Histoire biographique et généalogique de la noblesse Limbourgeoise 202.

Digitized by Google

Erckenteil (Argenteau): d'azur à la croix d'or, chargée de cinq coquilles de gueules, et cantonnée de vingt croix recroissettées au pied fiché d'or, 5 à chaque quartier.

9) Hoensbroeck, ... ; Eynatten, Dorth.
Marguerite de Hoensbroeck
cantrix, soeur d'Alide 1562

Hoensbroeck: d'argent à quatre fasces de gueules, au lion de sable, armé, lampassé et couronné d'or, brochant sur le tout.

N.

Eynatten: d'argent à la bande de gueules, accompagnée de six merlettes du même rangées en orle.

Dorth: d'or à trois chevrons de gueules (?).

10) N. , Berncastel ; Bernsau, Reiffenberg.
N.

N.

Berncastel:

Bernsau: coupé d'azur sur or.

Reiffenberg: d'argent à trois bandes de gueules.

III. FORMULE DU SERMENT DES DAMES.

Nous terminons en donnant la copie de la formule des voeux prononcés par les Nobles damoiselles se vouant au Seigneur.

Celle que nous reproduisons date du XVIIIème siècle, mais il est probable que ces formules étaient immuables.

C'est celle prononcée par Jeanne Eléonore de Lom de Westring, reçue chanoinesse du Munster le 15 mai 1712; elle était alors agée de 29 ans. Elle mourut le 30 mars 1755.

Voici le texte: [1])

Ego Soror Eleonora promitto stabilitatem meam, et conversionem morum meorum, et obedientiam secundum Regulam Sancti Benedicti Abbatis: coram Deo et omnibus Sanctis eius, quorum Reliquiae hic habentur in hoc loco, qui vocatur Monasterium Beatae Mariae virginis, Ruraemundae Cistertiensis Ordinis, constructo in honorem eiusdem Beatissimae Dei Genitricis semperque Virginis Mariae: In

[1]) Original dans les archives du Baron de Crassier.

Digitized by Google

presentia Domini Joannis Abbatis, et Dominae Adrianae Albertinae Abbatissae.

S: Eleonore de Lom. L. S.

Le sceau est peint en un écu rond: de gueules à la demie fleur de lys d'argent défaillante à dextre.

Ces voeux sont écrits sur une feuille de parchemin de 31 et 1/2 centimètres de large sur 23 centimètres de haut. Le caractère employé se rapproche du caractère d'imprimerie et est écrit en encre noire, sauf les lettres et mots suivants peints en rouge:

E, de ego le 1er mot — Eleonora — Sancti Benedicti Abbatis — D, initiale de Deo — Beatae Mariae Virginis — Beatissimae Dei Genitricis — Virginis Mariae.

Ces rubriques marquent les choses principales pour cette vierge Eléonore se consacrant à Dieu sous la règle de Saint Benoit, dans le monastère de Marie, mère et Vierge.

Adrienne Albertine de Reede était abbesse de 1705 à 1728, Jean Dubois était à cette époque abbé du Val Dieu.

Jérusalem, die Sti Godegrandi, Ep. 1924.

Louis Baron de Crassier.

Digitized by Google

Digitized by Google

Les noms Visé et Maastricht.

G. Kurth, le toponymiste de regrettée mémoire classe *Veosatum,* la plus ancienne forme documentée du nom de Visé parmi les noms à physionomie celtique, (G. Kurth, La Frontière linguistique en Belgique et dans le Nord de la France, p. 464) sans entreprendre d'en expliquer le sens. M. l'abbé Ceyssens ne s'y risque pas davantage dans son Histoire de la paroisse de Visé (Bullet. Soc. Art, Hist. Dioc. de Liége VI, 1891).

En ce qui concerne *Maas,* premier composant et base du nom de *Maastricht,* M. le Chanoine Roland (Toponymie namuroise) tente avec d'Arbois de Jubainville et Holder d'expliquer ce nom par musa; alld Moos, mousse, marécage, mais il ajoute: „Quant à l'étymologie de Mosa, elle est et restera toujours une énigme.

Je voudrais tenter à mon tour d'expliquer ces deux noms dans la présente étude. Elle est extraite d'un travail global sur l'onomastique de la voirie ancienne, spécialement du N. E. de la province de Liége et des provinces néerlandaise et belge de Limbourg, travail que j'espère pouvoir publier dans la suite.

CHAP. I.

Notions générales sur la voirie ancienne.

A défaut de données historiques certaines, trois caractères spéciaux des voies et de leurs noms permettent de conclure dans une certaine mesure à leur ancienneté relative.

En premier lieu, le nom de la voie est associé à une forme hydronymique, d'après le type *eau de la voie,* le mot voie servant à déterminer le mot eau. Il existe au point de vue géographique un rapport très étroit entre les voies anciennes et les cours d'eau. Les voies anciennes évitaient de longer ceux ci, pour se soustraire aux inondations. Elles préféraient suivre les crêtes et les côtes; elles traversaient les cours d'eau sous forme de gués, de passages d'eau, ou sur des ponts de bateaux ou de pierre. C'est pourquoi, les formes hydronymiques d'une part et les noms de voie, de pont, de passage

Digitized by Google

d'eau, de gué etc. d'autre part, sont très souvent associés les uns aux autres, d'après les types ***eau de la voie, du pont, du gué, du passage*** ou ***passage, gué, pont, voie de l'eau.*** Ces voies et leurs dénominations sont très anciennes et très intéressantes. Fréquemment les noms de la voie et de l'eau sont combinés, fusionnés même, en une seule forme difficile à décomposer.

En second lieu, le nom de la voie est associé comme déterminant à un autre nom de voie d'après l'un des deux types suivants:

Premier type: ***Sur le chemin de Maestricht,*** Mouland. Le nom de voie, Maastricht, le déterminant, indique la voie vers laquelle se dirige le chemin. Ce type implique évidemment déjà, à lui seul, que le trajectum de la Meuse est plus ancien que le chemin qui y conduit. Toutes les voies dites de Maastricht, venant d'une direction quelconque, ont été construites dans le but de relier à Maastricht toute la contrée qu'elles traversent. Le nom d'une voie et la voie elle-même sont d'autant plus anciens que ce nom est plus fréquemment associé à d'autres noms de voies et que sous cette combinaison il apparaît dans un rayon plus étendu. Il en est spécialement ainsi des noms Maastricht et de Visé, qui sont en réalité des noms de voies.

Second type: ***Chemin dit Malvoie,*** Herstal. Les deux termes chemin et voie indiquent une même voie. C'est donc une superposition de synonymes. Ces superpositions sont doublement intéressantes.

D'abord, très fréquemment, un nom connu est superposé à un nom inconnu, qu'il nous permet de considérer comme un synonyme à sens oblitéré. Ainsi, dans les formes suivantes, prises au hasard dans une longue collection de formes semblables, les noms connus, chemin, voie, via, furt, sentier, pont, associés à la forme mal, semblent prouver, que mal est une forme à sens oblitéré, ayant également signifié voie.

Chemin dit Malvoie, Herstal.

La Malvoie, Mouland.

Alle grande Malvoie, Liége 1565 (Ch. Gobert, Les Rues de Liége).

Malconvoie, Visé (G. Kurth, La Frontière linguistique en Belgique et dans le Nord de la France, p. 120).

Malavia 1197 > [1]) Malève (Roland).

Al male voye, Berneau.

La Via mala, Suisse.

[1]) Le signe > signifie **devient (wordt).**

Digitized by Google

Chemin de Malpas (Kurth, op. cit. p. 199).
Furtmala (Foerstemann, Ortsnamenbuch).
Sentier du pont Malpas (Kurth, op. cit. p. 183).

Ensuite dans ces superpositions la forme inconnue et la voie qu'elle désigne sont évidemment de la plus haute ancienneté, puisque le sens de la forme inconnue a eu le temps de s'oblitérer, puisqu'il a été inconsciemment expliqué par un synonyme superposé.

En troisième lieu, le nom de la voie est accompagné de certaines formes à valeur adjective. Tels sont: les adjectifs *grand, vert, herbeux* etc.

Les voies romaines spécialement construites dans un but stratégique étaient relativement grandes, larges. Tombées en désuétude, les voies anciennes se sont couvertes d'herbe, elles sont devenues vertes. Le substantif germanique *hari* = *heer* fait ressortir le caractère stratégique et l'ancienneté des *heerweg*, des *heerstraat*, des *heerbaan* etc. etc.

CHAP. II.

Les éléments des noms de Maastricht et de Visé.

Les noms de Maastricht et de (Veosatum ou Viosaz) Visé contiennent respectivement comme composant initial un nom de voie, comme composant interne la forme hydronymique *as*. Parmi les composants finaux *tricht* est un nom de voie, *atum* contient l'idée de voie ou constitue une simple désinence, *az* est le radical hydronymique *as* superposé au précédent ou une simple désinence.

§ 1.

Le radical **ap*, base des noms de voies, composants initiaux.

Admettons par hypothèse le radical simple **ap*; il est typique, parce qu'il représente tout un groupe d'autres radicaux simples. La consonne labiale *p* représente au point de vue organique les labiales *b, f, v, w* et *m*, qui peuvent être considérées commes des variantes de *p*; la voyelle *a* est pour ainsi dire le point de départ commun des deux séries *e, i* et *o, u*. Les fluctuations entre les voyelles *a, e, i, o, u* sont du reste peu importantes en toponymie. Le radical **ap* représente donc tout le groupe de ses variantes *ab, af, av, aw, am*, la voyelle *a* (*e, i, o, u*) précédant ou suivant la consonne.

Ce radical **ap* existe sous cette forme typique ou sous forme de variante avec le sens général de tendance, de mouvement. Par dé-

Digitized by Google

rivation, cette idée générale s'est nuancée, précisée de façons multiples dans l'onomastique générale; certaines variantes ont fini par signifier spécialement direction du mouvement, *passage, voie.*

1e section.

Idée générale de tendance, de mouvement.

Dans les exemples suivants le type *ap* et ses variantes ont pris le sens spécial de tendance dans l'espace (éloignement, rapprochement, prise en possession) tendance dans le temps (durée).

1. Type *ap.*

I. Idg. *ap* = atteindre, obtenir; gr. *ap* = acquérir.

II. Verbes: lat. *apere* = lier, attacher, gr. *ipoo* = presser, comprimer; gr. *paomaï* = acquérir.

2. Var. *ab.*

I. Gr. *ba* = aller, *baïno* = marcher.

II. Verbes: néerl. *ebben* = s'éloigner en parlant de la marée; lat. *ibo* = j'irai.

3. Var. *af.* Verbe: anc. nord. *fa* = prendre.

4. Var. *av.*

I. Noms: Ind. *eva* = cours, moeurs; cf. lat. *aevum* = 1) vie; cf. Eva, nom de la première femme; 2) éternité; got. *aivs* = temps, éternité.

II. Verbes: lat. *viare* = faire route; fr. *il va* = il marche.

5. Var. *aw.* Noms: anc. ht. alld. *ewa* = temps, éternité; cf. néerl. *eeuw* = siècle.

6. Var. *am.*

I. Lat. *mu* = movère, mouvoir.

II. Noms: lat. *motus* = mouvement; *meatus* = mouvement, marche, passage.

III. Verbes: lat. *emere* = prendre, acheter; anc. celt * *mei* = aller; lat. *meare* = aller, marcher, passer, traverser, spécialement en parlant de l'eau; kymri **ma* = aller.

IV. Préposition: lat. *ma* = par, dans l'expression *ma Dia* = par Jupiter.

Digitized by Google

2e section.

Idée générale de passage, voie.

Les variantes **va* et **ma* et leurs sousvariantes à voyelles *e, i, o, u* finales ont pris le sens spécial de passage, voie.

*ap > { *av > *va > lat. *via* = voie; *viare* = faire route.
viator = voyageur.
*am > *ma > lat. **mia* = passage, traversée; *meare* = traverser.
meator = voyageur.

Superposition typique: *Miavoye* près Hastières.

A.

Lat. *via,* fr. voie.

Var. **va* > lat. *via.* Ex: *Per viam Mansueriscam* 666. (Grandgagnage, Mém. sur les anciens noms de lieu de la Belg. orient.).

Var. *ve:* Roman *véj, vey, veie* = voie. Ex. *Dizeu la Veie* (Kurth, l. c. p. 74); *Cherra d'Ellevey,* Esneux; *Pontem qui dicitur Vebrighe* (Kurth, l. c. p. 227).

Var. *vo.* Wall. *voye,* fr. *voie.* Ex. *Malevo* 1471 > *en Malvoie,* Liége. (Gobert, l. c.); *Voystraat* (Tarlier, Nouveau Dictionnaire des Communes); *Miavoye* près Hastières.

B.

**Ma* = voie.

Le radical **ma* (*me, mi, mo, mu*) doit avoir évolué à travers les nuances suivantes de l'idée de voie.

a.

Passage, traversée, spécialement de l'eau, gué, passage d'eau.

Var. *me.* Lat. *meare, meatus, meabilis; Cal*(eau)/*meabilis,* nom propre = eau perméable, guéable (Holder, Alt Celtischer Sprachschatz).

b.

Pont ayant remplacé le gué ou passage d'eau.

Le mot *pont* est très souvent associé au terme *ma.*

Digitized by Google

Var. *ma. Puente de Lima* > *Limia,* Espagne (Hold. l. c.); *Pontilema* > *Pontileuga* > *Stratae quae vadit ad Pontileugam* > *Pontlieue* (ib.) etc. etc.

c.

Voie en général.

D'autres vocables voyers sont fréquemment associés à la forme *ma.*

Var. *ma. Masentier* (Liénard, Dictionnaire topographique du département de la Meuse); *Mapas,* Esneux.

Var. lat. *mia. Miavoye* près Hastières.

Var. *me: Sentier de Medal,* Baelen; *Sentier de Medalstraat,* Hombourg.

La forme *ma* est souvent précédée des formes caractéristiques *grand* et *heer. Herime,* S. E. Boulogne; *Hermestreet,* Londres; *Hermée* près Visé; *El grande me,* Jupille.

§ 2.

Le radical hydronymique **as* composant interne.

Le radical *as (az)* et ses variantes à voyelles *e, i, o, u* initiales ou finales ont exprimé primitivement l'idée générale de mouvement diversement nuancée: tendance, force, travail, etc.

Var. *as (az)*: Idg. *aza* = conduire, pousser; angl. sax. *assa,* angl. *ass,* lat. *asinus,* alld. *Esel* = animal travailleur, âne. Ind. *as* = jeter.

Var. *es:* gr. *seuo* = pousser vivement.

Var. *is:* lat. *is* = tu vas.

Ils ont désigné ensuite comme noms communs l'élément mobile par excellence, l'eau.

Var. *as: Asa,* nom commun à sens oblitéré, signifie eau. (Leith).

Var. *es: Se* signifie rivière, cours d'eau dans l'Indo-Chine. (Vivien de Saint-Martin, Nouveau Dictionnaire de Géographie universelle).

Enfin ils sont devenus noms propres très fréquents de phénomènes hydronymiques:

Asa, cours d'eau (Buck, Unsere Flussnamen; Alemannia; Ztschr. für Sprache, Litteratur und Volkskunde des Elsasses, Oberrheins und Schwabens. VIII B. 1880); *Asbornebeek,* Beverst; *Asflete* (Foerstemann); *Aspach* (Vivien S. M.); *Asbeek,* Assche près Bruxelles; *Asbach* (Vivien S. M.); *Asbroek* (Van der Aa, Aardrijkskundig woor-

Digitized by Google

denboek der Nederlanden); *Aas* 1155 > *Aaz,* sur le ruisseau *d'Aaz,* qui prend source à Hermée près Visé (De Ryckel, Rivières et Ruisseaux de la Province de Liége; Bull. Soc. Art. Hist. Dioc. de Liége t. XXI) etc. etc.

§ 3.

Les radicaux **ap* et *as* superposés > **paas.*

Le rad. **pas* et ses variantes à voyelles *e, i, o, u,* à consonnes initiales *v (vas), w (was), m (mas)* et à consonne finale *z* ont exprimé primitivement l'idée générale de mouvement, tendance, passage et par dérivation celles de passage d'eau, gué, pont.

1e section.

Var. **pas.*

Mouvement, tendance, passage.

Lat. *passus* = fr. pas; néerl. *paŝ* = pas, marche, chemin, passage; fr. *passer* = faire des pas; fr. *passe, passage;* alld. *Pass* = transitus; lat. *passum,* supin de pandere, étendre.

Passage d'eau, gué, pont.

Pas: Passelawe (Kurth, l. c. p. 171); *Pasbrug* (Tarlier); *Sentier du pont de Malpas* (Kurth, l. c. p. 183).

Passage d'eau, nom commun composé; *Sentier du passage d'eau,* Comblain au Pont.

2e section.

Var. **vas (vaz), *was (waz).*

Toponymie générale.

Var. **vas.*

Mouvement: Ieurop. *veis, vis* = courir en parlant des eaux.

Passage d'eau: *Vas/al/via* > *Vasalia* > *Wasalia* > *Wesel* s. le Rhin (Holder).

Var. **was (waz).*

Var. *was: Wasaticum* 858 > *Voisage* (Kurth, l. c. p. 469); *Wasiticum* > *Wasseige* (ib. p. 469); *Weserschestraat,* Montenaken.

Var. *waz:* Wall. *Wez,* nom commun = gué; *Le voi do wez,* Weismes; *Weg van Wezeren* (Kurth p. 192).

Digitized by Google

Le nom de Visé.

**Va/as/atum.*

A.

Var. **Vaas (vaaz).*

I. Var. *vaas.*

1. Var. *vaas:* „Liugas quod de iste parte est Mosae et pertinet ad *Veosatum"* (Ann. Hincmar, Acte de partage de l'empire carolingien entre les fils de Charlemagne en 870.) > *Viosa* (de Chestret, Numismatique > *Viosatum* (ib.) > In villa *Viosato* 983 (Amplissima collectio I p. 532) > *Viosaz* 1070. Cart. St. Lamb. > ***Viusatum cum ponte*** 1143 (Cart. St. Lamb.) > ***Viesatum, Vieseit*** (Ceyssens, Hist. de la paroisse de Visé; Bull. Soc. Art, Hist. Dioc. Liége VI, 1891) *Viesez* (de Chestret, Numismatique).

2. Var. *vas: Visaiam* vers 1131 (Halk. Rol. Cart. Abb. Stav. Malmedy) > *Visatum* 795 (Foerstemann) > ***Visatium,*** ca 1131 (ib.) > *Visetum* 1221 (Cart. St. Lamb.) > ***Visetum ad Mosam*** par opposition à Visetum ad Campos, Veldwezet > *Viseto* 1230, 1249 (Schayes, Les Pays-Bas avant et pendant la domination romaine) 1232, 1280, 1251, 1257, 1262, 1281, 1295 (Cart. St. Lamb.) > *Viset* (de Chestret) < *Viseit* 1070 (Schayes), 1288 (Cart. St. Lamb.) 1375, 1517 (Tihon, Livre des Fiefs du marquisat de Franchimont, Bull. Soc. Verv. Arch. Hist. V VI) > *Viseiz* 1371 (ib.) > *Visez* 1237 texte roman (Cart. St. Lamb.) > *Cis pontem Visuensem* ca 1106 (Hanquet, Chronique de St. Hubert, p. 253) > *Visé* 1345, 1690 (Tihon).

II. Var. *vaaz.*

1. Var. *vaaz: Viez* 1356 (Kurth p. 121).

2. Var. *vaz: Vizeto* 1262 (Cart. St. Lamb.).

B.

Var. **Waas (waaz).*

I. Var. *waas.*

1. Var. *waas: Wiosatum* (Ceyssens, l. c.).

2. Var. *was: Wisatum* > *Wisatium* vers 1035 (Foerstemann); Wiseto 1108 (Ernst, Hist. du duché de Limbourg).

II. Var. *waaz* ≥ *wez* = gué: néerl. *Wezet* > ***Marck-Wezet*** par opposition à ***Veldwezet.***

Digitized by Google

C.

Franç. *gué* substitué à *wez.*

Guizet 1106 (Foerstemann).

D.

Germ. *weg.*

Wegesaten 1291—1292 (J. v. Heelu., De slag van Woerongk; chronique flamande) > *Wegeseten* (ib.) > *Wegsaze* (Foerstemann) > *Wegesar* (Ceyssens).

E.

Franç. *gué* et germ. *weg* superposés.

Gvegesat (Ceyssens).

F.

Formes anormales.

Velsatum (Ceyssens), corruption pour Veosatum ou analogie avec Veldwezet; *Vogesatum,* (Ceyssens).

3e section.

Var. *maas (maaz).*

Toponymie générale.

I. Var. *maas* > *mas.*

1. Voy a: *Maasstroom* (V. der Aa, l. c.); *Maasbeek,* Tessenderloo; *Maesstraat* (Tarlier); *Oude Maas,* Hasselt; *Maesvoert* (Foerstemann).

2. Voy o: *Mosavia* > *Mouzaive*, situé au croisement de la voie romaine Rheims, Tongres et de la Semois (Roland).

3. Voy i: *Wade*(vadum)/*mis* > *Wademis* 1188 > *Waimis* 1130—1131 > *Waimes* > *Weis*(wez)/*mes* près Malmedy (Halkin et Roland, Cartulaire de l'abbaye de Stavelot Malmedy).

II. Var. *maaz* > *maz. Mez,* nom commun = gué.

Le nom de Maas(tricht).

Var. *maas(maaz)* *mas(maz).*

1. Série thioise à voy a: *Masa* 776 (Foerstemann), 993, 1051 (Roland) > néerl. *Maas* > angl. sax. *Maese* 13e s. > angl. *Mese* (Rol.).

Digitized by Google

2. Série latine.

I. Var. *Maas:* > *Mos.* „*Mosa* profluit ex monte Vosego", ca. 48 av. J. C. > Trajectum ad *Mosam* > Pons *Mosae* > *Moosas* 1e s. ap. J. C > *Mosa,* 4e s.; 709, 780, 825, 870, 922, 1011, 1033, 1127. (Roland)

II. Var. *Maaz* > *Moz: Moza* 1135. (Roland).

3. Série romane.

I. Var. *Maas* > *Mues: Muese* 1278 > *Mueuse* 1331 (Liénard).

II. Var. *Maaz* > *Muez: Mueze* 1268, 1269, 1270, 1284, 1296 *Mueze* 1411 > *Mouze* 1237, 1293 (Roland).

4. Série française: *Meuse* 1297. (Roland).

§ 4.

Les composants finaux *tricht, atum* et *az.*

Les variantes *Viosa, Viez* et *Visé* ne contiennent que les deux premiers composants *va/as;* la variante *Wegesar* contient comme composant final la forme anormale *ar*; la forme *vas* est adjectivée dans les variantes *Visuensis Visaiam.* Dans les autres variantes du nom de Visé, le composant final est l'une des formes typiques *az* et *atum.* Maastricht a comme composant final le nom de voie *tricht.*

1e section.

Le composant final *az (aze, ez, iz).*

La forme *az* peut être une variante du radical hydronymique *as* superposée au composant interne *as.*

En supposant que *Viosa* ait été considéré comme un substantif féminin en a, tel que femina, nous avons affaire peut-être à des désinences casuelles déformées: *az* pour l'accusatif pluriel, *iz* pour le locatif.

2e section.

Les composants finaux *atum* et *tricht.*

La forme *atum* de *Veosatum* > Visé est la même que *tum* dans *trajectum* > *tricht.* Elle se décompose en *at* et *um* désinence nominale.

Le radical **at* exprime primitivement l'idée générale de mouvement, de tendance: gr. *otheo* = pousser; de marche: lat. *itio, itus,* ind. *iti* = marche; idg. *at(a)* = aller vite; lat. *itare* = marcher; gr. *theo* = courir.

Digitized by Google

Cette nuance primitive s'est ramifiée.

1. Idée de voie: lat. *itus, iter* = voie.

**At,* idée de mouvement, de voie **um,* désinence de substantif neutre, a pu produire *atum;* cette forme a pu être considérée globalement comme une simple désinence de **ve/os* considéré comme substantif neutre. Ci dessous le tableau de son évolution dans les variantes du nom de Visé:

Nom neutre *veos; désinence *atum* locatif *ato*	Voy a	lat. *atium.* germ. *aten,* dat. locatif; document flamand.
	Voy e.	lat. *etum* > rom. *eit* > *et* loc. *eto.* germ. *eten,* dat. locatif; document flamand.

2. Idée de devenir. Le radical *at* combiné avec la forme *um* produit **atum* > *tum; —tum* est désinence du supin verbal, qui exprime le but, le devenir futur: Ex. *jectum* = pour jeter; *—tum* est désinence du participe passé verbal, exprimant le devenir dans le passé, le devenu, l'accomplissement de l'action exprimée par le verbe: *jectum* = jeté.

Lat. *transjicere* = jeter au de là; *Transjecta via* = voie jetée à travers un cours d'eau; *trajectus,* en latin classique = traversée, passage, trajet; en latin médiéval: le moyen servant à la traversée. *Trajectum ad Mosam,* traversée, passage de la Meuse > *Pons Mosae* > *Maastricht.*

Les deux composants finaux *atum* et *tricht* évoluent donc parallèlement; *atum* de même que *tricht,* peut contenir l'idée de voie:

**Ve/ os / — /atum* > *Vis / — /et* > *Visé.*

Mo/sae/trajec/ tum > *Maas/trich/t* > *Maastréch* pron. populaire.

CHAP. III.

Hydronymie et voirie locales.

Visé et Maastricht doivent leur naissance et leur nom au fait que des voies anciennes *(via* et **ma)* y traversaient la Meuse *(as).* L'hydronymie et la voirie de la contrée permettent de le conclure.

§ 1.

Hydronymie locale.

As (eau) doit avoir été le nom primitif de la Meuse, au moins

Digitized by Google

depuis l'embouchure du ruisseau de Saive sur la rive droite de la Meuse entre Cheratte et Argenteau jusque Maaseyck. Nous trouvons en effet ce nom *as(az)* échelonné en differents endroits de ce parcours. Le radical **ma* n'étant pas encore associé à cette forme *as*, ces noms du type *as* ont été formés avant le nom Maas.

1e section.

Le rad. **as* simple.

Aas 1155 (de Ryckel, l. c.) > *Aaz* sur le ruisseau *d'Aaz*, qui lui a donné son nom. Ce ruisseau prend sa source près de Hermée et se jette dans la Meuse à Devant le Pont en face de Visé; *ruisseau d'Aaz* signifie sans aucun doute ruisseau de *l'as(az)* c. à d. de la Meuse. Nous trouvons donc au même endroit de la **Ma/as* sur la rive gauche ruisseau *d'as*, sur la rive droite **Va/as/atum* > Visé.

2e section.

Formes hydronymiques superposés au nom *as*.

Les formes hydronymiques *ac*, *at* et *ap* ont été superposées à ce nom *as* dans différents noms, qui paraissent signifier également *eau de l'as*, c. à d. de la Meuse.

I.

Le radical *ac.

I. *Ac (ag, ach)* à l'état simple.

1. Mouvement, tendance, force.

Idg. *ac* = arriver, atteindre; idg. *âcu-s* = rapide; rad. *ag.* = chasser, pousser; lat. *ago* = pousser, chasser, conduire; anc. dan. *ga* = aller.

2. Elément mobile, eau: *ak, ag* = eau (Leithäuser, Bergische Ortsnamen); *ach* = cours d'eau en Bavière et Würtemberg; *—ach*, désinence hydronymique à sens oblitéré.

Echa 870 > *Eiche* 944, 1155 > *Eyke* 1162 > *Eyck* 1376. Cette forme simple se trouve dans le nom des frères Van Eyck, peintres célèbres, originaires de Maaseyk. L'interprétation de *Eyck* par néerl. *eik* = chêne, me paraît être de l'étymologie populaire.

On a distingué l'endroit de la localité voisine Aldeneyk au moyen

Digitized by Google

du nom Maas: *Eyke sur Meuse* 1334 > *Maeseyck* 1522 > *Maaseyk.*

II. *Ac(ach)* superposé à *as.*

As/ach > *Assche* 1118 > *Asch,* sur l'Aschbeek, affl. de la Meuse à Maaseyk (Foerstemann).

II.

Le radical **at.*

I. *At(ad)* à l'état simple.

1. Mouvement, tendance (voir p. 25).

2. Elément, mobile, eau.

anc. celt. *ta* = s'écouler; alld. *tauen* = devenir eau, dégeler; lat. *udare* = mouiller; *da* = rivière en Indo-Chine; *Ada* = eau (Leithäuser); *Attri,* cours d'eau (Vivien S. M.); *Ade,* c. d. (ib.); *Edus,* c. d. (Hold.).

II. *At(ad)* superposé à *as/ac.*

As/ak/ad > *Eskede* 1234 > *Esde* 1299 > *Esden* 1400 > *Eysden* (Abbé Van de Weerd; communication écrite) sur la rive gauche de la Meuse entre Maastricht et Maaseyk; il y a un autre *Eysden* à droite de la Meuse, plus vers le Sud.

III.

Le radical **ap.*

I. *Ap(av)* à l'état simple.

1. Mouvement, tendance (voir p. 9).

2. Elément mobile, eau. Idg. *ap* = eau courante; ser. zend et lit. *ap,* vieux persan *api* = eau, vieux pruss. *ape* = cours d'eau; *apus* = source (Roland). Anc. irl. *ab* = cours d'eau; *av* = couler; *eve* = eau, 15e s. (Littré, Dictionnaire de la langue française).

II. *Ap(av)* superposé à *as.*

As/av > *Savia* 895 > *Seawe* > *Saive* sur le ruisseau de Saive, affl. dr. de la Meuse entre Argenteau et Cheratte (de Ryckel, l. c.).

3e section.

Forme hydronymique et nom de voie superposés au nom *as.*

Le radical **an:*

I. *An(on)* à l'état simple.

1. Mouvement, tendance: gr. *ano* = mener à terme; *neo,* ital.

Digitized by Google

anare; prov. et catal. *anar,* vieux franç. *aner* = aller; lat. *nare* = agiter; lat. *anus* = voie des excréments; *annus* = année.

2. Elément mobile, eau: Irl. *an* = eau (Buck); hébr. *en* = source; gr. *nao* = couler; gr. *nama* = source, ruisseau; *Anbach.* c. d. (Lohmeyer, Etymologie deutscher Flussnamen); *Onia,* c. d. (Viv.); *—ona* > *onia* > *-ogne,* désinence hydronymique.

II. *An(on)* superposé à *as(sa)* et à l'idée de voie.

Via/sa/on > *Al voye du Saon,* nom porté près de Visé par une voie ancienne passant par Visé.

Ve / os /atum > *Visé.*
voye/ sa / an > Al voye du Saon.
Voie/Meuse/ eau > Voie de l'eau de la Meuse.

§ 2.

Voirie locale.

Des voies très anciennes passaient par Maastricht et Visé. Des voies modernes y font allusion et présentent d'autres caractères de haute ancienneté dans leur nom.

1e section.

Via Maastricht.

I.

Voirie ancienne.

Une voie romaine généralement considérée comme étant d'origine gauloise se dirigeait de Cambrai par Bavai vers Aduatuca Tungrorum, l'ancienne forteresse des Eburons, vers Tongres et de là par Maastricht et Juliers vers Cologne.

Trois faits e. a. semblent prouver qu'elle date au moins de la période gauloise. D'abord, caractère de la plus haute ancienneté, elle suivait une crête sur un long parcours, à savoir la ligne des eaux de la Meuse et de l'Escaut depuis Cambrai jusque Maastricht. Ensuite, elle paraît avoir relié en ligne droite les pays des Nerviens, des Aduatiques, des Eburons établis aux environs de Tongres et des Ubiens établis au pays de Cologne.

Enfin, nous y trouvons ailleurs qu'à Maastricht le même nom **ma* = voie, qui sous cette forme ou sous une autre est au moins d'origine celtique.

Ma(voie)*han*(eau)*ia* > *Mahania* > *la Méhaigne,* eau de la voie,

Digitized by Google

qui prend source près de la voie en question et se jette dans la Meuse à Huy.

Une peuplade préhistorique, soit les Liguriens, peut avoir établi un passage quelconque, une **ma* sul *l'*as.*

Une population celtique germanisée, antérieure à la période romaine, soit les Eburons, riverains de *l'as,* peut avoir combiné les deux mots et substitué la forme binaire ainsi obtenue à *l'as* comme nom de la *Maas;* ce nom signifierait donc *passage d'eau* ou *eau du passage.*

Dans le Nord de la Belgique, moins pénétré par la domination romaine, cette forme germanique *Maas* a conservé ses voyelles *a* primitives.

Les Francs établis sur la Meuse jusque Visé dans le Sud l'ont reprise, conservée et transmise intacte avec une désinence latine; *Masa* 776.

Les Romains ont changé la forme en *Mosa* et l'ont appliqué à tout le cours d'eau jusqu'à sa source; *„Mosa profluit ex monte Vosego",* 48 av. J. C.

Enfin le roman wallon *Mouze* et le français Meuse le désignent actuellement encore jusqu'à la frontière linguistique à Visé.

La *Maas* gauloise devint le *trajectum ad Mosam* des Romains, soit un passage d'eau; celui ci fut remplacé par un pont de bateau ou un pont en pierre: *pons Mosae;* le trajectum ad Mosam est devenu Traiectum > Traiect > Traicht > Trecht > Tricht ou *Maastricht.*

Le nom Maastricht avec la forme germanique stéréotypée *Maas* est devenu officiel même en pays wallon.

Le nom de *Maas* doit avoir été donné à ce cours d'eau à Maastricht, parce que le sens de passage est contenu dans ce nom et confirmé par le mot *tricht* superposé, parce que cette superposition de deux termes anciens synonymes ne se rencontre en aucun autre endroit de la Meuse, parce que enfin Maastricht est un des plus anciens passages de la Meuse historiquement signalés.

Une autre voie, celtique également, la *Mansuerisca,* reliait Trèves, la place forte des Tréviriens à Tongres, forteresse des Eburons. Elle passait par le N. E. de la province de Liége et rejoignait la voie Cambrai, Tongres Cologne à l'Est de Maestricht. (cf. Langohr, La Mansuerisca, la Vesdre et Verviers).

Enfin ces voies principales envoyaient de nombreuses voies secondaires, des diverticula dans toutes les directions.

Digitized by Google

II.

Voirie moderne.

Chemin de Maastricht, Heure le Romain, Mouland, Sippenaken, Teuven.
Grand chemin de Maastricht, Warsage.
Maastrichter steenweg, Berg près Tongres.
Maastrichterstraat, Tongres.
Tige de Maestricht, Henri-Chapelle.
Trichterstraat, Eelen.
Trichterweg, Teuven, Fouron le Comte.
Sentier de Trez, Vivegnis.
Chemin de Treez, Visé.
Voie de Treicht, 1558, 1787 > *Chemin de Maastricht,* Bilstain (Thisquen, Hist. de la ville de Limbourg).
Voie de Treyct 1440, Clermont s. Berwinne (Domken, Histoire de la seigneurie et de la paroisse de Clermont).
Sous le voie de Treit, Wonck, Haccourt.

2e section.

Via Visé.

I.

Voirie ancienne.

Une voie franque ou romaine se dirigeait de Tongres par Visé, Berneau, Warsage, Hagelstein, Henri-Chapelle, Welkenraedt et Eupen vers Zulpich et Bonn. Sur son parcours on relève les noms suivants, caractéristiques pour les voies anciennes: *Hoogstraat* entre Eupen et Welkenraedt, *Heerstraat* entre Henri-Chapelle et Hagelstein, *Haustreye* à Warsage. Entre Warsage et Berneau son nom *Al voye du Saon* la désigne clairement comme la voie ancienne qui traversait la Meuse à Visé. cf. p. 34.

Elle traversait la Meuse au moyen d'une *via* pour les Romains, d'un *wez* ou d'un *gué* pour les wallons, d'un *weg* pour les Francs. Dans la suite il y fut construit un pont, mentionné en 1106, auquel *„Devant le Pont"* en face de Visé doit son nom.

Visé, le nom de la localité située à l'extrémité septentrionale du

Digitized by Google

pays wallon est devenu la forme généralement employée, même en pays flamand où la forme thioise *Wezet* est plus rare.

II.

Voirie moderne.

Sur le territoire de Visé un grand nombre de voies portent des caractères d'ancienneté dans leur nom.

Liste de 1356 (Kurth, l. c. p. 120, 121).

Super viam dictam herbeuze voie; Super viridem viam; Via deleit pont; Aux scaveies de Wandre; Super le Tiége.

Noms actuels.

Rue de l'eau; Rue du pont; Chinstrée; Malconvoie.

Voirie des environs.

Dans les environs de nombreuses voies se rattachent à la voie ancienne de Visé.

Un nom de voie superposé.

Viseitvoye 1601 > *Rouwale Visé,* Jupille (Haust, Gloss, top > n. de Jupille); *Voie de Visé,* Soumagne; *A la visé voie,* Evegnée; *Super le Visé Voie,* Xhendremael, 1350 (Kurth, p. 179).

Deux noms de voie superposés:

Le *Visoise voie* 1294 > *Visé Voie* > *Chemin Visé Voie,* Liége (Gobert); *Rue de Visé Voie,* Liége.

Conclusion.

Les noms de *Maastricht* et de *Visé* sont des sosies; proche parents au point de vue de l'origine et de la composition, synonymes au point de vue du sens. Tous deux se rattachent au même radical **pas* et signifient passage d'eau. Ils sont les dénominations anciennes correspondant à tous les „passage d'eau" échelonnés sur la Meuse en amont et en aval de ces deux localités.

J. LANGOHR.

Tongres, le 20 Janvier 1923.

Digitized by Google

Digitized by Google

De eerste bewoners van Zuid-Limburg in den historischen tijd.

In dit artikel stellen wij ons voor enkele vragen te behandelen omtrent de eerste ons bekende bewoners van Zuid-Limburg in het historisch tijdperk. Niet alsof er in den laatsten tijd veel nieuwe gegevens zouden ontdekt zijn, die nieuwe kennis verschaffen over dit onderwerp; maar veel hangt er af van de wijze, waarop men de oude, reeds lang voorhanden gegevens groepeert en kritiseert. In sommige punten is bovendien bij de jongste schrijvers over de Romeinsche geschiedenis eenig verschil van opvatting merkbaar tegenover hun voorgangers; in zoover daar Zuid-Limburg bij betrokken is, dienen wij ons voordeel daarmee te doen voor de geschiedenis van ons gewest.

Ik zeg met opzet: de *geschiedenis* van ons gewest, welke dus hoofdzakelijk geput wordt uit geschreven berichten. De vóórgeschiedenis, uitsluitend uit monumenten en overblijfselen opgemaakt, laten wij buiten beschouwing. Trouwens, die zou ons voor Limburg weinig opleveren, als wij tenminste afzien van de steenvondsten bij Ryckholt. Indien deze inderdaad aan den praehistorischen mensch zijn toe te schrijven (en het schijnt wel, dat het wetenschappelijk onderzoek tot die conclusie overhelt), dan komt Limburg aan het hoofd te staan van de gewesten, waarin de oudste sporen van menschelijk verblijf in Nederland zijn aangetroffen. Evenwel de Ryckholtsche vondsten vormen nog altijd een punt van onderzoek en zelfs van debat; en de kultuur van dezen mensch uit den steentijd heeft in alle geval slechts heel even de grens van ons tegenwoordig vaderlandsch gebied overschreden. Maar overigens doet zich het merkwaardige verschijnsel voor, dat niet het toch zoo hoog en gunstig gelegen Limburg de oudste bewoners van ons vaderland heeft geherbergd, maar dat dit juist die streken zijn, die op het oogenblik de minst bevolkte, en ook de minst bewoonbare deelen van ons land uitmaken: Drenthe en de Geldersche Veluwe. Daar hebben achter-

Digitized by Google

eenvolgens eerst het Hunnebeddenvolk, en daarna het volk der koepelgraven hun woonplaats gekozen, en slechts zeer enkele, sporadische overblijfselen dier volksgroepen zijn ook in Limburg aangetroffen. [1])

I. *Woonplaats der Eburonen.*

De oudste bewoners van Limburg, die wij kennen, behooren dus niet tot de praehistorie, maar tot de eigenlijk gezegde geschiedenis. Zij zijn ons bekend uit de geschreven werken van Caesar, Plinius, Tacitus e.a., ofschoon gelukkig de schaarsche en fragmentarische berichten van deze Romeinsche schrijvers door de opgravingen der archeologie worden toegelicht en aangevuld.

Uit Caesar nu, de eerste die ons iets over onze streken meedeelt, kunnen wij 'n paar gegevens zoodanig combineeren, dat wij wel eenig inzicht krijgen in de geschiedenis van het Limburg van zijn dagen, d. i. dus van ± een halve eeuw vóór Christus. Vooreerst verhaalt hij, dat „de Eburonen grootendeels (pars maxima) woonden tusschen Maas en Rijn." [2]) Natuurlijk vragen wij ons aanstonds met belangstelling af: Wáár tusschen Maas en Rijn? Dit gebied is nog tamelijk groot en wordt geografisch hoofdzakelijk ingenomen door het Ardenner heuvelland en een stuk van de Nederrijnsche laagvlakte, begrensd — ruw aangegeven — tusschen den driehoek Maastricht-Nijmegen-Keulen. Op vele historische kaarten, bijv. die van Droysen [3]) en Putzger [4]), ziet men de Eburonen tamelijk ver naar het Zuiden geplaatst, zoodat ze buiten ons tegenwoordig Nederlandsch Limburg vallen. Doch andere geven hun woonplaats meer naar het Noorden, en dus gedeeltelijk ook in Zuid-Limburg, aan. [5]) Ook de geschiedschrijvers, en met name zij, die zich speciaal met

---

[1]) Zie over dit alles het ook voor Limburg zeer belangrijke boek van Dr. *J. H. Holwerda*, Nederland's vroegste Geschiedenis, Amsterdam 1918, hfdst. III en IV, en Index i.v. Limburg.

[2]) *C. Iulius Caesar*, De Bello Gallico, Lib. V, n. 24.

[3]) Prof. *G. Droysens* Allgemeiner Historischer Handatlas n. 16.

[4]) *F. W. Putzgers* Historischer Schul-Atlas n. 11b.

[5]) Bijv. *A. Klotz*, Caesaris Commentarii Belli Gallici, Lipsiae 1920, op het bijgevoegd kaartje. Evenzoo *Rice Holmes*, Caesar's Conquest of Gaul², Oxford 1911 en *Ch. Piot*, Les Eburons et les Atuatiques, in Messager des Sciences historiques.... de Belgique, Gand, Année 1874, p. 131 v.v.

Digitized by Google

Limburgsche geschiedenis hebben bezig gehouden, noemen de Eburonen de eerste historisch bekende inwoners van dit gewest.[1])

Indien wij de verschillende plaatsen, waar Caesar over dit volk spreekt, in onderling verband beschouwen, zullen wij deze opvatting als ontwijfelbaar juist moeten erkennen. Heeft de Romeinsche veroveraar zich in detailpunten al meer dan eens vergist, wanneer al zijn verspreide gegevens te zamen genomen steeds naar één bepaald punt heenwijzen, dan kan het niet anders of zijn berichten moeten de objectieve waarheid weergeven. Welnu, beschouwen wij het land tusschen Maas en Rijn, door Caesar als voornaamste woonplaats der Eburonen opgegeven. Dit wordt vooreerst ingenomen door de Ardennen, doch dit bergland ligt volgens Caesar midden in het gebied der Treviri.[2]) Noordelijk van hen wonen nog de Segni en de Condrusi[3]), van welke laatste de naam waarschijnlijk nog voortleeft in het tegenwoordige Condroz (het land tusschen Namen en Luik). Wanneer dus de Eburonen „voor het grootste gedeelte tusschen Maas en Rijn wonen" schiet er voor hen niets anders over dan het gebied, dat ten Noorden van de Ardennen tusschen Maas en Rijn is gelegen en daaronder valt dus minstens ook Zuid-Limburg. Voor het overige zijn natuurlijk de juiste grenzen van het Eburonengebied niet te bepalen.

Behalve het zuidelijk gedeelte van ons land moeten zij ook deelen van het Rijnland en van de Belgische provincies Luik en Limburg bezet hebben, ook ten Westen van de Maas, daar zij slechts „grootendeels" en niet geheel tusschen Maas en Rijn woonden. Maar hoe ver zij zich precies naar het Noorden hebben uitgebreid, is niet nader aan te geven.

Deze conclusie wordt door nog andere berichten uit Caesar be-

---

[1]) *M. S. P. Ernst,* Histoire du Limbourg, publié par E. Lavalleye, Liège 1837, I, 166 v.v., waar ook de andere, 17e- en 18e-eeuwsche literatuur ruim en goed wordt besproken. *J. Habets,* Geschiedenis van het bisdom Roermond, Roermond 1875, I, 10 v.v. *J. Daris,* Histoire du diocèse et de la principauté de Liège, depuis leur origine jusqu'au XIIIe siècle, Liège 1890, blz. 10. Verder *Piot* en *Rice Holmes* in de pas geciteerde werken en *Blok* in zijn bekende Geschiedenis van het Nederlandsche Volk. *C. Jullian* plaatst in zijn standaardwerk Histoire de la Gaule, Paris 1920, III, 269 n. 2 de Eburonen iets meer naar het zuiden, maar betrekt toch (273, n. 5) „peut-être les pays de Juliers et de Maëstricht" onder hun gebied en laat hen zelfs in het vervolg van zijn verhaal nog meer naar het Noorden wonen.

[2]) De Bello Gallico V, 3.

[3]) De B. G. VI, 32.

Digitized by Google

vestigd. Wanneer hij van zijn tweede Rijnbrug uit (iets boven Coblentz) de Eburonen gaat aanvallen, „zendt hij ruiterij vooruit dóór het Ardennerwoud",[1]) en ook zoo komen wij wederom buiten dit bergland en in onze streken terecht.

Ook als wij de woonplaats der volksstammen nagaan, die als buurvolken der Eburonen worden opgegeven: De Sigambren (Bell. Gall. VI, 35), de Menapiërs (Bell. Gall. VI, 5), de Aduatuken (B. G. V, 38 en VI, 33), de Segni en de Condrusen (B. G. VI, 32) komen wij tot hetzelfde resultaat, ofschoon het natuurlijk te ver zou voeren de juiste woonplaats van elk dier volkeren in bijzonderheden hier aan te toonen.[2])

Wij mogen het dus als vaststaand beschouwen, dat de Eburonen de oudste historisch bekende inwoners van althans het Zuiden van Limburg zijn geweest, waarschijnlijk ook van Noord-Limburg en oostelijk Noord-Brabant. Doch niet lang na Caesars komst in deze streken verdwijnt de naam van dit volk uit de geschiedenis. Het is bekend, hoe Ambiorix, de vorst van dezen stam, een aanzienlijke legerafdeeling van den Romeinschen veroveraar zoo goed als vernietigde, en hoe uit wraak hierover Caesar een verdelgingskrijg tegen de Eburonen ondernam.[3]) Ambiorix zelf ontkwam, doch hij wordt in de geschiedenis verder niet meer genoemd, evenmin als de naam van zijn volk. Men houdt het er meestal voor, dat de Eburonen geheel werden uitgeroeid; misschien niet op voldoende gronden. Zeker is, dat als 100 jaar later onze streken wederom in de Latijnsche bronnen ter sprake komen, n.l. bij Plinius en Tacitus, de hier wonende bevolking niet meer Eburonen, maar Sunieken en Tongeren heet. De eersten worden bij elk der beide genoemde schrijvers slechts 'n enkele maal vermeld; maar van de Tongeren en hun stad is verder nog aanhoudend sprake als civitas ampla, oppidum famosum e. d., ook bij andere Latijnsche schrijvers als Ptolomaeus, Ammianus Marcellinus, het reisboek van Antoninus e. a.

II. *Herkomst der Tongeren.*

Vanwaar nu op eens die nieuwe bevolking, van wie de Sunieken oostelijk, de Tongeren westelijk van de Maas in de Nederlandsche

---

[1]) De B. G. VI, 29.

[2]) Men kan dit beknopt doch goed zien nagegaan door *Piot* t.a.p. blz. 136/8.

[3]) Bell. Gall. V, 26, 29, 33 v.v. VI, 29 v.v.

Digitized by Google

en Belgische provincie Limburg, en daarbuiten, woonden?[1]) De meest gangbare opinie is, dat Caesar heel het land der Eburonen heeft uitgemoord, en dat de Sunieken en Tongeren Germaansche stammen zijn van over den Rijn, die zich 50 jaar later, onder keizer Augustus, met diens toestemming in het verlaten gewest hebben gevestigd. De reden echter, waarom dit wordt aangenomen, is uiterst zwak. De eenige zegsman hiervoor is Procopius, een Byzantijnsch schrijver, die ruim *vijf en een halve eeuw* na Augustus schreef, wonend aan het andere eind van Europa! Zijn verhaal maakt volkomen den indruk van een eigen gevonden uitleg te zijn voor de feiten, die hij precies zooals wij in zijn Latijnsche bronnen vond: onder Caesar — Eburonen; onder Nero en Vespasianus — Sunieken en Tongeren. *Dus,* zoo schijnt hij eenvoudig geredeneerd te hebben, hebben de laatsten zich zoowat onder Augustus in het land der eersten gevestigd.[2])

Tegen dit late, door niets gewaarborgde bericht zijn ernstige bezwaren in te brengen. Vooreerst lijkt het bijna onmogelijk, dat Caesar een zóó talrijk volk als de Eburonen zoo radikaal heeft kunnen uitroeien, als gewoonlijk uit zijn mededeelingen wordt opgemaakt. Als Livius, Cassius Dio en Orosius den ondergang der Eburonen verhalen,[3]) kan men uit hun woorden volstrekt niet zoo'n totale vernietiging van dit volk opmaken. Ja, wat men er ook van zegge, men kan m. i. ook bij Caesar zelf dit niet vermeld vinden: zijn woorden worden wel wat sterk geurgeerd.[4]) En Ernst, die ook niet aan een volslagen uitroeiing gelooft, wijst er bovendien nog op, dat Caesar geneigd was het resultaat van zijn strafexpedities wel eens wat

---

[1]) De belangrijkste vermelding der beide volken vindt men bij *Tacitus,* Historiarum Liber IV, 66, en o.a. goed besproken door *Habets,* Découvertes d'Antiquités dans le duché de Limbourg in deze *Publications* XVIII (1881) 71 v.v.

[2]) In zijn nog steeds lezenswaardig en bruikbaar werk van 1837 betoogt *Ernst* t.a.p. blz. 191 zelfs, dat Procopius heelemaal niet van de Tongeren, doch van de Thuringers heeft bedoeld te spreken. Onmogelijk is dit niet. Over die verwarring in de oudheid van Tongeren met Toxandria en Thuringia kan men een en ander vinden bij *Krom,* De populis Germanis antiquo tempore patriam nostram incolentibus, Leidsche Dissertatie van 1908, p. 106-114 en bij *Kurth,* Histoire poétique des Mérovingiens. Overigens is deze, voor de geschiedenis van Nederland zoo belangrijke kwestie lang niet voldoende onderzocht, laat staan uitgemaakt.

[3]) Zie de plaatsen bij *Bouquet,* Recueil des Historiens des Gaules et de la France, I, 367, 509, 593.

[4]) Zie de Bell. Gall. VI, 31-44 en VIII, 24-25.

Digitized by Google

overdreven voor te stellen, gelijk aan het voorbeeld der Tencteren en Usipeten wordt aangetoond.[1])

Vervolgens: juist in den tijd, dat de Eburonen verdwijnen en de Sunieken en Tongeren ten tooneele treden, was er de minste kans, dat een Germanenbende van over den Rijn het land kon binnendringen. In dien tijd was Rome juist bezig zijn macht ver over den Rijn te vestigen; ofschoon het hierbij een geducht échec leed (men denke aan de nederlaag van Varus in het Teutoburgerwoud), den Rijn zelf hield het toch stevig in zijn macht.

Veel aannemelijker is dan ook een andere meening, die de geleerde Benedictijn Bouquet in de 18e eeuw met zijn tijdgenooten en voorgangers hield,[2]) n.l. dat de Sunieken en de Tongeren *dezelfden* zijn als de Eburonen, of tenminste onderverdeelingen van denzelfden stam. Een dergelijke naamsverandering zou niets ongewoons hebben. Inderdaad, de honderden namen (zonder overdrijving!) van Keltische en Germaansche volksstammen, die ons door de Romeinsche schrijvers worden opgesomd, verschijnen en verdwijnen, verwisselen en verspringen onophoudelijk. Ook geven die namen nu eens een kleine, gesloten volksgroep aan, zooals de Tongeren of de Bataven; dan weer heele volkeren-complexen, zooals de Galliers of de Franken; dan weer is het niet uit te maken in hoeverre een gegeven benaming één of meer volksstammen omvat. Zoo worden de Eburonen door Caesar meestal afzonderlijk genoemd, maar 'n enkelen keer ook in één adem te zamen met andere, kleinere stammen.[3]) Waar de Tongeren dus niet van elders zijn gekomen na de nederlaag der Eburonen, is het volgens de gegevens zooals wij ze vóór ons hebben het meest waarschijnlijk, dat de Eburonen de voornaamste stam van een volkerencomplex geweest waren, waarin later de kleinere stammen der Sunieken en Tongeren de hoofdrol gingen spelen, toen de macht der eersten door hun nederlaag tegen Caesar zoo geducht geknakt was.

Ook een duistere zinsnede uit Tacitus, waarvan het moeilijk is de geheele bedoeling te achterhalen, zegt in alle geval, dat dezelfde volkeren, die zich reeds vóór Caesar van over den Rijn hier hadden

---

[1]) *Ernst* a. w. blz. 193. Ook *Daris* en *Rice Holmes* zijn voor dit gevoelen aan te halen.

[2]) *Bouquet* Recueil I, 27 noot.

[3]) Bijv. de Bell. Gall. II, 4.

Digitized by Google

gevestigd, toen Germanen, later (nunc, in Tacitus' tijd) Tongeren genoemd werden.[1])

In de 17e en 18e eeuw was dit gevoelen dan ook vrij algemeen, gelijk men zien kan uit de plaatsen door Bouquet en Ernst[2]) aangehaald; pas na Ernst heeft men in de 19e eeuw meestal de voorstelling gevolgd, die men meende uit Procopius te kunnen halen. Na het voorafgaande doen wij beter, meen ik, tot de vroegere opvatting terug te keeren, n.l. dat de Sunieken en de Tongeren tot denzelfden volksstam als de Eburonen behoorden en dus hetzelfde volk vertegenwoordigden onder een anderen naam.[3]) Het volgende zal deze opvatting nog versterken, als wij het antwoord geven op de vraag, die thans aan de orde komt.

III. *Tot welke ethnische groep behooren de genoemde oudste bewoners van ons gewest: tot de Germanen of tot de Kelten?*

Tot voor korten tijd bestond er omtrent deze kwestie bijna slechts één gevoelen. Steunend op Caesars bekende mededeeling, die hij van de Remi ontving: „plerosque Belgas ortos esse a Germanis," hield men de Eburonen voor Germanen, vooral omdat zij met de Condrusi e. a. nog eens afzonderlijk door Caesar worden aangeduid als „qui uno nomine Germani dicuntur."[4]) Deze opvatting is echter nooit geheel onaangevochten gebleven en bij de moderne schrijvers begint een tegenovergesteld gevoelen de overhand te krijgen, n.l. dat de bevolking, die hier tijdens de eerste twee eeuwen der Romeinsche overheersching woonde, Keltisch was. De Germaniseering begint pas met de verzwakking van de Romeinsche macht aan de Rijngrens, ongeveer vanaf het jaar 200 n. C. Wel moeten er ook vroeger incursies en verschuivingen van Germaansche stammen ten Westen van den Rijn hebben plaats gehad, en restanten daarvan zullen wel in onze streken zijn achtergebleven; maar het hoofd-

---

[1]) Quidam affirmant.... Germaniae vocabulum recens et nuper additum, quoniam qui primi Rhenum transgressi Galles expulerint ac nunc Tungri, tunc Germani vocati sint: ita nationis nomen, non gentis evaluisse paulatim, ut omnes primum a victore ob metum, mox etiam a se ipsis invento nomine Germani vocarentur. *Tacitus*, Germania c. 2.

Of deze reeds voor Caesars tijd over den Rijn getrokken volken inderdaad Germanen moeten geweest zijn, zullen wij aanstonds behandelen.

[2]) *Bouquet* Recueil I, 27 en *Ernst* a. w. 163 en 191 v.v.

[3]) Ook *Jullian*, a. w. blz. 376, n. 6, die de kwestie niet ex professo behandelt is toch van meening: „Les Tongres sont les héritiers des Eburons et peut-être le même peuple sous un autre nom."

[4]) Beide plaatsen in De B. G. II, 4.

Digitized by Google

element der bevolking hier was toch Keltisch, en de betrekkelijk geringe Germaansche inslag kon tot de 3e eeuw n. C. toe blijkbaar nog gemakkelijk worden gekeltiseerd. In Pauly-Wizowa's Realencyklopädie van 1905 worden nog, geheel op voorgang van Caesar, de Eburonen tot de Germanen gerekend.[1]) Hiermee wordt de stand van de toenmaals nog meer algemeene meening weergegeven, gelijk men ze ook in de door ons reeds geciteerde werken van Blok, Habets, Daris, Piot e. a. kan vinden.

Ludwig Schmidt in zijn Allgemeine Geschichte der Germanischen Völker van 1909 doet echter reeds een ander geluid hooren. Hij rekent Nerviërs en Eburonen zonder aarzelen tot de Germanen „deren aller deutsche Abkunft durch Cäsar und Tacitus bezeugt wird," „die aber — zoo voegt hij er aan toe — indem sie sich mit der dort ansässigen, numerisch stärkeren Keltischen Urbevölkerung mischten, im 1en Jahrhundert ganz oder fast ganz keltisirt waren."[2]) Ook Jullian is een dergelijke meening toegedaan. Wel zijn, volgens hem, de Eburonen „d'origine germanique,"[3]) maar hij spreekt toch van de „demi-Germains des Ardennes" en van „les Eburons, à la différence des purs Gaulois....,"[4]) waarmede hij dus ook een tegenstelling met de zuivere Germanen van over den Rijn aangeeft. Nog iets sterker drukt zich prof. Gosses uit in zijn Handboek tot de staatkundige Geschiedenis van Nederland, verschenen in 1920. Ook hij neemt aan, dat er een zekere invloed van Germaanschen kant op onze bevolking uit dien tijd heeft plaats gehad, hetgeen wegens de nabijheid van de Rijngrens niet anders dan natuurlijk was. „Maar — zegt hij — al worden enkele stammen ten Westen van den Rijn door Caesar e. a. nog Germanen genoemd, vermoedelijk heeft er slechts een verschuiving plaats gehad in een dunne bovenlaag der bevolking.... en is de kultuur (der indringers) door die van de groote massa der Gallisch-Keltische inwoners opgeslorpt."[5])

Maar zelfs het gevoelen, dat de Eburonen eenvoudigweg Kelten waren, heeft altijd wel verdedigers gevonden en vindt ze tegenwoordig meer en meer. Reeds Müllenhof heeft in zijn Deutsche Al-

---

[1]) *Pauly's* Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft; neue Bearbeitung... herausgegeben von Georg Wissowa. Xer Halbband (1905) p. 1902 i.v. Eburones.

[2]) a. w. blz. 23.

[3]) a. w. II, 466 en III, 392.

[4]) a. w. III, 371 en 381.

[5]) a. w. blz. X.

Digitized by Google

tertumskunde van de tachtiger jaren der vorige eeuw hier gewichtige, schoon geen doorslaande redenen voor aangehaald;[1]) Rice Holmes, die een der beste op het oogenblik bestaande werken over Caesar's Gallischen oorlog heeft geschreven, heeft ze versterkt en aangevuld,[2]) zoodat wij bijv. in Lübker's Reallexikon van 1914 de Eburonen zonder aarzeling als Keltische stam vermeld vinden.[3]) Hetzelfde vinden wij bij Holder in zijn Alt-Celtischer Sprachschatz.[4]) Dit lijkt mij inderdaad de juiste opvatting; wij zullen thans de argumentatie onzer voorgangers weergeven, en zooveel mogelijk versterken en uitbreiden.

Vooreerst zijn daar de *historisch-kritische* redenen. De berichten van Caesar en Tacitus berusten slechts op hooren zeggen.[5]) Wat met name de Remi bij Caesar met hun „plerosque Belgas ortos esse a Germanis" bedoelden, is lang niet zeker. Het heeft ook niet zoo heel veel waarde; dergelijke berichtgeving moeten wij gelijkstellen met hetgeen stammen uit Afrika of Amerika in de 17e en 18e eeuw aan de ontdekkingsreizigers omtrent nabuurvolken van hen hebben meegedeeld.[6]) Dan ook: had de naam Germani, die bij Caesar het eerst voorkomt en door Tacitus 150 jaar later nog „recens" en „nuper additum" genoemd wordt,[7]) reeds die ethnologische beteekenis, die er later aan gehecht is? De Kelten hadden zich oorspronkelijk ver over den Rijn in Midden-Europa uitgebreid; niets bewijst, dat de Remi met hun bericht bedoelden: Teutoonsche volkeren met Teutoonsche taal, en niet bijv. dit, wat ook een zeer goeden uitleg geeft: zij kwamen van over den Rijn, waar nu (in den tijd, dat zij met Caesar spraken) Germanen wonen.[8]) Trouwens al hetgeen de

---

[1]) Deel II (1887) blz. 196-204, volgens Rice Holmes.

[2]) In den tweeden druk van zijn Caesar's Conquest of Gaul, van 1911, blz. 332.

[3]) *Lübkers* Reallexikon des klassischen Altertums, Leipzig 1914, i.v. Eburones.

[4]) Leipzig 1896-1913, I, 1494.

[5]) De Bell. Gall. II, 4 en Tacitus' Germania c. 2, boven reeds geciteerd. De desbetreffende zin van Tacitus (zie boven blz. 7 noot 1) staat eigenlijk absoluut en op zichzelf, doch ik laat ze afhangen van een „Quidam affirmant....." uit den vorigen zin, wat mij het juiste lijkt, op het voorbeeld van *Riese*, Das rheinische Germanien in der antiken Literatur, Leipzig 1892, i.v. Tungri.

[6]) Zie hierover *Gosses* a. w. blz. IX en X, met literatuur over de onzekerheid van sommige gegevens van Caesar.

[7]) *Tacitus*, Germania c. 2.

[8]) *Rice Holmes* a. w. blz. 332. Dit vermoeden wordt versterkt als men het geheele betrokken caput van Caesar, B. G. II, 4 leest en was ook reeds door anderen uitgesproken.

Digitized by Google

beide genoemde Latijnsche schrijvers over de indeeling der stammen aan den Rijn in Germanen en Galliërs meedeelen, is verward en vol tegenspraak. Caesar laat zich eerst meedeelen, dat de meeste Belgen van de Germanen afstammen, maar even later, dat de Condrusi, Eburonen, Caeresi en Paemanen „uno nomine Germani appellantur."[1]) Hierdoor schijnen dus weer de andere Belgen van het Germanendom te worden afgescheiden. Tacitus daarentegen noemt onder de stammen aan deze zijde van den Rijn alleen de Nemetes, Triboci en Vangiones en geen anderen; terwijl hij van de Nerviërs en Treviri, die toch zeker Belgen waren, zegt dat zij „ultro ambitiosi sunt circa affectationem Germanicae originis," d. i. er zeer gretig op uit zijn om voor Germanen te *gelden,*[2]) hoewel ze het dus niet *zijn.*

En naast deze negatieve argumenten staat positief dat de Eburonen zelf zich bij Caesar Galliërs, d. i. dus Kelten, noemen, die daarom verplicht waren hun Gallische medebroeders bij te staan,[3]) en dat als Caesar van de woning van Ambiorix, den vorst der Eburonen, een korte beschrijving geeft, hij zegt dat deze was „ut sunt fere domicilia Gallorum," gelijk de huizen der Galliërs meestal zijn.[4])

Toegegeven moet worden, dat door deze historische bewijzen de zaak niet met zekerheid beslist wordt; wèl volgt er uit, dat reeds in Caesars tijd de Eburonen, zoo zij al oorspronkelijk Germanen waren, geheel gekeltiseerd waren.[5]) Maar ook dat pleit er weer voor, dat zij nooit Germanen geweest zijn. Immers voor een dergelijken omkeer in aard, levenswijze en nationale gevoelens is een aanzienlijk verloop van tijd noodig, terwijl toch van den anderen kant de Germanen niet zoo heel lang vóór Caesars tijd tot aan den Rijn kunnen zijn doorgedrongen.

Maar het hier verdedigd gevoelen wordt vooral bevestigd door redenen aan de *taalkunde* ontleend. Ongetwijfeld zou het voorkomen van een zeker aantal Keltische taalverschijnselen weinig bewijzen voor de oorspronkelijke nationaliteit van een volk; maar geheel iets anders wordt 't, als zoowel de naam van dit volk als de eigennamen

---

[1]) De Bell. Gall. II. 4 en VI. 32.

[2]) Germania, c. 28.

[3]) Bell. Gall. V, 27.

[4]) Bell. Gall. VI. 30.

[5]) Ik ga hier uit van het algemeen aangenomen gevoelen, door slechts zeer enkelen bestreden, dat de Galliërs Kelten zijn en ethnologisch van de Germanen verschillend.

Digitized by Google

der personen, zoowel de namen zijner goden, als die der plaatsen en rivieren enz. alle Keltisch zijn. Welnu, uit de oudste geschiedenis van ons gewest is ons niet de minste Germaansche taalrest bekend; alles wat wij uit dien tijd weten is Keltisch of Romeinsch; pas na de Belgo-Romeinsche beschaving treedt het Germaansche element hier op den voorgrond. Zou er nu van een vroegere Germaansche bevolking absoluut geen enkele taalrest zijn overgebleven? Is het niet veel redelijker aan te nemen, dat hier nog geen Germanen gewoond hadden?

Welnu, al wat wij van de Eburonen, en hun tijd en hun land kennen, is Keltisch. Vooreerst de naam Eburonen zelf, evenals de namen van hun beide vorsten, die bewaard zijn: Catuvolcus en Ambiorix. Ook de oudste ons bekende Limburgsche plaatsnamen zijn Keltisch of Kelto-Romeisch. Voor België hebben reeds Ernst [1]) en Kurth [2]) gepoogd aan te toonen, dat de overgroote massa der oude Belgische namen tot deze taal behoort; maar hun linguistische principen lijken mij niet zoo solied als hun historische. Wij voor ons willen ons hier alleen tot ons eigen Limburg beperken, waarvan ons een aantal oude namen zijn overgeleverd door de vermaarde Carta Peutingeriana en het Itinerarium Antonini. [3]) Het is zeker, dat daar geen spoor van Germaansch in voorkomt. Ik laat 'n volledige lijst hier volgen. [4])

Catualium, stam catu = Keltisch strijd, en de Keltische uitgang alium (H. I, 97). Ik voeg er aan toe, dat dit zelfs zuiver klankwettig overeenkomt met den tegenwoordigen Germaanschen naam Heel (uit Hedel). [5])

Bleriacum en *Mederiacum* vertoonen den zeer veelvuldig voorkomenden Keltischen uitgang —aco, —(i)acus of —(i)acum, hetwelk achter gens-namen geplaatst het bezit van een landhoeve te kennen gaf. Zoo geven bovengenoemde namen dus aan: de landhoeven van Blari of Blar en Meder, welke namen verder niet bekend zijn (H. I, 23, 28, 448 en II, 495). Tegenwoordig heeten die plaatsen Blerik en

---

[1]) a. w. blz. 158, n. 2.

[2]) La Frontière linguistique en Belgique, Bruxelles 1896, I, 461.

[3]) Van elk van deze bestaan natuurlijk afzonderlijke uitgaven; voor zoover zij Gallië betreffen kan men ze gemakkelijk en goed bijeenvinden in *Bouquet's* reeds meermalen geciteerd Recueil I.

[4]) Hoofdzakelijk volgens Holder, Alt-Celtischer Sprachschatz; afgekort H.

[5]) Hiermee wordt bevestigd de meening, die Habets reeds uit zijn archeologische en historische studies geput had, dat n.l. Catualium = Heel, en niet zooals anderen wilden Kessel, Beegden of Horn. Zie Découvertes t.a.p. 207.

Digitized by Google

Melik. In het Fransch vindt men denzelfden uitgang terug in de vele plaatsen op —ac, —ag, —é enz., in het Duitsch in die op —ich.[1])

Coriovallum toont een latijnschen uitgang achter het Keltische woord corio = krijgsbende, leger. (H. I, 1126). Ook dit woord komt weer klankwettig zuiver overeen met den stam van den tegenwoordigen Germaanschen naam Heerlen, uit Heerle ontstaan. En zoo was men in Duitschland langs taalkundige wegen tot dezelfde conclusie gekomen, als waartoe de archeologie hier Habets[2]) en later Peters[3]) geleid had, dat n.l. het belangrijke en veel besproken Coriovallum in Heerlen is terug te vinden.

Ceuclum of *Cevelum* (tegenwoordig wel Kuik) is te onzeker overgeleverd om er veel over te kunnen zeggen; toch geeft Holder het ook als Keltisch op (I, 1210).

Van de plaatsen, die in de onmiddellijke nabijheid van Limburg liggen volgens de Tabula of het Itinerarium noem ik nog: Noviomagus (Nijmegen), Batavodurum (door Holwerda opgegraven bij Nijmegen), Theudurum (Tudderen) en Juliacum (Jülich), die met uitzondering van den Batavennaam niets dan zuiver Keltische elementen vertoonen.[4]) En hetzelfde geldt voor de overige verderop in het Rijnland gelegen plaatsen uit de beide genoemde bronnen: zij zijn ofwel Latijn, ofwel, en meerendeels, Keltisch. Van Germaansch geen spoor.

Ik wil niet den nadruk leggen op de Keltische riviernamen Rijn en Maas; die dateeren van vóór den tijd waarmede wij ons bezighouden. Maar van belang zijn in dit verband nog de godennamen, die op wijsteenen zijn aangetroffen, welke in Limburg thuis hooren.[5]) Zij zijn ofwel Latijn, ofwel Keltisch, in zoover hun taal is vast te stellen. Van Mars Halamard te Horn, en de dea Hariassa te Neerharen op wijsteenen aangetroffen, valt niets met zekerheid te zeg-

---

[1]) Zie *G. Dottin*, La Langue Gaïloise, Paris 1920 en *W. Kaspers*, Die —acum Ortsnamen des Rheinlandes, Halle a/S. 1921, mij alleen bekend uit de uitvoerige en grondige bespreking van *Koch* in Museum, April 1924.

[2]) Recherches sur la Situation.... de Coriovallum, in Bulletin des Commissions d'art et d'archéologie, Année 1876.

[3]) Maasgouw, Dec. 1919 en Aug. 1920. Zie ook *Holwerda* in Oudheidk. Meded. v. 's Rijks Museum v. oudheden te Leiden, N. R. I (1920) p. XXXVIII en XXXIX.

[4]) Misschien is de eigennaam Julius (in Juliacum) Latijnsch; maar hij kan ook zeer goed Keltisch zijn (Pauly-Wissowa, a. w. X, 1, 8).

[5]) Men vindt ze alle opgegeven in het register van deel XVIII (1881) blz. 451 dezer Publications, en zijn uit *Habets'* Découvertes getrokken.

Digitized by Google

gen. Maar de dea Viradecdis, aan wie Tongersche schippers een wijsteen uit dankbaarheid te Vechten bij Utrecht oprichtten, is zeker Keltisch; evenals de Mercurius Arvernus, wederom te Horn gevonden, de verlatijnsching is van een Keltische godheid.

En om ten slotte nog voor een ander gebied, dat gedeeltelijk door de Eburonen bewoond werd, aan te toonen hoe grondig Keltisch dit was: in zijn reeds vroeger vermeld werk behandelt Kaspers niet minder dan 180 plaatsen op —acum in 't Rijnland en veruit het grootste gedeelte daarvan bestaat uit een Gallischen naam, de overige uit een Latijnschen naam, plus dit Keltische suffix. Zoo vinden wij in den oudsten tijd onzer geschiedenis, tot zoo lang de Romeinsche overheersching zich hier heeft gehandhaafd, uitsluitend sporen van Keltische en Latijnsche taal en kultuur; welke reden is er dan om aan te nemen, dat de Romeinen hier Germanen zouden hebben aangetroffen?

Dit wordt ten slotte nog bevestigd door de ***archeologische*** vondsten in Limburgschen bodem. De Kelten begroeven niet hun dooden maar verbrandden ze, en vertrouwden de asch, in urnen verzameld, aan den schoot der aarde toe. Van dergelijke urnenvelden zijn er vele in Oost-Brabant en Limburg gevonden, hoewel er slechts weinige met de noodige zorg en wetenschappelijke nauwkeurigheid zijn afgegraven.[1]) De blootgelegde brandurnen behooren alle, volgens den bij uitstek deskundigen Holwerda, tot de z.g. Halstadt-kultuur, eigen aan een oude Gallische bevolking. Ook een niet onbelangrijk aantal steenvondsten: bijlen, messen, hamers, wijzen uit, dat hier Galliërs gewoond hebben.[2]) Daar bovendien in deze zelfde vindplaatsen ook Romeinsche voorwerpen voorkomen, is hiermede duidelijk aangetoond, dat deze oude Hallstadt-beschaving tot in den Romeinschen tijd heeft voortgeduurd; m. a. w. dat wij hier de overblijfselen voor ons hebben van dezelfde volkeren, als waarvan Caesar, Plinius en Tacitus ons verhalen.

De Galliërs echter waren, gelijk reeds gezegd is, Kelten. En zoo komen wij dus ook weer langs archeologischen weg tot de conclusie: de oudste bewoners, die wij in Limburg aantreffen: Eburonen, later

---

[1]) *Holwerda*, Nederland's Vroegste Geschiedenis, blz. 55; *Dezelfde*, Nederland's vroegste Geschiedenis in Beeld, Oudheidkundige Platen-Atlas, Amsterdam 1912, blz. 7 en 9.

[2]) *Habets*, Découvertes t.a.p. blz. 5 v.v. *Holwerda*, Platen-Atlas blz. 9 en Vroegste Geschiedenis blz. 58.

Digitized by Google

Sunieken en Tongeren, waren — althans in hoofdzaak — Kelten. Wijst al een of ander punt, bijv. misschien de naam Tongeren, op Germaanschen invloed,[1]) de massa der bevolking was toch Keltisch en de geringe Germaansche immigratie was geheel geabsorbeerd.

Een enkel woord nog slechts over een moeielijkheid, die, zoo ze gegrond was, heel het vorige betoog waardeloos en nutteloos zou maken. Er zijn n.l. heel enkele geleerden, die van een afzonderlijk Keltisch ras niet willen hooren, en aan het begrip Keltisch alle ethnologische waarde of inhoud ontzeggen. Rice Holmes[2]) komt met groote macht van polemiek op tegen deze vrij jonge bewering „that the word Kelt has long ceased to have any ethnical significance." Holdert in Duitschland en Ripley in de Engelsch sprekende landen, hebben getracht deze meening ingang te doen vinden; maar tevergeefs. Ik zou hier een lange rij — maar waartoe zou het dienen? — van archeologen, historici en linguisten kunnen opsommen, die deze meening niet alleen niet houden, maar zich zelfs de moeite niet geven ze te weerleggen. Het algemeen gevoelen in de wetenschappelijke wereld is dan ook beslist hieraan tegenovergesteld.

Van deze meening van zeer enkelen zou dan ook geen gewag gemaakt zijn, indien ze niet hier te lande een gezaghebbbend voorvechter had gevonden in Dr. Holwerda. Maar hoe groot zijn verdiensten op archeologisch gebied ook mogen zijn, in deze, hoofdzakelijk historisch-linguistische kwestie heeft niemand hem gevolgd. Prof. Mulder heeft hem bovendien in een uitvoerig artikel weerlegd.[3])

Zoo kunnen wij dus, als resultaat der gehouden beschouwingen en onderzoekingen vaststellen de volgende

Conclusie.

Van den praehistorischen mensch zijn er in Limburg, behalve dan wellicht in de buurt van Ryckholt, bijna geen sporen gevonden.

In den historischen tijd, de eerste eeuwen voor en na Christus, is dit gewest bewoond geweest door een in hoofdzaak Keltische bevol-

---

[1]) *Kurth*, a. w. blz. 463 houdt hem toch voor Keltisch, en *Holder* durft tusschen Keltisch of Germaansch geen uitspraak doen.

[2]) Caesar's Conquest, p. 321.

[3]) Zie *Holwerda*, De bevolking van ons Vaderland, in De Gids 1912, I, 34 v.v. en *Mulder*, De Kelten in ons Land, in Bijdragen voor Vaderl. Geschiedenis en Oudheidkunde, 1917, blz. 177 v.v. Bij den laatsten vooral ook overvloedige literatuur over de kwestie.

Digitized by Google

king, waarvan eerst de Eburonen, later de Sunieken en de Tongeren, de voornaamste vertegenwoordigers waren.

Is die conclusie van eenig belang? Ik meen van wel. Immers, uit verschillende historische mededeelingen kunnen wij ons wel een voorstelling maken van het karakter en de levenswijze van een Keltisch volk. En dit is grondig verschillend van een Germaansch volk: in karakter en in zeden, in sociale indeeling en in bestuur; in taal en in godsdienst. Indien wij dus de verschillende verspreide gegevens, welke de oude schrijvers ons over de Kelten verstrekken, in één beeld samenvatten, en die aanvullen met de gegevens der archeologie, dan zullen wij daarin in hoofdzaak ook een beschrijving hebben van de Keltische bevolking die onze streken van vóór Caesar tot ± 200 n. C. bewoond hebben. Bij de tweede helft van dit tijdperk zal dan natuurlijk de zeer diepgaande invloed van de romaniseering niet over 't hoofd moeten gezien worden! In zulk een beschrijving zullen wij natuurlijk in hoofdzaak algemeene toestanden, en in veel mindere mate afzonderlijke personen en gebeurtenissen vinden afgeschilderd, maar zij zal toch opleveren een weliswaar globale, maar in hoofdzaak juiste Oudste Geschiedenis van Limburg.

Dr. G. GORRIS S.J.

Digitized by Google

Digitized by Google

Schepenbrieven

van het

Kapittel van O. L. Vrouw

te

Maastricht.

EEN WOORD VOORAF.

De schepenbrieven, welke wij hier in regest uitgeven hebben betrekking op het voormalig aloude Kapittel van O. L. Vrouwekerk te Maastricht en worden bewaard op het Rijksarchief in Limburg aldaar. Zij hebben betrekking niet alleen op dat kapittel in hoofdzaak, maar ook op zijne verschillende instellingen, zijne eigendommen, bezittingen, enz. Die kerk wordt in het *directorium chori* van dat kapittel, dat uit de XVe eeuw dagteekent, genoemd *antiquissima et insignis ecclesia beate Marie,*[1]) terwijl een der laatste overgebleven kanunniken, na hare opheffing door de Franschen in 1797, met name Guilielmus Franciscus Xaverius van Gulpen, in een handschrift in 4⁰, bevattend de statuten van het kapittel en in 1750 geschreven ten dienste van Sebastianus Antonius Spirlet, deken van dat kapittel, en waaraan meerdere aanteekeningen over de H.H. Relieken door hem zijn toegevoegd, haar noemt *perantiqua collegialis necnon archidiaconalis beatae Mariae Virginis ecclesia.*

Het kapittel van O. L. Vrouw bloeide naast dat van St. Servaas, met hetwelk het ook wedijverde; het behoorde tot een der oudste en voornaamste van het oude bisdom Luik. De grondlegger er van

[1]) Wordt bewaard op de Kon. bibliotheek te 's Gravenhage onder no. 71 A 13.

Digitized by Google

zou geweest zijn de bisschop Notger, een der markantste bisschoppen van het bisdom Luik, die het van 972 tot 1008 bestuurde. Opmerkelijk is het dat de oud geschied- en kroniekschrijvers van dat bisdom zoo karig zijn met gegevens over dezen grooten Bisschop en niets vermelden van zijne betrekking tot Maastricht.

Met het uitgeven in regestvorm dier schepenbrieven beoogen wij een dubbel doel: vooreerst uit die oude stukken de gegevens putten die onze kennis kunnen vermeerderen van de geschiedenis van dat eeuwenoude merkwaardig kapittel, waarvan tot heden nog zoo weinig gekend is, ten anderen aan te vullen de schepenbrieven van St. Servaaskapittel [1]) voor wat betreft de genealogie, oudheidkunde, geschiedenis van Maastricht en haren magistraat.

Het komt ons overbodig voor nogmaals te wijzen op het groote nut der schepenbrieven en de schatten die zij op geschiedkundig gebied vooral bevatten, bijzonder wanneer zij eene opeenvolgende serie vormen zooals de onderhavige die met 1283 begint en de geheele middeleeuwen omvat. In de inleiding tot de schepenbrieven van St. Servaas hebben wij breedvoerig op dat nut gewezen en onze zienswijze dienaangaande medegedeeld en wij erkennen het met vreugde dat deze de goede is geweest. Van meerdere zijden toch mochten wij dit vernemen.

Wij geven volgaarne toe dat de lezing dier honderden regesten niets aangenaams biedt en eerder vervelend mag genoemd worden, doch met de uitgave beoogen wij geen lectuur te verschaffen, maar de bronnen, waarin zooveel schatten voor de kennis van dat kapittel, van Maastricht en hare omgeving in de vroegere eeuwen zijn verborgen, voor eenieder te ontsluiten.

De schepenbrieven waarvan de regesten hier volgen, zijn bijna allen origineelen op perkament, behooren gedeeltelijk tot het Rijksarchief in Limburg, gedeeltelijk tot de kerkfabriek van O. L. Vrouw, die ze ten algemeenen nutte, het zij tot haar eer gezegd, op voornoemd Rijksarchief heeft willen deponeeren. Ter onderscheiding plaatsen wij bij laatstgenoemden eene D. Bij de weinigen die in afschrift aanwezig zijn, vermelden wij deel en serie. Enkele schepenbrieven, vooral de oudsten en die vele merkwaardige gegevens bevatten, geven wij in extenso.

Dr. P. DOPPLER.

---

[1]) Deze gaven wij achtereenvolgens in de deelen 36—44 dezer „Publications".

Digitized by Google

N⁰ 1.

1283 Maart 10[1]). — *Arnoldus Faber geeft in erfrecht aan Winricus Monachus procurator van het Hof te Luik zijn woonhuis voor 20 Luiksche schellingen en 2 kapoenen 's jaars.*

Nos Renerus *supra domum* et Johannes de Mulingen scabini Trajectenses protestamur, quod Arnoldus Faber cum voluntate et consensu Giselberti et Villelmi puerorum suorum jure hereditario dedit Winrico Monacho, procuratori curie Leodiensis, domum[2]), quam nunc inhabitat, semper in quolibet anno pro vigenti solidis Leodiensibus et duobus caponibus annui census tenendam et possidendam, talibus terminis persolvendis videlicet unam mediam partem ad Nativitatem Domini cum caponibus et residuam in Nativitate beati Johannis-Baptiste. Datum feria quarta ante festum beate Gertrudis anno Domini M*o* CC*o* LXXX*mo* secundo.

Orig. op perkament. — Zegels afgevallen.

N⁰ 2.

(1287 Maart 18). Datum anno Domini M⁰ CC⁰ LXXX⁰ sexto, feria tertia post Dominicam qua cantatur Letare Jherusalem.

Schep. v. M.[3]) oorkonden, dat, daartoe speciaal geroepen en ge-

[1]) De data zijn naar den nieuwen stijl herleid.

[2]) Luidens eene aanteekening in dorso van den brief was dat huis gelegen *in platea Corten* (Cortenstraat).

Nog staat er met eene latere hand vermeld: *de istis bonis solvuntur quolibet anno Goswino Florentii XXV solidi et II capones census fundi et capitulo beate Marie V solidi et tenet capitulum predictum eadem bona a Goswino predicto et ego Petrus teneo a capitulo ad requisitionem consuetudinis civitatis.* Wie die Petrus was hebben wij niet kunnen vinden.

[3]) Afkorting voor: Schepenen van Maastricht, afkorting welke wij doorgaans bezigen.

Digitized by Google

vraagd, zij er bij tegenwoordig waren, gezien en gehoord hebben, dat Johannes de Lenculis genaamd Kolfere, met inwilliging zijner erfgenamen, ten behoeve van het altaar van het H. Kruis, in het midden der kerk van O. L. Vrouw, eene jaarlijksche rente van 2 schellingen 's jaars, Luiksche munt, uit zijn woonhuis te *Lenculen*[1]) overdraagt, onder beding dat zoo het hem of zijne erfgenamen behagen zal een gelijken cijns op een gelijkwaardig erf te vestigen, voormeld huis daarvan ontheven zal worden.

Orig. op perkament. — Schepenen: Gerardus Gosmari en Henricus de Ligtenberg. — Zegels afgevallen.

N⁰ 3.

1287 Maart 22. — Gobinus Tinctor schenkt aan het altaar van het H. Kruis in de O. L. Vrouwekerk eene jaarpacht van twee vaten rogge uit goederen te Heer.

Nos Godefridus dictus Venator, villicus, Makarius et Johannes dictus Scoke, scabini curie de Here, scripto presenti protestamur nos interfuisse, vidisse, audivisse et tamquam villicum et scabinos, ad hoc rogatos et vocatos specialiter fuisse, ubi Gobinus Tinctor, civis Trajectensis, in lecto egritudinis sue decumbens, libera voluntate, et sue uxoris legitime, pro remedio anime sue duo vasa siliginis mensure Trajectensis, ad usum altaris sancte Crucis, siti in medio ecclesie beate Marie Trajectensis, perpetuo resignavit et effestucavit que vasa siliginis in territorio de Here quolibet anno assignavit recipienda. In cujus rei testimonium sigilla virorum discretorum Gerardi Gosmari et Roberti de Moneta scabinorum Trajectensium procuravimus apponi. Et nos Gerardus Gosmari et Robinus (sic) scabini predicti, ad petitionem predictorum videlicet Godefridi villici, Makarii et Johannis scabinorum dicte curie de Here, Godini (sic) Tinctoris et sue uxoris sigilla nostra presentibus duximus apponenda. Datum anno Domini M⁰ CC⁰ LXXX⁰ sexto, sabbatho[2]) ante dominicam, qua cantatur Judica me.

Orig. op perkament. — Zegels afgevallen.

---

[1]) Lenculenstraat.

[2]) In dorso: *van II vaet rogge te Cadier toebehoerende altare S.* †

Digitized by Google

N° 4.

1288 (Maart 30) feria tertia post Annuntiationem beate Virginis gloriose anno Domini M° CC° LXXXmo octavo.

Schep. v. M. oorkonden, dat Elyzabeth, echtgenoote van Robertus, en hare kinderen, met diens toestemming in erfrecht aan Garsilius, *investitus ecclesie sancti Georgii*[1]) te Maastricht, een jaarcijns van 10 schellingen, uit *tribus mansionibus et areis annexis sitis penes cambam (brouwhuis) dictam cambam militis,* waarvan het een bewoond is door Elyzabeth gezegd de Mofort en de beide andere door Rutgerus stiefvader, *novercus,* van voornoemden Robertus, te betalen half met het feest van den H. Johannes den Dooper en half met Kerstmis, verkoopen en overdragen, onder voorwaarde dat zoo aan genoemde huizen eenig gebrek mocht komen, genoemde *investitus* dit verhalen kan op al de goederen van Elyzabeth, tot de volle betaling van den cijns, en Elyzabeth belooft hare dochter Elyzabeth, wanneer deze *ad annos nubiles et ad tempus mature etatis* zal gekomen zijn, dien verkoop en die overdracht te zullen doen goedkeuren.[2])

Orig. op perkament. — Schepenen: Gerardus Gosmari en Franco de Ruffo Clypeo. — Zegels: 2. Eene heraldische lelie; omschrift: ....*anco* ....*peo.*

N° 5.

(1289 Januari 2). Actum in crastino Circumcisionis Domini anno Domini M° CC° LXXXmo octavo.

Schep. v. M. oorkonden, dat Winricus genaamd Monachus aan zijne kinderen en hunne moeder Adula *in puram elemosynam .... propter Deum* het huis, vermeld in den brief waardoor deze gesto-

---

[1]) Deze kerk liever gezegd kapel was gelegen in de naar haar geneemde St. Jorisstraat, thans de Groote Staat, op den hoek der Spilstraat naar den kant van het Vrijthof. Deze kapel die in het laatste kwart der 16e eeuw veel geleden had en tot verval was gekomen, werd in 1614 afgestaan aan het er naast gelegen kloster der Predikheeren en afgebroken.

[2]) In dorso: *beati Stephani.* Wat hiermede bedoeld is?

Digitized by Google

ken is, opdraagt en Adula verklaart, dat, wanneer zij in het huwelijk mocht treden, geen recht of aanspraak op dat huis zal doen gelden.

Orig. op perkament. — Schepenen: Baldewinus Caseus en Bruno dictus *supra domum.* — Zegels afgevallen.
N.B. Transfix van den brief van 10 Maart 1283 (n° 1).

N° 6.

(1291 Februari 18). Actum dominica ante Mathie Apostoli anno Domini M° CC° nonagesimo.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wilhelmus en Elyzabeth, meerderjarige kinderen van Arnoldus Faber, de schenkingen vermeld in de brieven van 10 Maart 1283 en van 2 Januari 1289 hiervoor, goedkeuren.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius, Gerardus de Mayo, Bruno en Robertus. — Zegels in bruine was: 1. zie bij den brief van 31 Mei 1321; de overige afgevallen.
N.B. Transfix der brieven van 10 Maart 1283 en 2 Januari 1289 (n° 1 en 5).

N° 7.

1291 (Maart 18) dominica qua cantatur Reminiscere anno Domini M° CC° nonagesima.

Schep. v. M. oorkonden, dat Renerus, de zoon van Franco gezegd Prost, aan Gerardus de Mayo ten behoeve van het altaar van het H. Kruis, in het midden van de O. L. Vrouwekerk, het vierde deel der navolgende cijnzen, *loco allodii accipiendorum* verkoopt en in erfrecht overdraagt, nl. 3 Luiksche *oboli* per werk en een kapoen en eene hen met Kerstmis van Theodoricus gezegd Tonre; eenzelfde bedrag van Jutta de weduwe van Otto *balistarius*[1]); van een penning per week en van 2 hennen met Kerstmis van Willelmus den smid op de Kersenmarkt *(forum cerasorum);* van drie penningen per week en van 2 kapoenen met Kerstmis van Arnoldus, smid; onder beding dat zoo dat vierde deel binnen het jaar en dag beschud zal worden, Renerus den cijns van het loopende jaar zal behouden en

[1]) Wapensmid.

Digitized by Google

het vierde deel dier cijnzen binnen de vier eerstvolgende jaren afkoopen met 5 Luiksche marken.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Suevus en Robertus de Moneta. — Zegels: 1. Een naar rechts gewende eenkoppige adelaar; 2. drie hoefijzers, 2-1.

N⁰ 8.

(1291 Maart 25) in Annunciatione Domini anno Domini M⁰ CC⁰ nonagesimo.

Schep. v. M. oorkonden, dat Giselbertus genaamd Brabant de Ymboumes, ten behoeve van het altaar ter eere van den H. Bartholomeus Apostel, *in honorem ipsius consecratum,* gelegen in O. L. Vrouwe kerk *ante ymaginem gloriose Virginis,* aan vrouwe Syba in erfrecht verkocht heeft eene jaarlijksche rente van 10 Luiksche schellingen uit een huis gelegen tegenover dat van wijlen Henricus gezegd *Brias* buiten de poort der Minderbroeders, *extra portam fratrum Minorum* [1]), zijne echtgenoote Ysabella en hunne kinderen die rente aan voornoemd altaar in erfrecht overdragen, Giselbertus tot borgen hunner *warandia, weringe* stelt, Lewalus de Lata platea, Giselbertus de Boxberg en Heinricus de Sancto Petro gezegd Heinken en belooft te geven *unum equum valoris trium marcharum cum quo liber erit a fidejussione predicta.* [2])

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Suevus, Bruno, Renerus de Relingen en Hilbrandus. — Zegels in bruine was: 2. drie tweelings balken; 3. een aanziende luipaard; 4. een hertengewei.

N⁰ 9.

1291 (Mei 5) in crastino Ascensionis Domini.

Schep. v. M. oorkonden, dat Renerus Ruffus, zoon van Franco gezegd Proest ten behoeve van het altaar van het H. Kruis 5 Luik-

---

[1]) De Minderbroederspoort lag bij het kloester en kerk dier paters, thans Rijksarchief in Limburg, op de St. Pieterstraat in de richting van den walmuur die van de Helpoort liep achter de Begijnenstraat en het Lang Grachtje naar de oude Looierspoort.

[2]) In dorso: *Item de altari domine Sibe in ecclesia beate Marie Maioris.*

Met eene hand uit de 15e eeuw: *„dit es van X sol. die te van Zyben elter horen die men nemt an 1 hus dat es Heinricus Bras buten der Minderbroeders porte.*

Digitized by Google

sche penningen cijns per week en een kapoen met Kerstmis, roerende van de *camera* van St. Servaaskerk, uit het vierde deel van het huis gelegen tegenover het huis *de cacobo* waarin Godefridus *factor cutellorum* (messenmaker) woont, overdraagt, onder verband zijner tegenwoordige goederen en van die hem bij den dood van zijn vader nog zullen aanvallen en onder beding dat hij dien cijns binnen de vier eerstvolgende jaren met 13 marken en 6 schellingen Luiksche munt kan terugkoopen, *quod wulgariter dicitur bescodden.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Suevus en Johannes dictus Mosgart. — Zegels in bruine was: 1. geschonden; 2. drie hoefijzers, 2-1; omschrift: *† Joh. de.*
N.B. Transfix van den brief van 18 Maart 1291 (nº 7).

Nº 10.

1291 (Juni 18) feria secunda ante Nativitatem beati Johannis Baptiste anno Domini Mº CCº nonagesimo primo.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes gezegd Zegman, zijne echtgenoote en kinderen ten behoeve van het altaar ter eere van den H. Apostel Bartholomeus *in medio* der kerk van O. L. Vrouw, eenen jaarlijkschen cijns van 20 Luiksche schellingen, voor de helft met het feest van den H. Joannes den Dooper en voor de helft met Kerstmis, uit hun woonhuis, en het daarachter gelegen huis en poort, naast het huis van Olbertus den zoon van Olbertus *alutarius,* (leerbereider) in erfpacht overdragen en Johannes tot borgen stelt zijne broeders Franco en Paulus en de verklaring aflegt, dat gemeld huis aan grondcijns niet meer dan 15 schellingen betaalt.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Suevus, Renerus de Rolingen, Bruno en Lewalus de Lata platea.

Nº 11.

(1293 Februari 8) anno Domini Mº CCº nonagesimo secundo, sexto idus Februarii.

Schout en schep. v. M. oorkonden, dat Godefridus, bloedverwant van wijlen Godefridus Kenterkini, schepen van Maastricht, ook namens zijne echtgenoote Meghtilde en hunne kinderen bekent *pro*

Digitized by Google

allodiali bono aan den deken en het kapittel van O. L. Vrouw de volgende cijnzen verkocht te hebben: 6 Luiksche schellingen en 6 penningen jaarcijns uit het huis waarin Goffinus de Welne woont, naast het huis van Waltelinus; 6 Luiksche schellingen en 1/2 kapoen uit het huis van Brulandus *in nova platea* (Nieuwstraat); 15 penningen en 1/4 kapoen uit het huis naast het voorgaande; 33 penningen uit het derde huis naast dat van Brulandus waarin Johannes de Nyle woont; 12 penningen uit de poort[1]) van Lambertus genaamd Coylffere; 8 schellingen, een kapoen en eene hen uit het huis van den bakker Libertus, naast het huis van Paulus *in foro;* 20 penningen uit het huis van Hermannus de Juliaco; 7 penningen uit het huis van Philippus de Libra naast dat van voornoemden Hermannus; 3 penningen en 1/2 kapoen uit het huis van .... gezegd Vulherinc; 6 schellingen, 2 kapoenen en eene hen uit het huis der moeder van Paulus en Wijnandus gezegd Equi, van welk huis aan O. L. Vrouwekerk jaarlijks betaald worden 8 penningen, 2 kapoenen en eene hen en 30 penningen uit het huis van Hermannus de Montenaken; dat zij die schellingen en penningen Luiksche munt, kapoenen en hennen aan den deken en de kanunniken voornoemd overdragen, onder beding, dat zoo die cijnzen binnen het jaar en dag uitgewonnen worden, hij en de zijnen tot boete 5 Luiksche marken zullen betalen aan de fabriek van O. L. Vrouwekerk, en Godefridus tot borgen zijner *weringe* en der boete stelt Florentius, schepen van Maastricht, en tot hoofdborgen diens zoon Florentius en Egidius de Eppennart.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Suevus, Florentius en Bruno.

N° 12.

(1294 Maart 15) Datum anno Domini M° CC° nonagesimo tercio feria secunda post Reminiscere.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus, gezegd Kiwe, kanunnik van St. Maarten te Luik, en zijne zuster Jutta verklaren, dat hun huis gelegen te Maastricht op de Jeker, tegenover de kapel van den

[1]) In de middeleeuwen noemde men *poort* een kasteel met wal en gracht omgeven tot hetwelk de toegang slechts door ééne poort geschiedde, en bij toepassing ook een adellijk huis in de steden.

Digitized by Google

H. Hilarius, bezwaard is met eenen cijns van 2 Luiksche schellingen 's jaars, ten behoeve van het kapittel van O. L. Vrouw, door hen of hunne opvolgers in dat huis aan dat kapittel te betalen; dat Henricus wegens kosten van een proces dat hij met voormeld kapittel gevoerd had, aan hetzelve verschuldigd is de som van 12 marken, waarvan een derde deel moet betaald worden met het feest van Pinksteren (6 Juni), een derde met het feest van St. Pietersbanden (1 Augustus) en een derde met het feest van Allerheiligen a.s., onder beding *„quod si in solutione dicte pecunie aliquo terminorum predictorum deficeret, solvere tenebitur eisdem .. decano et .. capitulo preter principale tantum pro defectu cujuslibet termini nomine pene et interesse quantum in ipso termino pro rata debiti principalis solvendi superius est taxatum,* en *pro dictis principali et pena seu interesse solvendis,* stelt Henricus voor zich en zijne zuster tot onderpand voormeld huis met aanhoorigheden en al zijne goederen tegenwoordige en toekomende, *ecclesiastica et mundana,* te Maastricht en elders gelegen, *nomina ypothece seu pignoris....* en afziet *expresse omni defensione facti et juris, que ipsis Henrico et sorori sue prodesse et dictis.. decano et.. capitulo possit obesse.*[1])

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes dictus Suevus, Gerardus Gosmari et Bruno dictus de Supra domum.

N⁰ 13.

1294 (April 25) in octavis Pasche anno Domini M⁰ CC⁰ nonagesimo quarto.

Schout en schepenen van Sint-Pieter *juxta Trajectum* oorkonden, dat Gertrudis de Hamelsdorp, *martha* van wijlen Wolterus, priester van Sint-Pieter, aan ridder Heinricus de Lichtenborg,

---

[1]) Op een stukje papier bij den brief staat vermeld: *concernit domum supra lecoram ex opposito capelle sancti Hilarii et dedit 2 solidos, postea autem 12 marcas. 1292.*

In dorso: *de duobus solidis penes ecclesiam sancti Hilary,* met eene andere hand er onder geschreven: *in vico versus sanctum Hilarium a sancta Agatha* (de Tafelstraat).

De kapel van St. Hilarius, gelegen op de St. Pieterstraat bij den ingang der Tafelstraat, behoorde tot het Kapittel van O. L. Vrouw. De rector ervan werd beneemd en aangesteld door dat kapittel, dat ook de vergeving had der in dezelve gelegen beneficiën.

Digitized by Google

schepen van Maastricht, een jaarlijkschen erfcijns van 10 Luiksche schellingen uit een huis met open plaats tegenover het huis en de hoeve van Johannes de Molkene, betaalbaar half met Kerstmis en half met Sint-Remigius (1 October) overdraagt.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lewalus schout, Johannes zoon van Lambertus, Giselbertus, Jacobus en Johannes frater presbyteri. — Zegels in bruine was: 3. Een molenijzer, vergezeld van vier vijfpuntige sterren; 4. Eene heraldische lelie. Omschrift: *† St. Jacobi ....bini. St. Pet.;* 5. Van vair met een band; omschrift: *S. Johis. scabi sci Petri.*

N⁰ 14.

1296 (Mei 26) in crastino beati Urbani.

Schep. v. M. oorkonden, dat Renerus, de provisor van het St. Gillis gasthuis, aan deken en kapittel van O. L. Vrouw de volgende jaarcijnzen overdraagt: 40 Luiksche schellingen uit het huis *de lilio,* de lelie, roerende van voormeld kapittel en 40 Luiksche schellingen uit het huis van Henricus Patriarcha, *in alto ponte*[1]) roerende van den rector van St. Servaaskapittel, waarbij als grondheeren, *domini fundi,* tegenwoordig waren de deken van O. L. Vrouw kapittel en Jacobus de refterproost, *prepositus refectorii* van St. Servaas; 10 Luiksche schellingen uit het huis genaamd *Clepel* in de Lenculenstraat, *in Lenculis,* waarbij tegenwoordig waren als *domini fundi* Baldewinus Caseus, schepen van Maastricht en zijne *socii;* 8 Luiksche schellingen uit het huis van Hugo *in Lenculis* in tegenwoordigheid van Henricus gezegd Happart, *dominus fundi* van dat huis; 8 Luiksche schellingen uit het huis met *curtis* gelegen *prope repagulum*[2]) *ubi itur versus linrecruce, que domus et curtis lynregoit dicuntur, moventes ab ecclesia beate Marie,* waarbij als grondheer tegenwoordig was de deken van dat kapittel; 3 Luiksche penningen en 1 kapoen *ad oreum* van wijlen Kinterkinus; 3 Luiksche penningen en 1 kapoen uit de hoeve van de weduwe van Johannes de Mulingen; 12 Luiksche penningen en 2 kapoenen, welke Renerus de Lummale van zijn land betaalt dat gelegen is *inter pontem lapideum et leprosos*[3]) *nomine allodii,* waarbij tegenwoordig was de schout van Maastricht.

---

[1]) De Hoogbruggestraat, later Helstraat geheeten.

[2]) barrier, slagboom.

[3]) nl. land behoorend aan de lepreserie die gelegen was onder Scharn.

Digitized by Google

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Suevus, Bruno supra domum en Baldewinus Caseus. — Zegels in bruine was: 2. een naar rechts stappend luipaard; omschrift: ....*scabi tiecten;* 3. drie tweelingsbalken; in den rechter bovenhoek 5 hermelijn staarten; omschrift: *† S. Baldw.... scabi. tiecte.*

N⁰ 15.

1294 (Mei 26) in crastino beati Urbani anno Domini.

Schep. v. M. oorkonden, dat Theodoricus de Eynenberg,[1]) kanunnik van Sint-Servaas aldaar, aan de abdis en kanonikessen van Dolhem[2]) nabij Wassenberg, van het orde der Cisterciensers voor de stichting van zijn jaargetijde in erfrecht overdraagt eene rente van 20 Luiksche schellingen 's jaars uit het huis van Johannes gezegd Mulder, op de Muntstraat, *supra monetam.*[3]).

Orig. op perkament. — Schepenen: Gerardus de Mayo en Robertus. — Zegels in groene was: 2. Op een veld van hermelijn een gedampt kruis.

N⁰ 16.

1300 Juli 11. Voogd, schout en schepenen van Maastricht verklaren gezien te hebben en hooren lezen twee brieven, de een van Thomas, proost van het kapittel van Strigau dd. 1 Juni 1300 en de tweede van de regeering dier stad van den 14 Mei tevoren, beide aan den magistraat van Maastricht gericht o.a. meldende dat de goederen te Maastricht gelegen van zekeren Renerus door diens schoonzoon Michael aan het beneficie van het H. Kruis in de O. L. Vrouwe kerk geschonken zijn.

Universis presentes visuris Ogerus de Haren advocatus Trajectensis, Godefridus de Lichtenberg scultetus, Henricus de Lich-

---

[1]) Dirrik van Eynenberg vinden wij als kanunnik van St. Servaas vermeld in 1290 als wanneer hij de gevolmachtigde was van Arnold de Scarwier voor eene schenking aan een altaar in de St. Servaaskerk.

[2]) Dit kloester was oorsprenkelijk te Ophoven in de omstreken van Neuss gelegen. In 1236 werd het verplaatst naar Dalheim, waar nieuwe gebouwen voltrokken waren door de abdis Alverada.

[3]) In dorso: *littera de XX solidis emptis erga conventum de Dalheim prope Wassenberch; prope monetam.*

Digitized by Google

tenberg milites, Bruno supra domum, Rubbertus de Moneta, Baudewinus Caseus, Herbertus et Egidius de Moneta, scabini oppidi jamdicti, salutem et scire veritatem. Noverint universi nos litteras inferius per copiam transscriptas, sigillatas, non cancellatas, non abolitas nec in aliqua parte sua viciatas vidisse et audivisse in hec verba: Viris providis et honostis, amicis suis, judici seu villico, magistris, juratis et ceteris civibus seu civitatensibus de Terecht necnon domine Yde filie Franke concivis sui videlicet sorori Rennerii, magister Thomas prepositus et capitulum sancte Strigoviensis ecclesie mutuam et sinceram in Domino karitatem, communitati vestre honestas circumscripta noviter comitem Stephanum judicem, Philippum, Valterum, Frankinum, Gyhan filium Mancricii, Nicholaum filium Rubini et Dominicum filium Chen, juratos, pro se et pro aliis suis conjuratis de civitate Strigoviensi testimonium hujusmodi perhibuisse veritati (?) coram nobis, quod cum prefatus Renerus filius Franke supradicti, quondam ipsorum concivis, de predicta civitate vestra oriundus, laborans in extremis, compos tamen sue mentis, convocatis ipsis omnibus et presentibus qui potuerunt interesse et specialiter comite Baldewino, filio Peritoldi et domine Clare, cognato suo certe presente universas possessiones suas ubicumque locorum existentes et maxime in predicta civitate vestra de Tereht constitutas, ipsum ratione geniture et quovis alio titulo contingentes, reliquisset et legasset duabus filiabus suis scilicet domine Margarich, uxori Mychaelis concivis ipsorum, videlicet iobagionis[1]) nostri et domine Machtelth filie sue adhuc innupte, perpetuo possidendas et habendas, domine vero memorate filie scilicet ejusdem Rennerii coram ipsis judice et juratis personaliter constitute procurationem et regimen earundem possessionum ad manum Michaelis sui concivis supradicti statuissent et pariter assignassent. Nos vero ad evidenciorem cautelam premissorum, communi justitia suadente, ad scienda et inquirenda certa singula premissorum de intentione predictarum duarum et consensu duos ex nobis socios nostros veros ydoneos curavimus destinare, qui postmodum ad nos reversi concorditer nobis retulerunt, quod predicta domina Magirich, uxor Michaelis antedicti, in puerperio recubans procurationem et regimen ipsarum possesionum a patre suo nominato, ut prediximus, legatarum in Terech existentium de beneplacita voluntate sua et consensu eidem Michaeli ma-

[1]) *Jobagio* volgens Ducange *Colonus, ruricola.* Het woord schijnt ook een man van adel of van een patricisch geslacht beteekend te hebben.

Digitized by Google

rito suo dedisset seu assignasset; prefata vero domina Machtelch in nostri astans personaliter presentia hoc (?) eidem per omnia se consensisse supra singulis premissorum affirmavit, dicentes se gratum et firmum habituras quicquid de eisdem possessionibus tam in vendendo quam aliud vel secus faciendo in judicio vel extra judicium per eundem Michaelem actum fuerit sive ordinatum. In cujus rei testimonium et fidem premissorum, presente eidem Michaeli iobagioni nostro, sigilli nostri appensione dedimus communitas. Datum quarto die Pentechostes anno Domini M⁰ CCC⁰ .... Item — viris providis et honestis amicis suis villico.. magistris et juratis ac ceteris civibus ac civitatensibus de Tericht necnon domine Ydee filie Franke vestri concivis sorori Rennerii, comes Stephanus judex, Philippus et Pasca comites, Gerlecus, Walterus, Frankinus, Gyletus mercator, Gyhan filius Mauricii, Petrus filius Gyekinni, Ladislaus parvus, Nicholaus filius Rubini et Dominicus(?) filius Cheen jurati ceterique cives de Strigovio paratam amicitiam cum debita reverentia et honore. Noverit honestas vestre communitatis pro vero et certo quod cum prefatus Reiner, filius Franke predicti, noster concivis, de vestra civitate oriundus esset in lecto egritudinis tamen compos sue mentis, convocatis omnibus nobis, qui potuimus interesse, et comite Balduino filio Perechtoldi et domine Clare cognato suo coram nobis universis et eodem comite Balduino universas possessiones suas ubicumque locorum existentes et specialiter in illis partibus, videlicet in eadem civitate vestra de Terecht jacentes legavit et reliquit duabus filiabus suis scilicet domine Magarith uxori Michaelis, nostri concivis, et domine Mahtelch filie sue adhuc innupte, perpetuo possidendas et habendas per dictas Magirith et Matelch fide Deo debita scimus, dicimus et fatemur filias ejusdem Rennerii et ab ipso fore procreatas; prefate vero domine Magirith uxor ipsius Michaelis et Mahtelt filie ejusdem Rennerii coram nobis personaliter constitute procurationem et regimen earundem possesionum inibidem existencium statuerunt et assignaverunt ad manus Michaelis nostri concivis supradicti et quidquid idem Michael noster concivis de eisdem possessionibus tam in vendendo quam aliud seu secus faciendo et alienando egerit et fecerit, eedem domine Magirith et Mathilt una nobiscum ratum haberent atque firmum, super quo petimus vestram amicitiam ex affectu, quatenus super predictis possessionibus eidem Michaeli nostro concivi plene justicie dignemur facere complementum et nos equiverso in consimilibus et in majoribus vobis et vestris

Digitized by Google

concivibus talionem et in omnibus vestram faciemus voluntatem ad vestrum beneplacitum et mandatum. Datum anno Domini M⁰ CCC⁰ secundo ydus Maii. Qui quidem Michael predictus constitutus personaliter coram nobis pro se, uxore sua Magirith et Mahtelt predictis tamquam procurator earundem jure hereditario simpliciter effestucando renuntiavit ad opus altaris sancte Crucis siti in medio ecclesie sancte Marie Trajectensis bonis scriptis in litteris, quibus presens est infixa, quibus Renerus filius quondam Franconis dicti Proest ad opus ejusdem altaris in eisdem litteris noscitur effestucasse et tantum fecit quod tempore effectucationis per omnia fuerat satisfactum. In cujus rei testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa. Datum anno Domini M⁰ CCC⁰ feria secunda ante divisionem Apostolorum.[1])

Orig. op perkament. — Zegels in bruine was, geschenden of gebroken, de wapenbeelden nog gaaf: 1. gefaast van 15 stuk, waarop drie valken naar rechts 2-1; 2. gevierendeeld: 1 en 4 geledigd, 2 en 3 gevuld, in 1 eene zespuntige ster; omschrift: † .... *Lichtenberg;* 3. gevierendeeld: 1 en 4 gevuld, 2 en 3 geledigd, in 1 een stappende leeuw; 4. een gedamd kruis vergezeld in elk kanton van drie kruisjes, 2-1; 5. een luipaard; omschrift: ....*bi trajecten.;* 6. drie tweelingsbalken; in den rechter bovenhoek vijf hermelijnstaarten (?) 3-2; 7. een band waarop twee bezanten, over alles heen drie hamers, 2-1; omschrift † S. *Herberti de .... scab.;* 8. van vair met een band van sabel; in den rechter bovenhoek eene duif.

N.B. Transfix der brieven van 18 Maart en 5 Mei 1291 (n⁰ 7 en 9).

N⁰ 17.

(1306 Maart 15) Anno Domini M⁰ CCC⁰ quinto feria tertia post festum beati Gregorii pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Mychael, kapellaan van het altaar ter eere van den H. Martinus in de O. L. Vrouwe kerk, aan zijn neef Gerardus de Wic, *clericus,* overdraagt eenen cijns van 20 Luiksche schellingen 's jaars *talis pagamenti sicut census communiter annualis in Trajecto est solvendus,* uit twee huizen tegenover de *mansio* van Bruno hun medeschepen, welke deze van Mychael voornoemd houdt

[1]) In dorso: *Heynen huys van Hamont mit sinen tubehore ende tguet tegen den ketel.*

Digitized by Google

en waarbij als grondvrouw aanwezig was Bela, de dochter van Gerardi de Cybde, welke cijns betaalbaar is half met het feest van St. Pietersbanden (1 Augustus) en half met O. L. Vr. Lichtmis (2 Februari), en belooft onder verband zijner goederen hem gedurenden een jaar en dag te zullen vrijwaren tegen elke vordering, onder beding dat hij dien cijns binnen het jaar zal kunnen terugkoopen, zoo hem dat belieft, met 11 Luiksche marken van dezelfde munt, *grosso turonensi antiquo legalis moneti regis Francie pro novem denariis et dimidio Leodiensibus computato, quam quitacionem si fecerit memoratus dominus Mychael habebit extunc Gerardus prenotatus censum pro rata temporis dictorum viginti solidorum de domibus supradictis.*[1])

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Borneken en Florentius.

N° 18.

(1307 Maart 13) Anno Domini M°CCC° sexto feria secunda post festum beati Gregorii pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Mychael, kapellaan van het altaar ter eere van Sint Martinus in de O. L. Vrouwe kerk, ½ Luikschen penning van 5 dier penningen cijns per week en drie kapoenen per jaar, betaalbaar met Kerstmis, uit een huis gelegen *in stochke* en bewoond door Johannes de Viseto *carpentarius* (wagenmaker) in tegenwoordigheid van Ogerus, voogd van Maastricht als grondheer, die uit dat huis beurt van den wekelijkschen cijns drie penningen en de drie kapoenen voormeld, en 20 Luiksche schellingen en 4 kapoenen 's jaars uit twee huizen gelegen tegenover dat van hun medeschepen Bruno, waarbij tegenwoordig was als grondvrouw Bela, de dochter van Gerardus de Cybde, die uit die huizen beurt 7 schellingen, aan Godefridus den zoon van Gerardus de Wye, neef van Mychael voornoemd en van zijne afgenamen overdraagt en belooft Godefridus gedurende een jaar en dag te zullen vrijwaren tegen elke vordering, zooals zulks gebruikelijk is en hem te betalen zooveel

---

[1]) In dorso: *Levavit dominus Mychael. X. marcas Leodienses et dimidiam marcam monete predicte.*

Item schabini habuerunt. II. grossos Turonensis regales. Item scriptor litterarum. IX. parisienses. Item de licopie. XL. parienses de sextario vini.

Digitized by Google

penningen als hij in verhouding van den tijd van dien cijns zou ontvangen hebben, zoo ze door iemand anders dan door Mychael mocht uitgewonnen worden, met de bepaling dat Mychael die cijnzen binnen het jaar van Godefridus zal kunnen terugkoopen.. *facultas si obtulerit et visum sibi fuerit expedire* met 13 Luiksche marken en 10 Luiksche penningen *in suos proprios usus.. grosso turonensi antiquo legalis monete regis Francie per novem denarios et demidium vel aquensem denarium pro tribus denariis Leodiensibus computatis.* [1])

Orig. op perkament. -- Schepenen: Johannes Borneken en Florentius.

N⁰ 19.

1310 (September 22) in crastino Mathei Apostoli.

Schout en schepenen van St. Pieter oorkonden, dat ridder Heinricus de Liechenborge den cijns vermeld in den brief, waardoor deze gestoken is, voor de helft aan de kanunniken en voor de helft aan de *chorisocii* der O. L. Vrouwe kerk, *chorum dicte ecclesie frequentes,* tot stichting van het jaargetijde van zijn zoon Godefridus overdraagt. [2])

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Keestelle schout, Stassullus de Cruce, Johannes de Ymbennes, Johannes Strampart, Wygerus, Arnoldus de Canne en Renerus gezegd Scouthete. — Zegels in bruine was: 2. Twee naar elkander gewende sleutels; 3. In een vierpas een gelijkarmig kruis; 5. een naar rechts gewende eenkoppige adelaar; 7. Een naar rechts klimmende leeuw.

N.B. Transfix van den brief van 25 April 1294 (n⁰ 13).

N⁰ 20.

1312 (November 24) feria sexta ante festum beate Katharine Virginis.

Schout en schepenen van M. oorkonden, dat ten hunnen overstaan, *in plano judicio sedentibus pro tribunali,* heer Kedinus en Hen-

---

[1]) In dorso: *dominus Mychael levavit. XIII marchas et. X. solidos Leodienses. Item scabini habuerunt II. sol., scriptor. XII. denarios.*
Item de lycop XXXV denarios.

[2]) In dorso: *dit is van den hus ende den hove te Sente Pietre dat Wouters Cuters was.*

Digitized by Google

ricus, zoon van Mychael genaamd *Proist,* kapellanen in O. L. Vrouwe kerk, voor zich en namens de andere kapellanen *ibidem celebrantibus* alsook namens Johannes gezegd Rex priester, wegens wanbetaling van den verschuldigden cijns, op Thomas, bontwerker *(pellifex),* zijne vrouw en zijne kinderen doen uitwinnen een huis *in novo vico*[1]) naast dat van Andreas den schoenmaker, *corduanarius,* en zij hem dat voor een jaar en dag toewijzen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Olbertus Colsop, Johannes de Mulken, Johannes Vogel, Florentius, Philippus de Libra, Henricus de Molendino en Walterus de Mesche.

N° 21.

(1314 Januari 11) Datum et actum anno Domini M° CCC° tredecimo feria sexta post Epifaniam Domini.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wilhelmus gezegd Samlart aan Mathias, den zoon van Henricus de Aquis, *carnifex,* vleeschhouwer, en zijne erven, 20 Luiksche schellingen 's jaars, *talis qualis communiter census hereditarius solvitur in Trajecto* uit een huis[2]) nabij de *stupa* aan gene zijde van den put in de *platea judeorum,* overdraagt, onder beding dat Wilhelmus die 20 schellingen, als hij verkiest, kan inlossen met 10 Luiksche marken, dat anders Mathias ze dan naar zijn genoegen kan omzetten.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Flormannus en Godefridus Blumeken. — Zegels: 1. Zes duiven, 3-2-1; omschrift: † *S' Johis .... treiecten.*

N° 22.

(1314 Januari 19) anno Domini M° CCC° terciodecimo feria sexta post festum beati Antonii abbatis.

Schout en schepenen van M. oorkonden, dat zij, op het verzoek van Kedinis en van zijne medepriesters *..aliorum presbyterorum suorum sociorum,* hun het huis vermeld in den brief, waardoor deze

[1]) De *novus vicus,* de *Nieuwstraat,* verkreeg in de 15e eeuw den naam van Platielstraat, naar een hoekhuis dat *in den platteel* heette.

[2]) Uit de noot in dorso blijkt dat dit huis behoorde aan Nicholaus Tants.

Digitized by Google

gestoken is definitief toewijzen, behoudens ieders rechten en onder beding dat een *verus heres* het zal kunnen inlossen tot a.s. Vastenavond, *ad carnisprivium* (18 Februari).

Orig. op perkament. — Schepenen: Olbertus Colsop, Johannes de Mulken, Florentius, Philippus de Libra, Henricus de Molendino, Godefridus Blumeken en Henricus de Rosis.
NB. Transfix van den brief van 24 November 1312 (nº 20).

Nº 23.

1314 (April 16) feria tercia post Tyburcii et Valeriani.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes gezegd Slecken de Wic ten behoeve van Arnoldus, zijn zoon uit zijn eerste huwelijk, overdraagt eene jaarlijksche rente van 7 schellingen, 6 penningen en 2 kapoenen uit het huis in de Jodenstraat bewoond door Henricus de Aquis, vleeschhouwer, naast het huis bewoond door Henricus gezegd Clocking, en Arnoldus *existens sine uxore et liberis,* die rente overdraagt aan zijn vader Johannes voornoemd, zijne echtgenoote Maria en hun beider erven.

Orig. op perkament. — Schepenen: Bruno supra domum et Johannes Flormanni.

Nº 24.

1314 (October 8) feria tertia ante festum beati Dyonisii.

Schep. v. M. oorkonden, dat Aleydis de Ambey en haar schoonzoon Renerus gezegd Hurremort, bij gelegenheid van zijn huwelijkscontract, *contractus sui matrimonii,* afstand doet eener jaarlijksche rente van 40 Luiksche schellingen uit het huis van wijlen.... tusschen dat van wijlen France, *mercenarius,* en het *macellum.*[1])

Orig. op perkament. — Schepenen: Olbertus Colsop en Florentius. — Zegels afgevallen.

---

[1]) *Macellum,* is een slachthuis, vleeschhuis, ook wel vleeschmarkt; dit was gelegen in de Plankstraat, die nadat het macellum verplaatst was geworden, *vetus macellum* geneemd werd.

Digitized by Google

N° 25.

(1315 Februari 6) Datum anno Domini M° CCC° quartodecimo in crastino beate Agathe Virginis et Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Adula, de weduwe van Winricus gezegd Monachus, het huis, vermeld in de brieven waardoor deze gestoken is, en gelegen nabij dat van Wilhelmus de Udenberge, bakker, die het houdt van den schepen Florentius, aan Matheus, bloedverwant van Sille de Aquis, begijn, voor een jaarlijkschen cijns van 35 Luiksche schellingen en 2 kapoenen, betaalbaar half met Kerstmis en half met St. Jan Baptist, opdraagt.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius en Henricus de Rosis. — Zegels afgevallen.

N.B. Transfix der brieven van 10 Maart 1283, 2 Januari 1289 en 18 Februari 1291 (n° 1, 5 en 6).

N° 26.

1315 (Mei 12) in vigilia beati Servatii.

Schep. v. M. oorkonden, dat Renerus, de zoon van wijlen Matthias gezegd Hurremort, zonder echtgenoote en kinderen zijnde, ten behoeve van broeder Johannes *de Borsen,* Begaard, en diens erven, afstand doet eener jaarlijksche rente van 10 schellingen uit eene *camba* met aanhoorigheden, gelegen op de Lenculenstraat, weleer behoord hebbend aan Matthias voornoemd en thans bewoond door Rutgerus gezegd Orhof, brouwer, te beuren voor de helft met het feest van den H. Joannes den Dooper en voor de helft met Kerstmis na eenen cijns van 8 schellingen en 3 kapoenen 's jaars.

Afschrift op perkament in den schepenbrief van 14 Februari 1316 (n° 27 hierna). — Schepenen: Olbertus Colsop en Henricus de Molendino.

N° 27.

1315 (September 10) feria quarta post Nativitatem beate Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Renerus, de zoon van wijlen Matthias Hurremort, en zijne echtgenoote Truda ten behoeve van broeder

Digitized by Google

Johannes de Borsen, *Beghardus in domo fratrum Beghardorum commorantis,* eene rente van 20 Luiksche schellingen 's jaars uit de *camba* op de Lenculenstraat, waarin zijn vader woonde, uit welke *camba* Johannes een mark 's jaars te innen heeft, overdragen en welke 20 schellingen te beuren zijn voor de helft met Kerstmis en voor de helft met het feest van den H. Joannes den Dooper en onder verband hunner goederen beloven goede wering te doen *justamque querelam deponere sicut moris est, si evinci contigerint ipsi viginti solidi antequam terminum fuerit, habebit ipse frater Johannes illum terminum dicti census.*

Afschrift in den voorgaanden schepenbrief n° 25. — Schepenen als van dien.

N° 28.

(1316 Februari 14) Datum anno Domini M° CCC° quintodecimo in die beati Valentini episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus, zoon van wijlen Matthias Hurremort, en zijne echtgenoote, aan den broeder Johannes de Borsen, Begaard te Maastricht, eene jaarlijksche rente van 40 Luiksche schellingen uit het erf dat weleer behoord heeft aan Offissia en gelegen is tusschen het huis van Franco, koopman en het *macellum,* te betalen op de data vermeld in de beide voorgaande brieven, overdragen.

Orig. op perkament. -- Schepenen: Amisius en Henricus de Molendino. — Zegels afgevallen.
N.B. Transfix van den brief van 8 October 1314 (n° 23).

N° 29.

1316 (Juni 17) feria quinta ante Nativitatem beati Johannis Baptiste.

Schep. v. St. Pieter, *sancti Petri prope Trajectum* oorkonden, dat zij gezien hebben en hooren voorlezen het testament van wijlen Mechtilda begijn, zuster van wijlen Johannes gezegd Couman van St. Pieter, waarbij zij o.a. voor haar jaargetijde en dat harer broe-

Digitized by Google

ders en zusters aan de kerk van O. L. Vrouw laat een eeuwigdurenden cijns van 15 schellingen 's jaars uit hare erfgoederen gelegen *in villa sancti Petri* naast het erf van Johannes Strampart, voorheen van Johannes gezegd Ransche en thans bewoond door de weduwe van Johannes genaamd Vele, van welken cijns de eene helft ten behoeve van de kanunniken en de andere helft voor de kapellanen en *clerici chorales.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus Kestelman schout, Johannes Strampart en Henricus de Susghen. — Zegels afgevallen.

N° 30.

(1317 Januari 3) Datum anno Domini M° CCC° sexto decimo feria secunda post Circumcisionem Domini.

Schep. v. M. oorkonden, dat Hermannus, voller, zoon van Adula, zijne echtgenoote en zijne kinderen aan Johannes gezegd Houthues, *ad faciendum inde suam voluntatem,* eenen jaarlijkschen cijns van 9 Luiksche schellingen, na eenen van 12 penningen en 9 copeten te beuren uit het huis, dat vroeger aan Adula toebehoorde en gelegen is[1]) naast het huis van Godefridus de Borsen en naast dat van Johannes de Dyeste, in erfrecht overdragen, beloven goede wering te doen en hem tegen elke vordering te zullen vrijwaren en verklaren dat de voornaamste *debitores* zijn Arnoldus en Christianus, broeders van Hermannus en zonen van Adula voornoemd; dat Hermannus daarenboven belooft *eos quitare* en verklaart dat de cijns te vorderen is half met het feest van Johannes den Dooper en half met Kerstmis.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Rosis en Johannes de Libra.

N° 31.

1317 (Juni 26) in die beatorum Johannis et Pauli Apostolorum (sic)[2]).

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerardus de Sancto Petro en Franco priesters, uitvoerders van het testament van Johannes ge-

[1]) Uit de noot in dorso blijkt dat het huis gelegen was op de Groote Gracht, *supra fossatum* en toebehoorde aan Lambertus Corensnider, voller.

[2]) Wellicht een fout van den schrijver voor *Martyrum.*

Digitized by Google

zegd Clocreng, *clericus*[1]), ook namens hunne medeuitvoerders aan de kapellanen van de altaren in de O. L. Vrouwekerk eenen jaarcijns van 30 Luiksche schellingen uit het huis van Johannes gezegd Crusken, koopman, tegenover de kapel van den H. Evergislus, te beuren half met Kerstmis en half met het feest van den H. Johannes den Dooper, overdragen.[2])

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes de Mulken en Henricus de Rosis. — Zegels in bruine was: 1. Een band van sabel waarboven drie naar rechts gewende duiven naast elkaar.

N⁰ 32.

(1318 Maart 16) Datum anno Domini millesimo trecentesimo septimo decimo feria quinta post festum beati Gregorii Pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Basilia, de weduwe van Baldewinus de Porta[3]), Renerus en Ida, hare meerderjarige kinderen *qui ad annos etatis dinoscuntur pervenisse,* met Lambertus de Rolingis hun medeschepen en Godefridus gezegd Pape, *clericus,* bloedverwanten dier kinderen, als naaste bloedverwanten daartoe verzocht, *de propinquioribus vocatis et rogatis* en aangesteld, *vigente necessitate et propter melius dictorum librorum,* aan het altaar van de H.H. Andreas en Matthias Apostelen en der Elfduizend Maagden in de O. L. Vrouwekerk eene jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen uit de *mansio* waarin Basilia woont, en met ap- en dependentiën in de Breedestraat, *lata platea* gelegen is naast het huis van wijlen Wijnand gezegd Gruter en dat van wijlen Mabilia gezegd Crans en uit een gedeelte van het huis achter die *mansio,* te beuren onmiddellijk na eene rente van 34 schellingen en 2 kapoenen, waarbij als grondvrouw, *domina fundi,* dier *mansio* tegenwoordig

---

[1]) In het necrologium van O. L. Vrouw kapittel vinden wij op 31 October geboekt: de Commemoratio van Johannes gezegd *Clocreng.*

[2]) Uit de aanteekening in dorso blijkt, dat de schenking gedaan was door Johannes Clocreng voor zijn jaargetijde en dat het huis gelegen was in de Brugstraat tegenover de kapel van den H. Evergislus en naderhand toebehoorde aan Godefridus Gofken alias de Lymborch.

[3]) Baldewinus de Porta vinden wij reeds in schepenbrieven van 16 Mei 1301 en van 19 Mei 1314.

Digitized by Google

was Megtildis de Stella[1]), welke mark (nl. 20 schellingen) Theobaldus op dat altaar verkregen heeft, overdragen onder belofte voor die mark goede wering te doen, onder verband van hunne goederen verklaren, dat behalve die beide renten geen lasten op die *mansio* gevestigd zijn en beloven hen gedurende een jaar en dag voor elke vordering op die rente te zullen vrijwaren onder verband van den cijns, dien zij beuren uit het huis van Colinus, den schrijnwerker, gelegen *apud truncum* (Stokstraat) naast het huis van den priester, Petrus gezegd Cipde.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius en Henricus de Molendino. — Zegels: dat van den schepen Lambertus de Rolingis in bruine was: drie tweelingsbalken; die der beide andere schepenen afgevallen.

N⁰ 33.

1318 (Juni 20) feria tertia ante Nativitatem beati Joannis Baptiste.

Schep. v. M. oorkonden, dat Rutgherus de Climmen, bakker, wonende in de *vicus pistorum* (Kleine Stokstraat), zijne dochter Elisabeth en haar echtgenoot Arnoldus de Welpsdal, aan Matthias priester en zijne zusters Aleidis en Maria, kinderen van wijlen Hermannus gezegd Cleinherman *ante pontem* en hunne erven eenen erfcijns van 20 Luiksche schellingen 's jaars, uit zijn woonhuis, gelegen tusschen dat van Gobbelinus de Slusis en dat van Thomas, bakker, en tegenover het huis *de Yrto,* in erfrecht overdragen, beloven de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen, verklaren dat op gemeld huis bovendien gevestigd is een cijns van 7 schellingen en 8 pen. Luiksche munt, alles onder verband hunner goederen, en tot *principales debitores* stellen Johannes de Climmen, Rutgherus' broeder en Henricus *Beumer,* brouwer, die Rutgherus en Arnoldus beloven *indempnes servare de premissis.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Molendino en Henricus de Yseren. — Zegels in bruine was.

---

[1]) Eene vrouw de Stella woonde in 1326 in de Plankstraat.

Digitized by Google

N° 34.

1319 (September 25) feria tertia ante Michaelis archangeli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Rutgherus, zoon van Rutgherus de Climmen, den cijns van 20 Luiksche schellingen 's jaars, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, aan Matthias, priester, en zijne zusters Aleidis en Maria, kinderen van wijlen Hermannus gezegd Cleynherman *ante pontem* en hunne erven overdraagt.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Molendino en Henricus de Yseren. — Zegels afgevallen.
N.B. Transfix van den brief van 20 Juni 1318 (n° 32).

N° 35 (D).

1319 (November 4) in die beati Huberti episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat heer Gosuinus, *claustrarius, presbyter in ecclesia beate Marie,* namens deken en kapittel dier kerk, voor den tijd van negen achtereenvolgende jaren in pacht gegeven heeft aan Katherina en Maria, dochters van wijlen ridder Lanslotus, ongeveer 14 bunders bouwland gelegen onder Borgharen ..*in territorio de Haren,* zooals haar broeder Johannes Lansloet die van voornoemde kapittelheeren in pacht had, elk bunder voor 8 vaten rogge, maat van Maastricht, *pagabilis pacti transmosani,* te leveren, op haar risico en kosten, op den graanzolder dier heeren met het feest van den H. Andreas; dat, zoo zij die levering niet op den gestelden tijd doen, gemelde heeren of *eorum certi nuntii dictam siliginem effrangere possunt in presentia magistrorum fori Trajectensis de blado, quando voluerint, quam pecuniam, sic effractam, ipse sorores solvent ipsis dominis decano et capitulo ad eorum voluntatem et obtinebunt dicte sorores dimidiam gallinam hoc anno presenti tempore messis bonorum predictorum et extunc in festo beati Andree apostoli solvent primum pactum et sic deinceps jure pactuariorum, quam quidem terram totam fumabunt infra novem annos predictos more agricolarum, terram ibidem habentium, et ipsum fumum non subarabunt, donec visum fuerit per nuntios legitimos dominorum predictorum;* dat zich tot borgen stellen Johannes Scrampart van Sint Pieter,

Digitized by Google

Johannes gezegd Mattis, Stacius de Wilre, kleermaker *(sartor)* en Rodolphus gezegd Roef de Yttere *ad jacendum ad comestus in domo una, eis assignanda Trajecti, eorum sumptibus et expensis secundum consuetudinem opidi Trajectensis et hec omnia cum emenda.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius, Henricus de Molendino en Henricus de Yseren. — Zegels afgevallen.

N⁰ 36.

1321 (Mei 17) Dominica post festum beati Servatii episcopi.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Walterus de Hogem, schepen van Maastricht, zijne echtgenoote en zijn kind, in handen van Johannes de Canne, *clericus,* aan den deken en het kapittel van O. L. Vrouw het erf van wijlen Johannes de Muntenaken buiten de Lenculenpoort, bewoond door Renerus gezegd Dulway[1]) *omni jure et forma sicut ipse Renerus ab ipso Waltero tenet,* opdragen, Wolterus belooft hen gedurende een jaar en dag tegen elke vordering te zullen vrijwaren en, in geval het huis beschud wordt, te zullen betalen den cijns van een jaar of *tantos denarios, quantos receperat occasione dictorum bonorum ad suam hoc stabit voluntatem unum ex hiis faciendam et hec omnia cum emenda supra omnia bona sua dependentia a curia Lenculensi.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius, Henricus de Molendino, Libertus de Bergerhusen, Johannes de Libra, Macarius de Hogem, Marsilius de Muntenaken en Arnoldus de Lynneke. — Zegels in bruine was: 3. geblokt met een rechter schuinstreep; 5. een gekanteelde toren; 6. een hertengewei waartusschen eene zespuntige ster; 7. een keper van sabel vergezeld van drie klaverbladeren, een in de beide bovenhoeken en een in den schildvoet.

---

[1]) Wellicht dezelfde als Renerus Dolway, wonende te Lenculen, die vermeld wordt in schepenbrieven van 5 September 1311 en 21 Mei 1320 en in een van 6 Juni 1326 als overleden genoemd.

Digitized by Google

N⁰ 37.

1321 (Mei 31) Dominica post festum beati Urbani episcopi.

Schout en schepenen van Lenculen verklaren, dat Johannes de Canne, *clericus,* van deken en kapittel van O. L. Vrouw, namens dezen, *ex parte dominorum suorum predictorum,* voor 20 Luiksche schellingen 's jaars[1]) buiten en behalve den cijns, die van de goederen zelven betaald worden, aan Wolterus de Hogem, schepen van Maastricht, de erfgoederen van wijlen Johannes de Muntenaken, gelegen buiten de Lenculenpoort en bewoond door Renerus Dulway, in erfrecht opdraagt.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius, Henricus de Molendino, Libertus de Bergerhusen, Johannes de Libra, Macarius de Hogem, Marsilius de Muntenaken en Arnoldus de Lynneke. — Zegels, in bruine was: dat van den Schout: een dubbele bloementak; 1. een naar rechts klimmende leeuw; omschrift: *S. Floren..*; 2. drie tweelingsbalken; omschrift: .. *de Molendino scab..*; 5. gevierendeeld: 1-4. eene zespuntige ster; 2 en 3 gefaast van 6 stuk waaroverheen een valk (?).

N⁰ 38.

(1322 Maart 13) Datum anno Domini M⁰ CCC⁰ vicesimo primo Sabbato post Gregorii pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Matthias, zoon van wijlen Henricus de Aquis, vleeschhouwer, zijne echtgenoote en kinderen, den cijns, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, aan Matthias priester, *officians capellam sancti Evergisli,* zijne zusters Aleydis en Maria en hunne erven, overdraagt, onder beding hen tegen elke aanspraak op dien cijns te zullen vrijwaren en *defectum adimplere, si quis fuerit predicti census in domo predicta annuatim consequendi*

[1]) Uit de noot in dorso blijkt, dat van die schellingen 16 gevestigd zijn op de *altaria capellanorum* voor het jaargetijde van Johannes Olegreg en de overige 4 ten bate der heeren en socii voor het jaargetijde van Gerardus de Jebeke. — Den 7 December werd bij het kapittel van O. L. Vrouw gevierd de commemoratie der moeder van Gerardus de Yobeck. Zou deze Gerardus dezelfde zijn als gemelde? Een Gerardus de Jabeck (Jaebeke, Jaebeek, Jabeke) komt van 1325 tot 1345 voor als kanunnik van Aldeneyck. Een gelijknamige was pastoor van Hulsberg en overleed kort voor 17 Augustus 1354.

Digitized by Google

illum prefixerunt ad omnia bona sua et ad hoc eadem bona obligaverunt et cum emenda.[1])

Orig. op perkament. — Schepenen: Herman de Molendino en Wolterus de Hogem.
N.B. Transfix van den brief van 11 Januari 1314 (nº 21).

Nº 39.

(1323 Januari 13) Datum anno Domini Mº CCCº vicesimo secundo in octava Epyphanie Domini.

Schep. v. M. oorkonden, dat Franco de Boxberg en zijn broeder Johannes verklaren, dat de altaren van O. L. Vrouwekerk een jaarlijkschen cijns van 55 Luiksche schellingen, 6 penningen en 1 obool, welke hun vader Franco bij testament hun gelaten heeft, met O. L. Vrouw Lichtmis beuren uit zijn huis met aanhoorigheden in de *lata platea* (Breedestraat), welk huis tot onderpand van dien cijns is gesteld, behoudens dat zij beiden of een hunner dien cijns op een ander erf te Maastricht kan vestigen naar verkiezen, *que nec uti nec pejorari potuerint in posterum et in quibus dicta altaria defectum non patiantur, dictum censum, sicut predictum est, consequendum,* tengevolge waarvan het huis met aanhoorigheden vrij zal zijn van dien cijns.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius en Henricus de Yseren. — Zegels afgevallen.

Nº 40.

(1323 Januari 17) Datum anno Domini Mº CCCº XXº secundo in die beati Anthonii abbatis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes, de schoonzoon van Reynson, Arnold Gallicus en Franco de Stocheym, bakker, broeders, aan Henricus, *clericus,* zoon van voormelden Arnold, een jaarlijkschen cijns van 38 Luiksche schellingen uit het huis van Johannes gezegd Appelman, verver, in de Looierstraat en een van 2 Luik-

[1]) In dorso: *littera de XX solidis ad domum Nicholai Tants in platea judeorum* (Jodenstraat).

Digitized by Google

sche schellingen uit het daarnaast gelegen huis, te beuren half met het feest van den H. Johannes den Dooper en half met Kerstmis, overdragen en, onder verband hunner goederen, beloven dien cijns tegen elke *calumpnia et impiticione* te zullen verdedigen *sicut moris est fieri et consuetum.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Rosis en Johannes de Libra. — Zegels afgevallen.

N⁰ 41.

(1323 Januari 25) Datum anno Domini M⁰ CCC⁰ XX⁰ secundo in die Conversionis beati Pauli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus, *clericus,* zoon van Arnold Gallicus, aan den deken en het kapittel van O. L. Vrouw 20 Luiksche schel. van de 38 dier schellingen cijns, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, tot stichting van het jaargetijde van wijlen Daniel de Donse[1]) overdraagt, van welke de helft zal zijn voor de kanunniken en de helft voor de *socii* der kerk, hij en zijn vader belooven gedurende een jaar en dag hen tegen elke vordering te zullen vrijwaren en verklaren, dat het huis, waarop die cijns gevestigd is, bovendien nog met een grondcijns van 4 Luiksche schellingen en 2½ kapoenen bezwaard is, na welken voormelde 20 schellingen gebeurd worden.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes de Libra en Willelmus de Mersene. — Zegel, in bruine was: 1. afgevallen; 2. eene heraldische lelie.

N.B. Transfix van den voorgaanden brief van 17 Januari 1323.

N⁰ 42.

(1324 October 24) Datum anno Domini M⁰ CCC⁰ XX⁰ quarto in crastino beati Severini episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Aleydis gezegd Weynartz, weduwe van Matheus, bloedverwant van wijlen Zilla de Aquis begijn,

[1]) Wellicht Daniel de Donza, kanunnik van het kapittel van O. L. Vrouw, die in 1322 overleed en wiens jaargetijde gevierd werd 4 September. In de eerste jaren van 1300 was hij testamentaire uitvoerder van den priester Garsilius.

Digitized by Google

haar recht op het vruchtgebruik van het huis[1]) vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, aan Petrus den broeder van voornoemden Mattheus afstaat en deze en zijne zuster Gertrudis hunne rechten op dat huis aan Petrus de Cipde[2]), priester, en diens erfgenamen overdragen en beloven die overdracht te zullen doen goedkeuren door hunne broeders, wanneer zij *ad partes istas pervenerint.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Molendino en Henricus de Yseren. — Zegels in bruine was: 1. Drie tweelingsbalken; omschrift: *S.' : H : de : Molendino : scabini.*
N.B. Transfix van den brief van 6 Februari 1315 (n° 24).

N° 43.

1326 (Mei 7) feria quarta ante festum beati Servatii episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat hun medeschepen Johannes de Libra aan Henricus, den zoon van Johannes de Valkenborgh, bakker, een gedeelte eener *area,* die hem toebehoort en gelegen is in de Nieuwstraat[3]) *novus vicus,* tusschen het huis van voornoemden Johannes en de *camba* van Godefridus *penes puteum,* voor eenen jaarlijkschen cijns van 3 Luiksche schellingen, betaalbaar half met Kerstmis en half met het feest van Johannes den Dooper in erfrecht opdraagt.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius en Henricus de Yseren. — Zegels in bruine was: 2. gefaast van zilver en sinopel van acht stuk, waaroverheen drie voetangels, 2-1; omschrift: .... *erici - de - Ysere. scabi. tiect.*

---

[1]) Uit de aanteekening in dorso: *in platea Corten,* blijkt dat het huis gelegen was in de Cortenstraat. Verder staat er nog de volgende aanteekening: *de istis bonis solvuntur quolibet anno Goswino Florentii XXV solidi et II capones census fundi et capitulo beate Marie V solidi et tenet capitulum predictum eadem bona a Goswino predicto et ego Petrus teneo a capitulo ad requisitionem consuetudinis civitatis.*

[2]) Een Petrus de Cypde, Zibbe, komt voor als plebaan van de St. Nicolaaskerk te Maastricht.

[3]) Naderhand in de 16e eeuw de Platielstraat geheeten.

Digitized by Google

N⁰ 44.

(1328 Januari 8) Datum anno Domini millesimo CCCmo vicesimo septimo Sabbato post festum Epyphanie Domini.

Schep. v. M. oorkonden, dat Nicolaus de Aurea barba[1]), kanunnik van O. L. Vrouwekapittel, aan den deken en dit kapittel 1/2 mud koren jaar- en erfpacht maat van Maastricht, en pacht der landen van Overmaas, gevestigd op 7 *diurnalia* bouwland, gelegen *in agricultura de Wich prope Eycheit* naast het land van Jutta de weduwe van Johannes Borneken, verkoopt en overdraagt onder beding dat hij of zijne erven dat 1/2 mud pacht op een ander perceel bouwland binnen de jurisdictie van Maastricht gelegen, vestigen kunnen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius en Johannes Gruter. — Zegels afgevallen. — Afschrift in: *Registrum documentorum insignis ecclesiae Collegiatae B. Mariae Virginis Trajecti ad Mosam* .... tomus 1, p. 47.

N⁰ 45.

1328 (October 21) feria sexta post Luce Ewangeliste.

Schout en schepenen van M. oorkonden, dat ten hunnen overstaan, *in plano judicio sedentibus pro tribunali,* Johannes de Cervo, het huis met hoeve[2]) van Johannes gezegd Appelman en gelegen *apud yecoram,* wegens niet betaalden cijns bij drie veertiendagen *..per trinas quindenas sicut moris est,* heeft doen uitwinnen en zij het hem voor een jaar en dag toewijzen behoudens ieders rechten.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes de Mulken, Florentius, Henricus de Rosis, Henricus de Yseren, Johannes de Libra, Nicolaus de Mauro en Arnoldus Nust. — Zegels in bruine was: dat van den schout gebroken vertoont een toren met kanteelen; 1. een band van sabel, in het schildhoofd drie naar rechts gewende vogels (duiven?) in de richting van den band; 3. van vair met een band waarop....; 7. drie valken, 2-1.

---

[1]) Deze brief is een transfix; de hoofdbrief is verloren.

[2]) Uit de noot in dorso blijkt, dat het huis naderhand kwam aan Johannes de Emael en het gelegen was in de Looierstraat.

Digitized by Google

N⁰ 46.

(1330 Januari 26) Datum anno Domini M⁰ CCC⁰ vicesimo nono feria sexta post Conversionem beati Pauli.

Schout en schepenen van M. oorkonden, dat zij het huis, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, aan Johannes de Cervo, op zijn verzoek, bij vonnis toewijzen, om het te bezitten als zijne andere erfgoederen, behoudens ieders recht, onder beding dat een wettige erfgenaam het kan inlossen vóór Zondag *Reminiscere* e.k. (4 Maart).

Orig. op perkament. — Schepenen als van den voorgaanden brief. N.B. Transfix van dien brief.

N⁰ 47.

1330 (Mei 28) feria secunda post beati Urbani Pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Tilmanus, de broeder van Petrus en Gerardus de Britsloets, aan Petrus de Cipde, priester en zijne erven een huis met toebehoor opdraagt.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Yseren en Johannes Gruter.

N⁰ 48.

(1332 Maart 16) Datum anno Domini M⁰ CCC⁰ tricesimo primo feria secunda post Gregorii Pape.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes de Cervo verklaart, dat Johannes de Canne, *clericus* en rentmeester van het kapittel van O. L. Vrouw, het huis, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, ingelost heeft en zij hem mitsdien de beide op dat huis betrekking hebbende beschudbrieven overdragen met dezelfde rechten welke hij daarop bezat, behoudens den hem toekomenden grondcijns.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus Haen en Florentius de Vinea. — Zegels in bruine was: 1. gebroken, een bloementak; in het vrijkwartier een band, waarboven een naar rechts gewende haan; omschrift: *..Arnoldi Haene sc....*; 2. een klimmende leeuw; omschrift: *S^c Flor^c de ..nea - scab: tiect.*

Digitized by Google

N⁰ 49.

1333 (Mei 7) feria sexta post Inventionem Sancte Crucis.

Schout en schepenen van M. oorkonden, dat Johannes de Canne, clericus, van deken en kapittel van O. L. Vrouw, wegens het niet betalen van den verschuldigden cijns bij drie quindenen het huis van wijlen Bruno Mangonis gelegen in de *vicus pistorum* (Kleine Stokstraat) tegenover de *mansio* van Johannes gezegd Fransoys heeft doen uitwinnen en zij hem dit voor een jaar en dag toewijzen, behoudens ieders recht daarop, *quo anno revoluto revertatur ad nos, dicemus ei quid ordo juris de primissis ulterius dictaverit esse faciendum.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes de Mulken, Henricus de Yseren, Johannes de Libra, Nicholaus de Mauro, Arnoldus Nuest, Florentius de Vinea en Renerus de Rosis. — Zegels in bruine was: dat van de Vinea afgevallen; 4. Drie insnijdingen van sabel van links uitgaande; in den rechter bovenhoek een naar rechts gewende moorenkop.

N⁰ 50.

1333 (Mei 15) Sabbato post beati Servatii.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes de Hennis, zijne echtgenoote en hun zoon Godenullus gezegd Miel aan Arnoldus priester, rector of beneficiant van het altaar van het H. Kruis in de O. L. Vrouwekerk, en van zijne erven eene jaarlijksche rente van 20 Luiksche schellingen, half met Kerstmis en half met St. Jan Baptist te beuren, uit een huis[1]) met er naast gelegen *curtis* en een weg tusschen het huis van Gertrudis de Engmeer, en dat van Wolterus de Watervael op de *antiqua curia* (Aldenhof) overdragen, Johannes en Godenullus beloven hem gedurende een jaar en dag tegen elke rechtmatige vordering te zullen vrijwaren, ingeval van uitwinning binnen dien tijd *tantos prestare denarios .... quantos occasione dictorum vigenti solidorum susceperant,* waarvoor Henricus gezegd Sacghwye hun *condebitor* is, en beloven hem en dezen *indempnes*

[1]) In dorso van den brief: *XX solidi supra antiquam curiam ad bona Huiremorts.*

Digitized by Google

conservare, en *warandiam facere tam infra annum quam extra,* met de verklaring dat op dat huis nog gevestigd is een cijns van 2 Luiksche schelling, 6 penningen en eene hen, alles onder verband hunner goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Yseren en Johannes Gruter. — Zegels in bruine was, gebroken: 2. In een driepas drie tweelingsbalken.

N⁰ 51 (D).

1334 (Augustus 19) feria sexta post Assumptionem beate Marie Virginis.

Schout en schepenen van Lenculen oorkonden, dat de ridder Johannes de Abousdale, Katherina zijne echtgenoote en hun beider zoon Henricus verklaren, verschuldigd te zijn aan Margreta de Gronselt, dochter van Wilhelmus de Oys[1]), kanunnik van O. L. Vrouw en St. Servaas kapittel, 36 vaten koren *molenpacht* uit den *loemolen,* onder beding dat zij die pacht kunnen lossen en afkoopen met 4 ponden en 10 schellingen grooten van Tours.[2])

Afschrift op perkament. — Schepenen van Lenculen: Marsilius de Montenaken; Henricus de Yseren, Wynandus de Cigno, Gerardus de Rosis, Arnoldus Nuest, Nicholaus de Mauro, en Florentius de Vinea.

N⁰ 52.

1335 (Mei 15) feria secunda post beati Servatii Episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Aleydis de weduwe van Cristoforus gezegd Offers, *sutor* (schoenmaker), hare rechten op den jaarcijns

---

[1]) Wilhelmus de Oys kanunnik van O. L. Vrouw en van St. Servaas vinden wij als zoodanig voor het eerst vermeld in eene acte van Juli 1320 van Margareta van Pietersham abdis van Thorn, waarbij deze hem benoemde tot haren scheidsrechter in een geschil met Gerard graaf van Horn wegens diefstal en moord gepleegd op een persoon van hare jurisdictie. In 1331 was hij testamentaire uitvoerder van Arnold van Berghe, man van wapenen, waaraan hij wat betreft de stichting van diens jaargetijde in het aanzienlijk vrouwenklooster van St. Gerlach te Houthem uitvoering gaf den 30 Juli. In die acte noemt hij zich kanunnik en scholaster der beide kapittels.

[2]) Gevidimeerd 3 Maart 1412 door Arnoldus de Cigno, Daniel de Dyeteren, Henricus de Oederbrucke, Arnoldus Clut, Lambertus de Busco, Henricus Bovyer en Marsilius Dunnen, schepenen.

Digitized by Google

van 8 penningen, welke Cristoforus voornoemd bij testament gelaten heeft aan den rector der kapel van den H. Evergislus, uit het huis dat behoord heeft aan Willelmus de Udenberch bakker en gelegen is in de *Cortenstraat* tegenover het huis van Rutgerus de Kanne overdraagt en zij *de dicto juri .. se ad opus dicti rectoris mortuam fecit propria voluntate.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes *Florini* en Florentius de Leopardo. — Zegels in bruine was, gebroken: 1. Zes duiven (?) 3-2-1; 2. Een klimmende leeuw.

N⁰ 53 (D).

1335 (Juni 28) feria quarta post Nativitatem beati Johannis Baptiste.

Rentmeester en schepenen van Lenculen oorkonden, dat Gerardus gezegd opt Raet, echtgenoot van Margreta de Gronselt, de 36 vaten rogge jaarpacht, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is[1]), aan Henricus de Mofferant en echtgenoote overdraagt, welke na dezer dood aan hen zullen terugkomen, onder beding dat, zoo die pacht met 4 ponden en 10 schel. wordt afgelost, Gerardus die som zal stellen in handen van den *certor* ten behoeve van genoemde echtgenooten of van de overlevende.[2])

Afschrift op perkament. — Schepenen van Lenculen: Marsilius de Montenaken, Henricus de Yseren, Wynandus de Cigno, Gerardus de Rosis, Arnoldus Nuest, Nicholaus de Mauro en Florentius de Vinea.

N⁰ 54.

1335 (September 13) in vigilia Exaltationis sancte Crucis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes gezegd Houthues, Johannes zoon van wijlen Obbertus leerlooier, als echtgenoot en momboor van Margareta, de dochter van Johannes voornoemd, en zij

[1]) Brief van 18 Augustus 1334 (n⁰ 51).

[2]) Gevidimeerd 3 Maart 1412 door de schepenen van Lenculen: Arnold de Cigno, Daniel de Dyeteren, Henricus de Oederbrucke, Henricus Bovyer en Marsilius Dunnen.

Digitized by Google

den cijns van 9 schel., half aan den rector der kapel van den H. Evergislus en half aan het *luminare* dier kapel, overdragen en belooven dezen voor een jaar en dag tegen elke vordering te zullen vrijwaren en Henricus de Dilsen en zijn echtgenoote Ida, ook dochter van Johannes Houthues, ertoe te zullen bewegen die overdracht goed te keuren, alles onder verband hunner goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Flormanni en Henricus de Yseren. — Zegels afgevallen.
N.B. Transfix van den brief van 3 Januari 1317 (nº 29).

Nº 55.

1335 (October 27) in vigilia beatorum Symonis et Jude Apostolorum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus de Dilsen en zijne echtgenoote Ida, dochter van Johannes Houthuys, den cijns van 9 Luiksche schel., vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, aan den rector en het *luminare* der kapel van den H. Evergislus[1]) overdragen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Flormanni en Henricus de Yseren. — Zegels afgevallen.
N.B. Transfix van den voorgaanden brief.

Nº 56.

(1337 Maart 14) Datum anno Domini millesimo CCCmo tricesimo sexto feria sexta ante Gertrudis Virginis.

Schout en schepenen van M. oorkonden, dat Gerardus de Joebech[2]), priester en kanunnik van O. L. Vrouwe kapittel, namens het altaar ter eere van den H. Andreas in de O. L. Vrouwekerk, wegens achterstallige rente op de erfgenamen van wijlen Theobald de Erclent, priester, *celebrans* in voornoemde kerk, heeft doen uitwinnen diens erven, namelijk: een huis met aanhoorigheden in de *vicus canum* (Hondstraat), bewoond door Gerardus de Rulingis,

[1]) Deze kapel was gelegen in de Maastrichtsche Brugstraat aan de noordzijde en had een uitgang aan de voormalige Bokstraat, thans Kesselskade.
[2]) Gerardus de Jobeke was in 1342 ook kanunnik van Aldeneyck.

Digitized by Google

en de *camba Silla* in de Lenculenstraat, en zij hem die voor een jaar en dag toewijzen behoudens ieders rechten.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Yseren, Nycolaus de Mauro, Arnoldus Nuest, Florentius de Vinea, Reynerus de Rosis, Egidius de Heppenart en Nycolaus de Here. — Zegels afgevallen.

N⁰ 57.

(1338 Maart 26) Datum anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo in crastino Annunciationis beate Marie Virginis gloriose.

De voogd, schouten, schepenen, burgemeesters en gezworenen van de beide jurisdictien van Maastricht verklaren, dat zij aan het altaar van het H. Kruis in de O. L. Vrouwekerk aldaar eene jaarlijksche rente van 7 Luiksche schel. uit het huis van Katherina *lanternatrix* (lantarenmaakster), te Wyck tusschen het huis van Henricus gezegd Ougelijn bode der stad en de *area* der stad, gegeven hebben in ruil voor 7 dergelijke schel., welke Wilhelmus gezegd Wilmot, *gallicus,* ten behoeve van voormeld altaar betalen moet van zijn woonhuis, roerende van het hof van Lenculen en gelegen op de Jeker achter het Ramenhof, *curia tendiculorum, per que quidem bona nunc de novo pertransit fossatum dicti oppidi.*

Orig. op perkament. — Zegels in bruine was: van het zegel der Luiksche jurisdictie is slechts een brokstuk over; dat van de Brabantsche jurisdictie stelt voor den H. Servatius ten halven lijve en aanziende, den mijter op het hoofd, houdende in de rechter opgeheven hand den sleutel en in de linker opgeheven een schild, zijnde het wapen van Brabant, gevierendeeld in elk kwartier een klimmende leeuw.

N⁰ 58.

1338 (Mei 14) in crastino beati Servatii episcopi et confessoris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gosuinus gezegd de Goetsenhoven ridder, en zijn zoon Gosuinus, man van wapenen, aan hun medeschepen, Johannes de Mulken en zijne erven eene jaarlijksche *moelenpacht* van 3 mudden rogge maat van Maastricht te beuren, te weten te beginnen met het aanstaande feest van den H. Servatius elke week 5 vaten totdat elk jaar de drie mudden voldaan

Digitized by Google

zijn, uit den molen geheeten *Stevermolen* op den Aldenhof bewoond door den molenaar Cornelius, overdragen en beloven hen gedurende een jaar en eenen dag tegen elke vordering te zullen vrijwaren en die overdracht door Gosuinus' echtgenoote Zyba te zullen doen goedkeuren.

Afschrift op perkament in het transsumpt van 25 Augustus 1463 door de schepenen Egidius de Sarto en Johannes de Ophem. — Schepenen: Arnoldus Haen en Johannes Gruter.

N⁰ 59.

1338 (December 12) die Sabbati ante diem beate Lucie Virginis.

Schout en schepenen van St. Pieter oorkonden, dat Reynerus Manegoldi en Theodoricus de Grondselt, zijn schoonbroeder, als echtgenoot en voogd zijner echtgenoote Beatrix, Reynerus' zuster, verklaren, dat wijlen Elisabet Manegoldi, Reynerus' tante, aan den deken en het kapittel van O. L. Vrouw voor haar jaargetijde, ten eeuwigen dage in hunne kerk plechtig te houden, drie vaten rogge erfpacht uit de hoeve van Celinus genaamd Freypont[1]), man van wapenen, *armiger,* van Meysenbruych, geschonken heeft en zij diensvolgens die pacht aan voornoemden deken en kapittel overdragen.

Orig. op perkament. — Schepenen v. St. Pieter: Henricus Kestelman schout en schepen, Johannes Snackart, Lambertus de Canne, Henricus Kestelman junior, Henricus de Lightenborch, Rykolpus en Johannes Quoede de Here. — Zegels in bruine was: 2. drie koeken 2-1; in het schildhoofd drie vijfpuntige sterren naast elkaar; 5. gebroken, gevierendeeld: 1. een klimmende leeuw, 2 en 3 geledigd, een sabel. — Afschrift in *Registrum documentorum* .... tom. 1 p. 48.

N⁰ 60.

(1341 Januari 25) Datum anno Domini millesimo CCCmo quadragesimo in die Conversionis beati Pauli Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Wynandus gezegd Pape en zijne

[1]) Wellicht is hij een bloedverwant van ridder Johannes Frepont die gehuwd was met Tula de Duobus Montibus, en die bij de broederschap van kapellanen van Sint Servaaskapittel een jaargetijde en elf commemoratie's stichtte.

Digitized by Google

dochters Yda en Megthildis, aan deken en kapittel van O. L. Vrouw voor hun jaargetijde eenen cijns van 21 Luiksche pen. uit het huis van wijlen Thomas gezegd Masson den oude, bakker, *in vico panis* (Kleine Stokstraat), tusschen het huis van wijlen Johannes de Huyo bakker en dat van Franco Pacsleyger, overdragen met de verklaring de gebruikelijke formaliteiten bij dergelijke overdracht te zullen nakomen, en Wynandus onder verband zijner goederen belooft zijn zoon Johannes genoemd Winandi er toe te brengen die overdracht goed te keuren en van zijne rechten op dien cijns af te zien.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Yseren en Johannes Gruter. — Zegels in groene was, een weinig beschadigd.

N° 61.

(1342 Februari 5) Datum anno Domini M° CCC° quadragesimo secundo scilicet a Nativitate Domini[1]*) feria tertia post Purificationem beate Marie Virginis gloriose.*

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes, zoon van wijlen Johannes de Libra, hun medeschepen, aan Henricus de Nucia (Neuss) gezegd de Werde het huis *de libra* met aanhoorigheden gelegen tusschen het huis *de aurea barba* en het huis *de cigno* voor 22 Luiksche marken en 4 kapoenen jaarlijkschen cijns, te betalen half met de kapoenen met Kerstmis en half met Sint Jan-Baptist (24 Juni) opdraagt en belooft binnen het jaar van dien cijns af te lossen 4 marken en 8 ponden oude grooten, munt van den Koning van Frankrijk, en zoo hij verkiest het volgende jaar *alio anno sequente dictum annum* 2 marken met 4 ponden oude grooten, *pro qua pecunia exsolvenda et quitatione premissa facienda* hij tot borgen stelt Giselbertus de Bunde, Willelmus de Sancta Margareta[2]) kanunniken

[1]) Hier is het Kerstjaar gebezigd, waarbij het nieuwe jaar met Kerstmis begon.

[2]) Willelmus de Sancta Margareta, van sinte Margraten, sint Margroeten, broeder van ridder Arnold de Sancta Margareta, is als scholaster van Sint Servaaskapittel vermeld in 1350. In die hoedanigheid gaf hij 23 Februari 1363 met den cantor van dat kapittel, Johannes de Haren, bekrachtiging der goedkeuring van het afschrift des testaments van Sibilla de Leopardo, te Maastricht verleden voor den notaris Johannes de Cervo. Hij overleed in 1382 en werd in de St. Servaaskerk begraven.

Digitized by Google

van St. Servaas kapittel, Johannes de Hese, Johannes de Mulken en Johannes Quode, schepenen van Maastricht.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Yseren en Wolterus de Hoegem. — Zegels in groene was, beschadigd: 2. gevierendeeld: 1 en 4 een kasteel, 2 en 3 een gewei.

N° 62.

(1343 Februari 11) Datum anno Domini M° CCC° quadragesimo primo feria secunda ante diem beati Valentini.

Schep. v. M. oorkonden, dat broeder Johannes Junior, broeder Nicholaus de Moneta en broeder Mathias de Erkelent, *tercii Ordinis sancti Francisci* aldaar, en Henricus gezegd Hoyssche wever, bloedverwant van wijlen broeder Johannis de Borsen van genoemde Derde Orde, als uitvoerders van diens testament *per modum et nomine testamenti,* aan Henricus gezegd Hoyssche voornoemd, zijne echtgenoote, kinderen en erfgenamen overdragen 9 ponden oude grooten van Tours, hun bij dat testament toegewezen, waarvan drie ponden uit twee perceelen bouwland, het eene groot ongeveer 13½ groote roeden gelegen nabij Eygenbilsen en het andere van ongeveer 12 groote roeden gelegen nabij de hoeve gezegd *balinchs,* en de overige 6 ponden van de 40 Luiksche schel. 's jaars uit het huis met aanhoorigheden tusschen het huis van Oda, koopvrouw, en het *macellum seu domum carnium.*[1])

Afschrift op perkament in het vidimus van 1 December 1349 (zie n° 77). — Schepenen: Florentius de Leopardo en Johannes de Mulken.

N° 63.

1343 (Mei 9) feria sexta ante beati Servatii Episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes, de zoon van wijlen hun medeschepen Johannes de Libra verklaart, dat Nicholaus en Jo-

[1]) Dit macellum, vleeschhuis, slachthuis, heeft gelegen in de Groote Staat; het vroegere, dat sindsdien het *vetus macellum* genoemd werd, lag in de Plankstraat, *alde plancke,* die na zijn verplaatsing den naam verkreeg van *vetus macellum.*

Digitized by Google

hannes, broeders, *sigilliferi* (zegeldragers) van het hof van Luik, 4 marken van den cijns vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, volgens belofte van hun broeder Henricus de Nucia afgelost hebben, hij het geld ontvangen heeft en hun die marken overdraagt.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Yseren en Wolterus de Hoegem. — Zegels in bruine was een weinig geschonden.
N.B. Transfix van den brief van 5 Februari 1342 (n° 61).

N° 64.

(1343 Juni 24) Datum anno a Nativitate Domini M° CCCmo quadragesimo tertio in die festi sancti Johannis Baptiste.

Schep. v. M. oorkonden, dat de deken en het kapittel van O. L. Vrouw en Mathias, zoon van Johannes Slusman, clericus en rector van het altaar ter eere van den H. Michael Aartsengel en den H. Thomas Apostel, verklaren, dat zij, tegen eenen jaarlijkschen cijns van 3 Luiksche marken, aan Winandus de Houthem, zijne wettige echtgenoote Jutta en hunne erven een huis *in foro bladi* (graanmarkt) tusschen dat van Billa de Scalcoven en dat van den proost van Meerssen, dat behoord heeft aan Johannes gezegd Mortwinus, kanunnik van O. L. Vrouwekerk, in erfrecht opdragen onder uitdrukkelijke voorwaarde *quod dicti Wynandus et Jutta aut eorum heredes pro quatuor terminis dicti census deliberandi immediate futuris, quorum primus instat die presenti quem data presentis littere comprehendit amplius non solvent ratione trecensus dicte domus, quam mediam partem dicti trecensus annui pro quolibet terminorum predictorum rectori dicti altaris competentis, quibus vero terminis elapsis predicte tres marche Leodienses exsolvende erunt predicto rectori annuatim secundum tenorem litterarum super collatione dicte domus et solutione dictarum trium marcharum Leodiensium confectarum.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Yseren en Johannes Gruter. — Zegels: dat van het kapittel van O. L. Vrouw *ad causas* in groene was, gebroken; die der schepenen afgevallen.

Digitized by Google

N° 65.

(1344 December 21) Datum anno Domini M° CCC° quadragesimo quarto in die beati Thome Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Nicolaus de Aquis en zijne echtgenoote Katharina, dochter van wijlen Scarnau, aan Mathias Cleinhermans, *investitus* der kapel van den H. Evergislus, en van zijne erven, eene jaarlijksche rente van 5 Luiksche schel. uit het huis te Wijck, bewoond door Marsilius *factor funium* overdragen, belooven de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen, tot *debitor* stellen Henricus, Katharina's broeder, *quem obinde quitare promiserunt* en tot grooteren waarborg, *titulo justi interpignoris* 10 Luiksche schel. stellen op een huis te Wijck naast dat van Johannes Hout, weleer bewoond door Egidius, bakker.[1])

Orig. op perkament. — Schepenen: Wolterus de Hoegem en Nicolaus de Here. — Zegels in groene was: 1. gevierendeeld: 1 en 4 een kasteel, 2 en 3 een gewei; omschrift: † S. W.... *Hoge - scab - tiec. tens;* 2. van hermelijn met een rechter schuinbalk; omschrift: .. Arnoldi ..

N° 66.

(1345 Juni 24) Datum anno a Nativitate Domini millesimo CCCmo quadragesimo quinto in die beati Johannis Baptiste.

Mathias de Basilisbur deken[2]) en het kapittel van O. L. Vrouw verklaren, dat Johannes de Elderen, *rector perpetuus* van het altaar ter eere van de H. Katharina in de O. L. Vrouwekerk, met hunne toestemming en inwilliging aan Jentis de Rymst, zoon van

[1]) Op een strook perkament met een koordje aan den brief bevestigd het volgende, dagteekenend naar de hand uit het laatst der 14e of begin der 15e eeuw: *Ista littera est de pecunia, que datur capellanis sancte Marie Trajectensis in die sancti Evergisli in primis vesperis, in missa et in secundis vesperis in capella sancti supradicti.*

[2]) Mathias de Baslisbur, Basilboorn, Baisilisborke stierf als deken van O. L. Vrouw 16 November 1354; zijne prebende werd door Paus Innocentius VI geschonken aan Otto de Scarlaken. Zijne ouders heetten Matthias de Baselisbur en Elisabeth. (Dom Ursmer Berlières, *Suppliques d'Innocent VI* p. 230).

Digitized by Google

wijlen Jentis de Rymst, landmeter, *mensurator terrarum,* en zijne erven, 2 bunder en 9 roeden bouwland in een perceel te Heukelom, naar den kant van Maastricht ter plaatse geheeten *Morendael* en ½ bunder ook onder Heukelom, *Hokelem,* nabij den put, welk land in erfrecht behoort aan gemeld altaar, voor 40 vaten rogge jaarpacht, maat van Hespengouw, te Maastricht met het feest van den H. Andreas aan voorncemden Jentis of zijn opvolger ter plaatse naar hunne keuze, *propriis laboribus, periculis, vehiculis, et expensis* te leveren, opdraagt en belooft het half bunder binnen het jaar te *applicare, disponere et convertere ad curiam unam arboribus plantandam et presentandam et in eadem mansionem edificare et construi facere atque edificia ejusdem edificaliter conservare,* onder beding dat zoo Jentis en zijne erven te eeniger tijde met het feest van den H. Andreas den verschuldigden cijns niet betalen of daarmede dralen, Johannes of zijne opvolgers in dat beneficie de hand zullen mogen slaan aan voormeld land en gebouwen, en deze tot het meeste voordeel van gemeld beneficie aanwenden ..*tam judicis secularis quam ecclesiastici contradictione non obstante et alterius cujuscumque persone sine aliquo strepitu juris et placiti.*

Orig. op perkament. — Zegels afgevallen.

N⁰ 67.

1345 (September 15) in octavis Nativitatis beate Marie Virginis gloriose.

Schep. v. M. oorkonden, dat broeder Arnoldus de Mechlinia, *tertii ordinis sancti Fransisci conventus Trajectensis* (nl. de Begaarden), aan Arnoldus de Altoponte, priester en beneficiant van het altaar ter eere van het H. Kruis in de O. L. Vrouwekerk, en zijne erven 1 mark erfcijns uit het huis van Henricus gezegd Huremort met aanhoorigheden gelegen *supra antiquam curiam* tusschen het erf van Wolterus de Watervalle en dat van Gertrudis de Engmaer overdraagt.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes de Here en Johannes Gruter. — Zegels afgevallen.

N.B. Transfix van den brief van 15 Mei 1333 (n⁰ 50).

Digitized by Google

N⁰ 68.

(1346 Februari 1) Datum anno Domini M⁰ CCC⁰ quadragesimo quinto in nocte Purificationis beate Marie Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Petrus, zoon van wijlen den zich noemende Scarnau, *tonsor pannorum* (lakenscheerder) en zijne echtgenoote, ten behoeve der *ecclesia beati Evergisli sivi capella* afstand doen eener jaarlijksche rente van 20 Luiksche schel. uit een huis te Wijck, dat Marsilius *factor funium* (koordenmaker) houdt, vorderbaar half met het feest van den H. Johannes den Dooper, en half met Kerstmis, belooven goede wering te zullen doen, voornoemde kerk of kapel tegen elke vordering vrijwaren, waarvoor Petrus, zijn broeder Henricus tot *debitor* stelt, en *unum puerum quem nunc dicti conjuges habent* er toe zal brengen van die rente afstand te doen, waarvoor als onderpand, *tytulo pignoris* Petrus stelt 5 schell. 4½ penningen en 1 kapoen, welke zij buiten en behalve voormelde 20 schel. uit dat huis beuren en Petrus belooft zijnen broeder te *quitare et indempnem conservare.* Het huis met aanhoorigheden is gelegen tusschen het erf van wijlen Arnoldus Cuylingh en het erf Hoyc.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes de Hese en Danyel Caseus. — Zegels in groene was: 1. gefaast van 8 stuk; in den rechter bovenhoek een gewei; 2. gebroken.

N⁰ 69.

1346 (Juli 22) in die beate Marie Magdalene.

Schep. v. M. oorkonden, dat Alexander de Hontheym, Thilmannus wonende te Heugem nabij het kerkhof, Martinus zoon van wijlen Gerardus de Vuren en Johannes gezegd Runckart van *Cadyrs* (Cadier) bekennen, dat zij voor den tijd van drie achtereenvolgende jaren van den deken en het kapittel van O. L. Vrouw te Maastricht in pacht hebben genomen de tienden te Heugem, *Hogheim,* voor 40 mud 's jaars half koren half haver, pacht *de ultra Mosam* en maat van Maastricht, 40 schellingen cijns, 40 kapoenen en 12 ponden was, op hun *expensis, vehiculis, laboribus et periculis in-*

Digitized by Google

tegraliter et complete te Maastricht te leveren op het *sollarium sive granarium* van het huis door den *nuntius* van voornoemd kapittel of den houder van dezen brief aan te wijzen, te weten de 40 schellingen met het feest van St. Picters banden (1 Augustus), de pacht met Sint-Andries, het was met het feest van Allerheiligen en de kapoenen met Kerstmis, dat ieder hunner een borg stelt te weten: Alexander, Johannes de Lancvelt brouwer, wonende te Hoogbrugge, *in alto ponte,* Thilmannus de Hoghem Egidius de Gronselt, Martinus Henricus den zoon van wijlen Macharius de Hese en Johannes Runckart Winandus gezegd Borneken de Hese consul, (burgemeester) van Maastricht, *ad jacendum ad commestus in uno hospitio ab eisdem fidejussoribus eligendo de premissis hospitiis eis in Trajecto assignandis secundum consuetudinem opidi Trajectensis* alles onder verband hunner goederen en ieder hunner belooft zijn borg schadeloos te houden, met de bepaling tevens dat ieder der borgen en zijn *fidejussor* zich naar gelang van zijn aandeel zonder eenige tegenspraak kan afkoopen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Wolterus de Hogheim en Florentius de Leopardo. — Zegels in bruine was, gebroken. Afschrift in: *Registrum documentorum* .. tom. 1. pag. 57.

N° 70.

(1346 December 31) Datum anno a Nativitate Domini millesimo CCCmo XI septimo ultima die mensis Decembris.

Het kapittel van O. L. Vrouw, *capitulum necnon universi et singuli canonici*.. verklaren, dat zij om wettige reden aan hunnen deken Mathias eenen mark jaarcijns, half met het feest van St. Jan den Dooper, half met Kerstmis te vorderen van 5 marken cijns 's jaars uit vijf naast elkaar gelegen huizen ..*quinque domus prout site sunt sub uno tecto*.. bezijden de poort van den *investitus* van den Nieuwenhof, *in latere porte investiti nove curie beginarum,* naast het huis van Johannes gezegd Quattermaylge, *tector domorum* en het huis van Wijnandus de Berge naar de Jeker in de Looierstraat geschonken hebben, van welke schenking zij schepenbrieven bezitten.

Orig. op perkament. — Zegel van het kapittel in stukken.

Digitized by Google

N° 71.

(1347 Januari 16) Datum anno a Nativitate Domini Millesimo CCCmo Xl septimo decimasexta die mensis Januarii.

Mathias de Basilisbur, deken van O. L. Vrouwkapittel schenkt aan dat kapittel voor de jaargetijden zijner ouders den cijns van een mark vermeld in den brief, waardoor deze gestoken is, te weten: het jaargetijde van zijnen vader Mathias te houden daags vóór O. L. Vrouwe Lichtmis, waarvoor de kanunniken, zoo bij de vigilie als de H. Mis hebben zullen 8 schel. en de *socii* twee, en het jaargetijde zijner moeder Elisabet waarvoor de kanunniken en *socii* hetzelfde zullen genieten, onder hen te verdeelen naar gewoonte en gebruik der kerk.

Orig. op perkament. — Zegel van den deken afgevallen.
N.B. Transfix van den voorgaanden brief van 31 December 1346.

N° 72.

(1347 November 28) Datum et actum anno a Nativitate Domini millesimo CCCmo quadragesimo septimo mensis Novembris die XXVIII.

Johannes abt en geheel het convent van St. Jacob te Luik verklaren, dat onlangs deken en het kapittel van O. L. Vrouw hun kapellaan Arnoldus gezegd Culers, priester en zij hun medemonnik Johannes de Hers opgedragen hebben om eene scheiding en deeling tot stand te brengen tusschen voormelden deken en kapittel, partij voor het altaar der H.H. Symon en Judas Apostelen in hunne kerk, gesticht en gebouwd *fundato et constructo* door wijlen Johannes gezegd Freyken, zoon van wijlen Rikaldus de Hallebay en hen partij ter andere zijde, van ongeveer 12 bunders land te St. Pieter, welke wijlen Johannes de Hese en wijlen Johannes li Mareliers onlangs van hen verkregen hebben en thans onverdeeld aan hen en voormeld altaar behooren, welke 12 bunders na nauwkeurige meeting door eenen gezworen landmeter bevonden zijn te bevatten slechts 11 bunder en 5½ groote roeden. Bij die verdeeling, die volgens gebruik geschied is *per sortem ac canulam,* in tegenwoordigheid van meerdere geloofwaardige personen, werden toegewezen

Digitized by Google

aan het altaar vermeld: 1° op den berg 6 groote en 18 kleine roeden naast het land van Laurentius *supra Lacum* aan het beneden eind en aan den openbaren straatweg *juxta communem stratam,* aan het boveneind; 2° *supra vulgarem stratam de Lichtenberg* 53 groote en 11 kleine roeden, aan die straat met het boven- en met het benedeneinde naar de Maas naast het land van Ludowicus Gruters van Sint Pieter; 3° nabij de voorgaande, 23 groote en 7 kleine roeden tusschen het land van Ogherus gezegd Mulken aan het benedeneind en aan dat van mejuffrouw de Ezenrode aan het boveneind; 4° van het bouwland naar den kant van Castart 10 groote en 8 kleine roeden, naar den kant van *Castart* naast land van de hoeve *de Nydicheym* en dat van voornoemd convent van St. Jacob; 5° *de trisco* naar den kant van Maastricht 17 groote en 9½ kleine roeden naar den kant der Jeker naast land der pachthoeve van Lichtenberg, naar den kant der Maas naast land der weduwe van Mathias gezegd *in die porte;* — en aan den abt en het convent van St. Jacob: 1° onder den wijnberg achter de hoeve van Remboldus 6 groote en 16 kleine roeden naast het land van Johannes de Aquis aan het benedeneind naar den kant der Maas en dat van Ludowicus Gruters aan het boveneind naar den kant van den wijngaard; 2° ter plaatse genaamd *Maniersdael* 45 groote en 11 kleine roeden tusschen het land der hoeve van Lichtenborg aan het boveneind en aan het benedeneind naast het land van Mathias de Lacu; 3° aan de *communis via de Lichtenborg* 31 groote en 12 kleine roeden aan beide einden naast land der hoeve van Lichtenberg; 4° van het bouwland 12 groote en 8 kleine roeden en van het *triscus* 17 groote en 9½ kleine roeden, welke beide laatste perceelen deel uitmaken van een perceel dat vroeger 57 groote en 15 kleine roeden gemeten heeft, waarvan het restant behoort aan voormeld altaar, zoo naar den kant van Maastricht als naar den kant van *Castart*, gelegen tusschen land der *curtis de Lichtenborg* naar den kant van Lichtenberg en land van het convent van Hocht naar den kant van Canne; — dat zij tevens verklaren de hun toegewezen perceelen te aanvaarden en afstand doen van de aan het altaar toegewezen perceelen, belooven die deeling in al hare punten te zullen nakomen en beschouwen als wettig *per sortem ac canulam* te zijn geschied.

Orig. op perkament. — Het zegel der abdij in bruine was en van ovalen vorm zeer geschonden; nog te zien gedeeltelijk een bisschop in bisschoppelijk ornaat gezeten op een cella curulis houdende met de linkerhand den kromstaf.

Digitized by Google

N° 73 (D).

1348 (November 29) in vigilia beati Andree Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus de Lyctenborgh *junior de Trajecto* verklaart verkocht te hebben om *teneri perpetue et hereditarie* aan de *honesta domicella* Elisabet de Eschenrode en hare erven eene jaarlijksche pacht van een mud koren uit den molen[1]) gelegen in *antiqua curia* (Aldenhof)[2]), die vroeger behoord heeft aan wijlen vrouw Ziba, te leveren telken jare met het feest van den H. Andreas *vel plenarie ad festum Purificationis beate Marie Virginis* daaraanvolgend, alles onder verband zijner goederen en *cum emenda.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Yseren en Johannes Gruter. — Zegels afgevallen.

N° 74.

1349 (April 28) feria tertia ante beatorum Philippi et Jacobi Apostolorum ac Walburgis Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Clementa, de weduwe van Hellinus de Much, Reynerus de Rosis, schepen van Maastricht, en Jurandus de Halleby als uitvoerders des testaments van voornoemden Hellinus, aan den deken en het kapittel van O. L. Vrouw en aan de *choraules* dier kerk een jaarcijns van 10 schellingen voor diens jaargetijde en aan de fabriek der St. Nicolaaskerk *ad fabricam beati Nycholai episcopi ecclesie parochialis prope dictam ecclesiam sancte Marie* eenen van 5 schellingen overdragen welke 15 schellingen zij vestigen op twee naast elkander gelegen huizen op het *forum cera-*

---

[1]) In dorso: *ad molendinum in antiqua curia modium, nu die moelen geheyten die bouge;* van eene andere dagteekening: *littera de modio siliginis pronunc tenetur Bartholomeus Baert molendinarius.*

[2]) De *Aldenhof* was een gedeelte van St. Pieter, dat zijn naam ontleend heeft aan een aldaar gelegen begijnhof. Bij de vergrooting der stad op het einde der 13e en de eerste jaren der 14e eeuw is de Aldenhof voor het grootste gedeelte binnen de stad gekomen, nl. de Kleine Looierstraat tot aan den wal en de helft van de St. Pieterstraat, namelijk het gedeelte dat buiten de Minderbroederspoort, die op de hoogte der Begijnenstraat stond, lag.

Digitized by Google

sorum[1]), het eene bewoond door Arnoldus gezegd *Witsebeyn* en het andere door Johannes gezegd Blake, en vorderbaar zijn half met St. Jan Baptist en half met Kerstmis, met de rechten en op de wijzen als Hellinus dien cijns verkregen heeft van Gertrudis de weduwe van Manegoldus.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Gruther, Reynerus de Rosis en Wijnandus de Cigno. — Zegels afgevallen.

N° 75.

1349 (Mei 12) duodecima die mensis May nocte beati Servatii episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Elisabet, abdis, en het convent van het Klooster Daelheym nabij Wassenberg den cijns van 20 Luiksche schellingen 's jaars, vermeld in den brief, waardoor deze gestoken is, aan het kapittel van O. L. Vrouw overdragen, met de verklaring dat zij zulks gedaan hebben *propter viarum pericula et locorum distantiam* en den prijs van den cijns besteden zullen tot aankoop van equivalente goederen.[2])

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes de Hese en Johannes Gruter. — Zegels in bruine was: 2. gefaast van acht stuk, in den rechter bovenhoek een gewei; omschrift: .. Johès.

N° 76.

1349 (November 12) in crastino beati Martini hyemalis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Clementa de weduwe van Hellinus de Much[3]) aan deken en kapittel van O. L. Vrouw eenen cijns van

---

[1]) De Kersenmarkt, vroeger een plein.

[2]) In dorso: *littera de XX solidis emptis erga conventum de Dalheim prope Wassenburgh; .. supra monetam, Muntstraat.*

[3]) Deze ook Hellinus de Mogh, Moch geheeten wordt vermeld in een schepenbrief van 12 Maart 1343 als hebbend een huis in de Stokstraat en in een van 17 April 1349 waarin hij ook vermeld wordt als overleden; in dienzelfden brief wordt genoemd zijne dochter Margareta, gehuwd met Renerus Reynson zoon van Lambertus de Viseto. Bij het kapittel van O. L. Vrouw stichtte Hellinus een jaargetijde dat 20 Mei gehouden werd.

Digitized by Google

5 schel. 's jaars uit de huizen vermeld in den brief waardoor deze gestoken is overdraagt, onder beding gedurende een jaar en dag alle vorderingen te zullen afweren onder verband harer goederen; dat Renerus de Rosis als testamentaire uitvoerder van voornoemden Hellinus uitdrukkelijk verklaart, dat Clementa met die 5 schel. naar verkiezen kan doen, *prout hoc ipsi licentiatum fuit* door Hellinus in zijn testament, en Jurandus de Hallebay, medeuitvoerder van dat testament, verklaart dat de verklaring van Renerus voornoemd juist is.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Gruther en Reynerus de Rosis. — Zegels afgevallen.

N° 77.

1349 (December 1) in crastino sancti Andree Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus gezegd Hossche, zijne echtgenoote en kinderen, aan Catharina d Viseto begijn, wonende *supra novam curiam* in het huis van de Lovanio en zijne erven de 40 Luiksche schellingen jaarrente, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is uit een huis tusschen dat van wijlen Oda koopvrouw en het *domus carnificum, ubi carnes venduntur* overdragen en onder verband hunner goederen beloven goede wering te doen, gedurende een jaar en dag van elke vordering af te zien et *tantos prestare danarios quantos receperat occasione dicti census si evinci contingat.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Gruther en Florentius de Leopardo. — Zegels afgevallen.
N.B. Transfix van den brief van 11 Februari 1343 (n° 62).

N° 78.

(1349 Dec. 18) .. anno a Nativitate Domini Millesimo trecentesimo quadragesimo nono, indictione secunda, secundum stilum, usum et consuetudinem curie Leodiensis mensis Decembris die octava decima.

Acte van notaris Arnoldus Nycholai de Ghenderen, waarbij broeder Nycholaus de Moneta, *ordinis tertie regule sancti Francisci conventus Trajectensis* (Begaarden) in erfrecht overdraagt aan

Digitized by Google

het altaar ter eere het H. Kruis in de O. L. Vrouwekerk 1° 4 Luiksche schel. en 2 kapoenen 's jaars, welke hij verkregen heeft van Yda, de dochter van wijlen Dummelken de Maio, zooals zij bij deeling Yda zijn aangevallen bij den dood van haren oom Godefridus de Duobus Montibus, welke cijns een grondcijns is, waarvan 3 schel. en de kapoenen uit het erf van wijlen Cauwersins met aanhoorigheden gelegen *ante portam cerdonum* en van de overige 12 penningen de helft uit het huis van wijlen Ridder bewoond door Henricus gezegd Hoesch en de andere helft uit het huis van wijlen Sapientis, thans bewoond door Henricus Morlyn beiden gelegen in de Witmakerstraat *in vico albifactorum ab ista parte Jecore;* 2° 6 pen. 's jaars, welke hij uit eigen middelen verkregen had van Willelmus de Briede, uit het huis *cauwersyns* voormeld. Deze schenking had plaats in den refter van het convent der Begaarden *(Beggardi) ordinis tertie regule,* te Maastricht, in tegenwoordigheid van Rutgerus de Canne, *investitus* van Emael, Gerardus de Tungris priester en broeder Willelmus gezegd Wilmot, Begaard.

Orig. op perkament. — Teeken van den notaris: op een voetstuk van 5 treden een vierblad gevormd door twee in elkaar gestrengelde langwerpige ellipsen; in het midden de naam Arnoldus.

N° 79.

(1350 April 29) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo feria quarta post beati Georgii martyris.

Schout en schepenen van M. oorkonden, dat Mathyas Pistor, Mathias de Libeke en Willelmus Faber, wegens achterstalligen cijns op de erfgenamen van Johannes Coumans diens huis *in veteri macello,* hebben doen uitwinnen, en zij hun dit voor een jaar en dag toewijzen, behoudens ieders recht daarop.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus Lamboy schout, Wolterus de Hoghen, Arnoldus Haen, Johannes de Hese, Johannes Gruther, Florentius de Leopardo, Johannes de Mulken en Johannes de Sancta Margareta. — Zegels in bruine was: 1. een band van sabel; in het schildhoofd een barensteel van vijf hangers; omschrift: *S. Lambert : Lamboi;* 2. geschonden; 3. afgevallen; 4. gefaast van acht stuk, in den rechter bovenhoek een gewei; omschrift: .. *Jo. de. Hese. scab, tiecti;* 7. afgevallen; 8. op een veld met blokken bezaaid, een band met hartschild waarop een getand kruis.

Digitized by Google

N⁰ 80.

1350 (Juli 9) feria sexta post octhavas beatorum Petri et Pauli Apostolorum.

Schout en schepenen van M. oorkonden, dat Johannes de Werst, priester, namens de kapellanen van O. L. Vrouwekerk, wegens het niet betalen van den verschuldigden cijns, *per ternas quindenas* op Giselbertus gezegd Dobbeler, diens erf gelegen in de *Cortenstrate* tegenover het huis van ridder Renerus de Berghe heeft doen uitwinnen en zij het hem voor een jaar en dag toewijzen, behoudens ieders recht daarop, aan het eind van welk jaar zij hem zullen mededeelen wat volgens het recht verder in de zaak te doen is.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus Nuyst ridder, Henricus de Yseren, Nicholaus de Mauro, Florentius de Vinea, Renerus de Rosis, Egidius de Heppenart en Wijnandus de Cigno. — Zegels in bruine was: dat van den schout: een St. Andrieskruis tusschen welks beenen een ?; omschrift: *S. .. di de ..*; 2. gebroken, gefaast van 8 stuk, waarover heen een voetangel; 6. drie plompen, 2-1, in het rechter kwartier een klimmende leeuw; 7. in een vierblad een schild met een rechter schuinbalk waarop ?, vergezeld van boven en ter zijden van een zwaan; omschrift: *S. Winandi de Cigno.*

N⁰ 81.

1350 (October 5) feria tertia ante beati Dyonisij Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes Pistor, wonende op den Aldenhof, als procurator van het Klooster der Minderbroeders aan Everardus *sutor* (schoenmaker), wonende in de *vicus stellarum*[1]), den cijns van 4 schel. uit de twee huizen vermeld in den brief waardoor deze gestoken is[2]) met al de renten die de Minderbroeders op die twee huizen hadden en zooals die cijns hun door Katharina de Viseto begijn, wonende in het huis de Lovanio *supra novam curiam* gelegateerd was, overdraagt. Ter goedkeuring van dien afstand zegelden frater Johannes Pypel en het convent der Minderbroeders met de beide schepenen.

[1]) de Vijfharingstraat.

Digitized by Google

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Gruther en Johannes de Mulken. — Zegels afgevallen.
N.B. Transfix van den brief van 22 Februari 1351.

N⁰ 82.

(1350 November 19) Datum anno a Nativitate Domini millesimo CCCmo quinquagesimo in crastino octavarum sancti Martini hyemalis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerardus en Johannes, zoṇen van wijlen Gerardus de Fos[1]), voor het jaargetijde hunner moeder, aan den deken en het kapittel van O. L. Vrouwekerk eenen jaarcijns van 2 schel., van de 20 sch. en een kapoen, welke genoemde broeders beuren uit twee *mansiones in veteri macello* nabij den put[2]) tusschen het erf van Henricus gezegd Trippeon priester en de *porticus* van Johannes de Lovanio priester overdragen, van welke 20 schel. eerst 5 met het feest van den H. Servatius en dan de voornoemde 2 gevorderd zullen worden.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus Haen en Johannes Gruter. — Zegels in groene was: 1. geschonden; 2. gebroken.

N⁰ 83.

(1351 Januari 21) Datum anno Domini millesimo CCC⁰ quinquagesimo feria sexta ante festum Conversionis beati Pauli Apostoli.

Schout en schepenen van M. oorkonden, dat de *discretus vir* Petrus de Cibde, priester, rentmeester van deken en kapittel van O. L. Vrouw, wegens het niet betalen van den verschuldigden cijns, *.. pro defectu census, quem, ut dixit, ab eisdem habere non poterat, per ternas quindenas, sicut moris est,* op de erfgenamen van wijlen Tilmannus de Nucia, heeft doen uitwinnen diens huis met aanhoorigheden in de Stokstraat *(in vico pistorum)* tusschen dat van Giselbertus de Lodenaken, verver, en dat van wijlen Renerus

[1]) De aanteekening op den rug van het perkament noemt hem Gerardus de Foys.
[2]) In dorso: *juxta puteum retro sanctum Nycolaum.*

Digitized by Google

sutor en zij hem dit voor een jaar en dag ten behoeve van den deken en kapittel voornoemd toewijzen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus Nuyst ridder, Henricus Yseren, Nicholaus de Mauro, Florentius de Vinea, Renerus de Rosis, Egidius de Heppenart en Wynandus de Cigno. — Zegels in bruine was: 1. 4. 6. afgevallen.
N.B. Transfix van den brief van 9 Juli 1350 (n° 80).

N° 84.

(1351 Februari 22) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo in die sancti Petri ad Cathedram.

Schep. v. M. oorkonden, dat broeder Willelmus gezegd Wilmoch, *minister tercii ordinis sancti Francisci*[1]) *in Trajecto* en het convent dier orde ten behoeve van Everardus schoenmaker, wonende in de *vicus stellarum,* en zijne erfgenamen afstand doet eener rente van 4 Luiksche schel. 's jaars uit 2 huizen gelegen tusschen de vleeschhal, *domus carnificum,* en het huis van wijlen Oda *ante crucem* koopvrouw, betaalbaar voor de helft met het feest van den H. Johannes den Dooper en voor de helft met Kerstmis, met de verklaring de gebruikelijke formaliteiten te zullen nakomen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes de Hese en Florentius de Leopardo; bezegeld ook met het zegel van voornoemd convent. — Zegels afgevallen.

N° 85.

(1351 Maart 4) Datum anno a Nativitate Domini millesimo CCCmo quinquagesimo primo mensis Marcii die quarta.

Mathias[2]), deken, en het kapittel van O. L. Vrouw verklaren, dat zij voor 52 Luiksche schellingen 's jaars *talis pagamenti quo census in opido Trajectensi communiter exsolvitur,* te betalen bij den kapelaan of rector der St. Hilariuskapel, aan Anthonius Conrardi welcer de Nutke, zijne echtgenoote Margarita en hunne erven in

[1]) Begaarden die hun klooster hadden in de Witmakerstraat nabij de Heidenstraat.

[2]) Matthias van Basilisbur of Basilisborn, reeds vermeld als deken in 1346 en nog 1354.

Digitized by Google

erfrecht opdragen een huis in de *vicus dictus ad truncum* (Stokstraat), dat behoord heeft aan wijlen Johannes gezegd de Argenthea, hun kapelaan en rector der kapel van den H. Hilarius, welke cijns betaalbaar is half met Kerstmis en half met St. Jan-Baptist, en zij belooven genoemde echtgenooten in het rustig bezit van dat huis voor dien cijns te zullen houden, behoudens den cijns die hun van die 52 schellingen uit dat huis toekomt, met de bepaling daarenboven dat zoo in de toekomst van dat huis meer dan voornoemden cijns moet betaald worden, dat meerdere zal afgetrokken worden van den cijns, die gemelden rector of zijne opvolgers toekomt en niet ten laste zal komen van voornoemde echtgenooten. Tot goedkeuring zegelde de rector dier kapel, Godefridus, met den deken en kapittel.

Orig. op perkament. — Zegels in bruine was; gebroken.

N⁰ 86.

1351 (Augustus 14) in vigilia Assumptionis beate Marie Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat de *religiosi viri,* broeder Reynerus de Vinea, prior, en het convent der Predikheeren aldaar aan Everardus, zoon van Everardus *calcifex*[1]), wonende in de *vicus stellarum,* en zijne erven, afstand doen van eenen erfcijns van 4 Luiksche schel. uit een huis met aanhoorigheden, tusschen de vleeschhal, *domus carnium,* en het huis van wijlen Oda *ante crucem, mercenaria* (koopvrouw), vorderbaar voor de helft met Kerstmis en voor de helft met St. Jan Baptist, overdragen, welken cijns Katharina de Viseto, begijn, bij testament aan hun klooster gelaten had. Tot staving der waarheid bezegelen de Predikheeren den brief mede.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Gruter en Florentius de Vinea. — Zegels in bruine was: dat van Florentius de Vinea gebroken; nog zichtbaar een klimmende leeuw; de beide andere afgevallen.

N⁰ 87.

1351 (September 3) feria sexta post diem beati Egidii abbatis.

Schout en schepenen van M. oorkonden, dat zij het huis van Giselbertus gezegd Dobbeler in de *Cortenstrate,* aan Johannes de

[1]) *Calcifex* hetzelfde als *calceolarius* schoenmaker.

Digitized by Google

Werst priester, ten behoeve der kapellanen van O. L. Vrouwekerk, in eigendom hebben toegewezen, onder beding dat een *verus heres* het nog zal kunnen inlossen voor het feest van den H. Lucas (18 October) a.s.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus Nuyst ridder, Henricus de Yseren, Nicholaus de Mauro, Florentius de Vinea, Renerus de Rosis, Egidius de Heppenart en Winandus de Cigno. — Zegels in bruine was.
N.B. Transfix van den brief van 9 Juli 1350 (nº 80).

Nº 88.

1351 (September 21) in die beati Mathei Apostoli et Evangeliste.

Schep. v. M. oorkonden, dat de prior en het convent der Augustijnen aldaar ten behoeve van Everardus vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, eenen cijns van 4 Luiksche schel. 's jaars uit het erf in dien brief vermeld overdragen, welke cijns hun gelegateerd was door Katharina de Viseto *beghena.* In teeken der waarheid bezegelen zij den brief met de beide schepenen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Gruter en Johannes de Sancta Margareta. — Zegels in bruine was gebroken en onleesbaar.
N.B. Transfix van den brief van 14 Aug. 1351 (nº 86).

Nº 89.

1351 (November 4) feria sexta post Omnium Sanctorum.

Schout en schepenen v. M. oorkonden, dat Petrus de Sypde, rentmeester van deken en kapittel van O. L. Vrouw, wegens het niet betalen van den cijns op de kinderen van Johannes de Nydichem, uit zijn eerste huwelijk, bij drie veertiendaagsche vernachtingen heeft doen uitwinnen het huis in de Looierstraat naast diens huis, en zij het hem voor een jaar en dag toewijzen *salvo jure cujuslibet.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus Nuest ridder, Henricus de Yseren, Nycholaus de Mauro, Florentius de Vinea, Reynerus de Rosis, Egidius de Heppenart en Wynandus de Cigno. — Zegels in bruine was: 2 en 6 afgevallen.

Digitized by Google

N° 90.

1352 (Juli 16) secunda feria ante festum beate Margarete.

Schep. v. M. oorkonden, dat Macharius de Wyc gezegd de Jecora, zoon van wijlen Adam de Wyc, en Gyso *braxator,* zoon van wijlen de weduwe Aleydis, verklaren, dat zij met het feest van St. Jan Baptist (24 Juni) van den deken en het kapittel van O. L. Vrouw voor drie jaren gepacht hebben hun tiend te Wijck *cum omnibus suis juribus et pertinentiis* voor 28 mudden graan per jaar, half rogge en half haver, te leveren telken jare met het feest van den H. Andreas (30 November), 30 schellingen cijns te betalen met het feest van St. Pieters banden (1 Augustus), 8 ponden was te leveren met het feest van Allerheiligen en 30 kapoenen te leveren met Kerstmis, alles *suis laboribus, vehiculis, periculis et expensis* te bezorgen te Maastricht *supra sollarium sive granarium* hun aangewezen door voornoemde deken en kapittel, hunnen bode of den houder van dezen brief en zij tot borgen stellen Macharius, Goswinus *supra lacum* van St. Pieter, en Gyso, Rutgherus de Berghe, brouwer te Wijck *ad jacendum ad commestus in uno hospitio* hun door voornoemde deken en kapittel, of hunnen bode aan te wijzen volgens het gebruik der stad Maastricht, onder verband hunner goederen *ad panniendum* en ieder hunner *cognoscentes* belooft zijnen borg *a hujusmodi obligationibus quitare et indempnem conservare.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Wolterus de Hogeim en Johannes Gruter. — Zegels in bruine was: 1. gaaf; 2. een weinig geschonden. — Afschrift in: *Registrum documentorum.* tom. 1. pag. 59.

N° 91.

1352 (September 19) feria quarta post beati Lamberti episcopi.

Schout en schepenen v. M. oorkonden, dat zij, op verzoek van Petrus de Sypde, plebaan van St. Nicolaaskerk, namens de *magistri* dier kerk, dezen het huis van Johannes Couman vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, in eigendom toewijzen, om het te *tenere et possidere tanquam alia bona sancti Nycholay,* behoudens ieders recht, en dat een wettig erfgenaam het nog kan inlossen tot het feest van Sint Martinus aanstaande.

Digitized by Google

Orig. op perkament. — Schepenen: Gerardus Noye schout, Wolterus de Hoghem, Arnoldus Hane, Johannes de Hese, Johannes Gruter, Florentius de Leopardo, Johannes de Mulken en Johannes de Sancta Margareta. — Zegels in bruine was: 1. een krulkruis; omschrift: *S. Gerart Noy;* 4 en 5 gebroken; 6 gaaf; 2, 3, 7 en 8 afgevallen.

N.B. Transfix van den brief van 29 April 1350 (nº 79).

Nº 92.

1352 (November 13) feria tertia post festum beati Martini episcopi hyemalis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Mathias de Libeck, Wilhelmus Faber *supra jacoram,* Mathias de Ghelene bakker, en Nycholaus gezegd Ridder verver, als *magistri, mamburni* en *provisores* van de parochiale kerk van den H. Nicolaas in ruil voor een Luikschen mark cijns 's jaars, welke Otto gezegd Colsop te vorderen heeft ten laste dier kerk, aan dezen en zijne echtgenoote Mectele de Scarwier en hunne erven overdragen een dergelijken mark 's jaars, waarvan 8 schel. uit het huis van Elisabet gezegd Langhelise met aanhoorigheden op den hoek van het straatje gezegd *flatterie* tegenover de Predikheeren, uit welk huis de St. Nicolaaskerk beurt twee schel., en de overige twaalf schel. uit het huis van wijlen meester Johannis *Barbitonsor* gezegd Becker, naast dat van Mechteldis gezegd Cloets naar den kant van de Jeker[1]), uit welk huis die kerk beurt jaarlijks 3 Luiksche schel., en onder verband hunner goederen beloven hen tegen alle vorderingen te zullen vrijwaren en de gebruikelijke formaliteiten nakomen.

De deken en kapittel van O. L. Vrouw en Petrus de Sypde plebaan der St. Nicolaaskerk, verklaren dat voormelde ruil en overdracht met hun *concilio, consensu ac voluntate* zijn geschied en ten teeken daarvan hun zegel met dat der schepenen aan den brief hangen.

---

[1]) In dorso: *XII solidi ante molendinum brasii episcopi,* waaruit men zou opmaken dat het huis gelegen was in de huidige Steenenbrugstraat of in de Koestraat. Deze bisschops moutmolen was en is nog gelegen op de Steenenbrug tegenover de Koestraat.

Digitized by Google

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes de Hese en Johannes Gruter. — Zegels in bruine was; van dat van het kapittel nog slechts een fragment; dat van den plebaan beschadigd, vertoont nog eenen Bisschop in staande houding ten voeten uit, houdende met de linkerhand den kromstaf en de rechter zegenend opgeheven; de zegels der beide schepenen gaaf.

N⁰ 93.

1351 (December 7) in crastino beati Nycholai episcopi et confessoris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Arnoldus de Alto ponte, rector van het H. Kruisaltaar, en Gerardus de Tongris, rector van het altaar van den H. Blasius *in cripta,* beide in O. L. Vrouwekerk, voor zich en de overige kapellanen dier kerk, die renten beuren uit het huis van wijlen Gislinus gezegd Dobbelere, aan Johannes gezegd Bekker, wever, dat huis in de *vicus Corttenstrate* tusschen het huis van Wilhelmus de Geldonia[1]), scholaster van O. L. Vrouwekapittel en dat van Henricus gezegd Minnenboede voor twee Luiksche marken cijns 's jaars, betaalbaar half met Kerstmis en half met St. Jan Baptist, opdragen en Johannes, onder verband zijner goederen, belooft binnen het jaar en dag 25 kleine goudgulden te besteden *in meliorationem* van dat huis *ad bonam utilitatem.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Yseren en Johannes Gruter. — Zegels in bruine was.

N⁰ 94.

1352 (December 7) feria sexta post diem sancti Nycholay episcopi.

Schout en schep. v. M. oorkonden dat zij, *in plano judicio pro tribunali sedentes,* op verzoek van Petrus de Cybde, namens deken en kapittel van O. L. Vrouw, aan dezen het huis vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, in eigendom toewijzen, behoudens ieders rechten en met de bepaling dat een wettige erfgenaam het zal kunnen terugkoopen tot daags na het feest van St. Paulus' bekeering (25 Januari).

[1]) Wilhelmus de Geldonia, van Geldenaken, komt reeds in 1345 voor als cantor van het kapittel en is eerst in 1351 vermeld als scholaster.

Digitized by Google

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus Nuyst, ridder, Henricus de Yseren, Nicholaus de Mauro, Florentius de Vinea, Renerus de Rosis, Egidius de Heppenart en Wynandus de Cigno. — Zegels in bruine was: 3. drie inhoekingen van links uitgaande; in den rechter bovenhoek een (?); 5. van vair met een dwarsbalk van sabel; in het rechter vrijkwartier twee tweelingsbalken; 8. drie bijlen, 2-1; omschrift: *† S. God. de Rufo Clipeo. scabi. tiecten.*

N.B. Transfix van den brief van 21 Januari 1351 (nº 83).

Nº 95.

1352 (December 7) feria sexta post festum sancti Nycholay episcopi.

Schout en schep. v. M. oorkonden, dat zij op verzoek van Petrus de Sypde, rentmeester van O. L. Vrouwekapittel, het huis, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, diffinitief aan deken en kapittel voormeld toewijzen, behoudens ieders rechten en met de bepaling dat een wettig erfgenaam het zal kunnen inlossen tot daags na het feest van St. Paulus' bekeering (25 Januari 1353).

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus Nuest ridder, Nycholaus de Mauro, Florentius de Vinea, Reynerus de Rosis, Egidius de Heppenart en Gobbelinus de Ruffo Clipeo. — Zegels in bruine was: 3, 4 en 5 geschonden; 2 afgevallen.

N.B. Transfix van den brief van 4 Nov. 1351 (nº 89).

Nº 96.

1354 (December 1) in crastino beati Andree Apostoli.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes gezegd Parsyn priester, Johannes gezegd Heckingh als momboor zijner echtgenoote Elizabeth, deze en Ida zusters van Jan Parsyn, Michael en Guda, kinderen van Johannes Heckingh, aan deken en kapittel van O. L. Vrouw 10 Luiksche schel. erfcijns uit een huis met aanhoorigheden nabij de bakkerij *pistrinum*[1]) van voormeld kapittel, betaal-

[1]) In dorso: *supra forum bladorum prope pistrinum dominorum;* met eene latere hand er onder geschreven: *in hoebruggen X solidi.*

Het *forum bladorum,* graanmarkt, was de plaats vóór de O. L. Vrouwepoort (gelegen bij de brug over de Zuid-Willemsvaart), van het koor der O. L. Vrouwekerk tot aan de Helstraat die vroeger *hoogbruggestraat* heette; uit de aanteekening *in hoebruggen* zou men tot de gevolgtrekking komen dat die bakkerij gelegen was op den hoek der *hoogbrugge* (Hel)straat.

Digitized by Google

baar half met Kerstmis en half met St. Jan Baptist, overdragen en *se a prelibatis decem solidis mortuos fecerunt* en Johannes Hecking belooft binnen het jaar en dag, volgens gebruik elke rechtmatige vordering te zullen afweren en daarenboven voor een jaar en dag waarborgt, dat behalve voormelde cijns van dat huis geen andere cijns betaald wordt dan 11 schel. aan Petrus gezegd Dutsche.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes de Hese en Johannes Gruther. — Zegels in bruine was gaaf.

N⁰ 97.

1355 (Augustus 27) feria quinta ante decollationem sancti Johannis Baptiste.

Schep. v. M. oorkonden, dat Hubertus de Libera *existens sine uxore et liberis* ten behoeve van Eustacius, deken van O. L. Vrouwekerk[1]) eene erfrente van 4 kapoenen *ad suam propriam voluntatem convertendis* met Kerstmis te beuren uit het huis van wijlen Tilmannus de Nucia nabij het huis van wijlen Keyser[2]) molenaar, zooals zij hem *in sua puerili divisione* zijn aangevallen, overdraagt en onder verband zijner goederen belooft gedurende een jaar en dag hem tegen elke vordering te zullen vrijwaren.

Orig. op perkament. — Schepenen van Maastricht: Johannes de Hese en Johannes Gruther. — Zegels in bruine was: 1. een weinig geschonden, 2. gaaf.

N⁰ 98.

1355 (November 22) Dominica ante beate Katherine Virginis et Martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Aleidis, dochter van Hermannus gezegd Cleinherman, apotheker, wonende *ante pontem ex oppo-*

[1]) Hij heette Eustachius Sul. Hij overleed 24 December 1368 en stichtte bij het kapittel zijn jaargetijde met 10 schellingen cijns dat op genoemden dag gehouden werd.

[2]) Uit de noot in dorso blijkt, dat het huis gelegen was in *vico pistorum* (Kleine Stokstraat).

Digitized by Google

sito chori capelle sancti Evergilli episcopi den cijns van 20 Luiksche schellingen, vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, half *ad opus et usus* der kapel voornoemd, en half aan den rector of kapellaan dier kapel, overdraagt .... *in tantum quod fuit per omnia satisfactum tempore effectucationis et se ipsa Aleidis inde penitus mortuam fecit.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Gruther en Gobbelinus de Rufo Clippeo. — Zegels afgevallen.
N.B. Transfix van den brief van 25 September 1319 (n° 34).

N° 99.

(1356 April 1) Datum anno Domini millesimo CCCmo quinquagesimo quinto, feria sexta ante Dominicam Letare, que fuit ante diem dicti Ambrosii.

Schout en schepenen v. M. oorkonden, dat Willelmus de Caufstert en Johannes gezegd Oslingher als *mamburni* en *magistri* der kapel van Sint Evergislus ..*ecclesie sancti Evergisli,* wegens het niet betalen van den cijns op Petrus, Ida en Mechtildis, de kinderen van wijlen Elizabeth de Clemmen, dezer huis hebben doen uitwinnen en zij het huis ten bate dier kapel voor een jaar en dag toewijzen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus Nuyst en Colinus Frepont ridders, Nycholaus de Mauro, Florentius de Vinea, Winandus de Cigno, Gobbelinus de Ruffo Clipeo en Johannes Sach de Wych. — Zegels in bruine was: dat van den schout gaaf; 1, 3, 5, 6 afgevallen; 2. Een sint Andrieskruis tusschen welks beenen een klimmende leeuw; kuiphelm (?), helmteeken: eene antieke vlucht; omschrift: *S. Colin de Freipo;* 4. geschonden; 7. gaaf.

N° 100.

1356 (Juli 6) in octavis beatorum Petri et Pauli Apostolorum.

Schep. v. M. oorkonden, dat de deken en het kapittel van O. L. Vrouw aan Levaldus de Goessel, zijne echtgenoote Elysabet en hunne kinderen, een huis op den hoek der Brugstraat nabij het kloester der Augustijnen *contigue penes conventum fratrum Herimitarum*

Digitized by Google

sancti Augustini directe ex opposito capelle sancti Evergisli[1]), zooals het behoord heeft aan wijlen Mathias priester, zoon van wijlen Cleinherman, voor 7 marken, 5 schellingen en 15 kapoenen cijns 's jaars, betaalbaar half met de kapoenen met Kerstmis en half met Sint Jan Baptist, in erfrecht opdragen, op de voorwaarden dat de echtgenooten, hunne erfgenamen of opvolgers, of wie ook hunner tijdens hun leven of na hun overlijden dat huis bezit, niet zullen of zal toelaten dat het ooit in bezit komt van voornoemde Augustijnen dat, bijaldien zij of wie hunner daartegen zou handelen, op welken tijd des jaars ook, de deken en het kapittel dan onmiddellijk *libere et pleno jure* beslag op dat huis moeten leggen en als hun rechtmatig erf behouden, niettegenstaande de tegenspraak van wie ook; zullen genoemde echtgenooten of wie het ook mocht gedaan hebben en het huis aan genoemde Augustijnen verkocht, gegeven of gelegateerd hebben daarvan beroofd zijn, en dat genoemde echtgenooten binnen het jaar en dag veertig kleine goudgulden zullen besteden tot herstellingen aan het huis, alles onder verband hunner goederen *cum emenda.*

Deken en kapittel hechten tot goedkeuring hun zegel aan den brief.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Gruter en Johannes de Mulken. — Zegels in bruine was: dat van O. L. Vrouw kapittel: Christus die de H. Maagd die voor Hem zit, kroont; beiden zijn gezeten op een troon; omschrift: *S. Ecce. be. Mari .. tiecten ad caus.;* 1. gebroken; 2. gefaast van acht stuk, waaroverheen een naar rechts gewende adelaar; omschrift .... de Mulk ..

N° 101.

1356 (December 27) in die beati Johannis Evangeliste.

Schep. v. M. oorkonden, dat Lambertus Ketelsleger, broeder van wijlen Maria, echtgenoote van Gerardus de Messche, wonende in *trunco* (de Stokstraat) en ongehuwd aan Henricus gezegd Sceellart van Maerlant en zijne erven de goederen, welke hij van

[1]) De eerste residentie der Augustijnen was bij de Maasbrug ter linkerzijde op den wal; hunne kapel kwam gedeeltelijk boven de Maas uit. In het begin der 17e eeuw verlieten zij die residentie en vestigden zich op de toenmalige Bokstraat. Hunne aldaar gebouwde kerk bestaat heden nog en is de St. Josephkerk geworden.

Digitized by Google

zijne zuster voornoemd georven heeft, waar ook gelegen, opdraagt en *se a predictis bonis mortuum fecit.*[1])

Afschrift op perkament. — Schepenen: Johannes de Hese en Wynandus de Cigno.

N° 102.

(1357 Januari 21) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo sexto ipso die beate Agnetis Virginis et Martyris.

De deken en de kanunniken van O. L. Vrouwkapittel verklaren dat zij, op verzoek van Egidius de Foro Cerasorum en van Reynerus de Rosmer, priesters als meesters der broederschap van kapellanen hunner kerk, aan Katharina de Tungris begijn en hare erven, een huis op de Jeker gelegen tegenover het huis van Maria de Rolingis, dat vroeger behoord heeft aan den priester Godefridus Sleyswys, voor twee marken jaarcijns, betaalbaar half met Kerstmis en half met St. Jan Baptist, aan de kapellanen en rectoren van de altaren genoemd in het testament van wijlen Godefridus voornoemd in erfrecht opdragen, en Katharina belooft binnen het jaar van die 2 marken 10 Luiksche schellingen te zullen aflossen met 14 kleine goudgulden en tot borg en medeschuldenaar stelt Petrus de Sybde, plebaan van de St. Nicolaaskerk, dien Margareta belooft schadeloos te zullen houden[2]).

Afschrift op perkament.

N° 103.

1357 (Mei 12) feria sexta ante festum beati Servatii episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus, voorheen echtgenoot van Jutta de weduwe van Masson bakker, aan de *magistri* der St. Nicolaaskerk *de novo constructa,* ten behoeve der fabriek dier kerk

[1]) 12 Mei 1357 gevidimeerd door de schepenen Johannes Gruter en Gobbelinus de Ruffo Clipeo.

[2]) Augustus 1359 gevidimeerd door de schepenen van Maastricht Wolterus de Hogheim en Johannes de Hese.

Digitized by Google

een jaarlijkschen cijns van 2 Luiksche schel. uit een perceel bouwland buiten de *Hocterporte,* naast het erf van Johannes gezegd Kempe, *ortulanus* (hovenier) naar den kant der Maas, overdraagt welken cijns Jutta aan voormelde kerk *in remedium* harer ziel en die harer vrienden op haar ziekbed heeft gelegateerd, en te beuren is van de 10 schellingen die op dat perceel gevestigd zijn.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes de Hese en Johannes Gruter. — Zegels afgevallen.

N° 104.

1357 (Juni 9) in crastino beati Medardi Episcopi.

Schep. v. M. oorkonden, dat Arnoldus de Altoponte, priester en beneficiant van het H. Kruisaltaar in de O. L. Vrouwekerk, ten behoeve van dat altaar eenen jaarlijkschen cijns van 5 Luiksche schel. uit het huis te Wyck tegenover het huis van wijlen Petrus de Alto limite, betaalbaar half met het feest van St. Jan Baptist en half met Kerstmis, overdraagt en onder verband zijner goederen belooft goede wering te doen en gedurende een jaar en dag dat altaar tegen elke vordering te zullen vrijwaren, welke 5 schellingen de *discretus vir* Jacobus *magister et provisor domus sancti Anthonii* (de Antonieten) ten behoeve van voormeld altaar met eigen penningen verkregen heeft bij gelegenheid van een proces, dat hij met den deken en het kapittel van O. L. Vrouw voerde.

Orig. op perkament. — Schepenen: Florentius de Vinea en Gobbelinus de Ruffo Clippeo. — Zegels afgevallen.

N° 105.

1357 (Juni 9) feria sexta post diem beati Medardi episcopi et confessoris.

Schout en schepenen v. M. oorkonden, dat zij aan Willelmus de Caufstert en Johannes gezegd Oeslingher, op hun verzoek het huis vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, ten behoeve van de St. Evergisluskapel definitief in eigendom toewijzen.

Digitized by Google

Orig. op perkament. — Schepenen: Arnoldus Nuyst ridder, Florentius de Vinea, Reynerus de Rosis, Wynandus de Cigno, Gobbelinus de Ruffo Clipeo, Johannes Sac de Wyck. — Zegels in bruine was; dat van den schout geschonden; 1. afgevallen, 2 en 5 gebroken, de overige gaaf.

N.B. Transfix van den brief van 1 April 1356 (nº 99).

Nº 106.

1357 (September 15) in crastino exaltationis sancte Crucis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gertrudis begijn, verblijvende op het kerkhof van St. Hilarius, nicht van Silla de Aquis, ten behoeve van de altaren binnen de grenzen der O. L. Vrouwekerk *infra limites ejusdem ecclesie* gelegen, eenen jaarlijkschen cijns van 4 schel. en 2½ kapoenen uit het huis met aanhoorigheden in de Looierstraat, bewoond door Amelius, leerlooier, tusschen het huis van dezes kinderen en dat van wijlen Petrus de Borgheim, betaalbaar voor de helft met de kapoenen met Kerstmis en voor de helft met St. Jan Baptist, overdraagt, welke cijns zal besteed moeten worden ***pro carbonibus conburandis tempore hyemalis prope dicta altaria ad calofaciendum manus presbyterorum omnium et singulorum legentium et cantantium supra predicta altaria,*** behoudens dat Willelmus de Geldenaco, kanunnik en scholaster dier kerk, voor zijn leven van dien cijns twee kapoenen zal beuren, welke na zijn dood aan die altaren zullen terugvallen, en Gertrudis belooft voor een jaar en dag elke vordering te zullen afweren.[1])

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Gruther en Gobbelinus de Ruffo Clipeo. — Zegels afgevallen.

Nº 107.

1358 (Mei 11) feria sexta ante festum beati Servatii episcopi et confessoris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus de Mayo, zoon van wijlen Godefridus de Mayo, zijne echtgenoote en kinderen een mark

[1]) In dorso: Elizabet de Rosmer alias de Bruestbosche.

Digitized by Google

cijns uit het erf geheeten *Carbuech* te Wyck naast het huis van Conrardus de Herderen, te beuren na den cijns van een zwarte van Tours, half met het feest van St. Jan Baptist en half met Kerstmis, ten behoeve der kapellanen of priesters van de drie en dertig altaren die in O. L. Vrouwekerk gelegen zijn, overdragen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Gruter en Gobbelinus de Ruffo Clippeo. — Zegels afgevallen.

N° 108 (D).

(1359 Maart 31) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo nono ultima die mensis Martii secundum stylum et modum libertatis sancti Petri predicti.[1])

Schout en schepenen van St. Pieter oorkonden, dat Elizabeth de Etsenrode met bijstand van haren momboor, haren bloedverwant Reynerus aan de rectoren der 33 altaren der O. L. Vrouwekerk in haar kapellen en der kapellen van den H. Nicolaus, Evergislus, Hylarius, Maria de Mindere en Bartholomeus bij de Begaarden 5 mudden roggen 's jaars, maat van Maastricht of van St. Pieter overdraagt en aangezien die 5 mudden niet voldoende zijn voor de zes mudden waarvan twee ten behoeve dier rectoren en 4 ten behoeve der Predikheeren te Maastricht, belooft zij nog te geven 1 mud rogge uit den molen geheeten *molendinum Cornelii* gelegen bij Maastricht op den Aldenhof *in subsidium numeri dictorum sex modiorum,* welke voormelde 5 mudden jaarlijks te beuren zijn met het feest van den H. Andreas uit de volgende onderpanden: 1 mud uit een perceel bouwland van 5 jurnalen gelegen op de Jeker tegenover den ouden burcht, *ex opposito veteri castri* grenzend aan land van *Lichtenborch* en land van *Nydekeym*[2]) en zich uitstrekkend tot den weg, *herwegh* geheeten, de overige vier mudden uit de perceelen en onderpanden vermeld in het stuk *instrumentum* waaraan deze brief is gehecht, namelijk uit ongeveer 4 bunder bouwland in een perceel vóór de hoeve van den heer Reynerus de Lichtenborch priester, tusschen het bosch en land van Lichtenborch.

---

[1]) Deze stijl van St. Pieter zal wel de Luiksche zijn waarbij sedert 1330 het jaar met Kerstmis begon.

[2]) Nekum.

Digitized by Google

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Montenaken schout, Henricus Kestelman de oude, Henricus de Lichtenborch, Lambertus Lamboy, Johannes Theoderici, Johannes Hulslo, Heinricus Kestelman de jonge en Philippus de Herve.
N.B. Transfix der notarieele akte van 10 Februari 1360 waarbij Elisabeth o.a. die schenking deed.

N⁰ 109.

1359 (September 2) feria secunda ante festum Nativitatis beate Marie Virginis gloriose.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gobbelinus gezegd Coper en zijne echtgenoote Elisabet, *nephos* van wijlen Hadewigis de Climmen aan de kapellanen van O. L. Vrouwekerk eene jaarlijksche rente van 12 Luiksche schel., waarvan 10 uit het huis van wijlen Hadewigis voornoemd, thans in het bezit van Macharius de Hese en de overige twee uit het ernaast gelegen huis van Johannes de Rupe priester, overdragen en onder verband hunner goederen beloven goede wering te zullen doen en hen gedurende een jaar en dag tegen rechtmatige vorderingen te vrijwaren; dat die overdracht geschied is ter uitvoering van haar testament waarbij Hadewigis aan die kapellanen voor haar jaargetijde 15 schellingen gelaten heeft.[1])

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus de Rosis en Gobbelinus de Ruffo Clippeo. — Zegels: 1. in bruine was, gebroken; 2. afgevallen.

N⁰ 110.

(1360 Januari 7) Datum anno Domini millesimo CCCmo quinquagesimo nono feria quarta post festum Epiphanie Domini.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus de Geystingen, Johannes de Aquis, rector van het St. Andries altaar in de O. L. Vrouwekerk en Giselbertus de Mimbruggen, kleermaker, als uitvoerders van het testament van wijlen Gerardus de Joebeke,[2]) pries-

[1]) In dorso: *II sol. in die papenstraet opt huys van sint Jacob.*

[2]) Gerardus de Jabeek (Joebeke, Joebeek, Jobeke) was kanunnik van Aldeneyck en is als zoodanig vermeld van 1325 tot 1345. Hij was ook kapelaan van O. L. Vrouwekerk en stichtte in 1343 de kerk van den H. Nicolaus naast de O. L. Vrouwekerk om als parochiekerk te dienen.

Digitized by Google

ter, voor diens jaargetijde in de St. Nicolaaskerk te houden 3 Luiksche marken cijns uit diens huis achter de St. Nicolaaskerk, *retro novam ecclesiam sancti Nycholai,* overdragen, waarvan twee aan den deken en het kapittel van O. L. Vrouw en den plebaan van St. Nicolaaskerk gelijkelijk onder elkaar te verdeelen en de derde aan den *matricularius sive campanator* der O. L. Vrouwekerk, met de bepaling dat hij wekelijks die kerk *purgabit, mundabit et scobabit,* volgens bepaling in het testament van voornoemden Gerardus.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nycholaus de Mauro en Godefridus de Vinea. — Zegels: 1. in bruine was, gebroken; 2. afgevallen.

N° 111.

(1360 Maart 31) Datum anno Domini M° CCC° quinquagesimo nono feria tertia post festum Annuntiacionis beate Marie Virginis Gloriose.

Schep. v. Sint Pieter, *libertatis de Sancto Petro,* oorkonden, dat Johannes, zoon van wijlen Goswinus supra Lake, aan Eustacius, deken van O. L. Vrouwekerk of aan hen wie deze het gegeven zal willen hebben, een perceel bouwland van 18 groote en eene kleine roede te St. Pieter achter de hoeve der begijnen tusschen land van wijlen Johannes Udecoven en dat van voornoemden deken opdraagt, belooft hen gedurende een jaar en dag te zullen vrijwaren tegen elke vordering, zooals gebruikelijk is, en verklaart dat het land slechts bezwaard is met eenen cijns van vier penningen 's jaars, alles onder verband zijner goederen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Heinricus de Montenaken schout, Heinricus Kestelman senior, Heinricus de Lichtenborch, Lambertus Lamboy, Johannes Theoderici, Johannes Hulslo, Heinricus Kestelman junior en Philippus de Herderen. — Zegels in bruine was: 1. gebroken: gefaast van acht stuk, in het rechter kanton een hertengewei, waartusschen eene vijfpuntige ster; omschrift: ..*mutenak;* 2. gebroken, nog zichtbaar: het omzoomd schild waarop drie kepers, in het schildhoofd een barensteel; 3. afgevallen; 4. gebroken: een band van keel; in het schildhoofd een barensteel van vijf hangers; 5 en 6 afgevallen; 7. gebroken: een schild waarop drie kepers; in het rechter kanton een dwarsbalk; 8. gegeerd van twaalf stuk; in het rechter kanton van sabel een dwarsbalk; omschrift: ..*h.lippi.*

Digitized by Google

N° 112(D).

(1360 April 13) Datum anno Domini M° CCC° sexagesimo feria secunda post Quasi Modo[1]) *videlicet tredecima die mensis Aprilis.*

Schep. v. M. oorkonden, dat Elizabeth de Etsenrode, *sine marito existens* ten behoeve der rectoren van de 33 altaren gelegen in de O. L. Vrouwekerk in hare kapellen, alsmede in de vier kapellen nl. van de HH. Nicclaus, Hilarius, Evergislus en Maria de Mindere *(Maria ter Luttelre)* onder hen te verdeelen en uit te deelen op de wijze vermeld in den hoofdbrief, *in instrumento* waardoor deze gestoken is, eene jaarlijksche pacht van één mud rogge, gezegd *molenpacht,* maat van Maastricht uit den molen geheeten *Cornelis molen,* op den Aldenhof gelegen, overdraagt.

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus de Rosis en Florentius Weylde. — Zegels afgevallen.
N.B. Transfix van den hoofdbrief die verloren is.

N° 113(D).

1361 (Juli 15) in die Divisionis Sanctorum Apostolorum.

Schep. v. Sint Pieter oorkonden, dat Elizabeth de Etsenrode begijn, met haren gekozen en gestelden momboor Reynerus de Etsenrode, aan Philippus *Reymboldi* van Canne twee perceelen akkerland, het eene gelegen tusschen de wilgen, *salices,* van Nekum, *Nydekeym* en den weg naar Canne, het tweede gelegen nabij het *vetus castrum*[2]) tusschen land van Henricus Kestelman en dat van Meghelinus aan de kapellanen van O. L. Vrouwekerk of aan hunne meesters *magistri* in erfrecht opdragen voor een mud rogge, pacht en maat van St. Pieter, jaarlijks met het feest van den H. Andreas te leveren op zijne *vehiculis, periculis, custibus, laboribus et expensis* in een huis binnen Maastricht, aan te wijzen door die kapellanen of hunne meesters, en Philippus *titulo justi et veri interpignoris* aan voornoemde kapellanen verbindt 6 schel. en 6 kapoe-

[1]) *Quasi Modo* de Zondag na Paschen.

[2]) Deze burcht lag op den St. Pietersberg, aan de westzijde dicht bij Canne; in de 17e en 18e eeuw komt nog de plaatsnaam bij den *borg* voor.

Digitized by Google

nen cijns 's jaars uit de hem toebehoorende hoeve gezegd *de Fee* (?) met aanhoorigheden te St. Pieter gelegen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes Theoderici schout en schepen, Heinricus Kestelman senior, Heinricus de Lichtenborg, Lambertus Lamboy, Johannes Hulslo, Heinricus Kestelman junior en Philippus de Herke. — Zegels in bruine was gebroken.

N° 114.

(1363 Augustus 27) Datum anno a Nativitate Domini M° CCC° sexagesimo tertio Dominica post festum beati Bartholomei Apostoli.

Ridder Johannes de Gheylenkerke verklaart, dat de 6 bunders akkerland, roerende van den hof de Wydo behoorende aan het altaar gelegen in de kapel van den H. Stephanus martelaar in de O. L. Vrouwekerk dat door zijne voorouders begiftigd is geworden, door wijlen zijnen vader gedeeltelijk of in het geheel benaderd en later weer gelost zijn, *calengavit et postea quitavit,* en dat hij bij deze die geheel lost, met de uitdrukkelijke verklaring op gemelde bunders geen recht meer te bezitten.

Orig. op perkament. — Zegel in bruine was gebroken; nog zichtbaar: drie palen waaroverheen een breede dwarsbalk, waarop drie leliën (?) 2-1; kuiphelm.

N° 115(D).

1364 (Juli 1) octavo die Sancti Johannis Baptiste nativitatis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Thilmannus *prope cimiterium,* Godefridus Hannirs, beiden *in Hoghem* (Heugem) wonende, en Johannes de zoon van Luten te Heer, bekennen van den deken en het kapittel van O. L. Vrouw voor drie jaren gepacht te hebben hunne tienden te Heugem, volgens *mos et jus pactariorum,* voor 44 mud, half koren en half haver, pacht van *trans mosam* en maat van Maastricht, voor 40 Luiksche schellingen Maastrichtsche munt, 40 kapoenen en 12 ponden was per jaar, betaalbaar de cijns met het

Digitized by Google

feest van St. Pietersbanden (1 Augustus), het was met Allerheiligen (1 November), het graan met St. Andries (30 November) en de kapoenen met Kerstmis, waarvoor zij met zich zelven tot *fidejussores et principales etiam condelitores* stellen Conrardus de Hokeleym, Egidus de Hokeleym brouwers, en Johannes Gysonis, schepenen van Heugem en wonende te Sint Pieter, die zich met hen verplichten om die pacht en cijns *suis propriis vehiculis, periculis, custibus, laboribus pariter et expensis* te leveren aan voormelde deken en kapittel of hun *procurator of nuntius* of den houder van dit contract, *lator presentium, supra sollarium, sive granarium* hunner kerk of in een huis te Maastricht door hen aan te wijzen, onder beding dat zoo zij die pacht en cijns in het geheel of ten deele niet voldoen op den gestelden tijd, zij en hunne *condebitores en fidejussores* op aanmaning van den deken en kanunniken voornoemd, van hunnen *procurator* of *nuntius* of van den houder van dit contract *subintrabunt opidum Trajectensem in unum honestum hospitium* hun aan te wijzen, *ibidem jacendo eorum propriis custibus et expensis ad comestus, abinde non recessuri,* vooraleer zij genoemden deken en kapittel van het een en het ander voldoening hebben geschonken; en onder verder beding, dat zoo een of meer der *recognoscentes* of hunne *condebitores* in den tusschentijd of vóór dit voldaan is komt of komen te overlijden, dat dan de overlevenden of *supervenientes,* na eenmaal gemaand te zijn, binnen een maand na den dood van den overledene of overledenen een of meer in hun plaats zullen stellen, onder verband van al hunne goederen zoo roerende als als onroerende; dat Thilmanus, Godefridus en Johannes, *principales debitores,* hunne *condebitores* en *fidejussores* voornoemd *a premissis omnibus et singulis quitare, relevare et funditus indemnes conservare* zullen.

Orig. op perkament. — Schepenen van Maastricht: Lambertus de Kestele en Everardus de Vernholte. — Zegels afgevallen.

N° 116.

(1365 Januari 21) Datum anno Domini millesimo CCCmo LX quarto ipso die beate Agnetis Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat de *discretus vir* Arnoldus de Ginderen, van wege deken en kapittel van O. L. Vrouw in erfrecht

Digitized by Google

aan Jacobus Uchelman, *triterator olei,* en zijne bijzit Aleydis een huis met aanhoorigheden in de *vicus pontis ubi panis venditur* (Kleine Stokstraat) ten behoeve van Nicolaus den zoon van voornoemde Aleydis met Christianus Eetkalf, en van Jacobus, den zoon van voornoemde Jacobus en Aleydis, welk huis vroeger behoord heeft half aan *magister* Johannis de Eetkalf schrijnwerker en half aan Lambertus Pacsleghers voor 2 marken, 11 schellingen en 9 penningen Luiksche munt en 4 kapoenen 's jaars in erfrecht opdraagt, welke cijns te betalen is half met St. Jan Baptist en half met de kapoenen met Kerstmis, namelijk 21 penningen en de 4 kapoenen aan den rector van het altaar der H. Katharina 2e fundatie in O. L. Vrouwekerk en het overige aan den deken en kapittel voornoemd, onder beding dat na den dood van Jacobus en Aleydis, dat huis komen zal voor de helft aan Nicolaus en voor de helft aan Jacobus junior en de overige kinderen die nog uit Jacobus en Aleydis mochten geboren worden; en zoo Nicolaus zonder nakomelingen mocht sterven, diens helft dan aan Jacobus junior en de overige kinderen vervallen zal en omgekeerd en Nicolaus en Jacobus junior, *qui ad annos discretionis dinoscuntur pervenisse,* onder verband hunner goederen beloven zich aan die voorwaarde streng te zullen houden en ze na te komen.

Eustacius deken en het kapittel, waarborgen door de aanhechting van hun zegel *ad causas,* de waarheid van het vorenstaande.

Orig. op perkament. — Schepenen: Renerus de Rosis en Lambertus de Kestel. — Zegels: dat van het kapittel en van de Kestel afgevallen, dat van de Rosis geschonden.

N° 117.

1365 (October 22) feria quarta ante festum beatorum Symonis et Jude Apostolorum.

Schep. v. M. oorkonden, dat Petrus de Sybde *plebanus* van O. L. Vrouwekerk voor de vele hem bewezen diensten aan zijne dienstmaagd Heylwidis, dochter van wijlen Willelmus de Vlemmingh, zijn vruchtgebruik van het huis dat hij bewoont, in de *platea dicta des Korttenstrate* nabij het huis van Arnoldus de Ginderen priester en van achteren zich uitstrekkende tot aan het huis van wijlen

Digitized by Google

Willelmus de Wyc *vicarius* van voornoemde kerk, overdraagt, willende en bepalende dat zoo iemand hetzij man of vrouw *vi vel dominio* (?) Heylwidis in het bezit van haar vruchtgebruik nadeel zal willen berokkenen, deze haar *pro sua pensione possidenda et habenda* 60 gouden mottoenen eens betalen zal, zonder eenige voorwaarde te stellen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Gobelinus de Rufo Clipeo en Lambertus de Kestele. — Zegels afgevallen.

N° 118.

1366 (Juni 6) mensis Junii die sexta.

Schep. v. M. oorkonden, dat Heinricus de Bruysterborghe en Philippus Reymboldi van Canne verklaren, dat zij van den deken en het kapittel van O. L. Vrouw in pacht genomen hebben hun groote tiend van Sint-Pieter, *more et jure pactuariorum,* voor 37 mudden en 8 vaten graan, half koren en half haver, 40 schellingen cijns, 40 kapoenen en 12 pond was, te leveren, het was met het feest van Allerheiligen, den cijns met het feest van St. Pietersbanden (1 Augustus) en het graan met het feest van den H. Andreas en de kapoenen met Kerstmis, ter uitvoering waarvan zij tot borgen en tot *principales condebitores* gesteld hebben: Heinricus namelijk Heinricus gezegd Moerdebyer brouwer wonende te Wyck en Wolterus zoon van wijlen Wolterus Virgiferi, en Philippus te weten zijnen broeder Reymboldus en Johannes zoon van wijlen Gyso de Sancto Petro, die zich daartoe bereid verklaard hebben, en welke granen, cijnzen, kapoenen en was zij op de bepaalde termijnen op hunne kosten, voertuigen, gevaren, uitgaven en zorgen op een *sollarium seu granarium* binnen Maastricht door den deken en kapittel voornoemd aan te wijzen zullen leveren, op voorwaarde dat zoo zij in het geheel of ten deele in die levering in gebreke blijven, op aanmaning van het kapittel of van zijn bode of den houder van dezen brief, zij en hunne *condebitores corporaliter subintrabunt opidum Trajectensem in unum honestum hospitium ipsis et eorum condebitoribus assignandum, ibidem jacendo eorum propriis custibus et expensis ad comestus, obinde non recessuri quousque ipsi recognoscentes de premissis dominis, dominis decano et capitulo vel alteri*

Digitized by Google

nomine ipsorum integre et complete seu plenarie de uno et reliquo premissorum satisfecerunt en in geval een of meerdere hunner gedurende den tijd der pacht komt of komen te overlijden, de overblijvende of overblijvenden na eene aanmaning binnen den maand na het overlijden *subintrabunt hospitium ad commestus* als voren, totdat hij of zij een of meer even goede *condebitores* zal of zullen hebben aangesteld; dat zij buitendien de kleine tiend van Sint-Pieter gepacht hebben voor 13 marken cijns en 26 kapoenen, te leveren de cijns met het feest van St. Pietersbanden en de kapoenen met Kerstmis, ter nakoming waarvan zij hunne voornoemde *condebitores* tot borgen stellen en zij voor al de gestelde voorwaarden, ieder voor zich, beloven hunne *condebitores quitare et indempnes conservare.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Gobelinus de Rufo Clipeo en Lambertus de Kestele. — Zegels in bruine was geschonden.

N° 119.

1367 (Februari 5) in die sancte Agathe virginis et martyris.

Schep. v. M. oorkonden, dat Johannes de Mulken, zoon van wijlen hun medeschepen Johannes de Mulken, zonder echtgenoote en kinderen, ten behoeve van zijn broeder Servatius de Mulken en zijne erven van 8½ mud rogge *molenpaycht,* maat van Maastricht jaarlijks te vorderen met het feest van den H. Servatius uit den molen van Cornelius op den Aldenhof op de Jeker, afstaat, belooft hem tegen elke vordering te zullen vrijwaren en verklaart gelijke bedeeling in andere goederen verkregen te hebben, alles onder verband zijner goederen.

Afschrift op perkament. — Schepenen: Everardus de Vernenhoult en Philippus de Herke.

In een transsumpt door de schepenen: Egidius de Sarto en Johannes de Ophem van 25 Aug. 1463.

N° 120.

(1368 Januari 21) Datum anno Domini millesimo CCC° sexagesimo septimo in die sancte Agnetis virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Heylwidis eertijds dienstmaagd van Petrus de Sibde, plebaan van St. Nicolaaskerk, dochter van wijlen

Digitized by Google

Willelmus gezegd Vlemyngh, verklaart van Petrus de Aquis, kanunnik van O. L. Vrouwekerk, als voogd der *pauperes scolares* dier kerk, en Johannes de Wassenbergh en Gosuwinus gezegd Mica, priesters, momboren en provisoren der kapellanen dier kerk, 60 gouden mottoenen ontvangen te hebben, welke Petrus voornoemd haar toegewezen heeft op het huis vermeld in den brief waardoor deze gestoken is, hun daarvan kwitantie geeft en ten behoeve der kapellanen en der arme scholieren voornoemd vaarwel zegt op de rechten welke zij op dat erf bezit, voor ieder hunner de helft, en belooft hen gedurende een jaar en dag te zullen vrijwaren tegen elke vordering.

Orig. op perkament. — Schepenen: Rutgerus de Viseto en Johannes de Fleytingis. — Zegels afgevallen.
N.B. Transfix van den brief van 22 October 1365 (n° 117).

N° 121.

(1369 Maart 18) Datum anno Domini millesimo CCC LX octavo in crastino beate Gertrudis Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat de *honestus* en *discretus vir* heer Arnoldus de Guider, priester, als rector der kapel van den H. Evergislus, Johannes gezegd Oeysslingher en Wiricus de Sollyer, als *mamburni* en *provisores* dier kapel, met toestemming van den deken en het kapittel van O. L. Vrouw in erfrecht opdragen aan Arnoldus de Duobus Montibus, koopman en Hadewigis zijne huisvrouw, een huis gelegen tusschen die kapel *ante turrim ejusdem et retro turrim se extendentia ad cymiterium* en het huis *de cornu* voor 5 Luiksche marken 's jaars ten behoeve van het *luminare seu fabrice* dier kapel betaalbaar half met Kerstmis en half met Sint Jan Baptist, onder voorwaarde dat de eerste termijn der betaling zal plaats hebben met Kerstmis e.k.; dat de *fenestre sive lumen dicte capelle nullo edificio per ipsum Arnoldum aut suos heredes sive successores obstruentur neque impedirentur;* dat het huis geen uitgang zal hebben of verkrijgen op het kerkhof voornoemd; dat de *sollarium posterius domus site juxta* (?) *domum de cornu retro turrim dicte capelle non inferius edificabitur quam in altitudine duodecim pedum,* zoo Arnoldus of zijne erfgenamen willen bouwen, alles onder

Digitized by Google

verband zijner goederen; tot meerdere zekerheid werd de brief medebezegeld door voormeld kapittel.[1])

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus de Kestel en Henricus de Montenaken. — Zegels afgevallen.

N⁰ 122.

1369 (Juni 6) feria quarta ante diem beati Medardi episcopi.

Schout en schep. v. M. oorkonden, dat Reynerus Dolway, rentmeester van het kapittel van O. L. Vrouw, wegens het niet betalen van den verschuldigden cijns op de *pauperes Swestrices* wonende nabij den molen van Johannes Mennen Suels heeft doen uitwinnen het huis van wijlen Amelius, leerlooier, tusschen dat van Goeswinus de Dilsen en dat van Johannes de Mere en zij het hem ten behoeve van het kapittel voor een jaar en dag toewijzen.[2])

Orig. op perkament. — Schepenen: Theodericus de Budyngen schout, Rutgerus de Viseto, Laurentius de Kestele, Johannes de Fleytingis, Heinricus de Monthenaken, Everardus de Vernhoilt, Gerardus de Marcha en Philippus de Herle. — Zegels: 4, 5, 7, 8 afgevallen, de overige in bruine was gebroken.

N⁰ 123.

1369 (October 8) mensis Octobris die octava.

Schep. v. M. oorkonden, dat Elysabet gezegd Neeylders, dienstmaagd en uitvoerdster des testaments van den priester Willelmus de Wyck aan de broederschap van kapellanen der O. L. Vrouwekerk eenen jaarlijkschen cijns van 10 Luiksche schellingen door deze voor zijn jaargetijde gelaten, uit het huis van wijlen hare ouders, afkomstig van Hermannus gezegd Selten en bewoond door Arnoldus, *procurator,* den zoon van Nulkinus, te Wyck naast het erf van Henricus gezegd Buscop overdraagt, belooft de gebruikelijke

---

[1]) In dorso: *dies brieff behoirt der capellen sinte Evers.*
[2]) In dorso: *pauperes suestrices in vico Suls.*

Digitized by Google

formaliteiten te zullen nakomen en de broederschap voor een jaar en dag tegen elke vordering te zullen vrijwaren.[1])

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus de Kestele en Henricus de Montenaken. — Zegels in bruine was: 1. Drie kepers; in den rechter bovenhoek een ring; omschrift: *S. Lambert', de Keste. scabi. tiect.;* 2. gefaast van acht stuk; in het rechter vrijkwartier een hertengewei; omschrift: *S. Henrici de Mute .. scab. tiect.*

N⁰ 124.

(1371 Maart 6) Datum anno Domini millesimo CCC septuagesimo feria sexta videlicet mensis Marcii die sexta.[2])

Schout en schepenen v. M. oorkonden, dat de ***honestus et discretus vir*** heer Godefridus gezegd Felix, priester, namens deken en kapittel van O. L. Vrouw, wegens achterstallige rente op Christianus de Blumendael en Johannes gezegd Bierken bakkers ***per trinas quindenas*** heeft doen uitwinnen het huis in de Looierstraat tusschen dat van Levallus de Mosa en dat van Johannes gezegd Tilensoen en zij het hem voor een jaar en dag toewijzen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Nycholaus dictus Huen ridder, Reynerus de Rosis, Godefridus de Vinea, Florentius Weylde, Reynerus de Berne, Arnoldus Nuest en Johannes de Juleymont. — Zegels 3, 4 en 6 afgevallen.

N⁰ 125.

1371 (Mei 24) mensis Maii die vicesima quarta.

Schep. v. M. oorkonden, dat Reynerus gezegd Kellener de oude, weduwnaar, zijn zoon Reynerus en diens echtgenoote Yda afstand doen van 1 Luikschen mark jaarcijns, van 6 marken en 10 schellingen uit het huis[3]) gelegen tusschen dat van Wilhelmus ge-

---

[1]) In dorso: *de X solidis per dominum Wilhelmum de Wyc legatis;* met eene latere hand er onder geschreven: *„pronunc filius Johannis de Loen mercator de bonis Lumbardi sitis prope bonis de Roesmer.*

[2]) Gemelde *feria sexta* valt niet op den 6e, doch op den 7e Maart.

[3]) Uit de noot in dorso blijkt, dat het huis gelegen was *in die Leurerstraat* (Looierstraat) bij de nieuwe brouwerij *ad novam braxinam.*

Digitized by Google

zegd Francot en dat van Godefridus de Gynderen leerlooier, ten behoeve van de volgende altaren in de O. L. Vrouwekerk gelijkelijk te verdeelen: nl. het altaar van de HH. Barbara en Stephanus, dat der HH. Bartholomeus en Gregorius, dat der HH. Drie Koningen, dat van den H. Laurentius, dat der H. Katharina, dat van den H. Leonardus, dat van het H. Kruis, dat van den H. Johannes Evangelist in de kleine krocht[1]), dat van den H. Johannes den Dooper, dat van den H. Lambertus, dat der HH. Petrus en Paulus, dat van den H. Johannes Evangelist bij den omgang, *juxta claustrum,* dat der H. Anna bij de kapittelzaal, *in capitulo,* dat van den H. Martinus, dat van den H. Cornelius, dat van den H. Blasius en dat van den H. Nycholaus in de parochiekerk van dien naam, beloven gedurende een jaar en dag elke vordering te niet te doen, met de verklaring dat buiten en behalve dien mark van uit huis nog gebeurd worden twee marken 's jaars.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus de Kestel en Philippus de Herle. — Zegels: 1. afgevallen; 2. in bruine was: gegeerd van twaalf stukken; in het vrijkwartier een band; omschrift: *† S'. Philippi. de. Herl.*

Nº 126.

1371 (September 10) mensis Septembris die decima.

Schep. v. M. oorkonden, dat de *discreti* mannen, heer Wynandus Meus en heer Rutgherus Faber, priesters en kapellanen van de O. L. Vrouwekerk, als momboren en provisoren dier kapellanen, aan den priester Johannes Haeysdael, ook kapellaan dier kerk, een huis[2]) gelegen tusschen dat van dezen en dat van Petrus gezegd Wysken voor een jaarlijkschen cijns van 6 Luiksche schellingen en 4 kapoenen in erfrecht opdragen en Johannes belooft binnen den tijd van de drie eerstvolgende jaren van dien cijns 6 schellingen *nomine interpignoris* met 6 dubbele gouden mottoenen te zullen afkoopen, waarvoor hij zijn woonhuis met aanhoorigheden tot pand stelt, alles onder verband zijner goederen *cum emenda.*

---

[1]) Deze is gelegen onder den westelijken toren.

[2]) Uit de noot in dorso blijkt, dat het huis gelegen was nabij den *molendinum brasii* op de Steenenbrug.

Digitized by Google

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus de Kestele en Everardus de Vernholt. — Zegels afgevallen.

N⁰ 127.

1371 (September 22) mensis Septembris die vicesima secunda.

Schep. v. M. oorkonden, dat Reynerus de Lysze en zijne echtgenoote Elisabet ten behoeve van hun medeschepen Lambertus de Kestele en van Elisabet, de weduwe van Rutgerus de Tylia, ridder, thans echtgenoote van Lambertus voornoemd afstaan 25 Luiksche schellingen cijns 's jaars, waarvan 13 uit het huis van wijlen Symeon *supra ordonem,* tusschen zijn huis en de straat en 12 uit de *mansio* die zij bewonen en gelegen is tusschen het huis van Dylle de Scynne en het huis van Haller Heirscaps, en beloven hunne erven in het ongestoord bezit van dien cijns te zullen houden en hen tegen elke rechtmatige vordering vrijwaren, alles onder verband hunner goedren.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Monthenaken en Everardus de Vernholt. — Zegels: 1. weinig geschonden; 2. afgevallen.

N⁰ 128.

1371 (September 24) mensis Septembris die vicesima quarta.

Schep. v. M. oorkonden, dat de *honesta* Mechteldis de Houzit, weduwe van ridder Arnold Nuyst, ten behoeve van de broederschap van kapellanen der O. L. Vrouwekerk voor haar jaargetijde overdraagt een jaarlijkschen cijns van 5 Luiksche schellingen[1]) uit het huis gezegd *de gangelt,* dat thans Wilhelmus gezegd Lindercruys bewoont, te beuren na 6 dergelijke schellingen, en eenen kapoen grondcijns, welke het kapittel van O. L. Vrouw uit dat huis beurt, dat gelegen is in de *vicus pullorum* (Hoenderstraat) tusschen het huis van voornoemden Wilhelmus Lindercruys en dat van

[1]) Uit eene noot in dorso blijkt, dat die cijns naderhand gekomen was aan Elizabeth, de echtgenoote van Wilhelmus Boxs.

Digitized by Google

Johannes gezegd Wener, en onder verband harer goederen belooft gedurende een jaar en dag haar tegen elke vordering te zullen vrijwaren.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus de Kestele en Everardus de Vernholt.

N° 129.

1371 (October 8) mensis Octobris die octava.

Schep. v. M. oorkonden, dat Clarissa en Elisabet, dochters van wijlen Johannes gezegd Henneken van Luik, *que ad earum annos discretionis dinoscuntur pervenisse, sine marito existentes* ten behoeve van Lambertus de Kestele en zijne echtgenoote Elisabet weduwe van ridder Rutgherus de Tylia afstand doen van elk recht, reeds bezittend of nog verkrijgend op de goederen vermeld in den hoofdbrief waardoor deze is gestoken en onder verband harer goederen beloven hen tegen elke vordering te zullen vrijwaren.

Orig. op perkament. — Schepenen: Everardus de Vernholt en Philippus de Herke. — Zegels: 1. in bruine was gaaf; 2. afgevallen. N.B. Transfix van den brief van 22 September 1371 (n° 127).

N° 130.

1372 (Februari 5) feria sexta post festum Purificationis beate Marie Virginis gloriose.

Schout en schepenen van M. oorkonden, dat de *honestus atque discretus vir* Godefridus gezegd Felix, priester, namens deken en kapittel van O. L. Vrouw op Willelmus de Frepont den jonge, wegens achterstalligen cijns, bij drie veertiendaagsche nachtingen heeft doen uitwinnen een huis *in alto ponte* (Hoogbrugstraat, Helstraat), tusschen dat van Goswinus gezegd Myca priester en dat van Thomas Masson schipper, en zij hem dit voor een jaar en dag toewijzen, behoudens ieders rechten.[1])

[1]) In dorso: *domus in alto ponte super Willelmum Wilmot juniorem de Frepont.*

Digitized by Google

Orig. op perkament. — Schepenen: Nycholaus dictus Huen ridder, Reynerus de Rosis, Godefridus de Vinea, Florentius Weylde, Reynerus de Berne, Arnoldus Nuest en Johannes de Juleymont. — Zegels in bruine was: dat van den schout: drie balken waarop drie aaneengesloten open ruiten in de richting van den balk; omschrift: *Reineri de Berghe, milit. sc..*; die van Godefridus de Vinea, Florentius Weylde en Arnoldus Nuest geschonden; de overige afgevallen.

N⁰ 131 (D).

1372 (Juli 1) mensis Julii die prima.

Schout en schepenen van St. Pieter oorkonden, dat de ***honesta et discreta domicella*** Elizabeth de Eytsenrode, begijn en burgeres van Maastricht, met haren mombaar Reynerus de Eytsenrode hun medeschepen, ten behoeve der rectoren van de altaren in de O. L. Vrouwekerk en van die der kapellen van de HH. Evergislus, Hylarius, Bartholomeus bij de Begaarden en Maria de Mindere, de volgende perceelen land opdragen om de opbrengsten daarvan onder hen te verdeelen, zooals dat is aangegeven ***in litteris ordinationum super hiis confectis***[1]) voor haar zieleheil en dat harer ouders en vrienden en belcoft goede wering te doen en ze tegen elke vordering te zullen vrijwaren en zij de ***discreti viri*** Nycholaus de Hamelsdorp, rector der kapel van den H. Stephanus en Goswinus Mica, rector van het altaar der HH. Symon en Judas in de O. L. Vrouwekerk, priesters en toen meesters dier kapellanen als dezer momboren in het bezit van dat land stellen ***cum omnibus solempnitatibus in talibus consuetis:*** 4 bunder en 2 roeden gelegen vóór de hoeve van den priester van Lichtenberg grenzende met eene zijde aan land van ***Nydicheim*** en met de andere zijde aan land van Johannes Gyso schepen van St. Pieter; daarbij aan den weg naar Lichtenberch ½ bunder, naar den kant van ***Castart;*** aan den ***heerweech*** 9 jurnalen, met eene zijde grenzend aan land van Castart en met de andere zijde aan land der vrouwe ***in Porta*** en van Johannes Parys; beneden den ouden burcht ***sub castro antiquo*** naar den kant van Canne zes groote roeden grenzend aan land van Meysenbruech en aan land van Reynardus Wisensoens ***supra lacum.***

[1]) Hier zal wel bedoeld zijn het testament van Elizabeth van den 10 Februari 1360.

Digitized by Google

Orig. op perkament. — Schepenen: Johannes de Cervo villicus, Henricus Kestelman, Philippus de Herck, Rutgherus de Viseto, Godefridus de Campo, Reynerus de Orreo, Reynerus de Eytsenrade en Johannes, zoon van Gyso. — Zegel 2 in bruine was gebroken; de overige afgevallen.

N⁰ 132.

1373 (Mei 20) feria sexta videlicet mensis Maii vicesima die.

Schout en schep. v. M. oorkonden, dat zij *in plano judicio pro tribunali sedentes* op verzoek van Godefridus gezegd Felix priester, namens deken en kapittel van O. L. Vrouw, aan dezen toewijzen het huis vermeld in den hoofdbrief waardoor deze is gestoken en uitspreken dat huis in handen te houden evenals hunne eigen erfgoederen, behoudens ieders rechten en dat een rechte erfgenaam het zal kunnen lossen vóór de *feria sexta post festum beatorum Petri et Pauli Apostolorum* (2 Juli).

Orig. op perkament. — Schepenen: Reynerus de Berghe ridder, Godefridus de Vinea, Florentius Weylde, Reynerus de Berne, Arnoldus Nuest, Johannes de Juleymont en Gobbelinus de Monyouwen. — Zegels: dat van den schout: Op een veld met blokken bezaaid, een gekroonde dubbelstaartige leeuw, waaroverheen een linker schuinstreep; omschrift: *S'. Pauils Diderich soen;* 2, 3, 4, 5 afgevallen, de overige geschonden.

N.B. Transfix van den brief van 5 Februari 1372 (n⁰ 130).

N⁰ 133.

1373 (Augustus 6) mensis Augusti die sexta.

Schep. v. M. oorkonden, dat hun medeschepen Lambertus de Kestele en zijne echtgenoote Elizabeth, voor hun jaargetijde aan den deken en het kapittel van O. L. Vrouwekerk en aan de kapellanen en *socii* dier kerk, de 25 Luiksche schellingen in de beide hoofdbrieven vermeld overdragen, waarvan de kanunniken twee deelen, de kapellanen en *socii* het derde deel zullen hebben en de resteerende 5 schellingen aan de broederschap van kapellanen dier kerk, ook tot stichting van hun jaargetijde, en zij alle rechtsformaliteiten zullen nakomen, *sub obligatione omnium bonorum suorum pignorandorum cum emenda.*

Digitized by Google

Lambertus de Kestele bezegelt mede den brief *in maiorem fidem premissorum.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Monthenaken en Philippus de Hercke. — Zegels: dat van Lambertus in bruine was gaaf.

N.B. Transfix van die van 22 September en 8 October 1371 (nº 127 en 129).

Nº 134.

1373 (September 2) mensis Septembris die secunda.

Schep. v. M. oorkonden, dat frater Nycholaus de Antiqua curia, gardiaan, en Johannes Becker lector der Minderbroeders dier stad, namens hun klooster, wegens ruil, aan den deken en het kapittel van O. L. Vrouw overdragen eenen jaarlijkschen cijns van 24 schellingen en 4 denaren Luiksche munt, te beuren half met Kerstmis en half met het feest van den H. Johannes den Dooper, uit de volgende goederen: 10 schellingen uit het erf weleer geheeten *parysguet,* gelegen *in veteri macello* (Plankstraat), waartoe deken en het kapittel voornoemd aan voormeld klooster ingevolge legaat van Johannes de Leodio, minderbroeder, verplicht zijn; 5 schel. uit het erf van Christiaan de Cacabo, tegenover de *porta molendinorum* gezegd *die molenporte* en bewoond door de weduwe van Godefridus gezegd Nutken Ziekelen, gelegateerd aan voormeld klooster door wijlen frater de Aquis, lid van de Derde Orde van den H. Franciscus; 6 schel. aan genoemd klooster gelaten door wijlen Arnoldus de Altoponte, rector van het altaar van het H. Kruis in de O. L. Vrouwekerk, uit de goederen door dezen aan dat altaar geschonken en 40 Luiksche denaren die de *rector perpetuus* van het altaar ter eere van de HH. Apostelen Petrus en Paulus betalen moet van de goederen van wijlen Hermannus gezegd Laye gelegen op den hoek der *vicus de trunco* (Stokstraat) tusschen het erf van Cornelius Pruyt en de kleine straat die naar de Maas leidt, uit het huis van genoemden Hermannus van de 16 schel. en 4 denaren, welke de rector van laatstgenoemd altaar uit het huis van dezen beurt.

Ter erkenning dezer overdracht hebben de gardiaan en de conventualen hun kloosterzegel met dat van de schepenen aan den brief gehangen.

Digitized by Google

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus de Kestele en Everardus de Vernenholte. — Zegels: dat van het klooster in groene was van spits ovalen vorm: Op een troon de Zaligmaker naar rechts, houdende de rechterhand opgeheven en met de linker den wereldbol; rechts van Hem naar Hem toe gezeten de H. Maagd met gevouwen opgeheven handen, terwijl eene hand die uit de wolken te voorschijn komt Haar eene kroon op het hoofd zet; onder den troon, in eene gothische nis een monnik geknield naar links, houdende in de beide handen opgeheven een boek; omschrift: *S'. Frm. minor. traiecti. superioris. (Sigillum Fratrum minorum traiecti superioris).*

N⁰ 135.

1373 (September 10) Sabbato post festum Nativitatis beate Marie perpetue Virginis.

Schep. v. M. oorkonden, dat Reynerus gezegd Dolwey, priester en kanunnik der kerk van St. Hadelinus te Visé, *se et omnia bona sua quo ad infra scripta subiciens juri civili,* aan de broederschap van kapellanen der O. L. Vrouwekerk overdraagt eene jaarlijksche rente van drie schellingen en 6 penningen Luiksche munt uit het huis van wijlen Goswinus *lutifigulus*[1]) gelegen op het *forum sabbathi* naast dat van wijlen Petrus supra celarium, smid, en dat van Johannes de Fleytingis, pottenbakker *(figulus),* te beuren half met Kerstmis en half met het feest van St. Jan den Dooper, belooft gedurende een jaar en dag goede wering te doen en haar volgens gebruik tegen elke rechtmatige vordering te zullen beschermen en onder verband zijner goederen en *cum emenda* gedurende een jaar en dag te zullen waarborgen dat buiten dien dat huis met niets meer belast is dan met 18 Luiksche penningen en 2 kapoenen ten behoeve der erven van Adulphus de Heese, 10 Luiksche schellingen ten bate van het kapittel van St. Servaas en 8 schellingen ten behoeve der kapel van den H. Georgius.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus de Kestele en Everardus de Vernenholte. — Zegels in bruine was een weinig geschonden.

---

[1]) *Lutifigulus* beteekent hetzelfde als *figulus,* pottenbakker.

Digitized by Google

N⁰ 136.

1374 (April 24) mensis Aprilis die vicesima quarta.

Schep. v. M. oorkonden, dat zij op verzoek van Godefridus de Chyney en Wilhelmus de Breda[1]) kanunniken van O. L. Vrouw, daartoe gemachtigd door den deken en het kapittel, en van Johannes de Basilisbur den oude als vergever van het beneficie van den H. Nicolaus in de kapel van Maria ter luttelre, onderzocht hebben een huis dat Arnoldus gezegd Hoene in erfrecht houdt van genoemd beneficie en gelegen is *supra Mosam ante portam dictam Veirlinxporte* nabij den muur der stad en dat dreigt te vergaan .. *perire, devastari et annichilari* en verklaren het voordeeligste te zijn in het belang van dat beneficie het huis opnieuw aan genoemden Arnoldus in erfrecht te geven doch tegen verminderden cijns .. *census moderarentur et attenuerentur.*

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus de Kestel en Philippus de Herke. — Zegels afgevallen.

N⁰ 137.

1374 (Mei 2) mensis Maii die secunda.

Schep. v. M. oorkonden, dat Gerardus gezegd li Rosti[2]) deken, en het kapittel van O. L. Vrouw met toestemming en inwilliging van Johannes de Basilisbuer den oude, als *collator* van het altaar ter eere van de HH. Nicolaus en Silvester in de kapel van Maria ter luttelre aan Arnoldus gezegd Hoene in erfrecht opdragen het huis met aanhoorigheden, op de Maas vóór de *Veirlinxporte* tusschen dat van wijlen Arnoldus Lynneke en dat van Arnoldus gezegd Coepernaese, voor 2 marken en 3 kapoenen cijns 's jaars, betaalbaar half met het feest van den H. Johannes den Dooper en half met de kapoenen met Kerstmis.

De deken en het kapittel, ter erkenning dezer opdracht, zegelen mede den brief met hun zegel *ad causas.*

---

[1]) Wilhelmus de Breda als kanunnik nog vermeld in 1380.

[2]) Gerardus Rost, le Rosti, li Rosti nog vermeld in 1376; zijn broeder Godefridus was kanunnik van O. L. Vrouw en plebaan van de Nicolaaskerk.

Digitized by Google

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus de Kestele en Philippus de Hercke. — Zegels verloren

N.B. Transfix van den voorgaanden brief van 24 April 1374.

N⁰ 138 (D).

1374 (Juni 9) mensis Junii die nona.

Schep. v. M. oorkonden, dat Henricus de zoon van Truda de Wyshaegen, dochter van Johannes van den Ende of de Mewen verklaart van den deken en het kapittel van O. L. Vrouw *ad pactam firmam vel accensum mediante omni jure et consuetudine pactariorum* gepacht te hebben hun tiend in het dorp Wyshagen[1]) voor den tijd van 6 achtereenvolgende jaren, aanvang nemend met het feest van St. Jan Baptist a.s., voor 38 groote ponden was, ponden *quibus communiter et usualiter libratur seu pensatur* te Maastricht, te leveren aan voornoemden deken en kapittel of hunnen rentmeester binnen Maastricht op zijne *laboribus, periculis, sumptibus et expensis,* tot meerdere verzekering waarvan hij dezen tot *fidejussores et condebitores* stelt Godefridus de Mewen gezegd Thoelensoen en Wilhelmus Philippi de Hasselt, *lagenarum corearum factor* (maker van lederen flesschen, karaffen), die ieder persoonlijk zich voor Henricus verplichten op de voorwaarden: dat zoo Henricus of zijne erven in gebreke blijven op den gestelden tijd die 38 ponden was ten deele of in het geheel te leveren, hij *ad monitionem et requestam* des rentmeesters van deken en kapittel voornoemd of van een anderen door hen aan te wijzen bode *intrabit honestum hospitium* hem door dien rentmeester of bode binnen de stad Maastricht aan te wijzen, *jacentiam ibidem ad comestus debitos in suis propriis sumptibus et expensis* volgens het gebruik dier stad, *ab eadem jacentia comestuum nullatenus recessurus* totdat hij ten volle zijn achterstal zal hebben voldaan en zoo in den tusschentijd een der *condebitores* komt te overlijden zullen Henricus en de overlevende *condebitor* die *jacentiam comestuum* op aanmaning van den deken en het kapittel voornoemd of hunnen rentmeester of bode

---

[1]) Gelegen in het voormalig land van Loon, thans in Belgisch Limburg niet ver van Bree.

Digitized by Google

intrare en daarin blijven totdat een even goede *condebitor* in de plaats van den overledene zal zijn gesteld; dat Henricus daarenboven belooft zijne *condebitores* en *fidejussores* en ieder hunner *de hujusmodi obligatione et fidejussione ac omni dampno seu onere exinde emergente acquitare et relevare necnon indempnes penitus conservare* en hij en zijne *condebitores* tot onderpand stellen hunne goederen zoo roerende als onroerende, tegenwoordige als toekomende.

Orig. op perkament. — Schepenen: Henricus de Monthenaken en Everardus de Vernenholte. — Zegels in bruine was: 1. een weinig geschonden; 2. Een naar rechts gewende zwaan; omschrift: .. *Everardi d' Verneholt. scab. t.*

N⁰ 139.

(1375 Mei 1) Datum anno Nativitatis Domini millesimo CCCmo septuagesimo quinto mensis Maii die prima.

Schout en schepenen van Bemelen oorkonden, dat Martinus Egidii de Hoelbeke clericus, notaris en rector van het altaar ter eere van den H. Nicolaas in de O. L. Vrouwekerk met toestemming van den deken en het kapittel aan Henricus gezegd Ackerman en Sophia zijne echtgenoote in erfpacht geeft zeven *jurnalia* land, behoorend aan voormeld altaar en gelegen onder Bemelen ter plaatse *ter blyt* nabij het land van Henricus voornoemd, voor 9 vaten rogge pacht telken jare met het feest van den H. Andreas (30 November) te zijnen behoeve en van zijne opvolgers als rector van voormeld altaar op hunne *periculis, laboribus, custibus et expensis* binnen de stad te leveren in een huis door hen aan te wijzen en Martinus en zijne opvolgers tot onderpand stellen een halve bunder land ter plaatse gezegd *buefgracht* roerende van hun hof, en zij hem en zijne opvolgers in dat half bunder *adheredavimus et investivimus cum omnibus et singulis juribus et solempnitatibus debitis et consuetis dicte nostre curie,* onder beding dat zoo zij of hunne erven nalatig mochten zijn in het leveren dier granen, Martinus en zijne opvolgers de hand kunnen slaan aan het onderpand en met dat half bunder doen *libere et quiete more et consuetudine curie nostre predicte* ..

Digitized by Google

quavis contradictione cessante, dolo et fraude in premissis et quolibet premissorum exclusis; dat de deken en het kapittel verklaren alles geschied te zijn met hunne toestemming en inwilliging en beloven onder aanhechting van hun zegel *ad causas* het voor geldig en welgevallig te houden.[1])

Orig. op perkament. — Schepenen: Macharius de Jecorà schout en schepen, Mathias de Liebcke, Henricus de Hese, Nicholaus supra Hospitale, Petrus Anthonii, Johannes de Cadiers en Hermannus gezegd Rese. — Zegels: dat der schepenbank Bemelen afgevallen, dat van het kapittel van O. L. Vrouw in bruine was gebroken.

N⁰ 140.

(1375 Juni 9) Datum anno Domini millesimo CCCmo LXX quinto in vigilia Penthecostes.

Schep. v. M. oorkonden, dat Fastrardus gezegd Fastulot van Visé, schipper, schoonzoon van wijlen Oda gezegd Hayen van St. Pieter, en zijne echtgenoote Nesa, Oda's dochter, aan Franciscus, zoon van wijlen Lambertus de Waltwilre, plebanus der parochiale kerk van St. Nicolaas en van zijn erven 2 Luiksche schellingen jaarcijns uit het huis dat zij in erfrecht bezitten gelegen in de *vicus alti pontis,* tusschen het huis van Remboldus de Vloedorp[2]) kanunnik van O. L. Vrouwekerk en dat van Johannes de Membruggen, overdragen, welken cijns Oda voornoemd bij testament aan voornoemden plebaan en zijne opvolgers voor haar jaargetijde gelegateerd had, en onder verband hunner goederen beloven hem gedurende een jaar en dag tegen elke vordering te zullen vrijwagen.

Orig. op perkament. — Schepenen: Lambertus de Kestele, Henricus de Monthenaken en Philippus de Hercke. — Zegels afgevallen.

---

[1]) Is als kanunnik nog vermeld in 1405.

[2]) In dorso van den brief: *transportus 7 jurnalium terre arabilis sub Bemelen mediantibus 9 vasis siliginis haereditariis pro altari sancti Nicolai et pro contrapignore obligatur dimidium bonuarium situm sub Bemelen.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Necrologium der Kerk van Valkenburg.

Van de geschiedenis der parochie van Valkenburg tijdens het oud regiem is weinig bekend; elke bijdrage hoe gering ook tot die kennis heeft haar nut en belang.

Over die geschiedenis zijn tot heden de volgende stukken van belang uitgegeven: *Pastoors van Valkenburg met enkele annotitien* door Th. Dorren; *Bijdragen tot de geschiedenis der parochie Valkenburg* door Dr. W. Goossens, beide in „De Maasgouw" respectievelijk in jaargang 29 (1912) bl. 17-21 en jaargang 33 (1918) bl. 45, 46, 53, 54, 64, 69, 79, 80, 86, 87, 92. Daarenboven vindt men gegevens over de parochie Valkenburg in: J. Habets, *Geschiedenis van het bisdom Roermond en van de bisdommen die het in deze gewesten zijn voorafgegaan* deel I bl. 414 en volg. en deel II en in zijne: *Beknopte geschiedenis der proostdij van Meerssen* in: Publications etc. deel XXV.

Van de oudste tijden af behoorde de parochie Valkenburg tot het bisdom Luik en maakte deel uit van het dekenaat Maastricht, dat, uit 122 kerken bestaande, met de dekenaten St. Truiden en Tongeren het aartsdiakenaat Hespengouw vormde.

Niet altijd heeft de parochie Valkenburg bestaan. In de oudste tijden behoorde Valkenburg tot de parochie Schin-op-Geul; te Valkenburg bestond slechts eene kapel of hulpkerk toegewijd aan den H. Nicolaus. Eerst in 1281 werd bij diploom van 5 December van Otto van Gulick, aartsdiaken van Kempenland, de kapel of filiaalkerk te Valkenburg van Schin-op-Geul afgescheiden en tot zelfstandige parochie verheven.

In de oude pouillés van het aartsdiakenaat Kempenland en het dekenaat Maastricht wordt de kerk van Valkenburg aangeduid als *ecclesia castri,* de kerk van het kasteel, en gemeld dat in 1441 in die kerk bestonden een beneficie of kapel ter eere van den H. Georgius en eene ter eere van de H. Maagd, terwijl in 1553 en 1558 nog vermeld worden het altaar ter eere van den H. Egidius, dat ter eere van den H. Johannes in den burcht, het hospitaal en de *matricularia annalis.*

Digitized by Google

Toen in 1559 bij de bul *Super Universi* van 12 Mei van Paus Paulus IV het bisdom Roermond opgericht en nader geregeld en omschreven werd bij de bul *Regimini* van 7 Augustus 1561 werd de parochie Valkenburg afgescheiden van het bisdom Luik en gevoegd bij dat van Roermond. Bij de indeeling van dat laatste in dekenaten werd ook een dekenaat Valkenburg opgericht dat 37 parochiën telde.

Als eene aanwinst voor de kerkelijke geschiedenis van Valkenburg mag zonder twijfel gerekend worden het necrologium dier kerk, dat wij hier in het licht geven. In de aanteekening van 26 Februari wordt het handschrift door den schrijver genoemd *liber anniversariorum* = jaargetijdenboek. Het handschrift wordt bewaard in de *Archives du royaume de Belgique* te Brussel bij de fonds *Etablissements religieux* onder nummer 7100. Naar de hand te oordeelen dagteekent het uit de eerste helft der XVIe eeuw en is een afschrift van een ouder, waaraan aanteekeningen van latere dagteekening zijn toegevoegd. Dit blijkt ook wel uit de aanteekening van 8 Augustus waar de schrijver den pastoor Johannes Schillinx zijn voorganger noemt; deze pastoor nu komt nog voor in 1499. Het handschrift is van papier en zeer gehavend, hangt los en enkele folio's zijn met een speld aan elkaar gehecht. In het handschrift zijn ingenaaid eene lijst der inkomsten van het altaar der H. Maagd dier kerk en een fragment van een cijns- en rentregister van het hospitaal van Valkenburg.

Over de waarde en de belangrijkheid der necrologia zal het onnoodig zijn te gewagen, daar deze algemeen in de geleerde wereld erkend worden en in sommige landen deze in grooten getale worden uitgegeven o.a. in Frankrijk in *Recueil des Historiens de France,* waarin ze per diocees worden gegeven.

Ons handschrift is nog van belang voor den Heiligenkalender, waaruit blijkt, dat vele Heiligen uit de oudste tijden vereerd werden te Valkenburg; wanneer hun feestdag als een hoogfeest in die kerk gevierd werd, is dit in het handschrift aangeduid doordien hun naam met rooden inkt is geschreven. Bij de uitgave hebben wij dit aangegeven met de letter (a).

Dr. P. DOPPLER.

Digitized by Google

Necrologium

der

Kerk van Valkenburg.

Januarius.

Kl.(a)

1 A (a) **Circumcisio Domini.** (a) Fol. 1

Johannes Meus et Margareta uxor ejus pro anniversario eorum in principio cujuslibet mensis semel fiendo habet pastor

XIIII vait roggen.

Hannes Meus kinder.

2 B **Octava sancti Stephani.**

3 C **Octava sancti Johannis.**

Commemoratio Thole Moleners que legavit

1/2 vas siliginis.

Solvit Joannes Boem de parvo campo in *Broechem* nunc Koen, molener.

4 D **Octava Innocentium.**

Commemoratio Johannis van Nydekem, qui legavit pro se et prima sua uxore Agneta supra domum suam penes et prope domum Johannis Schuelkens et Johannis van Clummen Fol. 1 v.

unum grossum cum dimidio.

Solvit nunc Cille 2ᵉ uxor ipsius legantis.

5 E

6 F **Epiphania Domini** (a).

7 G Commemoratio Johannis Potkens, Jutte ejus uxoris, Katherine filie, pro istis habet Investitus

Digitized by Google

Fol. 1 v. annuatim supra cameram quondam in opposito hospitalis dictam Schoenmakers huyss
grossum cum dimidio.
Solvit nunc Elisabeth Voss.

Fol. 2. 8 A (a) Obiit domicella Oda de Oest et Johannes Andree ejus maritus qui obiit quarta Septembris. Legaverunt investito pro eorum anniversario
unum vas siliginis.
Legaverunt adhuc tres grossos veteres recipiendos supra terram sitam *opten Kalchoeven.*
Solvit
Aleidis onder dye Leuve.

9 B

10 C **Pauli primi heremite.**

11 D **Igini [1]) pape et martyris.**

Fol. 2 v. Obiit Renerus Stasselart de Oes, Katharina ejus uxor, domicella Ysana mater. Pro istis habet investitus annuatim supra parvum campum Johannis Boems supra nominatum in *Broechem* juxta tyliam II vasa siliginis.
Solvit Koen moelener Jan Becker.

12 E

13 F **Octava Epiphanie.**

14 G **Felicis in pincis martyris.**
Commemoratio Johannis de Gheelke et Ysabele Knopsels junioris; pro istis habet investitus annue supra parvam domum Jacobi de Meer
1 alde groot.
Solvit Lysken Pastoirs.

Fol. 3 15 A Commemoratio Johannis der Rissche, Margareta ejus uxoris. Pro istis habet investitus supra domum Jacobi de Meer, que jacet cum suis pertinentiis juxta domum Gockell, que fuit Andree bastardi de Palant, vendidit Jacobo Cloops
II grossos veteres.
Jacobus int wynhuys.

---

[1]) St. Hyginus paus en martelaar (139—142 (?).

Digitized by Google

16 B **Beraldi (?) et sociorum martirum.** Fol. 3
Wilhelmus de Vleeck legavit pro se et sua conthorali domicella Aleyde de Coninxwinkell investito annue supra parvam insulam in opposito *den Culenberch,* quam tenuit Arnoldus Potkens
IIII grossos veteres,
Ecclesia supra eadem insula
Arnoldi grossum cum dimidio,
Matricularius ½ alde groote.
Solvit Claes Kneevelen.

17 C **Anthonij abbatis** (a). **Solemne.**[1])

18 D **Prisce virginis et martiris.**
Magister Gerardus Fabri legavit annuatim supra ortum Kieben, quem postea habuit Gerardus Foes ultra pontem, investito de Valkenborch
VI grossos veteres.
Solvit Peter Wynen.

19 E **Marie, Marthe.** Fol. 3 v.
Obiit Agnes de Zibde, que legavit investito supra dimidium bonuarium in *Zibde;* coluit Wynandus Bruem pro quatuor vasis siliginis cum dimidio
sex capones
et IIII solidos bone monete.
Solvit Claesken der Werver pro illis IIII½ vasa rogge prout habetur in registro fabrice. Solvit nunc Johannes Raymaker de Zibbe.[2])

20 F **Sebastiani martiris. Solemne.**[3])

21 G **Agnetis virginis et martiris.**

22 A (a) **Vincentii martiris.** Fol. 4
Agnes de Heerllo legavit investito de Valkenborch supra ortum jacentem juxta ortum Gerardi

---

[1]) *Solemne* is van eene latere hand.
[2]) De woorden *prout .... fabrice* zijn van eene latere hand; het overige van jongere dagteekening. *Sibbe* een gehucht van Oud-Valkenburg.
[3]) Het woord solemne in rood is bijgevoegd.

Digitized by Google

Fol. 4 Busers prope vicum ultra portam vulgariter dictam de meyepoerte

1 coppum seminis raparum.[1])

Solvit Jan van Clummen, nunc Hillegundis Roix.[2])

23 B **Emerentiane.**

24 C Commemoratio Martine filie Arnoldi Moleners, que legavit investito supra ortum ultra pontem juxta domum Laurentij Ludovici, quem tenuit Receptrix mater Johannis Meus junioris, depost Margareta uxor illius

unum grossum veterem.

Solvunt Jannes Mees kinder vel eorum mater Grietken Mees.

25 D **Conversio sancti Pauli** (a).

Fol. 4 v. Nicolaus de Zibde legavit investito pro anniversario *opten gairt* prope Zibde

1/2 vas siliginis.

Solvit Jan Hubrechs.

26 E

Joncker Winant van Corttenbach, Joffer Agnees van Lanckvelt zijne huysfrouwe.
Joncker Johan van Corttenbach[3]) stathelder ende vaecht dess lantz Valkenborch, Barbara van den Broick zijne huysfrouwe mit den kinderen.

27 F

28 G **Agnetis secundo.**

Obyt Katherina Knobben, que pro se legavit investito unum florenum renensem, quem habet Mathias ejus frater, qui dabit annuatim unum grossum

---

[1]) Knollenzaad.

[2]) De woorden *nunc—Roix* zijn van latere dagteekening.

[3]) Johan van Cortenbach, drossaard van het land van Valkenburg, werd 13 Juli 1454 voogd en stadhouder der leenen van dat land. Kort na dat jaar legde hij het drostambt neder, dat toen overging in de familie van Palant-Wittem. Als stadhouder der leenen komt Johan nog voor in 1474 en leefde nog in 1481. Hij was zoon van Gerard van Cortenbach, stadhouder der Keurkeulsche leenen te Heerlen. — Voornoemde Jonker Winant van Cortenbach was Johan's broeder.

Digitized by Google

veterem donec dictum renensem aliunde assignaverit. 1 grossum veterem. Fol. 4 v.

Solvit Daem Knobben, nunc ejus filii Mathias et Johannes.

29 A (a) Fol. 5

30 B

31 C **Ciri et Johannis martirum.**

Item habet investitus de Valkenborch adhuc annuatim supra domum Arnoldi Moleners juxta molendinum unum vas siliginis.

Solvit Arnoldus Schaffs, nunc dominus Arnoldus ejus filius.

Obyt Arnoldus Molener, Elizabeth ejus uxor, pro istis habet investitus supra eandem domum et curtim Arnoldi Moleners prope molendinum $1^1/_2$ grossum veterem.

Solvit dictus Arnoldus Scaffs, etiam dominus Arnoldus.

Anniversarium domicelli Johannis de Cortenbach et domicelle Barbare vanden Broeck ac parentum septies in anno ad annum perpetue fiendum, qui legaverunt investito de Valckenborch duodecim vasa siliginis recipienda op *ronners guedt in den Konincxwinkell* pro hujusmodi anniversariis, oratione dominicali ac animarum recommendatione. Fol. 5 v.

Protestatione domini Johannis Schillincx in presentia nostra et testium scabinorumque supranominatorum presentia in libello per eum scripto et confecto scripsit:

Receptor dictus Johannis Penre ex gratia imperatoris, quia feudalia bona sunt, redemit illa duodecim vasa siliginis deponens pecuniam, quam recepit dominus Wilhelmus Koex pastor de Valkenboch et emit alia duodecim vasa in usum anniversariorum domicelli Johannis de Cortenbach et ejus uxoris domicelle Barbare vanden Broeck levandis super omnibus terris, pascuis et aliis bonis

Digitized by Google

Fol. 5 v. Johannis Spede prope uutpendall (?) super quibus bonis pastor adhuc emit undecim maldra siliginis prout in litteris.
Ita est W. de Valkenborch.[1])

Februarius.

Kl.(a)

1 D **Brigide virginis.**
Arnoldus Molener, Elisabeth ejus uxor pro istis habet investitus unum grossum veterem cum dimidio supra domum et curtim prope molendinum in Valckenborch quam tenet Arnoldus Scaffs.

2 E **Purificatio beate Marie** (a).

3 F **Blasii episcopi.**
Adam de Wyck, Mechtildis ejus uxor, parentes Sophie Knebben, pro istis habet investitus annue supra ortum in nova platea Johannis Winandi, depost Theodoricus Winantz IIII grossos pagamenti.

4 G Henricus Winants.

Fol. 5 v. 5 A (a) **Agathe virginis et martiris. Solemne** (a).
Jacobus de Meer legavit investito supra domum Zeewigis cognomone Risschen unum grossum veterem.
Solvit Jacobus der Hont.
Nunc Henricus Koix. Et tenetur dicta domus in toto decem grossos veteres nunc Lens Sumpts.[2])

6 B **Dorothee virginis et martiris.**

7 C **Helene.**
Arnoldus de Straebeick, Truda ejus uxor, pro istis habet investitus annuatim supra dimidium jurnale terre situatum retro Strabeeck[3]) tenet Leonardus Symons 1 vas siliginis.
Receptor Johannes Penre.

---

[1]) De aanteekening van *Protestatione* af tot het einde is later bijgevoegd.
[2]) De woorden van af *Nunc Henricus* zijn van latere dagteekening.
[3]) Strabeek, gehucht van Houthem.

Digitized by Google

8 D **Appollonie virginis et martiris.** Fol. 6
Commemoratio Johannis Kole presbyteri, qui legavit investito supra partem orti sui ultra pontem juxta murum, tenuit receptrix mater Johannis Meus VII vliguta ecclesie .. totidem.
Solvunt Jannis Meus kinder.

9 E Commemoratio Nicolai Keuten et Leonardi ejus filii. Solvit pro istis Arnoldus Potkens annuatim investito de Valckenborch de domo sua prope cimiterium 3 grossos veteres.
Claes van Kneevelen.

10 F **Scholastice virginis.**
Hermannus Renum, parentes ejus, Margareta ejus uxor, Wilhelmus ejus filius, Rycksken ejus frater, Mechtildis ejus uxor, pro omnibus istis habet investitus annuatim supra ortum ultra pontem penes domum Laurencii pistoris tenuit receptrix mater dicti Joannes Meus quinque grossos veteres.
Et matricularius unum grossum veterem.
Solvit Receptrix vel Joannis Mees kinder.

11 G **Wilhelmi confessoris.**
12 A (a) Fol. 6 v.
13 B Commemoratio Bele Knopsels senioris, que legavit investito de Valckenborch perpetue supra domum et ortum Jacobi de Meer, que etiam in Januario onerata existet
unum grossum veterem.
Solvit Jacobus Cloops de orto suo in opposito Koen Molener et tenetur dictus ortus in toto sex grossos veteres.

14 C **Valentini presbyteri et martiris.**

15 D **Transiatio sancti Anthonii** (a). Fol. 7

16 E **Juliane virginis et martiris.**
Item habet investitus de Valckenborch adhuc annuatim supra domum Arnoldi Moeleners juxta molendinum, tenetur Arnoldus Scaffs
unum vas siliginis.

Digitized by Google

Fol. 7 Aert Scaffs; istud etiam habetur in Januario.

17 F

18 G Obiit Jutta Kneuden. Ejus legata require in mense sequenti in legatis Arnoldi de Vleick.

19 A (a)

20 B **Eucharii episcopi et confesseris.**

21 C Obiit Theodoricus Gallicus, qui pro anniversario suo et uxoris sue Agnetis et Marie filie sue legavit supra unum bonuarium terre aratorie situm *in dye lewenkuyll* apud tres tylias

Investito de Valckenborch 1½ vasa siliginis,
ecclesie 1 vas siliginis,
Matriculario ½ vas siliginis.

Solvit ante tempora Johannes Waill et Katharina uxor.

Solvit nunc medietatem Katharina Waillen et aliam medietatem Petrus Beyeren.

Fol. 8 22 D **Cathedra sancti Petri** (a).

23 E Commemoratio Pauli Kanen, Petri Kanen,[1]) Yde ejus uxoris ac suorum parentum, qui legavit supra ortum suum ultra pontem retro domum Claesken Myntens, quam Claesken tenuit infra domum ejus et murum opidi de Valckenborch

II grossos veteres.

Solvit Geerken Schoemaker.

24 F **Mathie Apostoli** (a).

Commemoratio Johannis Kneude, domicelle Katharine de Heyendall[2]) prime ejus uxoris et domicelle Elizabeth de Haren secunde uxoris.

25 G

Fol. 8 v. 26 A (a) Feria tertia vel quinta septimane quadragesime et feria quinta semper in quatuor temporibus per an-

---

[1]) Een Peter Kanen komt in 1468 voor als schepen van Gulpen.

[2]) Wellicht dezelfde als Catharina van Heydendal die in 1469 voorkomt als weduwe van jonker Matteljon van Gronsfelt en echtgenoote van Jan Knoye van Vlieck.

Digitized by Google

num anniversarium speciale Nicolai Ade, Katherine Receptoris uxoris sue, suarum prolium et parentum. Similiter Mathie Receptoris, Katherine Bex uxoris sue, parentum suorum et prolium ac Andree Receptoris fratris eorum. Fol. 8 v.
Legata invenies in principio hujus libri anniversariorum cum legatis Joannis Mees.

27 B

28 C **Translatio sancti Augustini.**

Martius. Fol. 9

Kl. (a)

1 D Obiit Bollo de Oes, que legavit investito de Valckenborch supra petiam terre, que situatur juxta *den goltberch* et solet solvere domicellus de Oes dictus Joncker Jan van Oes.

Investito	II	vasa siliginis.
ecclesie	II	
hospitali	II	

Solvit nunc Alet *in der dye leuve.*

2 E

3 F Obiit Theodricus de Schoenborne, Eelza ejus conthoralis, qui legavit pro ejus anniversario et sue uxoris perpetue supra domum Arnoldi Potkens prope cimiterium 't huys van Strabach[1])

Investito de Valckenborch	VII grossos veteres,
ecclesie pro luminari	quatuor grossos veteres,
matriculario	unum grossum veterem.

Solvit Claes van Kneevelen.

4 G **Adriani martiris.**

Obyt dominus Henricus de Boshusen, investitus quondam ecclesie de Valckenborch, qui legavit investito pro tempore dicte ecclesie parochialis domum suam et ortum suum retro cymiterium. Fol. 9 v.

Domus pastoris et ortus ejus.

---

[1]) De woorden *'t huys van Strabach* zijn van eene latere hand bijgevoegd, wellicht in de 18e eeuw.

Digitized by Google

Fol. 9 v. 5 A (a) Joncker Winant van Corttenbach, joffrou Agnees van Lanckvelt syne huysfrouwe.
Joncker Johan van Corttenbach, joffrou Barbara van den Broick zyne huysfrou mit den kinderen.[1])

6 B

7 C **Thome de Aquino confessoris.**
Commemoratio Andree Knouden, qui legavit investito pro anniversario suo supra domum suam juxta domum Karis unum vas siliginis.
Solvit Martinus *in dat Heut* nunc her Hune.[2])

Fol. 10. 8 D

9 E **Quadraginta martirum.**
Anniversarium Arnoldi de Vleeck, Katherine ejus uxoris, Jutte matris Katherine et Johannis Huen fratris Katherine legaverunt investito de Valckenborch supra unum campum ultra *dye olyemoelen* sex vasa siliginis.
Et possit pastor dictum maldrum siliginis redimere cum decem et novem florenis renensibus, triginta duobus buysschen pro floreno computatis et tunc pertinet campus hereditarie pastori. Et pecunia illius redemptionis ut juris est, ponitur aliunde in augmentum.
Eenen banent oever *dye olyemolen* tenet domicella *inden Haller* a domino Hunone
Et solvit inde pastori VI vasa siliginis.

10 F Item van Heer Kneuden missen weighen her Hune gilt noch den pastor super bonis in Valkenborch ac prope jacentibus VI vait roggen.

11 G

Fol. 10 v. 12 A (a) **Gregorii pape.** (a)
Obyt Katharina Andree, que legavit annuatim investito supra domum Reneri Werneri cum suis attinentiis in Strabeeck

---

[1]) Deze twee aanteekeningen zijn van eene latere dagteekening.
[2]) *Her Hune* is later bijgevoegd.

Digitized by Google

Investito unum vas siliginis, Fol. 10 v
Ecclesie unum vas siliginis,
Solvit Renerus Kunckelman.

13 B

14 C Obyt Maria uxor Wilhelmi Clencken,[1]) que erat filia Mathie Tolleners,[2]) legavit supra domistadium in opposito domus *Myndorp* supra forum annuatim,
Investito de Valckenborch II grossos veteres,
Ad luminare ecclesie 1½ grossum veterem,
Matriculario ½ grossum veterem.
Solvit dye Croene nunc Jan Becker.

15 D **Longini martiris.** Fol. 11.
Obyt Gerardus Fabri, qui legavit pro se et sua uxore Sophia perpetue supra ortum ultra *dy olyemoelen,* quem possident filii magistri Johannis sutoris juxta ortum Knobben ibidem
Investito de Valckenborch ½ vas olei,
Ecclesie de Valckenborch ½ vas olei.
Solvet Gockell nunc Nees Walen et habet dictum ortum annuatim pro dicto ½ vase olei et .... VIII grossos a pastore qui se mediante jure intronizavit ad possessionem.

16 E

Obyt Elizabeth, uxor magistri Johannis Nielkens, que legavit investito supra ortum suum quem tenuit Paulus ad finem qui erat een steenhouwer
III grossos veteres.
Solvit nunc Jacobus *int wynhuys.*

17 F **Gertrudis virginis. Solemne.**
Commemoratio Zeewigis Kerppen, que legavit

---

[1]) Een Clencken komt voor in 1462/1463.
[2]) Thys Tollener wordt vermeld in de rekening van de stad Valkenburg van 1462/1463. (Eg. Slanghen, *Bijdragen tot de geschiedenis van het tegenwoordig hertogdom Limburg,* bl. 20).

Digitized by Google

Fol. 11 investito supra domum suam, quam habuit Claes Kerppen[1]) annuatim unum grossum veterem.
Claes Kerppen, nunc Goerdt Kemerlinck.

Fol. 11 v. 18 G **Ancelmi episcopi.**
Commemoratio Elyzabeth Moreels, que legavit annuatim investito supra ortum, quem Arnoldus de Vleeck et Petrus Kaen pariter diviserunt et possiderunt; jacet in antiqua platea
XIII hallicos antiquos.
Solvit Leonardus Cocus, nunc Simon Beckers.

19 A (a) **Joseph confessoris.**

20 B Obyt domicella Maria uxor Hermanni Ronners, que legavit annuatim supra ortum apud finem dictum *barbiershof*
Investito de Valckenborch II grossos veteres,
Ecclesie 1/2 grossum veterem,
Matriculario 1/2 grossum veterem.
Solvit Giellis Koicken nunc der Campe in opposito Anthony Ade, Goert Kemerlinck.[2])

21 C **Benedicti abbatis.**
Obyt Johannes Depperken, Elizabeth ejus uxor. Legaverunt investito supra curtim in nova platea, quem tenuit Renerus Schynhouts, postea Gerardus Minters door dat backhuys ende voert aen tot Schaffs hoeff II capones
legaveruntque quatuor brabantinos.
Solvit nunc meister Pouwels kinder.

Fol. 12. 22 D Commemoratio Cristine Wambus, que legavit investito supra ortum ultra *dye olyemolen,* coluit Ni-

---

[1]) Een Claeske Kerpen ontving van de stad Valkenburg wegens het bewaken der Grendelpoort in 1466–1467 twaalf grooten van Tours. (Eg. Slanghen, Bijdragen enz., bl. 30).

[2]) De woorden van af *nunc* tot en met Ade zijn doorgehaald en Goert Kemerlinck van eene recentere hand bijgeschreven.

Digitized by Google

colaus Ade et situatur juxta ortum Blassenberch 1 alde groet. Fol. 12

Claes Kerpen nunc Jorys *oever dye brugge,* nunc Willem *op die trappen.*[1])

23 E Commemoratio Reneri van der Smitzen, qui legavit investito supra domum Arnoldi Potkens juxtra cymiterium

1 grossum veterem.

Claes van Kneevelen.

24 F Obyt Gerardus Fracus, qui legavit investito de Valckenborch supra et de bonis *in velt* que erant Symonis de Broickhem et nunc sunt Petri Moers . 1½ alde groet.

Jan Haecks van *Velt.*

25 G **Annuntiatio beate Marie.**

Obyt Johannes filius Nicolai Fabri, qui legavit investito annue supra campum in *broichem* juxta tyliam, quem coluit Johannes Boems

1 vas siliginis.

Et sic in toto habet investitus supra illo campo tria vasa siliginis, ut habeter hic et in Januario in legatis Tole Moleners et in legatis de Oes.[2])

Koen Molener nunc Jan Becker.

26 A (a) Commemoratio Johannis Rosen et Yde uxoris sue, de quibus habet investitus de Valckenborch supra domum Mechtildis Egidii quam tenuit Henricus Moertbiers Fol. 12 v.

unum grossum veterem.

Herman van sint Piters vader Lemmen.

27 B Commemoratio Heren Jan Knoude, joffrow Katherine van Heyendall ende Elysbeth van Haren syne huysfrouw.

28 C

Obyt Gerardus Knobben, qui legavit pro anniversario suo et uxoris sue Zewigis investito annua-

---

[1]) De woorden nunc Willem op die trappen zijn naderhand bijgevoegd.

[2]) De aanteekening van af *Et sic in toto* enz. is van jongere dagteekening.

Digitized by Google

Fol. 12 v. tim supra domum et braxatoriam Petri de Sancta Margareta braxatoris.

29 D Investito sex grossos veteres,
Luminari ecclesie quinque grossos veteres,
Solvit Reynsons huys, nunc Fremme van Velt tenet a patre, nunc Johannes Koix.

30 E

31 F Obyt Mathyas Tollener et Ida ejus uxor. Legaverunt pastori de Valckenborch supra ortum retro domum Gockels apud vinatorium
IIII bodderiferes bonos.
Johannes Gockel.

Fol. 13 **Aprilis.**

Kl. (a) Obyt Renerus Fien qui legavit investito de Valckenborch supra domum Henrici Koix prope domum Mathie Tolleners
Investito III engelschen,[1])
ecclesie III engelschen,
matriculario II engelschen.
Henneken Smiets, nunc Godefridus Smyts.[2])

1 G **Marie Egiptiace.**
Item dictus Renerus legavit unum modium siliginis mensure Trajectensis perpetue supra quinque bonuaria jacentia *aen dye Koppelweye* et *op dye steenstrate* retro *den Kalchoeven,* quam terram coluit Gerardus Nuyndorp.
Hoc modo quod ex isto modio siliginis duodecim vasa pinsentur Sabbato ante dominicam Jubilate[3]) in micas a rectoribus hospitalis et octo vasa mica-
2 A (a) rum dabuntur pauperibus feria secunda[4]) post Jubilate. Et alia quatuor vasa micarum dabuntur servitoribus sancti Anthonii dominica Jubilate in cena

[1]) Anglotten geheeten.
[2]) Van de familie Smiets, Smyetz komt in 1462—1466 meester Johan Smyetz voor als burgemeestser van Valkenburg.
[3]) De Zondag *Jubilate* is de derde Zondag na Paschen.
[4]) Dinsdag.

Digitized by Google

in eorum hospitio in Valckenborch, qua die ibidem erunt cum currie et reliquiis sancti Anthony. Fol. 13
Hospitale in Valckenborch ex isto modio habebit quinque vasa.
Et pro anniversario dicti Reneri Fien et suorum parentum fiendo dominica Jubilate hora vesperorum cantando vigiliam cum vesperis (placebo). Et
3 B feria secunda Requiem pro defunctis prout moris est. Legavit ex isto modio predicto
Investito III vasa siliginis,
ecclesie III vasa siliginis,
matriculario unum vas siliginis.
Alet *onder dye Leuve.*

4 C

5 D **Vincenty confessoris.** Fol. 13 v.

6 E Commemoratio Petri Kaen, ejus uxoris Agnetis, matris ejus et Johannis Kaen. Pro istis habet investitus annue supra domum et curtim Johannis Kerppen in platea nova in opposito Petri Schaffs
duos grossos veteres.
Claesken Kerppen nunc Lysken Spies.

7 F

8 G Obyt Johannes Muylken, qui legavit pro commemoratione sua et suorum parentum ac Odilie sororis sue annuatim supra omnes ortos illos, qui incipiunt ab orto Petri Kanen usque ortum Johannis Cupers Fol. 14
exclusive sex vasa siliginis,
partim Investito de *Valckenborch* et partim pauperibus in die Parascheves danda.
Informatio

9 A (a)

Item Johannes de Oeverhem[1]) tenetur Investito de Valckenborch unum vas siliginis de orto suo. Et Gerardus Stransen duo vasa siliginis de orto

[1]) *Overhem* eene buurt van Gulpen. — De hof of het huis *Overhem*, dat aan Franc. Struwer van Hulsberg behoorde, was leenroerig te 's Hertogenrade.

Digitized by Google

Fol. 14 suo et jacet ista terra predicta *aen dye ghemeynten* juxta *Nederhem.*
Et sic in toto tenetur investio III vasa siliginis.
Solvit Henneken Molener nunc Alet *onder dye Leuve.*

10 B

11 C Commemoratio Gerardi Lyefflysen et suorum parentum. Legavit annue investito supra ortum suum quem tenuit Hermannus Leevendoet in nova platea, postea Gielis Molener et Neesken Heynnen
Investito de Valckenborch 11½ grossos veteres,
ecclesie 1½ grossos veteres,
matriculario unum grossum veterem.
Solvit Henneken Molener nunc Katherina ejus filia.

Fol. 14 v. 12 D Commemoratio Johannis Wambus, Elizabeth ejus uxoris, Petri Stoeps. Isti legaverunt retro cimiterium juxtra vicum in opposito stabuli Mathie Receptoris
unum ortum olerium.[1])

13 E

14 F **Tiburcy et Valeriani.**
Anno XVc XXV altera Dyonisy in present Goirdt Hornsberchs ende Jacop Cloeps, scepenen tot Valckenborch, heefft Goirdt van Elsloe tot *Broickem* dat stucks lants naebescreven van Jan Liefjan genomen van heer Willem Koix, pastoir tot Valckenborch vur eyn vait rogge jairlix te betalen sint Andriesmesse.[2])

15 G

Commemoratio Johannis Liefjan qui legavit annuatim investito supra dimidium bonuarium terre situm prope *ravensbossche* et possidet Henricus Koic
unum vas siliginis.

---

[1]) Eene munt, tuin geheeten.
[2]) Deze aanteekening is van latere dagteekening.

Digitized by Google

Heyn Koec nunc jacet in drisco. Fol. 14 v.
Solet colere Petrus Wynen
Nunc Wilken van Broichem pro
1½ vasa siliginis.
Nunc Godefridus Stroder in *Broechem.*

16 A (a) **Isidori martiris.** Fol. 15
Commemoratio Gerardi de Muyndorp et relicte ejus ultime Aleydis unacum omnibus eorum prolibus, qui legaverunt pro eorum anniversario supra unum pomerium de *Nederhem*[1]) attinens Mathie Karis
Investito de Valckenborch II vaet rogge,
Luminari ecclesie ½ vas rogge vacat
quia pastor ex debitis fabrice[2])
Solvit Aussem de Welsdall nunc Wilken *opt sleckenvelt.*

17 B Commemoratio Reneri Schynholt, qui dedit unum florenum renensem ad comparandum unum grossum veterem super octo vasa siliginis in *Velt* et habetur in antiquo registro quod Arnoldus Potkens recepisset illum florenum
1 grossum veterem.
Strabachs huys by het kerckhof[3])
Claes van Kneevelen.

18 C Com.[4]) Mathie Receptoris, qui legavit pro se et uxore sua Katherina Bex supra domum suam, quam inhabitavit Goerdt Voss,
Investito de Valckenborch III grossos veteres,
Luminari ecclesie II grossos veteres,
et matriculario unum grossum veterem.
Wilhelm Boes.
Item obyt hoc die anno 1616 Petrus van Hoeff-

---

[1]) Nederhem bij Valkenburg.
[2]) De woorden vocat .... fabrice zijn later bijgeschreven.
[3]) Deze woorden van latere dagteekening zijn op de marge bijgeschreven.
[4]) Afkorting voor *Commemoratio.*

Digitized by Google

Fol. 15 v e[1]) vicedrossardus, qui legavit pro suo anniversario ac uxoris suae et prolium 50 florenos brabanticos ad emendum censum redimilem trium florenorum et 2½ stuferorum, ex quibus habebit investitus 1 florenum, ecclesia totidem, primissarius 12½ stuferos et custos decem stuferos et tenebuntur ad vigilias et reliqua solvit nunc Jan Wynen (?) van syn huys by de Muelen.

19 D Legavit prefati Mathie Receptoris pater, etiam dictus Mathias pro anniversario suo supra domum et domistadium Ade Knebben in nova platea juxta domum domicelli Reneri de Halsberch
Investito de Valcenborch unum grossum veterem,
Fraternitati Crucis unum grossum veterem,
Luminari et matriculario unum grossum veterem.
By Claes Koix nunc Hillegundis Koix.

Fol. 15 v. 20 E

21 F Com. Margarete Rademeickers, que legavit cum consensu viri sui Petri supra terram penes Heeck, que vocatur theutonice *Vaeshoff* et agetur pro eodem censu memoria Petri Rademeicker ejus mariti
II grossos veteres.
Solvit Lynen *in dye gruengracht* nunc Giellis Barrebuyck et Geerken van Heeck.

22 G **Sotheris et Gay.**

23 A (a) **Georgii martiris.**
Com. Marcily *ultra pontem,* qui legavit supra unam petiam terre jacentem juxta *Aelbeeck* quam possedit filia Wilhelmi Kesseler post Buinckarts
Investito unum grossum veterem.
Solvit nunc
Informatio in *Aelbeeck.*

---

[1]) Petrus Van der Hoefve in 1588 vermeld als entvanger van het land van Valkenburg, was in 1601 luitenant-drossard, als wanneer hij de som van driehonderd gulden voorstrekte om „den leger int ontsetten van Rynberch ende andere Krichstoeghen uyt den lande te houden". (Ed. Slanghen, Bijdragen enz., bl. 84).

Digitized by Google

24 B Obyt Godscalcus maritus Elizabeth de Schimmart, qui legavit supra unum bonuarium terre situatum *in dye O* et jam recipitur apud braxatoriam Katherine Giellen Fol. 16

III grossos veteres.

Solvit Tryne Giellen, nunc Fremme van Velt ex parte patris sui de domo Reynson, nunc Johannes Koix.[1])

Idem debet de alio pignore 29 Martii 6 grossos.[2])

25 C **Marci evangeliste. Letanie majores** (a).

Com. Eelze uxoris Marcely *ultra pontem,* que legavit annuatim investito supra domum *petyt Jans* ultra pontem

IIII vremannos.

Solvit nunc Barbara Staffs de domistadio; tenetur etiam dictum domistadium fraternitati sancte Crucis unum et sancti Nicolai sex vremannos.

26 D Hermannus filius Herkini legavit investito de Valckenborgh supra quinque jugera terre situata juxta *dye steenstraete.* Tenuerunt illa Mathias Tollener et ejus sororius Wilhelmus Clenk.

Investito VIII vasa siliginis,
matriculario IIII brabantinos.

Solvit Willem Clenck, nunc Lamboy *Int gruenhuyss,* nunc der hof van *Oeverhem.*[3])

27 E Dominus Johannis Ludovici legavit annuatim supra domum Laurentii *ultra pontem,*

Investito de Valckenborch IIII grossos veteres,
Ecclesie ejusdem loci unum grossum veterem.

Solvit Jacob *in dye olyemoelen.*

28 F **Vitalis martiris.**

Com. Johannis filii Walburgis Vuylros qui le- Fol. 16 v.

---

[1]) De woorden *Nunc Johannis Koix* zijn van eene latere hand.

[2]) Deze aanteekening is op de marge bijgevoegd.

[3]) Deze vijf laatste woorden zijn van latere dagteekening.

Digitized by Google

Fo. 16.v gavit supra domum Karis alias Blassenberch annuatim
Investo IIII flegutos[1]) bone monete, pro illis stupherus philippeus
Merten *int Hoet,* nunc Giell Kremer.
Putatur esse hortus juxta domum Nicolai Ade.[2])

29 G Com. Johannis Baert, qui legavit annuatim investito pro tempore de Valckenborch supra ortum suum juxta molendinum; possederunt Henricus Winants et ejus frater Winandus
unum coppum seminis raparum,
ecclesie totidem.
Solvit Dierick Winantz.

Obyt Ysabela Mans, que legavit investito perpetue supra horreun Gerardi Busers
II grossos veteres.
dat huyss by des heeren stall, nunc meyster Peter Smyet.[3])

30 A (a) **Quirini martiris.**
Com. Yde Vincken, que legavit annuatim investito supra domum Yde Blassenberch
Investito de Valckenborch III grossos veteres,
Luminari dicte ecclesie ½ grossum veterem.
Mertten *in dat hoet,* nunc Meyken Meex.[3])

Com. domini Randolphi cappellani castri qui legavit annuatim investito supra domum Metten Eelzen juxta cimiterium decem Aquenses.
Solvit nunc

Fol. 17 **Maius.**

Kl. (a) Obyt Theodricus Boutsen et Katherina ejus uxor; legaverunt pastori supra ortum ultra

---

[1]) Eene kleine munt.
[2]) Deze aanteekening is naderhand bijgevoegd.
[3]) *Nunc* enz. van eene recentere hand.

Digitized by Google

dye meyeportte juxta ortum Godefridi Putkens Fol. 17
unum grossum veterem.
Solvit Claes van Kneevelen.

1 B **Philippi et Jacobi** (a).
Joncker Johan van Corttenbach stathelder en vaedt[1]) des lantz Valckenborch, joffrouwe Barbara van den Broick syne huysfrouwe mit den alderen ende kinderen.

2 C Com. Petri Kots, qui legavit investito pro se, uxore et suis parentibus supra dimidium bonuarium terre prope den *budebosch,* coluit meester Jan der Smit,
unum vas siliginis.
Henneken Smiets, nunc Henricus Koix, nunc Peter Kokart.[2])

3 D **Inventio Crucis.**
Paulus de Heeck legavit investito unum grossum veterem et totidem ecclesie, tenetur Arnoldus Putkens supra antedicta octo vasa in *Velt.*[3])
Informatio.
Claes van Kneevelen. Styffbenker nunc ejus uxor.

4 E
Com. Gerardi Beeck ac Gerardi ejus filii, legaverunt annue investito quatuor grossos veteres supra ortum ultra de olymoelen, quem possederunt filii Johannis Goekels sutoris. Et idem ortus tenetur unum vas olei, ut prius patuit circa Benedicti in legatis Gerardi Fabri Fol. 17 v
IIII grossos veteres,
unum vas olei.

5 F Johannes Goekel, Nees Walen de orto pastoris ut supra in Marcio circa festum Benedicti 15[4]).

6 G **Johannis ante portam Latinam.**

---

[1]) Voogd.
[2]) *nunc Peter Kokart* van eene andere hand.
[3]) Vilt gehucht van Berg-Terblijt.
[4]) Door eene 17e eeuwsche hand is er bijgevoegd: *nimirum* (?) *I in festo sancti Longini.*

Digitized by Google

Fol. 17 v. 7 A (a) Com. Katherine Baykens, Katherine ejus matris, Mathie de Trajecto ejus mariti. De istis habet Investitus supra domum Arnoldi Potkens prope cimiterium

unum grossum veterem.

Claes van Kneevelen.

Com. Eelze Receptoris. Legata ejus require in legatis sui mariti Mathie Sprimont circa festum Assumptionis.

8 B **Apparitio sancti Michaelis.**

Fol. 18 Com. Tilmanni Tymmerman, Elizabeth ejus uxoris. Legaverunt annuatim supra domum Mathie Karis quondam Johannis Bockethonis

Investito unum grossum veterem,
Ecclesie ½ grossum veterem,
matriculario ½ grossum veterem.

Die Croen, Jan Beckers.

Nunc domistadium in foro prope Henricum Kemerlinck.

9 C

10 D **Gordiani martiris.**

Com. domicelle Margarete uxoris des Risschen; legata ejus invenies circa festum Felicis in legatis mariti sui etc.

11 E Com. Katherine Ackermans que legavit supra unum jurnale terre situatum prope *Zibbe* prope *den buygart;* tenuit prius Wynandus Bruyn

Investito ½ vas siliginis,
Ecclesie totidem,
Altari Sancte Crucis totidem.

Claesken Bruyn; nunc Claesken Weeren te *Zibbe.*

12 F **Pancracii martiris.**

13 G **Servatii episcopi.**

Com. Gerardi de Myndorpe et Katherine de Heere sue conthoralis. Legaverunt annuatim supra ortos Henrici Koix jacentes ultra *dye olye-*

Digitized by Google

molen, unus prope dye leymkule et alius apud et prope oratorium Elizabeth Daems Fol. 18 v

Investito unum vas siliginis,
Ecclesie totidem,
Altari Sancte Crucis unum vas siliginis.
Arnoldus Schaffs.

14 A (a)

15 B **Bonifacii martiris.**
Com. Ade Knobben qui legavit annuatim pro se, Elizabeth et Maria conthoralibus suis supra domum suam in nova platea et supra curtim suam ultra *dye olyemoelen* prope curtim Hillegundis Koix.
Investito unum grossum veterem,
Altari sancte Crucic[1]) totidem,
Ecclesie ½ grossum veterem,
Matriculario totidem.
Daem Knebben int Sweert.

16 C Fol. 19

17 D Com. Katherine uxoris Hermanni Witten, qui legavit pro se et Hermanno marito ejus unum bonuarium terre situatum tot *Broechem* juxta tyliam, tenuit Johannes Boem
Investito unum grossum veterem.
Solvit Johannes Boem aut Koen Molener, nunc Jan Becker.

18 E

19 F **Potenciane virginis.**
Obyt Bela uxor Henrici Dunbyers, que legavit investito de Valckenborch supra ortum suum in nova platea situatum in opposito unius loci vulgariter *die fleute* appellati II grossos veteres.
Solvit Jan van Oeverheim nunc Henneken Molener.

20 G **Bernardini confessoris.** Fol. 19 v.

21 A (a)

22 B Com. Michaelis Schuelkens qui legavit inves-

[1]) Over dit altaar zie Maasgouw, jaarg. 1918 bl. 45.

Digitized by Google

Fol. 19 v. tito de Valckenborch et altari sancte Crucis supra domum suam in opposito hospitalis
II grosses veteres.
Claes Keetelbueters.[1])

23 C

Fol. 20 24 D

25 E **Urbani pape et martiris.**
Com. Reneri Buzer, Mechteldis ejus uxoris et Katherine filie, pro quibus habet Investitus annuatim supra domum et curtim Arnoldi Karis juxta puteum in *Yseren*[2]) penes lacum
II grossos veteres.
Der Lumberder nunc Arnoldus ejus filius.

26 F Anniversarium Nicolai Koix, Hillegundis Bosch sue conthoralis ac suorum filiorum ac parentum, qui legavit supra domum et curtim in *Schimmert* dictum *greefkens guet* annuatim
Investito II vasa siliginis,
Ecclesie 1½ vaet,
Matriculario ½ vait roggen.
Solvit Thys Heillens alias Scheepers in *Schimmert.*

27 G

Fol. 20 v. 28 A (a) Com. Egidy Morbier et uxoris ejus Mechtildis, que legavit Investito unum grossum veterem et ecclesie totidem supra domum Witten ultra pontem.
Informatio II grossos veteres.
Roen Moelener, Tryne Vallen.[3])

29 B Anniversarium Godefridi Voss[4]) et Katherine uxoris; ambo sepulti in ecclesia legaverunt pro anniversarii commemoratione.[5])

---

[1]) Een Claeske de Ketelbocter werkte in 1465 met Jan Kynen van Wyk en nog vier andere op last der regeering van Valkenburg aan het zuiveren van de vijvers den Birkelwyer.

[2]) Een gehucht van Oud-Valkenburg bij Sibbe.

[3]) *Tryne Vallen* van eene latere hand.

[4]) Een Goert Voss komt als burgemeester van Valkenburg voor van 1486-1490.

[5]) Deze aanteekening is later bijgevoegd.

Digitized by Google

30 C Fol. 20 v.

31 D **Petronille virginis.**

Junius. Fol. 21

Kl. (a).

1 E Obyt Betsella que legavit Investito de Valckenborch duos grossos veteres, de quibus solvit domus Johannis Winandi duas partes et camera Godefridi sutoris terciam partem, sed nunc ex toto Johannes Winandi.

II grossos veteres.

Dierick Winantz.

2 F **Marcellini.**

Com. Johannis Dapper, qui legavit annuatim supra domum Johannis Philippi, qua resoluta edificavit Nicolaus Keulen novam supra illud domistadium,

Investito de Valckenborch quatuor sterlingos,
Matriculario unum sterlingum.

Henrick Kemerlinck.

3 G Com. Johannis de Schimmmart, qui legavit Investito unum grossum veterem, ecclesie unum et matriculario ½ supra domum Theodrici Gallici,

Investito unum grossum veterem,
Ecclesie unum grossum veterem,
Matriculario ½ grossum veterem.

Solvit Dierick Waill nunc Henric Koix.

Com. Henrici Meens, qui legavit pro se, suisque parentibus annue supra bona situata juxta plateam in opposito Wilhelmi Clencken[1]), que bona sunt divisa in tres partes, unam habet Petrus Kaan de *Galopia,* aliam Johannes Vos carnifex, et tertiam Theodricus Waill.

---

[1]) In 1467 was een Wilhelm Klencken schepen van Valkenburg. Met Diederich van Palant, drossaard en Claas Damen, schepen van Valkenburg, was hij naar Brabant afgevaardigd om de hulde aan Jan IV hertog van Brabant over te brengen.

Digitized by Google

Fol. 21 Investito de Valckenborch
quinque grossos veteres.

4 A (a) Solvit *Dye Croene* et Dierick Waell, nunc Jan Beckere.

Fol. 21 v. Legavitque dictus Henricus Investito de *Valckenborch,* quandam petiam terre arabilis sitam in parochia de *Alden Valkenborch* juxta *Nederhem,* tusschen den pastoir van *Alden valkenborch* ende Alet *onder dye Leuve,* quam tenuerunt Mathias Tolleners et Wilhelmus Clenck ejus sororius pro III vasis siliginis.

Arnoldus Lombarder, terra pertinet investito, nunc colit terram istam der winne van *Aldenvalkenborch* pro III vasis siliginis.

5 B

6 C Com. Henrici filii Mathie Tolleners, qui legavit supra domum Mathie Tolleners situatam juxta domum Henrici Koix
unum grossum veterem.

Jacobus der Heut, nunc Henricus Koix.

7 D Obyt Johannes Koick, qui legavit pro anniversario suo et Aleydis uxoris sue supra domum quam tenuit Cruythuis juxta domum Petri Kanen, quam postea inhabitavit Leonardus Koick,
Investito II½ grossos veteres,
Ecclesie Totidem,
Matriculario unum grossum veterem.

Lenart Koick nunc Symon Becker.

8 E **Barnabe Apostoli.**

Fol. 22 Com. Aleydis Schuelkens, que legavit supra domum Johannis Voes in nova platea Investito ecclesie parochialis de Valckenborch
unum grossum veterem.

Solvit Aerret Schaffs.

9 F Legavit predicta Aleidis supra cameram Schuelkens in opposito hospitalis perpetue
unum grossum veterem: Informatio.

Digitized by Google

Solvit Elizabeth Voss. Fol. 22

10 G Com. Johannis Vos in nova platea, qui legavit perpetue supra ortum suum, quam tenuit aliquando Anna Borms
Investito de *Valckenborch* II grossos veteres.
Solvit Aerret Schaffs.

11 A (a) Com. Henrici Wambus, qui legavit annuatim supra domum Fabers[1]) juxta domum Knebben
Investito decem engelsche.
Solvit Wilhem dye Scoutet nuncius.

12 B **Odulphi.**
Com. Godeschalci de Sprymont, qui legavit annuatim investito unum vas siliginis, tenetur Arnoldus Schelhamer supra tenam in *Wailhem* tenetur Daemkens moder,
I vas siliginis.
Solvit Joickem van Wailhem.

13 C Com. Katherine uxoris Johannis Duvels que legavit annuatim supra domum et curtim Johannis Duvels in nova platea Fol. 22 v.
Investito unum grossum veterem.
Henneken Molener.

14 D Com. Johannis Grootjan de Schinnen, qui legavit annuatim pro se et uxore sua Mechtelde supra domum et curtim sitam in opposito ecclesie de *Schinne;* tenet Goirt Hammans eydom.
Investito unum grossum veterem.
Hammans in *Schinne* vel Godefridus syn eydom.

15 E **Viti et Modesti.**
Obyt Gertrudis Vogels uxor quondam Henrici Koix que legavit investito supra domistadium Johannis Wit
II engelschen.

Com. Henrici Koix, qui supra eandem domum

[1]) In 1454 en 1465 vinden wij vermeld een Faber die te Valkenburg een wijnhuis bezat.

Digitized by Google

Fol. 22 v. Witten legavit investito pro se suisque parentibus

VII engelschen.

Koen Moelener.

16 F

Fol. 23 17 G Com. Item Gerardi Risschen, carnificis, et Katherine Risschen ejus uxoris cum eorum pueris, qui legaverunt pastori de *Valckenborch* supra tria jurnalia terre aratorie site circa den *bochwech* supra tyliam de *Broeckhem*

I½ vasa siliginis.

Jacob de Hont, nunc Goerdt Kemerlinck.

18 A (a)

19 B **Gervasy et Prothasy.**

20 C

Fol. 23 v. 21 D Com. Johannis Scuelkens et Mechtildis uxoris sue ac prolium et parentum qui legaverunt supra dimidium bonuarium terre aratorie situm *by dye* gruengracht in uno latere et apud terram Nicolai Ade in alio latere apud communem viam, que tendit ad *Oeverhem*

I½ grossos veteres.

Solvit Giell *aen gien ende.*

22 E

23 F Com. Jutte Kneuden et Arnoldi filii Arnoldi de Vleeck, qui legaverunt supra domum Johannis Mees cum suis attinentiis

Investito de *Valckenborch* I½ grossos veteres,
Ecclesie unum grossum veterem,
Matriculario ½.

Johannis Mees kinder an grietken.

Fol. 24 24 G **Nativitas sancti Johannis Baptiste.** (a)
Eligii episcopi.

25 A (a) Com. Arnoldi Potkens, Yde ejus matris ac uxorum ejus.... Kneevelen et Katherine van Ghienhoute atque prolium pro quibus legavit annue supra tertiam partem bonuarii terre aratorie

Digitized by Google

siti opten *bluysendall* inter terras Servacii de Strabeick et Johannis *Scriptoris* de Trajecto Investito de *Valckenborch* III vasa siliginis, Ecclesie unum vas siliginis. Fol. 24

Vaes van Straebeick.

Johannes Schrivers de Trajecto tenetur fabrice partem unius vasi.[1])

26 B **Johannis et Pauli martirum.**

27 C **Septem dormientium.**

Obyt Adam Knobben, qui est sepultus in ecclesis [in] opposito et ante altare fratrum fraternitatis san[cti] Nicolai, qui legavit pro suo anniversario ac suorum parentum unum maldrum siliginis super pomerio, qui spectat ad civitatem jacente apud viam *Zittart.*

Vide inferius etiam legatum uxoris sue Katherine pie memorie.

28 D **Leonis pape.**

Com. magistri Eertsitter et uxoris sue Zewegis [Knu]ebben et Petri Kakert, qui legavit supra bona sua.... Investito unum grossum veterem, matriculario 1/2 grossum. Fol. 24 v.

I1/2 grossos veteres.

Solvit Giell Kremer de domo sua juxta Goekell.

29 E **Petri et Pauli Apostolorum** (a).

30 F **Commemoratio Pauli.**

Com. Aleidis Kemmersse, que legavit pro anniversario sui ipsius et Jacobi Gerart Winantz son ejus mariti dimidium bonuarium terre arabilis, quod jacet infra *Schimmert* et *Oensloe*[2]); Reyngenoten Henneken Neelis et colit dictus Henneken pro quatuor vasis siliginis, inde habebit investitus de Valckenborch tria vasa et orabit in ambone pro

---

[1]) De woorden Johannes Scrivers tot het einde zijn van jongere dagteekening.

[2]) *Oensel* een gehucht van Schimmert.

Digitized by Google

Fol. 24 v. animabus eorum, ecclesia dimidium, matricularius dimidium

IIII vasa siliginis.

Solvit Henneken Neelis, nunc Gielen Vrancken in *Schimmert.*

Fol. 26 **Julius.** [1])

8 G Obyt Johannes Prontvelt qui legavit pro anniversario suo dimidium bonuarium terre situm juxta *Molenbanent* in dye *Koppelweyde* ab una parte supra Golam, tenuit Claes Daemen.[2])

1/2 buynre weyden *in dye koppelweyde* situatum.

Terra pastoris; tenet Andreas Daemen.

9 A (a) **Octava Visitationis.**

10 B Obyt dominus Henricus filius Henrici Magni, rector hospitalis in *Valckenborch,* qui legavit pro anniversario suo et parentum tres petias terre arabilis, jacentes in parochia sancte Margarete; inde campanator habet unum coppam siliginis.

Terra pastoris. Tenet nunc Ghysbertus in *sancta Margareta* pro V vasis siliginis.

11 C **Pii pape et martiris.**

Fol. 26 v. Joncker Johan van Cortenbach stathelder ende vaedt dess lantz *Valckenborch,* Joffrou Barbare van den Broeck syne huysfrouwe met den alderen ende kinderen.

12 D

13 E **Margarete. Solemne.** [3])

Com. Johannis filii Mees qui legavit annuatim supra petiam terre, que jacet juxta terram Johannis de Schimmert, quam tenuit Lenss Loeckens depost Jacobus *in dye olyemoelen* Investito

unum vas siliginis.

---

[1]) Het folio waarop de zeven eerste dagen van Juli vermeld staan, ontbreekt.

[2]) Een Claes Daemen komt voor in de rekening van de stad Valkenburg over 1488—1489.

[3]) Het woord *solemne* in rood.

Digitized by Google

Jacob *in dye olymoelen;* nunc Herman van *Sint Peter* et tenetur iste Hermannus in toto I½ vasa siliginis. Fol. 26 v.

14 F Com. Jacobi de Meer et filie ejus Margarite, de quibus habet investitus annuatim supra stabulum Mathie Knebben duos grossos veteres et ecclesia unum grossum veterem.
Daemken Knobben kinder.

15 G Obyt Truda que legavit ortum suum situm juxta antiquam plateam pro anniversario suo juxta ortum Wittan supra Golam. Fol. 27
Com. Ade de Hepe, qui legavit unum coppum seminis raparum super eodem orto.
Jacob *in dye olyemolen;* ortus pastoris, tenet Giell Kremer.[1])

16 A (a)

17 B **Alexii.**
Com. Leonardi in Hospitali, Johannis de Epen, Bele ejus uxoris, Anne uxoris Leonardi, Margareta Ludovici, Agnetis ejus filie, pro istis omnibus habet Investitus annuatim supra domum Rutten ultra pontem, quam inhabitavit Lupeken et Katharina Rutten,
II grossos veteres.
Trynken Rutten.

18 C

19 D Com. Zende Rosen qui legavit Investito supra domum Mechtildis Giellen juxta portam quam inhabitavit quondam Henricus Mordbier Fol. 27 v.
unum grossum veterem.
Lemmen van Sint Peter.

20 E

21 F Com. Mechtildis Eelzen, Mathie Tolleners, qui legavit pro se et uxore sua Elizabeth annuatim supra stabulum Metten Eelzen duos capones.
Domus pastoris.

---

[1]) De woorden vanaf *ortus* zijn naderhand bijgevoegd.

Digitized by Google

Fol. 27 v. Ista domus post emptionem domini Henrici Boshusen pastoris, tenebatur in duobus caponibus annuatim, quos depost dictus Mathias legavit Investito et sic domus libera transivit in dominium et possessionem investiti.[1])

22 G **Marie Magdalene** (a).
Obyt domicellus vanden Driesch, Katherina ejus uxor, Johannes de Beemelen, Odilia ejus uxor. Legaverunt investito de *Valckenborch* decem aureos renenses, quos recepit Johannes Penre, receptor, ad emendum hereditarie sex vasa siliginis de quibus habet dictus

Investitus	IIII vasa siliginis,
Luminare	I½ vasa,
Matricularius	½ vas siliginis.

Tysken Smaickwael in Schinne ex parte receptoris.

Fol. 28 23 A (a) Com. Godscalci filie Godscalcj de Foro, qui legavit supra domum juxta stabulum domini et tenetur Gerardus Busers de domo Gruwels, Investito de *Valckenborch* annuatim

VIII grossos pagamenti.

Informatio.

24 B

25 C **Jacobi Apostoli** (a).
Com. Walburgis Volres, que legavit annuatim investito supra novam cameram Godfridi Putkens, quam ante tempora tenuit Adam Knebben, pronunc Petrus Wynen,

unum grossum veterem.

Peter Wynen. Tenetur iste in toto X grossos cum dimidio et quartam partam aurei renensis.

26 D **Anne.**
Com. Johannis Kneuden, qui legavit pro se et sua matre Katherina supra ortum Theodrici Gal-

---

[1]) Deze aanteekening is van jongere dagteekening.

Digitized by Google

lici situatum by *dye meyepoorte* juxta *den moelenbanent* Investito de *Valckenborch* Fol. 28

II grossos veteres.

Dierick Waill nunc Claes Beyer et Tryne Walen.

27 E Fol. 28 v.

28 F Com. Katherine *in dye gruengracht,* Leonardi Tymmermans et Johanne ejus uxoris. Legaverunt investito supra unam petiam terre aratorie sitam retro *oeverhem* inter Johannis Peters et Gerardum Knebben annuatim

unum vas siliginis.

Katharina Gruengrecht nunc Herman Wetzell.

29 G **Martha.**

30 A (a) Obyt Maria Rouvers, que pro anniversario legavit quinque florenos renenses auri, quos recepit Johannes Faber, qui annuatim solvet pro illis Investito tres grossos veteres, ecclesie unum et matriculario unum quousque dictos quinque renenses persolverit, qui sic soluti in augmentum aliunde poni debent.

V grossos veteres simul

Jannes Faber, Wilhem Scoltis. Tres grossos pastoris solvet nunc Petrus Keetelbeuters son de domo sua by *beelentoeren.*[1])

31 B Com. Ade Segers, qui pro se legavit supra domum suam unum grossum veterem. Et Elizabeth ejus uxoris, que super eadem domo legavit Investito unum grossum veterem,

II grossos veteres.

Eerken ende Lysen Pluechmeicker prope domum Claren.

Augustus. Fol. 29

Kl. (a).

1 C **Petri ad Vincula** (a).

[1]) De woorden vanaf Wilhem Scoltis zijn van jongere dagteekening.

Digitized by Google

Fol. 29 Obyt Johannes Petri, qui legavit pro anniversario suo et Lucie uxoris sue unum pratum parvum situatum ultra vivarium in opposito Kneuden Weirt. Colit Ronner pro XII grossis veteribus, unde habet
Investitus de *Valckenborch* VI grossos veteres,
Ecclesia V grossos,
matricularius unum grossum veterem.
Daemken Knebben nunc.

2 D **Festum Porciuncule** (a).
Legavit predictus Johannes Petri pro anniversario Johannis de Aquis et Agnetis sue uxoris, parentum, uxoris sue Lucie, Investito et ecclesie de Valckenborch tria vasa siliginis equaliter dividenda supra quandam petiam terre arabilis sitam juxta *Aelbeick;* coluit privem Henken Persoens, postea Jacob Fielis,
III vasa siliginis.
Jacob Fiellis, nunc Lemmen Fielis, pronunc dye Jeeger tot *Her Jans Geleen.*

3 E **Inventio Stephani** (a).
Com. Saxule, que legavit duodecim brabanticos veteres etiam recipiendos supra *Herckenbroick.* Et est ortus divisus in duas partes, ut superius narratum est in duas partes; unam partem habet Johannes Voss carnifex, aliam Greene Hans in opposito Pauli *apud finem* inde Reynsons hoeffken mit. Et sic in toto superius et hic XXIIII brabantinos, computando quatuor nigros pro brabantino XII brabantinos.
Goordt Vos et Reynson.[1])

4 F **Justini martiris.**

Fol. 29 v. 5 G **Marie de Nive.**
Com. Henrici Meens filii Mathie tolleners, necnon Katherine sororis Henrici Meem, pro quorum anniversario legavit perpetue Investito de

[1]) Deze aanteekening is van latere dagteekening.

Digitized by Google

Valckenborch supra domum Mathie Tolleners Fol. 29 v.
tres grossos veteres.
Jacob der Hont, nunc Henricus Koix et tenetur ista domus cum orto in toto
X grossos.

6 A (a) **Transfiguratio.**
Com. Johannis Mees gallici, qui legavit novem sterlingos, medietatem Investito et medietatem ecclesie supra domum Johannis Philippi, depost fuit fabrissa Johannis Winandi, depost Nicolai Keuten ac uxoris sue
IX sterlingos.
Claes Keuten, Henricus Kemerlinck.

7 B Legavit idem unum grossum veterem Investito supra ortum Yde Beecks in nova platea quam tenuit Claes Damen 1 alde groot.
Claes Daemen
et tenetur in toto XI½ grossos veteres.

8 C Item hortus quem habet Arnoldus Putkens ultra *meyepoert* juxta ortum Vossens et Grevehaus et est ortus contiguus apud Godefridum Vossens, tenetur omni anno Investito de *Valckenborch* Fol. 30
tres[1]) Capones quatuor.
Claes van Kneevelen.
Tempore predecessoris mei domini Johannis Schillincx facta fuit concordia inter illum et Claes van Kemerlinck, quod de omnibus censibus, in quibus obligatur investito, annuatim daret duos aureos renenses.

9 D

10 E **Laurentii martiris** (a).
Obyt Wilhelmus Portken, qui legavit Investito de *Valckenborch* pro anniversario suo annuatim

---

[1]) Eene kantaanteekening uit de 18e eeuw luidt: *nu joncker Strabachs huys tot Valckenborch.*

Digitized by Google

Fol. 30 supra dimidium bonuarium, situatum in dye O, tenetur Daemken Knebben neeven Aert Putkens.

11 F **Tiburcy.**

Fol. 30 v. Com. Wilhelmi Scou, qui legavit perpetue Investito de *Valckenborch* supra domistadium juxta domum Jutte Bockethorns; tenet Claes Keetelbueter et Lysken Daemkens, depost Collaer,[1])

II grossos veteres.

Collaer.

12 G **Clare virginis.**

Obyt magister Henricus Cocus, qui legavit pro anniversario suo et Beatricis uxoris sue unam petiam terre arabilis continentem tria jurnalia jacentia juxta *geretzdall* prope den *duckbossche.* Coluit Petrus de Strocht pro capone'

III morgen lants.[2])

13 A (a) Com. Trude Keuten, que legavit pro se ac parentibus suis supra ruellam infra domum Petri Kanen et domum *Cruythuys;* tenuit Leonardus Cocus, nunc Symon Becker,

unum grossum veterem.

Symon Becker.

14 B Com. Johannis de Clummen et Heilwigis uxoris sue; legaverunt investito de *Valckenborch* duos grossos veteres et luminari unum, perpetue recipiendos supra unum pomerium sive een *beentken* in opposito den *budebossch,* quod fuerit Heillwigis Karis

III grossos veteres.

Ausken van Welsdall.

Fol. 31 15 C **Assumptio beate Marie Virginis.**

16 D Com. Arnoldi Kiedell Hermanni, qui legavit pro

---

[1]) Eene kantaanteekening meldt: *dye plack tusschen Lysken Daemkens ende Claes Ketelbuter in registro predecessoris.*

[2]) Op de marche de volgende aanteekening: *pro ista terra solvit Jain Heyn* Dimbiers *tot Yseren II capones, 1 derdeill capoen et 1 blamuser brabantsch.*

Digitized by Google

se ac parentibus suis supra domum Petri Schaffs in nova platea, quam inhabibat Arnoldus Scaffs, unum grossum veterem. Fol. 31

Aert Schaffs.

17 E

Obyt Theodricus Bruwer, Beela ejus uxor, pro quorum anniversario habet investitus annuatim supra domistadium, quod situm est juxta domum Pauli de Clummen, quod jam habet receptrix, IIII grossos veteres.

Jannes Mees kinder.

Informatio si magister Emondus simile obligatur.

18 F **Agapiti martiris.**

19 G Com. Marie uxoris Eustacii, que legavit supra parvam domum cum attinentiis Nicolai Ade retro horreum suum. Tenet nunc ejus filius Anthonius, IIII grossos veteres. Fol. 31 v.

Claes Daemen.

Legavit predicta domicella adhuc Investito $1^1/_2$ grossos veteres et $^1/_2$ custodi supra ortum, ubi nunc edificatum est horreum sive stabulum Arnoldi Putkens, II grossos veteres.

Claes van Kneevelen.

20 A (a) **Bernardi abbatis.**

21 B Com. Mathie filie Johannis Petri, qui legavit Investito de *Valckenborch* perpetue supra pratum situm prope *Straebeick;* coluit Gerardus Billen, tenet nunc Johannes Penre, unum caponem.

der rentmeester.

22 C **Octava Assumptionis.** Fol. 32

Obyt Mathias Sprimont, qui legavit annuatim pro anniversario suo et Eelze uxoris sue supra domum suam, quam post eum tenuit Goerdt Voss et Katharina Box, nunc Wilhem Boess,

Investito de *Valckenborch* sex grosses veteres,

Matriculario unum grossum veterem.

Goert Vos, Wilhem Boess.

Digitized by Google

Fol. 32 23 D Com. Elizabeth uxoris Wilhelmi Portken, que legavit pro ejus anniversario supra domum Theodrici *Gallici* omni anno
Investito de *Valckenborch* tres grossos veteres,
Luminari ecclesie unum grossum veterem,
matriculario unum sterlingum.
Dierick Waill, nunc Henric Koex.

24 E **Bartholomei apostoli** (a).
Com. Arnoldi Keuten,[1]) qui legavit Investito de *Valckenborch,* supra ortum situatum retro domo ejus in foro, quam emit a Mathia Tollener, unum grossum veterem et custodi dimidium,
Investito unum grossum veterem,
Matriculario dimidium grossum veterem.
Hermes Kellener, nunc Goirdt Kemerlinck.

25 F **Ludovici regis Francorum.**

Fol. 32 v. 26 G Com. Elizabeth uxoris Johannis Depperken, legavit annuatim pro se, marito et parentibus supra domum foris pro nunc Rouvers
XVIII grossos pagamenti.
Informatio. Nunc Moesken, maritus Marie Scaffs; nunc dess vaechs huys Corttenbach.

27 A Com. domicelle Marie, que legavit pro anniversario suo supra domum Memen, cujus partem tenuit Greevehanss et partem Peter Kaen, nunc Dierick Waill et *dye Croen,*
XXIIII sterlingos.
Dierick Waill et *dye Croen,* nunc Jan Becker et faciunt tres sterlingi grossum.

28 B **Augustini episcopi.**
Com. Katharine Box ac Godefridi Voss mariti, que legavit Investito supra ortum jacentem apud antiquum molendinum; tenet Herman van sint Peter ex parte prime uxoris sue,
I½ vasa siliginis,

[1]) In 1452 komt reeds de familie Keuten in Valkenburg voor.

Digitized by Google

matriculario, super eodem ½ vait rogge. Fol. 32 v.
Herman van Sint Peter, Claes Schaffs.[1])

29 C **Decollatio sancti Johannis.** Fol. 33
Com. Reneri Picketanis, Mechtildis ejus uxoris, Elizabeth filie ac Aleydis sororis, pro istis habet Investitus de *Valckenborch* supra ortum suum ultra *dye meyepoerte;* tenuit illum Renerus Stynhouts annuatim I½ vait rogge.
Koen Moelenere et Johannes Winants, nunc Jan Becker.

30 D **Felicis et Audacti martirum.**
Com. Petri Thees et uxoris ejus Katherine; legavit pro eorum anniversario supra domum Giell Schuelkens in opposito hospitalis
Investito de *Valckenborch* II capones,
ecclesie I½ capones,
matriculario ½ caponem.
Claesken Keetelbueter.
Legavit idem Petrus pro anniversario Michaelis primi mariti dicte uxoris sue Katherine supra ortum eorum situatum op *den hoellenwech* onder den *Kaldenberch* by Geredt Voss opwart
unum grossum veterem.
Solvit Herman van Sint Peter.

31 E[2])

September. Fol. 34

Kl. (a).

1 F **Egidii abbatis** (a).
Obyt Ludovicus pistor ultra pontem, qui legavit pro se et sua uxore Agneta supra unum jurnale terre cum dimidio situatum juxta *Broeckhem* prope Tyliam apud communem viam, coluit Godefridus Voss de *Valckenborch*
de *Valckenborch*
II vasa siliginis.
Goerdt Vos, nunc Jan Penre receptor.

---

[1]) De woorden *Claes Schaffs* zijn van recentere hand.
[2]) Folio 33 verso is onbeschreven.

Digitized by Google

Fol. 34 2 G Com. Ancelmi Groitreyners et Margarete ejus uxoris, inde habet Investitus de *Valckenborch* annue supra bona Theodrici tectoris in *Strabeick*
unum vas siliginis.
der rentmeister Jan Penre.

3 A (a) Com. Petri Barlyn, qui legavit annuatim Investito de Valckenborch supra domum uxoris sue Yde de Novavilla, ubi positum erat stabulum Rouvers, postea posita porta antiqui prefecti de *Valckenborch* III grossos veteres.
der Vaicht.

4 B Com. Johannis Andree et Ode de Oes uxoris sue. Require legata ipsius in Januario.

Fol. 34 v. 5 C Com. Johannis Lynkens, qui legavit pro se supra domum ultra pontem; tenetur domus Wittem sive Koen Moelenere II sterlingos.
Koen Mollener; nunc Katherina Waillen; tenetur dicta domus in toto novem grossos et II sterlingos.

6 D Com. Johannes Voes preconis de *Valckenborch,* qui legavit pro se et Katherina sua uxore perpetue supra terram situatam in *dye Konynsgracht;* tenuit Metken Beckers, post hoc Theodricus de Waill,
unum vas siliginis.
Dierick Waill, nunc Petrus Beyer et Katharina Waillen.

7 E Com. Henrici Reyners, qui legavit pro se ac Bilie uxore sua annue supra domum quondam magistri Johannis Sutoris, postea Johannes Gockell
sex aquenses.
Jan Gockell.

Fol. 35 8 F **Nativitas beate Marie.**

9 G Com. Elizabeth uxoris Nicolai Keuten, qui legavit pastori de *Valckenborch*
II grossos veteres.
Informatio; solvit Henricus Kemerlinck.

Digitized by Google

10 A (a) Fol. 35

Com. Katherine vanden Brande que legavit annuatim Investito de *Valckenborch* et tenetur Lynen *in dye gruengracht*

I vas havene.

Lynen *in dye gruengracht,* mater
Wolters *in dye gruengracht,* nunc receptor.[1])

11 B **Prothi et Hyacinthi martirum.**

Com. Reneri tectoris qui legavit pastori de Valckenborch supra domum suam situatam in nova platea juxta domum Kerpen retro stabulum domini Fol. 35 v,

I grossum veterem.

Meister Peter der smit.

12 C Com. Henrici Bockeler et Margarete ejus uxoris; legavit Henricus supra ejus domum cum suis attinentiis situm supra forum prope cimiterium hospitalis II grossos veteres et uxor Margareta pro se ac suis prolibus unum,

III grossos veteres.

Griet Bockelers huys.

13 D Obyt Benigna de Heere uxor Wilhelmi Clenck[2]); legavit pro suo anniversario et Wilhelmi mariti sui annuatim supra bona sua in *Sancta Margareta* dicta *Koelen goet* tria vasa siliginis, Investito unum, sancte Crucis dimidium, ecclesie unum, matriculario 1/2,

III vasa siliginis.

Geertruyt Clencken.

14 E **Exaltatio Sancte Crucis.**

Com. Nicolai Meus, qui legavit Investito de *Valckenborch* supra domum Scaluyns; tenuit Adam Knebben annuatim

IIII vremannos.

---

[1]) De woorden vanaf *mater* zijn later bijgevoegd.
[2]) Wilhelm Klenderen was schepen van Valkenburg in 1467.

Digitized by Google

Fol. 35 v. Et supra domum Yde de Nova villa
unum sterlingum.
Daemken Knebben kinder.

Fol. 36 15 F **Octava Marie.**
Obyt Odilia uxor Meus, qui legavit pro suo anniversario et suorum parentum ac Gertrudis filie sue supra terram, quam tenuit Laurentius ultra pontem, que jacet opten Zittarder weich juxta terram Johannis de Schimmart; tenet Goirdt Voss, reygenoit Dierick Waill,
IIII vasa siliginis.
Goerdt Voss; nunc Herman van Sint Peter.

16 G

17 A (a) **Lamberti episcopi et martiris.**
Obyt Johannes Meemken, qui legavit pro anniversario suo et Elizabeth uxoris sue et parentum annuatim supra domum Mathie Tolleners juxta domum Mathie Receptoris et fuit domus Jacobi der Hont,
sex grossos veteres.
Jacob der Hont, nunc Henrick Koix, nunc Lens Smyck.[1])
Joncker Johan van Corttenbach stathelder ende Vaedt dess lantz *Valckenborch,* joffrou Barbara vanden Broick zyne huysfrouwe mit den alderen ende kinderen.

18 B

Fol. 36 v. Com. Arnoldi Wambus filii Johannis Sophie qui legavit pro se et duobus fratribus scilicet Huberto et Gerardo annue supra domum Johannis Fabers
X engelsch cum dimidio; faciunt
tres engels unum grossum.[2])
Wilken der scholtis.

19 C Obyt Elizabeth Daemen; pro anniversario suo et Wilhelmi de Bueckhout et Margarete soro-

---

[1]) De woorden *nunc Lens Smyck* zijn bijgevoegd.
[2]) De woorden *faciunt tres* enz. zijn van eene latere hand.

Digitized by Google

ris Wilhelmi legavit Nicolaus Ade, filius Elizabeth predicte annuatim supra domum et curtim Godefridi Putkens supra illam quam vendidit Ade Knebben, quam postea emit Petrus Wynen investito de *Valckenborch,* Fol. 36 v.

quartam partem floreni renensis auri.

Peter Wynen.

20 D

21 E **Mathei apostoli et evangeliste.**

Com. Philippi Scaffelart, qui legavit Investito et ecclesie de *Valckenborch* supra terram, qua itur versus *Broeckhem* juxta viam communem recipienda II vasa siliginis.

partim ecclesie.[1])

Penre van Broichem.

[22 F **Maurit]ii et sociorum.**

Com. Lamberti Pistoris, qui legavit pro anniversario suo ac parentum perpetue supra insulam in opposito *Kulenberch,* cujus dimidietatem habet Jacobus de Meer[2]) et tertiam partem Bokell et quartam Theodricus Dunbyer ejus frater, Fol. 37

II vasa siliginis et II vasa havene.

Koen Moelener ind Jan Walen; nunc receptor Jan Penre.

23 G

24 A (a) Com. Arnoldi multoris in *Broichem,* qui legavit pro se ac Elizabeth ejus uxore annuatim supra quoddam parvum pratum situm prope *Broichem* penes *den dyck;* colet Geerken der weever van *Broichem.* Investito de *Valckenborch* I½ grossos veteres, matriculario ½ grossum veterem.

Geerken der weever van *Broichem.*

25 B Com. domicille Aleydis de Konincxwinkell, que legavit Investito de Valckenborch annuatim

---

[1]) *partim ecclesie* bijgevoegd.

[2]) In 1465 droeg de stadsregeering aan het gasthuis van Valkenburg over een erfcijns van 4 kapoenen ten laste van den tuin van Elisabeth, de dochter van Jacob van Meer.

Digitized by Google

Fol. 37 supra ortum *belten* in Zibde; tenetur jam Petrus Hoep et Renerum Knotsken,

II grossos veteres et unum caponem.

Peter Hoop et Renerus Knotsken in Zibbe; nunc Theodericus Hoepe in Zipde.[1])

26 C **Cipriani et Justine.**

Fol. 38 v. 27 D Com. Hadewigis Sprymont, que legavit Investito de *Valckenborch* perpetue supra domum Gerardi Buzers in nova platea

Investito duos grosses veteres,

Altari beate Virginis unum grossum veterem.

Hillegundis Koix.

28 E Com. magistri Johannis Fabri, Heilwigis sue uxoris; legaverunt Investito de *Valckenborch* supra parvum ortum jacentem in nova platea inter ortos Gockell et Ments.

Solvit Johannes Becker.

29 F **Michaelis archangeli.**

Com. Henrici Boekelen et Margarete ejus uxoris proliumque; legaverunt supra eorum domum cum suis attinentiis supra forum penes cimiterium hospitalis duos grossos veteres.

Geetken uxor quondam Jacobi de Hont.

30 G **Hieronimi.**

Com. Gerardi Busers et Gertrudis uxoris ejus et Johannis Tielen et Mente uxoris Johannis; pro istis dabunt mamburni sive magistri fabrice ecclesie de *Valckenborch,* suorum pastori de *Valckenborch* annuatim

II vasa siliginis.

Kirckmeesters.

Fol. 39 **October.**

Kl. (a)

1 A (a) **Remigii episcopi.**

Com. Elizabeth uxoris Gerardi de Echt qui le-

---

[1]) De woorden vanaf *nunc* van eene latere dagteekening.

Digitized by Google

gavit supra stabulum Johannis Petri, ubi Yda de Nova villa solet habitare, Fol. 39
Investito annuatim unum sterlingum.
des vaichs poorte.

2 B Inveni unum nigrum deletum, unius grossi veteris in quo obligabatur Arnoldus Putkens.
Informatio, Claes van Kneevelen.
Inveni adhuc unum caponem in antiquo missali, qui non habetur in hoc registro quem idem tenet.
Claes van Kneevelen 1 caponem.

3 C Obyt Mathias Morder, qui legavit Investito annuatim unum maldrum siliginis et totidem pauperibus in pane bona sexta feria dandis, inde solvit Petrus Rissche quinque vasa de quadam petia retro ortum suum supra ripam et Jacobus de Meer solvit septem de quodam prato in opposito Kneuden wiert
XII vasa siliginis,
Mediatim investito.
Solvit Meerten *in dat Heut* et Giellis *Koicken,* nunc Arnoldus dictus *in dat Hout.*[1])

4 D **Francisci Solemne.**[2])

5 E Obyt Katherina Wambus, que legavit annuatim pro suo anniversario et tenebatur pridem Godefridus Potkens de quodam prato situato juxta *Broichem,* solvit nunc Penre omni anno Investito de *Valckenborch.* Fol. 39 v.
sex vasa siliginis.
Penre van *Broichem,* nunc Wilhelmus ejus filius.

6 F Com. Egidii Pickart fabri et Aleidis ejus uxoris ac Katherine filie, que legavit annuatim pro anniversario supra ortum ejus situatum in nova platea; tenet Dierick Winantz prope molendinum,
I½ grossos veteres.

7 G Obyt dominus et magister Mathias Ade, investi-

[1]) De woorden van *Arnoldus* af zijn van tamelijk recente hand.
[2]) *Solemne* in rood.

Digitized by Google

Fol. 39 v. tus ecclesie de Valckenborch, qui legavit pro anniversario suo supra quondam ortum in nova platea quem tenet Ment Torne,

Investito II grossos veteres,
matriculario ½ grossum veterem.

Menta uxor Tern in nova platea.

Fol. 40 8 A Obyt Theodricus dominus de Valckenborch; pro ejus anniversario legavit dominus Renerus van den Berge militis et domine Katherine sue conthoralis annuatim de terra sita in den *duvendranck* juxta *reckers kuyle* apud *Ulestraeten;* tenuit Walraven de Ulenstraeten,

Investito } de *Valckenborch* IIII vasa siliginis,
Ecclesie } de *Valckenborch* IIII vasa siliginis,
Hospitali } de *Valckenborch* IIII vasa siliginis,
Hospitali in *Merssen* IIII vasa siliginis.

Dye Jonffrou van Ulenstraeten, nunc Jan Eelzen, nunc Leonardus.[1])

9 B **Dionisy et sociorum.** (a)
Com. Heillwigis Wambus, que legavit annuatim pro suo anniversario supra bona Mathie Textoris tot *Gien Houte* Investito de Valckenborch quatuor grossos veteres.

Thys Weever Tghiin Houte; nunc Hilken Weevers.

10 C Com. Marcily Opilionis qui legavit Investito et ecclesie de Valckenborch simul II grossos veteres; solvit pridem Arnoldus Putkens annuatim, II grossos veteres.

Claes van Kneevelen.

11 D **Octava Francisci.**
Fol. 40 v. Com. Mathie fily magistri Nielkens et Helie filie atque Meilwigis uxoris, pro quorum anniversario habet Investitus annuatim supra unam petiam terre penes *Velt*[2]) situatum juxta Knebben lant; solvit

---

[1]) De woorden *nunc Leonardus* zijn naderhand bijgeschreven.
[2]) *Velt, Vilt,* gehucht van Berg en Terblijt.

Digitized by Google

Petrus Mor, nunc Hoeck van Velt, Fol. 40 v.
quatuor grossos veteres.
Petrus Mor vel Hoeck van *Velt,* nunc Jan van *Velt.*

12 E

13 F Com. Johannis Potken, qui legavit pro se et Jutta ejus uxore, pro Johanne patre et Yda matre ac Johanna filia annuatim supra unum pratum, quod jacet juxta Golam ultra *den dyck* te *Broichem* apud *Kneuden wiert;* tenuit Mathias Receptoris, postea Goert Vos et Katherina ejus uxor, II grossos veteres.
Goerdt Voss.

14 G **Calixti pape et martiris.**
Com. Johannis Kaen, qui legavit investito unum grossum veterem et luminari unum perpetue; tenetur Arnoldus Potkens super octo vasa siliginis in *Velt* II grossos veteres.
Informatio. Claes van Kneevelen.

15 A (a) Com. Johannis Boem et ejus uxoris, parentum atque prolium, qui legavit supra ortum in nova platea Johannis Winandi II grossos veteres. Fol. 41
Dierick Wynantz, nunc Henricus ejus filius Tenetur in toto novem grossos veteres
cum dimidio,
et IIII vait rogge,
IIII grossos pagamenti,
unum coppum seminis,
raparum.

16 B Obyt Godscalcus, filius Mathie Receptoris, qui legavit annuatim pro anniversario suo faciendo in ecclesia de *Valckenborch* cum duobus novis candelis
Investito de Valckenborch sex grossos veteres,
Ecclesie quinque grossos veteres,
Matriculario unum grossum veterem.
Supra domum Johannis Voss carnificis, quondam Mathie Receptoris.

Digitized by Google

Fol. 41 Goerdt Voss huys; nunc Andreas Daems de orto suo inter Wilhelmum die scoutet et domum suam *dye trappen.*
Dries Daemen.

17 C

18 D **Luce evangeliste.**
Com. Aleidis uxoris Johannis Vos qui legavit annuatim supra ortum, ubi solet stare horreum Wilhelmi Clenck; tenuit Herman Kellener,
Investito de *Valckenborch*
XII grossos bonos pagamenti.
Goerdt Kemerlinck.

Fol. 41 v. Com. Philippi carnificis et Bilie ejus filie; legaverunt annuatim pro anniversario eorum Investito supra domistadium juxta domum Pauli de Clemmen
1/2 vas olei.
Jannes Meus huyss.

19 E Com. Mechteldis, filie Billen Zanders, que legavit supra domistadium juxta murum receptricis, Johannis Meus matris, annuatim Investito de *Valckenborch* VII parisienses.
Jannes Meus.

20 F Com. Godefridi de Brackelen,[1]) qui legavit Investito unam coronam auream francie, quam recepit Johannis Kanen de Galopia, hospes *in corona* de *Valkenborch,* obligando se pro dicta corona solvere annuatim Investito de *Valckenborch*
unum grossum veterem.
Dye Croen. Informatio; nunc Jan Becker.

21 G **XI^m Virginum.**

Fol. 42 22 A (a) Com. Elizabeth Reesen et Johannis Reesen, Margarete Ancelmi et Thome van der Sardsen; legaverunt annuatim Investito de *Valckenborch* supre dimidium bonuarium terre arabilis si-

[1]) Een Jan van Braeckele was in 1450 beleend met 25 motteenen van een leen op den tol van Valkenburg (Eg. Slanghen, *Bijdragen,* bl. 11).

Digitized by Google

tum *boeven de drye linden* penes *den mergelhoupe.* Fol. 42
Coluit Heillwich Smietz; nunc Henrick Smietz,
II vasa siliginis.
Hennick Smiets; terra pastoris. Colit illam Henneken Smietz pro duobus vasis.

23 B **Severini.**

24 C Obyt Eelze de Meere, que legavit annuatim Investito de *Valckenborch* supra domum Hennes Kellener cum suis attinentiis, etiam pro anniversario Jacobi mariti sui, Margarete filie atque Zeewigis uxoris sue Fol. 42 v
unum florenum aureum renesem.
Goerdt Kemerlinck.

25 D **Crispini.**
Anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo 18(sic) emit dominus Mathias Ade, investitus de *Valckenborch,* erga Johannem Winandi annuatim supra domum suam et omnia sua bona hereditaria in *Valckenborch* tria vasa siliginis pro anniversario domini Winandi de Lomborch presbyteri, Katherine ejus ancille
III vasa siliginis.
Dierick Winantz.

26 E Com. Walburgis Knebben que legavit annuatim investito supra domum Knebben
VIII sterlingos.
Daemken Knebben.

27 F **Ivonis.** Fol. 43
Com. Mechteldis Ywani, que legavit annuatim investito de *Valckenborch* supra domum Ade braxatoris supra forum
IIII grossos bonos pagamenti.
Dierick Kemerlincks huyss, daer men op *dye borch* gheyt; nunc Jacobus dye portenere.

28 G **Simonis et Jude** (a).
Com. Gerardi de Echte et Elizabeth uxoris sue,

Digitized by Google

Fol. 43 quorum filii Johannis Greeve et Gerardus Fyn legaverunt Investito supra cameram Godefridi Schoonmeickers, pronunc ortus Dierick Wynantz

unum vas siliginis.

Com. etiam Margarete de Golem ultime uxoris dicte Gerardi de Echte.

Dierick Wynantz.

Habet ecclesia super eodem contrapignore

unum vas siliginis.

Dierick Wynantz.

29 A (a) Com. Wilhelmi Rouvers et Zewigis uxoris. Legata invenies in Cathedra Petri in legatis Hermanni Rouvers.

Fol. 43 v. Com. Reneri de Herckenroede, legavit pro anniversario et Katherine prime sue conthoralis annuatim supra domum et domistadium Heyn Huben jacentem prope bona Thys Deckers

Investito de *Valckenborch* unum vas siliginis,

Ecclesie sive luminari 1/2 vas siliginis.

Heyne Huben tghienhoute, nunc Henneken Deckers syne kynder.

30 B

31 C **Quintini martiris.**

Obyt Katherina filia Johannis de Herckenroede que legavit annuatim Investito ***de Valckenborch*** supra ortum Quaet Jans in nova platea, quam tenuit Johannes de Oeverhem, nunc Johannes off Henneken Molener, partem et medietatem ecclesie de *Berghe,*

III vasa siliginis.

Jan Molener in dye Nuwestraet,
nunc Henricus Kemerlinck.

Com. Johannis Cuper, Mechtildis ejus uxoris, pro quibus habet investitus supra domum ejus prope *dye grindellpoorte*

unum grossum veterem.

Collaer.

Digitized by Google

November. Fol. 44

Kl. (a)

1 D **Festivitas Omnium Sanctorum** (a).
Obyt Katherina Knobben alias Morrekens de Gronsselt, uxor legitima Ade Knobben, sepulta in ecclesia ante et apud altare fratrum fraternitatis sancti Nicolai, que petiit in suo agone provideri anime sue ac suorum parentum ac prolium de anniversario faciendo, pro quo legavit unum maldrum siliginis super pomerio at certi pastoris jacente apud viam Zittartensens. Et habuit Adam de quo supra in Junio, die 27[1]) XII vasa siliginis super dicto pomerio, que duodecim vasa mediatim ipse legavit et aliam medietatem uxor ipsius; petiit admitti tamquam pium legatum pro animo ipsius.[1])

2 E **Animarum.**
Com. Johannis Schuelkens, Katherine ejus uxoris, Henrici Pletsken, Marie ejus uxoris, Egidii Scuelkens, Katherine ejus uxoris, Rutgeri Roboes, pro quibus habet Investitus *de Valckenborch* annuatim supra bona de *Galopia,* que vocantur bona Robeers,

duos marcas Aquenses.

In *Galopia* solvit nunc

3 F **Huberti episcopi.** Fol. 44 v.
Com. domini Johannis de Haesdall, qui legavit annuatim supra quoddam pratum, quod situatum est in *Schoenborne* supra ripam; tenuit pridem Arnoldus Pluechmeiker et vocatur illud pratum vulgariter *Stocket,* tenet nunc Egidius *der smit,*

Investito de Valckenborch IIII solidos nigrorum Turonensium,
Et eidem tres capones,
Matriculario sex turonenses.
Giellis *dye smet.*

---

[1]) Deze post is van jongere dagteekening.

Digitized by Google

Fol. 44 v. 4 G

5 A (a) Com. Hermanni Beck, qui legavit annuatim Pastori opidi de *Valckenborch* supra ortum suum situatum juxta antiquam plateam, quem possident filii magistri Johannis Sutoris,

III grossos veteres.

Jan Goeckels scroeder. Ortus pastoris ultra *dye Olyemolen,* tenet Nees Walen pro VIII grossos veteres et medio vase seminis raparum.[1])

6 B **Leonardi.**

Com. domini Gerardi, quondam cappellani in castro, qui legavit Investito de Valckenborch bonuarium cum dimidio terre arabilis, situatum apud villam de *Schimmert;* coluerunt Dyeboutz kinder pro XII vasis siliginis.

In Schimmert.

Fol. 45 7 C Com. Theodrici de Hoernsberch, qui legavit pro anniversario suo ac Ghisele uxoris sue faciendo in ecclesia de *Valckenborch* annuatim, supra domum Johannis Winandi, que fuit Reneri Picketanis,

Investito de Valckenborch IIII grossos veteres,
Investito de Veteri Valckenborch II grossos veteres,
Ecclesie de Valckenborch III grossos veteres,
Ecclesie de Veteri valckenborch II grossos veteres,
Matriculario de Valckenborch unum grossum veterem.

Dierick Winants.

8 D **Octava Omnum Sanctorum.**

Com. Ade de Beick, qui legavit pro anniversario suo et Elizabeth sue conthoralis et prolium suarum, annuatim supra domum Rutgeri vander Molen ultra pontem; tenet Lysken dicta de Weert,

---

[1]) De woorden van af *ortus* zijn bijgevoegd.

Digitized by Google

Pastori de Valckenborch IIII grossos veteres. Fol. 45
Elizabeth de Weert; nunc Tryne Waillen et depost Nees Waillen.

9 E **Dedicatio basilice Salvatoris.**
Com. Henrici de Rode, mariti Mechtildis Steps, qui legavit pastori de *Valckenborch* annuatim supra domum et ortum situatum in nova platea, solvit domus Henrici Steps,
unum grossum veterem.
Henne Kraecken, nunc Giell *aen dat Inde.*

10 F **Trephonis.** Fol. 45 v.
Com. Trude que legavit supra curtim, quam possidet Petrus Rissche, nunc Arnoldus Scaffs, Investito de *Valckenborch*
II solidos nigrorum Turonensium.
Aert Scaffs.

11 G **Martini episcopi** (a).
Com. Katherine Vlegels, que legavit investito de Valckenborch annuatim supra bona Gobbelini; possidet Petrus Risschen,
II grossos veteres.
Giellis Koick, nunc Henneken Smiets.

12 A (a) Com. Gerardi Plegger, qui legavit supra ortum suum situatum ultra *dye meyeportte;* tenet Jacob in *dye olyemoelen,*
Investito unum grossum veterem.
Jacob *in dye olyemolen.* Informatio, quia ortus Katherine Wailen et Petri Beyers fuit; *Buzersguet.*

13 B **Bricty.**
Com. domini Johannis filii Ywani Fabri, cappellani castri de *Valckenborch,* qui legavit annuatim supra quandam petiam terre situatam *in dye gruengrecht.* Colit Henricus Sceper, nunc Giell *aen dat ende,* Fol. 46

Digitized by Google

Fol. 46 Investito de *Valckenborch*
V½ grossos veteres, habet
et in Junio,
Matriculario ½ grossum veterem.
Giell *aen dat ende.*

14 C Com. Katherine relicte Andree Depperkens, que legavit pro se ac suis parentibus super hereditate Witjans; colit Koen Molener,
Investito de *Valckenborch* V coppos siliginis.
Koen Moelener, nunc Nees Wailen.

15 D Com. Johannis Museler, Beatricis uxoris sue; legavit annuatim supra domum Witten ultra pontem, tenet Koen Moelener,
Investito *de Valckenborch* II grossos veteres.
Koen Moelener, nunc Nees Wailen.

Fol. 46 v. 16 E
Com. Andree Depperkens, qui legavit pro se et Katherina uxore sua, filia naturali Reneri de Hulsberch, annuatim Investito supra domum fori; tenetur domus Reneri XVIII grossos pagamenti et octo cum dimidio grossos pagamenti supra domum Bruels in nova platea,
viginti sex cum dimidio grossos
pagamenti.
Der Voccht van Valckenborch.

17 F

18 G **Dedicatio basilice Petri et Pauli** (a).
Com. Aleidis Summers, que legavit supra petiam terre jacentem in Waillhem; tenetur Arnoldus Scelhamer grossum cum dimidio et adhuc supra dimidium bonuarium situatum *op ten mergelhoep* similiter I½ grossos veteres,
III grossos veteres.
Jacop van Wailhem; nunc Anthonius Daems tenet terram.

Digitized by Google

19 A (a) **Elizabeth.**

Com. Ade filii Gerardi Knebbe, qui legavit supra domum atque braxatoriam Katherine Giellen, quam inhabitavit Reynson van *Herckenroide,* annuatim Investito de Valckenborch Fol. 47

II grossos veteres.

Reynsons huys nunc Fremme van *Velt.*

20 B Com. Nicolai Fien et Katherine ejus uxoris pro quibus habet Investitus supra curtim Lynen Papen juxta pomerium, tenetur Heillwich Smietz,

II grossos veteres.

Com. Lynen Papen, que legavit supra predictum ortum annue Investito de Valckenborch, tenetur etiam Heillwich Smietz,

unum grossum veterem.

Heillwich Smietz, nunc Lemmen van Sint-Peter tenet ortum qui spectat ad curatum pro dicto censu.

21 C **Presentatio beate Marie.**

Com. Mechtildis filie Witjans, que legavit annuatim supra terram et ortum Godefridi Vos pro ejus anniversario

I½ grossos veteres.

Goerdt Vos nunc Wilhem Boess. Informatio.

22 D **Cecilie.**

Com. Simonis Stoet qui legavit pro se et parentibus supra parvam domum et curtim Jacobi de Meer ultra pontem, quam inhabitavit Claes Minten, emit Lysken Pastoirs, Fol. 47 v.

unum grossum veterem.

Claesken Mynten.

23 E **Clementis.**

Com. Henrici de Berghe, qui legavit annuatim supra domum Bodden, tenuit Gerardus Buser, postea magister Petrus Smit,

II grossos veteres.

Digitized by Google

Fol. 47 v. M. Peter Smietz huys, nunc Martinus filius ejus in *Roethem.*

24 F Com. Gerardi Bouterschem et Aleidis filie, pro quibus habet Investitus de *Valckenborch* annuatim supra curtim ultra pontem juxta domum Laurentii Loetkens

II grossos veteres.

Jacop *In dye olyemoelen.*

25 G **Katherine** (a).

Fol. 48 Com. Jutte uxoris Johannis Vos sartoris, qui legavit annuatim supra curtim juxta murum, quam tenuit dye rentmeestersse, mater Johannis Meens,

septem parisienses.

Jannes Meeus kinder.

26 A (a) Com. domini Johannis Meens, qui legavit annuatim pro anniversario suo supra duo bonuaria terre jacentia prope Oeverhem, tenentur Clenck et Thys Tollener,

II vasa siliginis.

Informatio. Tenetur hospes *int gruenhuys Trajecti,* et tenetur in toto .. vasa siliginis.

Com. Wilhelmi Carpentatoris de *Golem,* pro quo habet Investitus annuatim supra ortum Theodrici Boeden in nova platea juxta murum et turrim dictam vulgariter *beelentorne*

unum grossum veterem.

Marye Boeden, nunc Lemmen *van Sint Peter.*

27 B Obyt dominus Lambertus de Hulsberch,[1]) investitus de Schinne, qui legavit pro anniversario suo duos petias terre arabilis, que jacent juxta *Raemsendael,* colit Jan Tiellen.

Jan Tiellen II stucken lants te *Raemsendall;* terra curati de *Valckenborch,* sed curatus de Schinne occupat illam.

---

[1]) Komt niet voor in de lijst der pastoors uitgegeven door H. Pyls in „Maasgouw" jaarg. 1911, bl. 1 en volg.

Digitized by Google

Com. Simonis Tute, qui legavit supra domum juxta *drinckporte* annuatim Fol. 48

II grossos veteres.

Cluycken. Informatio si obligabitur Cluken vel Claes van Kneevelen.

28 C Com. Theodrici Dunbier, Marie uxoris sue et prolium, qui legavit supra insulam in opposito *den Culenborch,* tenuit Theodricus Dunbier, Fol. 48 v.

unum vas havene.

Dierick Dunbier, nunc der Rentmeister et tenetur dicta terra in toto II vasa rogge et III vasa havene.

29 D **Saturnini.**

Com. Petri Treedpoell, Aleidis ejus uxoris et parentum pro quibus habet Investitus annuatim quatuor grossos veteres supra stabulum Johannis Leevendoit et supra domum predicto stabulo annexam, possedit Johannes Leevendoit, frater predicte Johannes Leevendoit,

IIII grossos veteres.

Grietken Mees, nunc Petrus qui duxit filiam Ketelbeuter in uxorem.

Et tenetur iste Petrus in toto

VII alde groet.

30 E **Andree Apostoli** (a).

December.[1]) Fol. 49

Com. Arnoldi Zanderi, qui legavit Investito de *Valckenborch* annuatim supra petiam terre juxta viam Zittartensem prope terram Knebben; coluit Lens Loitkens, Goirt Vos, Jacob Olysleeger, nunc Petrus Wynen,[2])

unum vas siliginis.

Peeter Winen. Informatio.

7 E Com. Katherina relicte Andree, legavit annuatim Investito quatuor denarios dictos *ganse,* duobus

---

[1]) Het folio waarop de aanteekeningen van 1 tot 6 December ontbreekt.

[2]) Met eene latere hand is bijgevoegd: *in registro Olysleeger.*

Digitized by Google

Fol. 49 stupens cum dimidio pro quolibet *ganse* computatis, supre insulam *den dyck* panos Golam, tenetur Kneuden *Wiert.*

IIII gansen,

Inden halter, nunc her Huyne et tenetur in toto XVII vait rogge,

IIII alde groote

et IIII hallecos.

8 F **Conceptio beate Marie** (a).

Com. Zeewigis Godscalci, Mechtildis ejus sororis, Agnetis filie; legavit annuatim Investito de *Valckenborch* supra bona sua situata in *Hulsberch* juxta *Hoelenweich;* tenet Steenen Engels, tres grossos veteres, duos Investito unum matriculario et adhuc Investito quatuor capones,

tres grossos veteres

et quatuor capones.

Steenen Engels, Heilken Steevens guet in *Hulsberch.*

Jan Hilkens *tghien hout* IIII alde groet van Thys Wevers guet; nunc Jan Dytgens.[1])

9 G

Fol. 49 v. Com. Agnetis de Schimmert, que legavit pro se et parentibus Investito de *Valckenborch* annuatim supra ortum ultra de *meyeporte* juxta *moelenbaent,* quem tenet Theodricus *gallicus,*

II grossos veteres,

matriculario ½ grossum veterem.

Tenetur idem ortus adhuc ex parte Kneude II grossos veteres et habetur circa festum Anne.

Dierick Waill, Peter Beyer et Trine Waillen.

10 A (a) **Melchiadis.**

11 B **Damasi.**

Fol. 50 12 C Joncker Johan van Cortenbach stathelder ende vaedt des lantz Valckenborch, joffrou Bar-

---

[1]) Deze aanteekening is van latere dagteekening.

Digitized by Google

bara van den Broick zyne huysfrouwe mit den alderen ende kinderen. Fol. 50

13 D **Lucie virginis et martiris. Solemne.**[1])
Com. Katherine Bossch et Johannis ejus filie; legavit supra ortum quondam Gerardi Bossch ultra de *meyepoorte,* tenuit Claes Koix.
unum coppum seminis raparum.
Claes Koix.

14 E

15 F **Octava Conceptionis.**
Com. Petri Buck van den Gader armigeri, qui legavit annuatim investito de *Valckenborch* supra ortum Beelkem in nova platea prope angulum; tenet Claes Daemen, Fol. 51 v.
unum grossum veterem.
Claes Daemen.

16 G

17 A (a) Com. domini Wilhelmi Theolonary, investiti de Valckenborch, qui legavit annuatim pro se ac Elizabeth ancilla Hermanni Messcart et Katherina uxore Hermanni ac Katherina filia Hermanni, supra ortum retro cimiterium, quem tenuit Arnoldus de Vleeck, postea de joffrou in den Haller, Investito IIII grossos veteres.
In den Halter.

18 B

19 C Com. Bele Zanden, que legavit annuatim pro anniversario ejus viri Alexandri, Gerardi et Katherine prolium supra ortum prope Golam retro ortum Metten Giellis; tenet Jacobus *in dye olymoellen,* Investito de Valckenborch Fol. 52
IIII grossos veteres.
Jacob *in dye Olymoelen,* tenetur de orto *Wittem* contigue Gole fluvio.[2])

20 D

21 E **Thome Apostoli** (a). Fol. 52 v.

[1]) Het woord *solemne* in rood.
[2]) De woorden van *tenetur* af zijn van eene latere hand.

Digitized by Google

Fol. 52 v. Com. Ludovici Pistoris et Agnetis Vencken ejus uxoris et filii eorum cum uxore sua; legavit annuatim Investito de *Valckenborch* supra bona sua situata prope *Broichem;* tenet Goirdt Vos,

II vasa siliginis.

Goirdt Vos, nunc der Rentmeister, sed habuit Herman van Sint Peter ex parte prime uxoris sue, que fuit filia Goert Voss.

22 F

23 G

24 A (a)

Fol. 53 25 B **Nativitas Domini Nostri Jhesu Christi** (a).

26 C **Stephani prothomartiris** (a).
Tenentur bona Arnoldi Slangen in *Schimmert* ex legatis pastori de *Valckenborch* annuatim

IIII capones.

Solvit nunc Geerken Olysleeger de *Schimmert.*

27 D **Johannis Apostoli et Evangeliste** (a).

Fol. 53 v. 28 E **Sanctorum Innocentium** (a).

29 F **Thome archiepiscopi.**

30 G Item eenen morgen lants op dye karrenstraete, reygenoit te Heeck[1]) wart ende Metten Kanen van *Schinne.*

31 A (a) **Silvestri pape et confessoris.**

---

[1]) De *Heek* gehucht van Hulsberg; kan ook zijn de buurt van Klimmen?

Digitized by Google

TABLE ALPHABÉTIQUE.

A.

Aalbeek, *Aelbeick*, 270, 286.
Abousdale, Jean, voir Jean.
Ackerman, Jean dit, voir Jean.
Ackermans, Catherine, 274.
Adam de Wyck, 217, 258.
Ade, Antoine, 264; — Nicolas, 261, 265, 272, 289, 295.
Adélaïde de Ambey, 179.
Adélaïde dite Weynartz, 189.
Adelaide, épouse de Gérard Muyndorp, 269.
Adélaïde, épouse de Gilles Pickart, 297.
Adélaïde, épouse de Pierre Treedpoell, 309.
Adélaïde, épouse de Jean Vos, 300.
Adélaïde, veuve de Christophe dit Offen, 194.
Adélaïde, fille de Gérard Bouterschen, 308.
Adélaïde, fille de Herman dit Cleinherman, 184, 185, 221, 222.
Adélaïde, sœur de Pierre Picketanis, 291.
Adolphe de Heese, 245.
Aduatiques, 140, 148.
Adula, 182.
Adula, veuve de Winricus dit Monachus, 165, 166, 180.
Aerts, Arnold, vicaire de Swolgen, doyen rural de Kessel, 103; — Seger, son père, 103; — Gérard, 105, 106.
Agnès de Schummert, 310.
Agnès, épouse de Jean de Aquis, 286.
Agnès, épouse de Fastrard Fastulot, 249.
Agnès, épouse de Pierre Kaen, 267.
Agnès, épouse de Jean de Nydeken, 253.
Agnès, fille de Zeewig Godscalci, 310.
Aix-la-Chapelle, 35.
Aldeneyck, 138, 187, 196; — chapitre, 196, 221.
Alexandre de Hontheym, 204, 205.
Alexandre, époux d'Isabeau Zanden, 311.
Alftere, Jean de, fondeur de cloches, 11.
Alofs, A., marguiller de Jabeeck, 28.
Alois, supérieur-général des Frères de l'Immaculée Conception, 54.
Alsace de Boussu, Françoise Jacqueline d', abbesse du Munster de Ruremonde, 118.
Alto Limite, Pierre de, voir Pierre.
Alto Ponte, Arnold de, voir Arnold.
Alverade, abbesse de Daelheim, 172.
Amby, Adélaïde de, voir Adélaïde.
Ambiorix, 148, 154, 155.
Ameille, tanneur à Maestricht, 226.
Ammien Marcellin, 148.
Amisius, échevin de Maestricht, 181.

Digitized by Google

Amstel, Gérard van, curé de Baexem, 30.
Amstenraedt, famille, 120, 121.
Ancelmi, Marguerite, voir Marguerite.
André, cordonnier à Maestricht, 178.
Andree, Catherine, *262*; — Jean, *292*.
Anne, épouse de Léonard in Hospitale, *283*.
Anthonii, Pierre, voir Pierre.
Antoine Conrardi dit de Nutke, *214*.
Antoinette, religieuse Ursuline à Maestricht, 74.
Antonin, 148.
Appelman, Jean, voir Jean.
Aquis, Henri, Jean, Mathias, Nicolas, Pierre, Sille (Zilla) de, voir: Henri, Jean, Mathias, Nisolas, Pierre, Sille (Zilla).
Arcen, 114.
Ardennes, 146.
Arets, J. A., bourgmestre de Jabeek, *28*; — M. C., *28*.
Argenteau, ***Erkenteil,*** 117, *123*, *124*, 138, 139.
Argenthea, Jean dit, voir Jean.
Arndts, Wercken, 14.
Arnold, forgeron à Maestricht, 166.
Arnold, frère de Herman, foullon, *182*.
Arnold, fils de Jean Slecken de Wyck, 179.
Arnold de Alto Ponte, recteur de l'autel en l'honneur de la Sainte-Croix en l'église Notre-Dame à Maestricht, 193, *203*, *219*, *225*. *244*.
Arnold van Berghe, homme d'armes, 194.
Arnold de Canne, échevin à Maestricht, 177.
Arnold de Cigno, échevin de Lenculen, 191.
Arnold Clut, échevin de Lenculen, 194.
Arnold dit Coepernaese, *246*.
Arnold dit Culers, prêtre à Maestricht, *206*.
Arnold de Duobus Montibus, *236*.
Arnold Faber, 163, 166.
Arnold Gallicus, 188, 189.
Arnold de Ginderen, prêtre à Maestricht, *232*, *233*.
Arnold de Guider, recteur de la chapelle de Saint-Evergile à Maestricht, *236*.
Arnold Haen (Hane), échevin de Maestricht, 192, 198, *211*, *213*, *218*, *246*.
Arnold Lombarder, *278*.
Arnold de Lynneke, échevin de Lenculen, 186, *246*.
Arnold de Mechlinia, bégard à Maestricht, *203*.
Arnold Nuest (Nuyst, Nust), échevin de Maestricht, 191, 193, *212*, *214*, *216*, *220*, *222*, *226*, *238*, *240*, *242*, *243*; échevin de Lenculen, 194, 195, 197.
Arnold de Sancta Margareta, chevalier, 194.
Arnold de Scarwier, *172*.
Arnold de Straebeick, *258*.
Arnold de Vleick, *260*.
Arnold de Welpsdal, 184.
Arnold dit Witsebeyn, *209*.
Arnold Zanderi, *309*.
Arschot-Schoonhoven, *122*.
Aschbeek, *139*.
Assche près Bruxelles, *132*.
Asselt, *Asseli,* 13, *24*.
Auguste, empereur romain, 149.
Aurea Barba, Nicolas, voir Nicolas.

B.

Baelen, *132*.
Baer, van, curé-doien de Saint-Servais à Maestricht, 46, 50, 57.
Baerlo, 17, 19, *23*, 104.

Digitized by Google

Baerlo dit Barick, Agnès de, voir Agnès.
Baert, Barthélémi, 208; — Jean, 272.
Baetsen, Gosuin, 106.
Baexem, 30.
Balderich dit Barick, Henri, 116.
Baldewinus Caseus, échevin de Maestricht, 166, 171—173.
Baldewinus de Porta, 183.
Balveren, 117, 123.
Barbitonsor dit Becker, Jean, voir Jean.
Barbançon, 120, 121.
Barick, Agnès II de, abbesse du Munster de Ruremonde, 116.
Barlyn, Pierre, 292.
Barnabo, cardinal, 69.
Barrebuyck, Gilles, voir Gilles.
Basilia, veuve de Baldewinus de Porta, 18.
Basilisbur, Jean, Mathieu, voir Jean Mathieu.
Bastiaanse, 82, 83.
Bataves, 150.
Batavodurum, 156.
Batta, président du barreau à Maestricht, 63.
Batta, curé de Saint-Mathias à Maestricht, 77.
Battenbourg, 18.
Bauduin, comte, fils de Peritoldus, 173, 174.
Bavai, 140.
Bavière, 138.
Bavkens Catherine, 274; — Catherine sa mère, 274.
Béatrice, soeur de René Manegoldi, 198.
Beck, Herman, 304.
Becker, Jean, 254, 263, 265, 274, 275, 278, 290, 291, 300; — Simon, 278, 288.
Beckers, Fabre, archidiacre, 25.
Beckers, Metken, 292; — Simon, 264.
Beeck, Gérard, 273; — Gérard son fils, 273.
Beegden, 13, 26.
Beek, 26, 28.
Beemelen, Jean de, voir Jean.
Beelen, P. M., 30.
Beesel, 9.
Beick, Adam de, 306.
Bekker, Jean dit, voir Jean.
Belfeld, 30, 33.
Belges, 152, 154.
Belgique, 41, 52, 141, 155.
Bemelen, 248, 249.
Bemmel, van, 115.
Berckel, Marie van, 103.
Berg près Tongres, 142.
Berg sur Meuse, 33.
Berg, *Berghe*, 302.
Berg et Terblyt, 298.
Bergh (Berghe) René de, chevalier, 212, 298; — Winand de, voir, Winand.
Bergen, Gérard de, 6.
Bergerhusen, Libert de, voir Libert.
Berghe, Gérard de, voir Gérard; — Henri, 307; — Rutger de, voir Rutger.
Bernard, supérieur général des Frères de l'Immaculée Conception à Maestricht, 47, 68.
Bernard, rédemptoriste, 56, 58.
Berncastel, 124.
Berne, René de, voir René.
Berneau, 124, 142.
Beterams, Eléonore, 107.
Betselle, 276.
Beumer, Henri, voir Henri.
Beurskens, Joachim, échevin de Baerlo, 17, 19.
Beusdael, de, 121.
Beverst, 132.
Bex, Catherine, 261, 269; — Mathias, vicaire-instituteur de Blitterswyk, 104.
Beyer, Nicolas, 285; — Pierre, 292, 310.

Digitized by Google

Beyeren, Pierre, 260.
Bierens (Birens), baron de, 19.
Bierken, Jean dit, voir Jean.
Billen, Gérard, 289.
Bilstain, 142.
Blake, Jean dit, voir Jean.
Blar, *Blari*, 155.
Blassenberch, de, 272.
Blerick, *Bleriacum*, 155.
Blitterswyck, 102, 104.
Blumeken, Godefroid, échevin de Maestricht, 179.
Blumendael, Chrétien de, 238.
Bnogers, E., juré de Baerlo, 17.
Bocholtz, 19.
Bockeler, Henri, 293.
Bockethorns, Jutte, 288.
Bodden, 307.
Bodenstaff, H., curé de Nieuwstadt, 34.
Boeden, Marie, 308; — Théodore, 300.
Boekelen, Henri, 296.
Boem(s), Jean, 253, 254, 256, 275, 299.
Bomer, Pierre, curé de Stramproy, 33.
Boess, Guillaume, 269, 289, 307.
Boetbergen, 123.
Bogaers, J. E., professeur au grand-séminaire de Ruremonde. 45, 73, 98, 99.
Bois-le-duc, 43, 44, 54, 56, 63.
Bokell, 295.
Bollo de Oes, 261.
Bommel, van, évêque de Liége, 42, 43; — Adélaide van, abbesse du Munster de Ruremonde, 115, 116.
Bonn, 142.
Borgharen, *Haren*, 185.
Borgharen, Pierre de, voir Pierre.
Borms, Anne, 279.
Born, 18, 21.
Borneken, Jean, voir Jean.
Borneken de Hese, Winand, dit 205.
Borsen, Godefroid, Jean de, voir Godefroid, Jean.
Bosch, Hildegonde, 276.
Boshusen, Henri, 261; — Henri, curé de Fauquemont, 284.
Bossch, Catherine, 311; — Gérard, 311.
Bottberch, 117.
Boulogne, 132.
Bourlat, Jean, fondeur de cloches, 15.
Bouterschem, Gérard, 308.
Boutsen, Thierry, 272.
Bovyer, Henri, voir Henri.
Box, Catherine, 289, 291.
Boxberg, François, Giselbert, voir François, Giselbert.
Brabant, maison, 112.
Brabant, 157, 277.
Brabant du Nord, 148.
Brabant de Ymbemmes, Guillaume, voir Guillaume.
Brackelen, Godefroid de, 301.
Braeckele, Jean, 300.
Brande, Catherine van den, 293.
Brandt, Jean Jacques, curé de Eygelshoven, 29.
Bras, Henri, 167.
Breda, 44.
Breda, Guillaume, voir Guillaume.
Bree, 247.
Bree, *Brede*, Eve de, 116.
Brias, Henri, voir Henri.
Britsloets, Gérard de, 192.
Broch, Marie Josèphe de, abbesse du Munster de Ruremonde, 119, 120.
Broch zu Durwisse, de, 120; — Jean Werner de, 120; — Werner de, son père, 120.
Broeck, Barbe van den, 256, 257, 262, 273, 282, 294.
Broeckhem, *Broechem*, *Broichem*, 251, 254, 265, 268, 275, 280, 291, 295, 297, 299, 312.
Broek, Francois van den, 45.
Broekhuyzen, 8, 35, 102.

Digitized by Google

Broekhuizenvorst, 8, 11, 12, 106, 109.
Broichem, Guillaume, voir Guillaume.
Broichausen, Jeanne de, 115.
Broichem, Simon de, voir Simon.
Broeksittard, *Broek-Sittard,* 25, 28.
Bruels, 306.
Brulandus, 169.
Brune Mangonis, 193.
Bruno supra domum, échevin de Maestricht, 166, 167, 169, 170, 172, 173, 175, 176, 179.
Brunssum, 26.
Bruwer, Théodore, 289.
Bruxelles, 80, 118, 252; — Dames du Très-Saint-Sacrement, 280.
Bruyn, Nicolas, 274; — Winand, 274.
Bruysterborghe, Henri, voir Henri.
Buck van den Gader, Pierre, homme d'armes, 311.
Bueckhout, Guillaume de, 291.
Buggenum, 25.
Buinckarts, 270.
Bunde, Giselbert, voir Giselbert.
Buren, Otton de, seigneur d'Arcen, 114.
Busco, Lambert de, voir Lambert.
Buscoducis, W. de, fondeur de cloches, 6, 7.
Buscop, Henri dit, voir Henri.
Busers (Buzers), Gérard, 255, 256, 272, 284, 296, 307.
Bursgens, Martin, curé de Schaesberg, 32.
Buzer, René, 276.

C.

Cacabo, Chrétien, voir Chrétien.
Cadier, *Cadyrs,* 164, 204.
Cadiers, Jean de, voir Jean.
Caerosi, 154.
Calcar, 14.
Cambrai, 140, 141.
Cambre, abbaye près Bruxelles, 118.
Campo, Godefroid de, voir Godefroid; — I. B. a., 31.
Canne, 207, 230, 234.
Canne, Arnold, Jean, Lambert, Rutger de, voir Arnold, Jean, Lambert, Rutger.
Carpentatoris, Guillaume, voir Guillaume.
Caseus, Balduin, voir Balduin.
Cassius, Dion, 149.
Castert, *Castart,* 207, 242.
Catherine, épouse de Jean de Abousdale, 194.
Catherine, épouse de Nicolas de Aquis, 202.
Catherine, épouse de Thierry Boutsen, 272.
Catherine, épouse de Jean Duvels, 279.
Catherine, épouse de Nicolas Fien 307.
Catherine, épouse de Herman Messcart, 311.
Catherine, épouse de Jean Schuelkens, 303.
Catherine, épouse de René Stasselart, 254.
Catherine, épouse de Pierre Thees 291.
Catherine, épouse d'Arnold Vleeck 262.
Catherine, épouse de Jean Voess, 292.
Catherine, épouse de Godefroid Voss, 276, 299.
Catherine, épouse de Jean Weill. 260.
Catherine, épouse de Herman Witten, 275.
Catherine, veuve d'André Depperken, 306.
Catherine, fille de René Buzer, 276.
Catherine, fille de Jean de Herckenroede, 302.

Digitized by Google

Catherine, fille du chevalier Lanslotus, 185.
Catherine, fille de Gilles Pickart, 297.
Catherine, fille de Jean Potkens, 253.
Catherine, fille d'Alexandre Zanden, 311.
Catherine van Ghienhoute, 280.
Catherine de Tungris, béguine, 224.
Catherine de Viseto, béguine, 210. 212, 215, 216.
Catuvolgues, 155.
Caufstert, Guillaume, voir Guillaume.
Cauwersini, 211.
Céline dite Freypont, 198.
Celtes, 150, 152—155, 157—159.
Cervo, Jean de, voir Jean.
César, 146—154, 157, 159.
Ceuterich, François, curé de Echt, 31.
Cheratte, 138, 139.
Chrétien, frère de Herman, foullon, 182.
Chrétien de Blumendael, 238.
Chrétien de Cacabo, 244.
Chrétien Eetkalf, 233.
Christophe dit Offers, 194, 195.
Chyney, Godefroid de, voir Godefroid.
Cigno, Arnold, Winand de, voir Arnold, Winand.
Cinde, Pierre de, voir Pierre.
Colsop, Otton de, voir Otton.
Claereboets, 77, 86; — Adélaïde, 82, 83.
Claire, épouse de Pertoldus, 173, 174.
Claire, fille de Jean de Henneken, 241.
Clefmont, canton, 26.
Cleinherman, Mathias, voir Mathias.
Clementa, veuve de Hellin de Much (Moch), 208—210.
Clemmen, Paul de, 300.
Clenck, 308; — Gilles, 263, 278, 293, 300.
Clencken, 263; — Gertrude, 293.
Clenk, Guillaume, 271.
Clermont sur Berwinne, 142.
Climmen, Hedwige, Jean, Paul, Rutger de, voir Hedwige, Jean, Paul, Rutger.
Cleynherman, Jean, voir Jean.
Clockreng, Henri, Jean, voir Henri, Jean.
Cloeps, Jean, échevin de Fauquemont, 268.
Cloets, Mathilde dite, voir Mathilde.
Cloops, Jacques, 254, 259.
Clut, Arnold, voir Arnold.
Cluycken, 309.
Cocus, Henri, Léonard, voir Henri, Léonard.
Coenegracht, Jeanne, 98.
Coenegragt, Anna Adelaïde, 33.
Coepernaese, Arnold dit, voir Arnold.
Colin, 184.
Cologne, 15, 140, 141, 146.
Colsop, Otbert, Otto, voir Otbert, Otto.
Colyn, Jeanne Marie de, 120.
Condroz, 147.
Condrusiens, 148, 154.
Coninxwinkel, Adélaïde, de, 255.
Conrad de Herderen, 227.
Conrad de Hokeleym, 232.
Conrardi, Antoine, voir Antoine.
Coppen, Herman, 109.
Corensnider, Lambert, 182.
Coriovallum, 156.
Corneille, Pruyt, 244.
Corsten, J., 20.
Cortenbach, van, 122, 290; — Elise van, 122; — Gérard van, 256; — Jean van, voué du pays de Fauquemont, 256, 257, 262, 272, 282, 294, 310; — Winand van, 256, 262.

Digitized by Google

Corvere, 18.
Couman, Jean, voir Jean.
Coylffere, Lambert dit, voir Lambert.
Creyelmans, W., 20.
Crans, Mabile, voir Mabile.
Cremers, H., marguillier de Jabeek, 28.
Crieckenbeeck dit Baerle, Edmond de, 116.
Cruce, Stassulus de, voir Stassulus.
Crusken, Jean, voir Jean.
Culen, Arnold dit, voir Arnold.
Cuper, Jean, 302.
Custers, Gérard, 105.
Custres, Gilles, 31.
Cuyk, *Cuyck,* 103, 106.
Cuypers, Jean, 267.
Cybde, Gérard, Pierre, voir Gérard, Pierre.

D.

Daelhem, *Dolhem,* 122, 172.
Daemen, André, 282, 300; — Elise, 294; — (Damen) Nicolas, 282, 287, 289, 311.
Daemkens, Elise, 288.
Daems, André, 300; — Antoine, 306; — Elise, 275.
Daine, général français, 41.
Dalheim, *Daelheym,* abbaye Cistercienne, 172, 209.
Damen, Nicolas, curé de Fauquemont, 277.
Daniel Caseus, échevin de Maestricht, 277.
Daniel de Donza, chanoine de Notre-Dame à Maestricht, 189.
Daniel de Dieteren (Dyeteren), échevin de Lenculen, 194, 195.
Dapper, Jean, 277.
Decker, B. de, directeur des Frères de l'Amour à Gand, 54.
Deckers, H., juré de Nederweert, 21; — Henneken, 302; — Jacques, curé de Wanssum, 16; — Mathieu, 302.
Deforest, C., 24, 25.
Dehesset (?), évêque de Namur, 86.
Delahaye, J. C., curé de Munstergeleen, 34.
Delft, 107.
Depperken, André, 306; — Jean, 264.
Deussen, Adam, écoutête de Grevenbicht, 15.
Devalensaart, 83.
Devant le pont à Visé, 138, 142.
Dieteren, Daniel de, voir Daniel.
Dilsen, Gosuin, Henri de, voir Gosuin, Henri.
Dirix, franciscain à Saint-Trond, 54, 55.
Dobbeler, Giselbert, Gislin, voir Giselbert, Gislin.
Doesburg, 102.
Dolway (Dulway), René, voir René.
Dominique, fils de Chen, juré de Strigau, 173, 174.
Donders, François, 54, 55.
Donza (Donze), Daniel, voir Daniel.
Doren, van, 99.
Doren, van, vicaire de Notre-Dame à Maestricht, 73.
Dorth, 124.
Dounen, J. M., marguillier de Jabeek, 28.
Dreumel, seigneurie, 128.
Drenthe, 145.
Driel, Alard de, chevalier, 114; — Bela II de, abbesse du Munster de Ruremonde, 114, 115; — Marie de, abbesse du Munster de Ruremonde, 114, 115.
Driesch, van den, 284.
Driessen, Guerdt, 114; — J. M., curé de Vlodrop, 30.
Dript, de, 116; — Isabelle IV de,

Digitized by Google

abbesse du Munster de Ruremonde, 116.
Drouot, C., fondeur de cloches, 24—27.
Dubbelden, Henri den, administrateur apostolique de Bois-le-duc, vicaire-général de Maestricht et Luiksgestel, 45, 53.
Dubois, Jean, abbé du Val-Dieu, 125.
Dulway, René de, voir René.
Du Mery, George, fondeur de cloches, 19.
Dummelken de Maio, 211.
Dunbier, Dunbyer, Théodore, 295, 309.
Dunbiers, Jean Henri, 288.
Dunckel, A., 28; — C., vicaire de Sittard, 28.
Duobus Montibus, Arnold, Godefroid, Tule de, voir Arnold, Godefroid, Tule.
Dutsche, Pierre, voir Pierre.
Duvels, Jean, 279.
Dyesle, Jean de, voir Jean.
Dytgens, Jean, 310.

E.

Ebbe, G., 21.
Eburons, 140, 141, 146—150, 152—155, 157, 159.
Echt, 5, 31, 102, 108.
Echt (Echte), Gérard de, voir Gérard.
Ecrevisse, receveur de Stein, 18.
Eelen, 142.
Eelze, épouse de Thierry de Schoenborne, 261.
Eelze, épouse de Mathias Sprimont, 289.
Eelzen, Jean, 298; — Metten, 272, 283.
Eertsitter, 281.
Eetkalf, Chrétien, Jean, voir Chrétien, Jean.
Efferen, 121.
Egeren, von, 123; — Adama von, 123; — Elise van, 123; — Adama van, abbesse du Munster de Ruremonde, 117.
Eggen, H. I., curé de Beegden, 26.
Egidii, Mechtilde, voir Mechtilde.
Egrenet, Jean François, curé de Montfort, 17.
Elderen, Jean, voir Jean.
Elise, abbesse de Dalheim, 209.
Elise, épouse d'Adam de Beick, 304.
Elise, épouse de Guillaume Boxs, 240.
Elise, épouse de Gobbelin dit Coper, 228.
Elise, épouse de Jean Depperken, 264, 270.
Elise, épouse de Gérard d'Echt, 296.
Elise, épouse de Léval de Goessel, 222.
Elise, épouse de Jean Heckingh, 220.
Elise, épouse de Lambert de Kestele, 241, 243.
Elise, épouse de Nicolas Keuten, 292.
Elise, épouse d'Adam Knobben, 275.
Elise, épouse de Jean Meemken, 294.
Elise, épouse de Jean Nielken, 263.
Elise, épouse de Guillaume Portken, 290.
Elise, épouse de Tilman Timmermans, 274.
Elise, épouse de Jean Wambus, 268.
Elise, fille de Rutger de Climmen, 184.
Elise, fille d'Arnold Faber, 166.
Elise, fille de Jean dit Henneken, 241.
Elise, fille de Jacques de Meer, 295.
Elise, fille de Pierre Picketanis, 291.

Digitized by Google

Elise de Clemmen, *222*.
Elise d'Eschenrode, *208*.
Elise d'Etsenrode, *227—230*.
Elise d'Eytsenrode, béguine, *242*.
Elise dite Langhelise, *218*.
Elise Manegoldi, 198.
Elise dite de Mofort, 165.
Elise dit Neeylders, *237*.
Elise de Rosmer, dite de Bruestbossche, *226*.
Elise de Schimmart, *271*.
Elise dite de Weert, 304, 305.
Ell, 20, *23*.
Elmpt, Georges de, chevalier, 114; — Marguerite de, abbesse du Munster de Ruremonde, 114.
Elsloo, Godard de, *268*.
Elsloo, *2*, 10.
Elsnitz, Corneille Xavier van, admodiateur des domains royaux, 103.
Emael, *211*.
Emael, Jean de, voir Jean.
Emons, M., *28*.
Ende dit de Mewen, *247*.
Engel, Gilles, pasteur à Gennep, 16.
Engels, Steenen, 310.
Englebert, archevêque de Cologne, 111.
Engmeer, Gertrude, voir Gertrude.
Epen, Jean de, voir Jean.
Eppenart, Gilles, voir Gilles.
Equi, Paul, Théobald, Winand, voir Paul, Théobald, Winand.
Erclent, Théobald, voir Théobald.
Erkelent, Mathias, voir Mathias.
Erkenteel, voir Argenteau.
Ernst, 149, 151.
Erp, Jacqueline d', abbesse du Munster de Ruremonde, 116.
Eschenrode, Elise d', voir Elise.
Esneux, 131, *132*.
Espagne, *132*.
Etienne, comte, écoutête de Strigau, 173, 174.
Etsenrode, Elise d', voir Elise.
Etter, Jean, 49.
Eupen, 142.
Europe, 149.
Europe centrale, 153.
Eustache Sul, doyen du chapitre de Notre-Dame à Maestricht, *221*, *229*, *233*.
Evegnée, 143.
Everard de Vernenholt(e), échevin de Maestricht, *232*, *235*, *237*, *240*, *241*, *245*, *248*.
Eyck de Nunen, Marie Cécile, abbesse du Munster de Ruremonde, 119.
Eycken, Jean, bourgmestre de Stramprooi, *3*.
Eygelshoven, 15, *29*.
Eygenbilsen, *200*.
Eynatten, van, 121, *122*, *124*; — Jeanne d', prieure du Munster de Ruremonde, 117, *120—122*.
Eyndt, J. van, *30*.
Eys-Beusdael, 121.
Eysden, 139.
Ezenrode, de, *207*.

F.

Faber, *279*.
Faber, Arnold, Guillaume, Jean, Rutger, voir Arnold, Guillaume, Jean, Rutger.
Fabers, Jean.
Fabri, Gérard, Jean, voir Gérard, Jean.
Faessen, Jean, vicaire-instituteur de Baarlo, 104; — I. M., curé de Baarlo, 19.
Fastrard dit Fastulot, *249*.
Fauquemont, *250—312*; — doyenné, *252*; — paroisse, *251*, *252*; — pays de, *270*.
Felix, Godefroid dit, voir Godefroid.
Fielen, Jacques, *286*; — Lemmen, *286*.

Digitized by Google

Fien, Nicolas, 307; — René, 266, 267.
Fleytingis, Jean de, voir Jean.
Fléron, 117.
Fleuren, André, 108.
Flodrop, 122.
Flodrop, Elise III de, abbesse du Munster de Ruremonde, 116; — Gérard, son père, 116.
Florent de Leopardo, échevin de Maestricht, 195, 205, 210, 211, 214, 218.
Florent de Vinea, échevin de Maestricht, 192, 193, 212, 214, 216, 220, 222, 225, 226; — échevin de Lenculen, 194, 197.
Florent Weylde, échevin de Maestricht, 238, 242, 243.
Florentius, échevin de Maestricht, 166, 169, 176, 178—180, 184, 186, 190, 191; échevin de Lenculen, 186.
Florentii, Gosuin, voir Gosuin.
Florini, Jean, voir Jean.
Flormanni, Jean, voir Jean.
Foissy, G., fondeur de cloches, 24; — Simon, fondeur de cloches, 24.
Fonck, Jean Henri, 20.
Forêt des Ardennes, 148.
Foro, Paul in, voir Paul.
Foro Cerasorum, Gilles, voir Gilles.
Foro, Godscalc de, voir Godscalc.
Fouron-le-Comte, 142.
Foys, Gérard de, voir Gérard.
France, 252.
Francs, 141, 142.
Franco, marchand à Maestricht, 179, 181.
Franco, prêtre à Maestricht, 183.
Franco, frère de Jean dit Zegman, 160.
Franco de Boxberg, 188.
Franco Paesleyger, 199.
Franco dit Proest (Prost), 166, 167, 175.
Franco de Ruffo Clypeo, échevin de Maestricht, 165.
Franco de Stockheym, 188.
Françoise, supérieure des Ursulines à Maestricht, 76.
Francot, Guillaume dit, voir Guillaume.
Francs, 150.
Franke, citoyen de Strigau, 173.
Frankinus, juré de Strigan, 173, 174.
Fransoni, cardinal, 69.
Fremme, 307.
Fremme van Vilt, 256, 271.
Frepont, Colin, Jean, voir Colin, Jean.
Frère Ambroise, religieux à Maestricht, 89, 90.
Frère Bernard, supérieur général des Frères de l'Immaculée Conception à Maestricht, 92.
Frère Stanislas, superieur des Frères de l'Immaculée Conception à Ruremonde, 90.
Freyke, Jean dit, voir Jean.
Freypont, Céline, voir Céline.
Fryns, Marie Josèphe, 31.
Fyn, Gérard, 302.

G.

Gallicus, Théodore, 271.
Galoppe, *Galopia*, 27, 100, 277, 303.
Gand, 54—56.
Gaulard, A., fondeur de cloches, 33, 34; — C., son fils, 33, 34; — François Alexandre, fondeur de cloches, 29—34; — Jean-Baptiste Nicolas, 28—32.
Garsilius, investitus de la chapelle de Saint-Georges à Maestricht, 165, 189.
Gaulois, 150—152, 154.
Gavre, Alexandrine Françoise de, 118; — Jacques de, son père, chevalier, comte de Frésin, 118.

Digitized by Google

Geerts, Pierre, curé de Schin-sur-Geul, 27, 28.
Geldenaken, Guillaume, voir Guillaume.
Gelderen, Marie Claire de, 113.
Geldonia, Gilles, voir Gilles.
Geloes, de, 123; — Maurice, comte de, 103.
Gennep, 8, 13, 14, 16, 26.
Gérard IV, comte de Gueldre, 111, 112.
Gérard, comte de Hornes, 194.
Gérard, chapelain du château de Fauquemont, 304.
Gérard, fils de Gérard de Fos, 213.
Gérard, fils d'Alexandre Zanden, 311.
Gérard de Britsloets, 190.
Gérard de Cybde, 176.
Gérard de Echt(e), 296, 301, 302.
Gérard Fabri, 255, 263, 273.
Gérard Fracus, 265.
Gérard Gosmari, échevin de Maestricht, 164, 165, 170.
Gérard de Foys, 213.
Gérard de Heeck, 270.
Gérard de Jabeek (Jaebeke, Joebeek), chanoine de Notre-Dame à Maestricht et d'Aldeneyck, 187, 196, 228.
Gérard Liefflysen, 268.
Gérard de Marcha, échevin de Maestricht, 237.
Gérard de Mayo, échevin de Maestricht, 166, 172.
Gérard de Messche, 333.
Gérard Noye, écoutête de Maestricht, 218.
Gérard dit Opt Raet, 195.
Gérard de Rosis, échevin de Lenculen, 194, 195.
Gérard li Rosti, doyen de Notre-Dame à Maestricht, 346.
Gérard de Rulingis, 196.
Gérard de Sancto Petro, prêtre, 181.
Gérard de Tungris, chapelain de l'autel de Saint-Blaise en l'église Notre-Dame à Maestricht, 211, 219.
Gérard de Vuren, 204.
Gérard de Wic, clerc, 175.
Gerards, Jean, vicaire-instituteur à Oirlo, 104.
Gericke van Herwynen, gouverneur de Limbourg, 52, 59.
Gerlac, juré de Strigau, 174.
Germain, Arnold, 44, 45.
Germains, 150—154.
Gertrude, béguine à Maestricht, 226.
Gertrude, épouse de Gérard Buser, 296.
Gertrude, épouse de René, fils de Mathias dit Hurremort, 180.
Gertrude, veuve de Manegold, 209.
Gertrude de Engmaer, 193, 203.
Gertrude de Hamelsdorp, 170.
Gertrude de Wyshaegen, 247.
Geulle, *Golem,* 308.
Geysteren, 106.
Geystingen, Henri, voir Henri.
Gheelke, Jean de, 254.
Gheenhoute, Catherine van, voir Catherine.
Ghelene, Mathias, voir Mathias.
Ghenderen, Arnold Nicolai de, voir Arnold.
Ghert, van, 51.
Gielen, Adrien, 44; — Pierre, 20.
Giellen, Catherine, 271, 307.
Giellis, Metten, 283, 311.
Gilles Barrebuyck, 270.
Gilles de Eppenart, 169.
Gilles de Foro Cersasorum, maître de la Confrèrie de Chapelains de l'église Notre-Dame à Maestricht, 224.
Gilles de Gronselt, 205.
Gilles de Heppenart, échevin de Maestricht, 212, 214, 216, 220; échevin de Lenculen, 197.
Gilles de Hoelbeke, 248.

Digitized by Google

Gilles de Hokelheym, *232*.
Gilles de Moneta, échevin de Maestricht, 173.
Gilles de Sarto, échevin de Maestricht, 198, *235*.
Ginderen, Arnold, voir Arnold.
Giselbert, échevin de Saint-Pierre lez Maestricht, 171.
Giselbert, fils d'Arnold Faber, 163.
Giselbert de Boxberg, 167.
Giselbert dit Brabant de Ymboumes, 167.
Giselbert de Bunde, chanoine de l'église Saint-Servais à Maestricht, 199.
Giselbert dit Dobbeler(e), *212*, *215*, *219*.
Giselbert de Lodenaken, *213*.
Giselbert de Membruggen, *228*.
Gisela, épouse de Théodoric de Hoernsberch, 304.
Gison de Sancto Petro, *234*.
Gobbelini, 305.
Gobbelinus dit Coper, *228*.
Gobbelinus de Monyouwen, échevin de Maestricht, *243*.
Gobbelinus de Ruffo Clippeo, échevin de Maestricht, *220*, *222*, *224—228*, *234*, *235*.
Gobbelinus de Slusis, 184.
Goben, tinctor, 164.
Gockel, *263*, *266*; — Jean, *292*.
Godefroid, coutelier à Maestricht, 168.
Godefroid, fils de Henri de Lichtenberg, 177.
Godefroid, fils de Gérard de Wyc, 176, 177.
Godefroid Blumeken, échevin de Maestricht, 178.
Godefroid de Borsen, 182.
Godefroid de Campo, échevin de Saint-Pierre, *243*.
Godefroid de Chyney, chanoine de Notre-Dame à Maestricht, *246*.
Godefroid de Duobus Montibus, *211*.
Godefroid dit Felix, prêtre, *238*, *241*, *243*.
Godefroid de Ginderen, *239*.
Godefroid Gofken dit de Lymborch, 183.
Godefroid Hannirs, *231*.
Godefroid Kenterkene, échevin de Maestricht, 168.
Godefroid de Lichtenberg, écoutête de Maestricht, 172.
Godefroid li Rosti, chanoine de Notre-Dame et pléban de Saint-Nicolas à Maestricht, *246*.
Gofken dit de Lymborch, Godefroid, voir Godefroid.
Godefroid de Mayo, *226*.
Godefroid de Mewen, dit Thoelenson, *247*.
Godefroid dit Nutken Ziekelen, *244*.
Godefroid dit Pape clerc, 183.
Godefroid Sleyswys, prêtre, *224*.
Godefroid dit Venator, écoutête de Hees, 164.
Godefroid de Vinea, échevin de Maestricht, *229*, *238*, *242*, *243*.
Godenule dit Miel, 193.
Godscalc, époux d'Elise de Schimmert, *271*.
Godscalc, fils de Mathias Receptoris, *299*.
Godscalcus de Foro, *284*.
Goekel(s), Jean, *273*, 304.
Goessel, Léval de, voir Léval.
Goetsenhoven, Gosuin dit, voir Gosuin.
Goffinus de Welne, 169.
Golem, Marguerite de, voir Marguerite.
Gooren, Jenneken, 106; — Mathias, 105.
Gosmari, Gérard, échevin de Maestricht, 164.
Gosuin, fils de Gosuin de Goetsenhoven, 197.
Gosuin de Dilsen, *237*.
Gosuin Florentii, 163, 190.

Digitized by Google

Gosuin de Goetsenhoven, chevalier, 197, 198.
Gosuin de Mica, prêtre, *236*, *241*.
Gosuin supra Lacum, *217*.
Gosuinus, cloîtrier du chapitre de Notre-Dame à Maestricht, 185.
Grand-Glise, 18.
Grathem, 17, 25.
Grave, 43.
Gravia, Arnold de, 7.
Greene, Hans, *286*.
Greeve, Jean, *302*.
Greevehans, *290*.
Greyn, 117.
Grevenbicht, 11, 15.
Groesbeeck, *Groisbeeck*, *122*, 123.
Grondselt, Théodore, voir Théodore.
Gronsfelt, Matteljon de, *260*.
Gronselt, Gilles, Marguerite de, voir Gilles, Marguerite.
Gronsveld, *Gronsfelt*, *303*.
Grootjan, Jean, *279*.
Grubbenvorst, 103, 104; — les Marolles, 103.
Gruengracht, Catherine, *285*.
Grunendael, Gertrude van, 7.
Gruter, Jean, Winand, voir Jean, Winand.
Gruters, Louis, voir Louis.
Guda, fille de Jean Hecking, *220*.
Gueldre, pays, 114.
Gueldre, duc de, 114; — Charles, duc de, 116; Clémence de, abbesse du Munster de Ruremonde, 113; — Elise, comtesse de, abbesse du Munster à Ruremonde, 112; — Otton I de, son père, 112.
Guillaume I, roi des Pays-Bas, 49, 51, 56.
Guillaume II, roi des Pays-Bas, 56, 58.
Guillaume, fils d'Arnold Faber, 163, 166.
Guillaume, forgeron à Maestricht, 166.
Guillaume Boxs, *240*.
Guillaume de Briede, *211*.
Guillaume van Broichem, *269*.
Guillaume Carpentatoris, 308.
Guillaume Caufstert, *222*, *225*.
Guillaume Faber, *211*, *218*.
Guillaume dit Francot, *238*, *239*.
Guillaume de Frepont, le jeune, *241*.
Guillaume de Geldenaeken (Geldenaco, Geldonia), chanoine et écolâtre de Notre-Dame à Maestricht, *219*, *226*.
Guillaume dit Lindercrus (Lindercruys), *240*.
Guillaume de Mersene, échevin de Maestricht, 189.
Guillaume de Oys, chanoine de Notre-Dame à Maestricht, 194.
Guillaume Philippi, *247*.
Guillaume dit Sambart, 178.
Guillaume de Sancta Margareta, chanoine de Saint-Servais à Maestricht, 199.
Guillaume dye Scoutet, *279*.
Guillaume Theolonarii, curé de Fauquemont, 311.
Guillaume de Udenberge (Udenberch), 180, 195.
Guillaume de Vlemming, *233*.
Guillaume dit Wilmoch, ministre des Bégards à Maestricht, *211*, *214*.
Guillaume dit Wilmot, 197.
Guillaume de Wyc(k), prêtre, *234*, *237*, *238*.
Gulpen, François Xavier, chanoine de Notre-Dame à Maestricht, 161; — Marguerite de, 117.
Guttecoven, 11, *23*, 31.
Gyhan, fils de Macrinus, juré de Strigau, 173, 176.
Gyletus, marchand, juré de Strigau, 174.
Gynderen, François, voir François.

Digitized by Google

Gyso, échevin de Saint-Pierre lez Maestricht, 242.
Gysenis, Jean, voir Jean.

H.

Habets, Jos., 1, 2.
Haccourt, 142.
Hachmans, Albert, fondeur de cloches, 12, 13.
Haecks, Jean, 265.
Haeffmans, Henri, vicaire-instituteur de Baarlo, 102.
Haeften, 116.
Haelen, 9, 32.
Haen, Arnold, voir Arnold.
Haenen, notaire à Maestricht, 75.
Haerkens, J. H., curé de Melick, 34.
Haesdael (Haeysdael), Jean, 303.
Hagelstein, 142.
Halleby, Jurandus, Ricald, voir Jurandus, Ricald.
Habsberch, René de, 270.
Hamelsdorp, Gertrude, voir Gertrude.
Hammans, Goert, 274.
Hankar, 33.
Hannaert, Marie, 118.
Hannirs, Godefroid, voir Godefroid.
Happart, Henri, voir Henri.
Harchies, 18.
Harderwijk, 102.
Haren, Elise de, 260, 265; — Jean, Ogier, voir Jean, Ogier.
Haren, grand-séminaire de Bois-le-duc, 44.
Harff, 121.
Hariassa, 156.
Hasselt, 54, 66, 135, 247.
Hastières, 131, 132.
Haute-Marne, département, 26.
Haut-Quartier de Gueldre, 101.
Hayen, Ode dite, voir Ode.
Hebben, Herman, vicaire de Swolgen, 103; — Jean, son père, 104; — Jean André, 101.
Heck, Paul de, voir Paul.
Heckingh, Jean dit, voir Jean.
Hedwige, épouse d'Arnold de Duobus Montibus, 236.
Hedwige de Climmen, 228.
Heeck, hameau de Hulsberg, 270, 312.
Heeck, Gérard de, voir Gérard.
Heel, *Catualium*, 7, 12, 155.
Heer, 34, 231.
Heere, Bénigne de, 293.
Heerlen, *Coriovallum*, 20, 29, 35, 156.
Heerllo, Agnès de, 255.
Heese, Adolphe, voir Adolphe.
Heillens, Mathias, 276.
Heilwidis, fille de Guillaume de Vlemmingh, 233.
Helden, 15, 23.
Helie, fille de Mathias Neelkens, 298.
Hellin de Moch, 208—210.
Helmunt, Jacques de, fondeur de cloches, 6.
Hemony, François, fondeur de cloches, 14; — Pierre, fondeur de cloches, 14.
Henfling, J. W., bourgmestre de Melick, 34.
Henneken, Jean dit, voir Jean.
Hennequin, capitaine de la police secrète à Maestricht, 47.
Hennin, Jean de, voir Jean.
Hennin-Liétard de Boussu d'Alsace, de, 118.
Henri, fondeur de cloches, 5.
Henri, fils de Jean d'Abousdale, chevalier, 194.
Henri, beaufrère de Nicolas du Aquis, 202.
Henri, clerc, fils d'Arnold Gallicus, 188, 189.
Henri, fils de Macaire de Hese, 205.

Digitized by Google

Henri, fils de Mathias Hurremort, 181.
Henri, fils de Michel dit Proost, chapelain de Notre-Dame à Maestricht, 178.
Henri, fils de Scarnau, 203.
Henri, fils de Jean de Valkenborgh, 190.
Henri dit Ackerman, 248.
Henri dit Aquis, 178, 179, 187.
Henri Beumer, brasseur à Maestricht, 184.
Henri Bovier (Bovyer), échevin de Lenculen, 194, 195.
Henri dit Brias, 167.
Henri de Bruysterborghe, 234.
Henri dit Buscop, 237.
Henri-Chapelle, 142.
Henri dit Clockring, 179.
Henri Cocus, 288.
Henri de Dilsen, 196.
Henri de Geystingen, 228.
Henri dit Happart. 171.
Henri de Hese, échevin de Bemelen, 249.
Henri dit Hoesch, 211.
Henri dit Hossche, Hoyssche, 200, 210.
Henri dit Huremort, 203.
Henri de Kestel (Kestele), écoutête de Maestricht, 177.
Henri Kestelman, 230, écoutête de Saint-Pierre lez Maestricht, 182, 190, 243; — l'ainé, échevin de Saint-Pierre, 228, 229, 231; — le jeune, échevin de Saint-Pierre, 228, 229, 231.
Henri dit Kiwe, chanoine de Saint-Martin à Liége, 169; — Jutta, sa soeur, 169.
Henri de Lichtenberg, chevalier, 170, 177.
Henri de Lichtenberg, échevin de Maestricht, 172, 173.
Henri de Lichtenborch, échevin de Saint-Pierre, 198, 228, 229, 231.
Henri de Lichtenborgh, le jeune, échevin de Maestricht, 208.
Henri Magni, 282.
Henri de Mayo, 226.
Henri Minneboede, 219.
Henri dit Moerdebyer, 234.
Henri de Mofferant, 195.
Henri de Molendino, échevin de Maestricht, 178, 179, 181, 184—186, 188, 190; échevin de Lenculen, 181.
Henri de Montenaken, échevin de Maestricht, 237, 238, 244, 248, 249; écoutête de Saint-Pierre, 228, 229.
Henri Morlyn, 211.
Henri de Nucia (Neuss), dit de Weerde, 199, 201.
Henri de Oederbrucke, échevin de Lenculen, 194, 195.
Henri dit Ougelyn, 197.
Henri Patriarcha, 171.
Henri de Rosis, échevin de Maestricht, 171, 180, 182, 183, 185, 191.
Henri dit Sacghwye, 193.
Henri de Sancto Petro dit Heinke, 167.
Henri dit Scellart, 223.
Henri de Susghen, échevin de Saint-Pierre, 182.
Henri dit Trippeon, prêtre, 213.
Henri de Yseren, échevin de Maestricht, 184, 185, 188, 190—194, 196, 197, 200, 201, 208, 212, 214, 216, 219, 220; échevin de Lenculen, 194, 195.
Henskens, Jean, vicaire-instituteur de Blitterswyck, 104.
Hentem, Jean, fondeur de cloches, 8.
Heppenart, Gilles, voir Gilles.
Hepe, Adam de, 283.
Herbertus, échevin de Maestricht, 173.
Herckenbroeck, 286.

Digitized by Google

Herckenroede, Jean de, 302; — René de, 302.
Herckenroide, 307.
Herkenbosch, 29.
Herderen, Conrad, voir Conrad.
Herlaer, 43, 50.
Herman, fils d'Adula, 182.
Herman, fils de Herkinus, 271.
Herman dit Cleinherman, 184, 185, 221.
Herman de Juliaco, 169.
Herman Leevendoet, 268.
Herman de Montenaken, 169.
Herman dit Rise, échevin de Bemelen, 249.
Herman dit Selten, 237.
Herman van Sint Peter(s), 265, 290, 291, 294, 312.
Hermans, W. K., bourgmestre de Broeckhuizen, 35.
Hermsen, Théodore Antoine, maire-adjoint de Gennep, 26.
Herpen, de, 113; — Agnès I de, abbesse du Munster de Ruremonde, 113.
Hers, Jean de, voir Jean.
Herselt, 18.
Herstal, 128.
Herten, 119, 120.
Hertogenbosch, Guillaume de, 7.
Hertogenrade, 's, 269.
Hese, Jean, Macaire de, voir Jean, Macaire.
Hesemans, J., curé de Belfeld, 33.
Heugem, *Hoghem,* 204, 231.
Heukelom, 203.
Heure le Romain, 142.
Heusch de Zangerey, F. G. baronne de, abbesse de Sinnich, 27, 28.
Heut, Jacques der, voir Jacques.
Heuvels, vicaire de Saint Mathias à Maestricht, 47.
Heyden, van der, 123.
Heyden Belderburch, Anna Françoise van der, abbesse du Munster de Ruremonde, 119; — Théodore, son père, seigneur de Broick, 119.
Heyen, 14, 24.
Heyen, M., bourgmestre de Broek-Sittard, 25.
Heyendall, Catherine de, 260, 265.
Heynnen, Agnès, 268.
Heythuysen, 21, 22.
Heilwigis, épouse de Mathias Neelkens, 298.
Hilbrandus, échevin de Maestricht, 269.
Hilkens, Jean, 310.
Hilst, J. F. A. van, curé de Well, 23.
Hocht, abbaye, 207.
Hoeck, 299.
Hoecken, 55.
Hoeffve, Pierre van, 269, 270.
Hoegem, Wolter, voir Wolter.
Hoeken, Charles Joseph, 108; — Jean Antoine, son frère, 108; — Michel, leur père, 108.
Hoelbeke, Gilles, Martin, voir Gilles, Martin.
Hoen, Arnold, voir Arnold.
Hoen de Cartils, Maximilien, comte de, 27.
Hoernsberch, Théodore de, 304.
Hoensbroeck, 8, 103.
Hoensbroeck, de, 124; — Adélaïde de, 124; Marguerite de, sa soeur, religieuse du Munster à Ruremonde, 120, 124.
Hoensbroeck d'Ost, baronne d'Ostmalle, J. A. M., 103.
Hoep, Pierre, 296.
Hoepe, Théodore, 296.
Hoesch, Henri, voir Henri.
Hofmans, Elise, 102.
Hogem, Macaire, Walter, voir Macaire, Walter.
Hokeleym, Conrad, Gilles, voir Conrad, Gilles.
Holset dit Oest, 121.
Hombourg, 132.
Hont, Jacques de, voir Jacques.

Digitized by Google

Horn, 13, 156, 157.
Hornsberch, Goerdt, échevin de Fauquemont, 268.
Horst, 2, 103.
Horst, Françoise van der, 120.
Hospitali, Léonard, voir Léonard.
Hospitali, Nicolas supra, voir Niccolas.
Houben, Léonard, 33; — M., 20; — Marie Hélène, 33.
Houthem, 258.
Houthem, Winand de, voir Winand.
Houthues, Jean dit, voir Jean.
Houzet, Mathilde, voir Mathilde.
Hoyssche, Henri dit, voir Henri.
Hubert de Libera, 221.
Hubrechs, Jean, voir Jean.
Huen, Jean, 262.
Hulsberch, 310; — Lambert de, curé de Schinnen, 308; — René de, 306.
Hulsberg dit Schaloen, Elise de, 121.
Hulsberg, 187, 312.
Hulshout, 18.
Hune, 262.
Hunsel, 15, 35.
Hupsen, M., juré de Nederweert, 21.
Hurremort, Henri, Mathias, René, voir Henri, Mathias, René.
Huyn d'Amstenrade, 122, 123; — Agnès de, 117.
Huyo, Jean de, voir Jean.

I.

Ide, mère de Jean Potken, 299.
Ide, épouse de Pierre Kanen, 260.
Ide, épouse d'Elise Clemmen, 222.
Ide, fille de Dummelken de Maio, 211.
Ide, fille de Baldewinus de Porta, 183.
Ide, soeur de Jean Parsyn, 220.
Imstenraedt, Agnès III d', abbesse du Munster de Ruremonde, 117; — Jean de, son père, seigneur de Mheer, 117.
Indo-Chine, 139.
Ingendaal, Antoine Marcel, échevin d'Echt, 31.
Ingehaeff, 117, 123.
Innocent VI, pape, 202.
Isabelle, épouse de Théodore Bruwer, 289.
Isabelle, épouse de Henri Reyners, 292.
Isabelle, fille de Gérard de Cybde, 176.
Isabelle de Scalcoven, 201.
Ittervoort, 10.

J.

Jabeek, 28.
Jabeek, Gérard de, voir Gérard.
Jacques, prévôt du réfectoire du chapitre de Saint-Servais à Maestricht, 171.
Jacques, échevin de Saint-Pierre lez Maestricht, 171.
Jacques, époux d'Eelze de Meere, 301.
Jacques der Heut, 278.
Jacques der Hont, 258, 280, 287, 294, 296.
Jacques dye Portenere, 301.
Jacques int Wynhuys, 254.
Jamaert (Jaymaert), 122.
Jansen, L., curé de Herckenbosch, 29.
Janssen, Gérard, 106; — Jean, son père, 106; — I., échevin de Baarlo, 19; — L., 28; — N., curé de Hunsel, 35.
Jean IV, duc de Brabant, 277.
Jean, abbé de Saint-Jacques à Liége, 201.
Jean, porte-sceau de Liége, 201.
Jean, père de Jean Potken, 297.
Jean, fils d'Iwan Fabri, 305.
Jean, fils de Gérard Fos, 213.
Jean, fils de Gison de Sancto Petro, 254.

Digitized by Google

Jean, fils de Gosuin supra Lake, 229.
Jean, fils de Gyso, échevin de Saint-Pierre lez Maestricht, 243.
Jean, fils de Lambert, échevin de Saint-Pierre lez Maestricht, 171.
Jean, fils de Jean de Mulken, échevin de Maestricht, 235.
Jean, fils de Luten, 231.
Jean, fils d'Obbert, tanneur à Maestricht, 195.
Jean, fils de Walburge Vuylros, 271.
Jean, frère de Franco de Boxberg, 188.
Jean, beaufils de Reynson, 188.
Jean de Abousdale, chevalier, 194.
Jean Andree, 254.
Jean dit Appelman, 188, 191.
Jean de Aquis, 207; — Jean, recteur de l'autel en l'honneur de Saint-André en l'église Notre-Dame à Maestricht, 228.
Jean dit de Argenthea, 215.
Jean Barbitonsor dit Becker, 210.
Jean de Basilisbur, l'aîné, 246.
Jean Becker, lector des Franciscains à Maestricht, 244.
Jean de Beemelen, 284.
Jean dit Bekker (Becker), 218, 219.
Jean dit Bierken, 238.
Jean dit Blake, 209.
Jean Beckethonis, 274.
Jean Borneken, 191; — Jean, échevin de Maestricht, 176, 177.
Jean de Borsen, bégard à Maestricht, 180, 181, 211.
Jean de Cadiers, échevin de Bemelen, 249.
Jean de Canne, clerc, receveur du chapitre de Notre-Dame à Maestricht, 186, 187, 192, 193.
Jean de Cervo, notaire à Maestricht, 199; — Jean de, 190—192.
Jean de Cigno, échevin de Maestricht, 224.
Jean de Climmen, 184.
Jean dit Clocreng, 183.
Jean de Clummen, 253, 256, 288.
Jean de Corvo, écoutête de Saint-Pierre lez Maestricht, 243.
Jean dit Couman, 181, 211, 217.
Jean de Dyeste, 182.
Jean de Eetkalf, 233.
Jean de Elderen, recteur de l'autel de Sainte-Catherine en l'église Notre-Dame à Maestricht, 202.
Jean de Emael, 191.
Jean van den Ende dit de Mewen, 247.
Jean de Epen, 283.
Jean Fabri, 296.
Jean de Fleytingis, 245; — Jean de, échevin de Maestricht, 236, 237.
Jean Flormanni, échevin de Maestricht, 178, 179, 191.
Jean Florini, échevin de Maestricht, 195.
Jean dit Fransoys, 193.
Jean de Frepont, chevalier, 198.
Jean dit Freyken, 206.
Jean de Gheylenkerke, chevalier, 231.
Jean Gruter, échevin de Maestricht, 190, 192, 194, 198, 199, 201, 203, 208—211, 213, 216—219, 221—227.
Jean Haeysdael, 239.
Jean de Haren, chantre du chapitre de Saint-Servais à Maestricht, 199.
Jean dit Heckingh, 220, 221.
Jean dit Henneken, 241.
Jean de Hennis, 193.
Jean de Hese, échevin de Maestricht, 200, 203, 204, 209, 211, 214, 218, 219, 221, 224, 225; — Jean de, 206.
Jean Hout, 202.

Digitized by Google

Jean dit Heuthues, 195, 196.
Jean Hulslo, échevin de Saint-Pierre lez Maestricht, 228, 229, 231.
Jean de Huyo, 199.
Jean de Juleymont, échevin de Maestricht, 238, 242, 243.
Jean Junior, bégard à Maestricht,
Jean dit Kempe, 225.
Jean de Lancvelt, 205.
Jean Lansloet, 185.
Jean de Lenculen, dit Kolfere, 164.
Jean de Lewis, Franciscain à Maestricht, 244.
Jean de Libra, échevin de Maestricht, 182, 189—191, 193, 197, 200; échevin de Lenculen, 186; — Jean de, son fils, 200.
Jean Liefjan, 268.
Jean de Loon, 238.
Jean de Lovanio, 213.
Jean Ludovici, 271.
Jean le Mareliers, 206.
Jean dit Mattis, 186.
Jean de Membruggen, 249.
Jean Mennen Suels, 237.
Jean de Mere, 237.
Jean de Molkene, 171.
Jean dit Mortwinus, chanoine de Notre-Dame à Maestricht, 201.
Jean dit Mosgart, échevin de Maestricht, 168.
Jean dit Mulder, 172.
Jean de Mulingen, 171.
Jean de Mulken, échevin de Maestricht, 178, 179, 183, 191, 193, 197, 200, 211, 213, 218, 223, 235.
Jean de Nydechem, 216.
Jean de Nyte, 169.
Jean de Oes, 261.
Jean dit Oeslingher (Oslingher), 222, 225, 236.
Jean de Oeverhem, 267, 275.
Jean Ologrey, 187.
Jean de Ophem, échevin de Maestricht, 198, 235.
Jean Paris, 242.
Jean dit Parsyn, prêtre, 22.
Jean Petri, 297.
Jean Philippi, 277, 287.
Jean Pistor, 212.
Jean Pypel, franciscain à Maestricht, 212.
Jean dit Quattermaylge, 205.
Jean Quode, échevin de Maestricht, 200.
Jean Quode de Heer, échevin de Saint-Pierre lez Maestricht, 198.
Jean dit Ransche, 182.
Jean der Rissche, 254.
Jean dit Rex, prêtre, 178.
Jean dit Runckart, 204.
Jean Sac(h) de Wyck, échevin de Maestricht, 222, 226.
Jean de Sancta Margareta, échevin de Maestricht, 211, 216, 228.
Jean de Schimmert, 277, 282.
Jean dit Scoke, échevin de Heer, 164.
Jean Scrampart, 185.
Jean Scriptoris, 281.
Jean dit Slecken de Wic, 179.
Jean Slusman, 201.
Jean der Smet, 273.
Jean Snackart, échevin de Saint-Pierre, 198.
Jean Strampart, 182; — Jean, échevin de Maestricht, 177, échevin de Saint-Pierre lez Maestricht, 182.
Jean Suevus, échevin de Maestricht, 167—169, 171, 172.
Jean Sutoris, 292, 304.
Jean Theoderici, écoutête et échevin de Saint-Pierre lez Maestricht, 228, 229, 231.
Jean dit Tilensoen, 238.
Jean Udencoven, 229.
Jean de Valkenborgh, 190.
Jean dit Vele, 182.
Jean de Viseto, 196.
Jean Vogel, échevin de Maestricht, 178.

Digitized by Google

Jean de Wassenbergh, 236.
Jean dit Wener, 241.
Jean dit Werst, prêtre, 212, 216.
Jean Winandi, 199, 258, 277, 299, 302, 304.
Jean d'Ymbennes, échevin de Maestricht, 177.
Jean dit Zegman, 168.
Jeanne, épouse de Léonard Timmerman, 285.
Jeanne, fille de Jean Potken, 299.
Jecora, Macaire de, voir Macaire.
Jennissen, Léonard, 31.
Jentis de Rymst, 202, 203.
Jobeke, Gérard, voir Gérard.
Joickem van Wailhem, 279.
Jorissen, Amalia, 34; — J., 20.
Josèphe, supérieure des Ursulines à Maestricht, 74—76.
Juleymont, Jean de, voir Jean.
Juliaco, Herman de, voir Herman.
Julien, Alexis, fondeur de cloches, 16, 17.
Juliers, *Juliacum*, 140, 156; — pays de, 147.
Juliers, Ode de, abbesse du Munster de Ruremonde, 112; — Otton de, archidiacre de la Campine, 251.
Juliers, maison de, 112.
Jupille, 132, 143.
Junior, Jean, voir Jean.
Jurandus de Hallebey, 208, 210.
Jutta, épouse de Masson, 224.
Jutta, épouse de Jean Potkens, 253, 299.
Jutta, épouse de Winand de Houthem, 201.
Jutta, veuve de Jean Borneken, 191.

K.

Kaen (Kaan), Jean, 267, 299; — Pierre, 264, 267, 277, 290.
Kakert, Pierre, 281.
Kanen, Jean, 300; — Metten, 312; — Paul, 260; — Pierre, 267, 278, 288; — Pierre, échevin de Galoppe, 260.
Kanne, Rutger de, voir Rutger.
Karis, Arnold, 276; — Hedwige, 288; — Mathias, 269, 274.
Karis dit Blassenberch, 272.
Kedinus, chapelain de l'église Notre-Dame à Maestricht, 177.
Keelen, Joseph van der, secrétaire de Baarlo, 19.
Keetelbueter(s), Nicolas, 276, 291; — Pierre, 285.
Kellener, Herman, 290, 300, 301; — René de, voir René.
Kemelinc(k), Godard, 264, 280, 290, 300, 301; — Henri, 274, 277, 287, 292, 302; — Nicolas, 287; — Thierry, 301.
Kemmersse, Adélaïde, 281.
Kempe, Jean dit, voir Jean.
Kenterkini, Godefroid, voir Godefroid.
Kerckhem, Jean Guillaume baron de, 17.
Kerpen, 293.
Kerppen, Jean, 267; — Nicolas, 264, 265, 267; — Zeewigis, 263.
Kersten, Jacqueline Hubertine, 107; — Jean François, vicaire-instituteur d'Oirlo, 204.
Kessel, 23; — pays de, 102, 103; — doyenné, 104.
Kessel, Guillaumine de, abbesse du Munster de Ruremonde, 115, 116.
Kesseler, Guillaume, 270.
Kessels, A. C. A. L., 33; — I., échevin de Baarlo, 19; — J., 30; — Théodore, curé de Well, 104; — Tilman, juré de Baarlo, 17; — Y., bourgmestre de Belfeld, 33.
Kessler, I. G., drossard de Stein, 18.
Kestelle, Henri de, voir Henri.
Kestelman, Henri de, voir Henri.
Ketelbueter, 309; — Nicolas, 288.

Digitized by Google

Ketelsleger, Lambert, voir Lambert.
Keuten, Arnold, 290; — Gertrude, 288; — Léonard, 258; — Nicolas, son père, 277, 285, 287, 292.
Kiedell, Arnold, 288.
Kiewe, Henri, voir Henri.
Kleitz, 46.
Klencken (Clencken), Guillaume, échevin de Fauquemont, 277, 293.
Kleuters, J. H., marguillier de Jabeek, 28.
Klimmen, 312.
Klöcker, Catherine, 98.
Knebben, 298, 309; — Adam (Daem), 270, 275, 284, 286, 288, 293, 295, 301, 307; — Gérard, 285, 307; — Mathias, 283; — Nicolas, 273, 274; — Sophie, 258; — Walburge, 301.
Kneepkens, 25.
Kneevelen, Nicolas, 255, 258, 261, 265, 269, 287, 289, 297—299, 309.
Kneude(n), 262, 310; — Jean, 260, 284; — Jutta, 260, 280.
Knobben, 263; — Adam, 257, 275, 281, 303; — Catherine, 256; — Gérard, 265; — Jean, fils d'Adam, 257; — Mathias, 257.
Knobben dit Morrekens, Catherine, 303.
Knopsels, Isabelle, 254, 259.
Knotsken, René, 296.
Knoude, Jean, 265.
Knouden, André, 262.
Knoye, Jean, 260.
Knuebben, Zewigis, 281.
Koerstiens, H., échevin de Bunde, 17.
Koervers, Barbe, 31.
Koex (Koix), Guillaume, curé de Fauquemont, 257, 268; — Henri, 290.
Koic (Koec), Henri, 268, 269.
Koick, Gilles, 305; — Léonard, 278.
Koicken, Gilles, 264, 297.
Koix, Henri, 258, 266, 273, 277—279, 287, 294; — Hillegonde, 270, 275, 296; — Jean, 271; — Nicolas, 270, 276, 311.
Kokart, Pierre, 273.
Kollen, Pierre, 20.
Konigs, H., 30.
Konincxwinkel, Adélaïde de, 295.
Kots, Pierre, 273.
Kraecken, Henne, 305.
Kremer, Guillaume, 272, 281, 283.
Kuenen, Hendrina, 106.
Kuik, *Ceuclum, Cevelum*, 156.
Kunckelman, René, 263.
Kuypers, P., curé d'Ittervoort, 13.
Kynen, Jean, 276.

L.

Lacu, Mathias de, voir Mathias.
Lacum, Gosuin supra, voir Gosuin.
Ladislaus le petit, juré de Strigau, 174.
La Haye, 42.
Lahey, instituteur à Maestricht, 46.
Lambers, Pierre, 20.
Lambert de Busco, échevin de Lenculen, 194.
Lambert de Canne, échevin de Saint-Pierre lez Maestricht, 198.
Lambert dit Coylffere, 169.
Lambert Corensnider, 182.
Lambert Ketelslegers, 223.
Lambert de Kestele, échevin de Maestricht, 232—235, 237—241, 243—247, 249.
Lambert Ketelslegers, 223.
Lambert Lamboy, écoutête de Maestricht, 211, échevin de Saint-Pierre, 228, 229, 231.
Lambert Pacsleghers, 233.
Lambert Pistoris, 295.
Lambert de Rolingis, échevin de Maestricht, 183, 184.
Lambert van Sint-Peter, 307.

Digitized by Google

Lambert de Viseto, 209.
Lambert de Waltwilre, pléban de Saint-Nicolas à Maestricht, 249.
Lamberts de Cortenbach, Ernest baron de, 27.
Lambertz, J. C. M., 78.
Lamboy, Lambert, voir Lambert.
Lancvelt, Jean de, voir Jean.
Lanckvelt, Agnès de, 256, 262.
Langhelise, Elise dite, voir Elise.
Lansloet, Jean, voir Jean.
Lata platea, Lewalus de, voir Lewalus.
Laurent de Kestele, échevin de Maestricht, 237.
Laurent Ludovici, 256.
Le Febvre, Ed., fondeur de cloches, 16.
Leerodt (Leeradt), François Herman, comte de, satrape de Born et Millen, 18.
Leevendoet (Lievendoit), Herman, voir Herman; — Jean, 309.
Legros, N., fondeur de cloches, 23.
Lehr, Jean, fondeur de cloches à Cologne, 15.
Leiden, 44.
Lemiers, 7.
Lemmen van Sint Peter, 265, 308.
Lemmen, Jean, échevin de Baarlo, 17.
Lenculis dit Colfere, Jean de, voir Jean.
Lent, Henri Jean, 107, 109; — Jean, son père, 107.
Léonard Cocus, 264, 288.
Léonard in Hospitali, 283.
Leopardo, Florent, Sybille de, voir Florent, Sybille.
Leurs, Jean, curé de Grathem, 17.
Levache, Pierre, fondeur de cloches à Liége, 17.
Levald de Goessel, 222.
Levallus de Mosa, 238.
Leveroy, 20, 21.
Lewalus, écoutête de Saint-Pierre lez Maestricht, 171.
Lewalus de Lata platea, échevin de Maestricht, 168.
Libeck (Libeke, Liebeke), Mathias, voir Mathias.
Libera, Hubert, voir Hubert.
Libert, 169.
Libert de Bergerhusen, échevin de Lenculen, 186.
Libra, Jean, Philippe de, voir Jean Philippe.
Liburge de Vlatten, 115.
Lichtenberg, château à Saint-Pierre lez Maestricht, 227, 242.
Lichtenberg, Godefroid, voir Godefroid.
Lichtenborch, René de, voir René.
Lichtenborg, Henri de, voir Henri.
Liedel, F. J. baronne de, dame de Well, 23, 24.
Liefjan, Jean, voir Jean.
Liége, 17, 23, 35, 41, 84—86, 88, 143, 147, 163, 241; — province, 127, 141, 147; — diocèse, 111, 251, 252; — prince-évêque, 111, 120; — évêque, 88; — couvent de Saint-Jacques, 206, ses abbés, voir Jean; — Filles de la Croix, 87; — grand séminaire, 88.
Ligtenberg, Henri, échevin de Maestricht, 164.
Limborch, Winand de, 301.
Limbourg, 1, 127, 145—149, 157.
Liguriens, 141.
Linden, Guillaume van der, vicaire-instituteur d'Oirloo, 104.
Linne, 6, 9.
Linskens, Jean, 106; — Jean René son fils, 106.
Locht, Henri van de, curé de Meerlo, 101.
Lodenaken, Giselbert, voir Giselbert.
Loeckens (Loetkens), Laurent, 252, 308, 309.
Loen, Jean de, voir Jean.
Lom de Westring, Jeanne Eléo-

Digitized by Google

nore de, chanoinesse du Munster de Ruremonde, 124, 125.
Lombarder, Arnold, voir Arnold.
Lommerssen-Strythagen, Pierre, libre-baron de, bourgmestre de Schaesberg, 32.
Looz, pays de, 247.
Lottum, 9.
Louis Gruters, 207.
Lousberchs, Agnès, 95, 98; — Marie Catherine Agnès, 39, 40.
Lovanio, Jean, Pierre de, voir Jean, Pierre.
Loyens, Pierre, curé de Leveroy, 20, 21.
Lubbers, 103; — Adolphe, missionnaire à Doesburg, curé de Wehl, 102; — Antoine, receveur des domaines royaux, 103; — Gérard, croisier, 103; — Marie, 103.
Luchtman J. L., curé de Voerendael, 27.
Lucie, épouse de Jean Petri, 286.
Ludovici, Jean, Laurent, voir Jean Laurent.
Luiksgestel, 53.
Lummale, René, voir René.
Lyefflysen, Gérard, voir Gérard.
Lynden, Anne de, 188; — Thierry de, seigneur de Blitterswyck, 118.
Lynkens, Jean, 292.
Lynneke, Arnold de, voir Arnold.

M.

Maasbracht, 22, 29.
Maasbree, 7, 22.
Mabile dit Crans, 183.
Macaire, échevin de Heer, 161.
Macaire de Hese, 205.
Macaire de Hoghem, échevin de Lenculen, 186.
Macaire de Jecora, écoutête de Bemelen, 249.
Macaire de Wyc dit de Jecora, 217.
Maeseyck, 138, 139.
Maenen, van, 51.
Maesniel, 13.
Maessen, A. C., 30; — J., bourgmestre de Vlodrop, 30.
Maestricht, 38—99, 107, 127—143, 146, 161, 162, 186, 281, 308; — pays de, 147; — doyenné, 251.
Magni, Henri, voir Henri.
Maison Cellee, 26.
Malborgh (Malburg), Bela I, abbesse du Munster de Ruremonde, 114.
Malbuy, de, 114.
Malève, 128.
Malmedy, 135.
Manegoldi, Elie, René, voir Elie, René.
Mangonis, Brunon, voir Brunon.
Mans, Isabelle, 272.
Marcel Opilionis, 258.
Marckwezet, 134.
Marcusse, Théodorine, 108.
Margelle, la (Lamarsel), Catherine de, 122—129.
Margraten, *Sancta Margareta*, 26, 282, 293.
Marguerite, épouse de Henri Bockeler, 293, 296.
Marguerite, épouse d'Antoine Conrardi, 214.
Marguerite, épouse d'Ancelme Grootheynen, 292.
Marguerite, épouse de Jean Meus le jeune, 256.
Marguerite, épouse de Michel, citoyen de Strigau, 173—175.
Marguerite, épouse de Herman Renum, 258.
Marguerite, épouse de Jean der Rissche, 254, 271.
Marguerite, soeur de Guillaume de Bueckhout, 294.
Marguerite, fille d'Eelze de Meere, 301.

Digitized by Google

Marguerite, fille de Hillin de Much (Moch), 209.
Marguerite Ancelmi, 301.
Marguerite de Golen, 302.
Marguerite de Gronselt, 194, 195.
Marguerite de Pietershem, abbesse de Thorn, 194.
Marie, épouse d'Adam Knobben, 275.
Marie, épouse de Gérard de Messche, 223.
Marie, épouse de Henri Pletsken, 303.
Marie, épouse de Herman Ronners, 264.
Marie, épouse de Jean dit Slicken de Wic, 179.
Marie, fille de Henri dit Cleinherman, 184, 185.
Marie, fille du chevalier Lancelotus, 185.
Marie de Rolingis, 222, 224.
Mars Haslamard, 156.
Marsilius, 202.
Marsilius Dunnen, échevin de Lenculen, 194.
Marsilius de Montenaken, échevin de Lenculen, 156, 194, 195.
Martens, A., curé de Jabeek, 28; — Jacques, vicaire de Swolgen, 103.
Martin, fils de Gérard de Vuren, 204, 205.
Martin de Hoelbeke, clerc, 248.
Martin int Hoet, 272.
Mascherel, 10.
Masson, 224; — Thomas, voir Thomas.
Mathias, recteur de la chapelle Saint-Evergile à Maestricht, 187.
Mathias, prêtre, fils de Henri de Aquis, 178, 184.
Mathias de, prêtre, fils de Cleinherman, 222, 223.
Mathias, fils de Jean Slusman, recteur de l'autel en l'henneur des Saints Michel et Thomas en l'église Notre Dame à Maestricht, 201.
Mathias Ade, curé de Fauquemont, 297, 298, 301.
Mathias de Aquis, 187.
Mathias de Basilisbur, doyen de Notre-Dame à Maestricht, 202, 203, 206, 214.
Mathias Cleinherman, recteur de la chapelle de Saint-Evergile à Maestricht, 202.
Mathias de Erkelent, bégard à Maestricht, 200.
Mathias de Ghelene, 218.
Mathias dit in die porte, 207.
Mathias de Lacu, 207.
Mathias de Libeck, 211, 218.
Mathias de Liebeke, échevin de Bemelen, 249.
Mathias Pistor, 211.
Mathias Receptoris, 294, 298, 299.
Mathias Textoris, 298.
Mathias de Trajecto, 274.
Mathieu, époux de Adélaïde Weynartz, 189.
Mathieu, parent de Silla de Aquis, béguine à Maestricht, 180.
Mathilde, épouse de Gilles Morbier, 276.
Mathilde, épouse de Pierre Picketanis, 291.
Mathilde, fille d'Elise de Clemmen, 222.
Mathilde, fille de Michel, citoyen de Strigau, 173—175.
Mathilde, fille de Winand dit Pape, 199.
Mathilde dit Cloets, 218.
Mathilde de Houzet, 240.
Mathilde de Scarwier, 218.
Mattis, Jean, voir Jean.
Mauro, Nicolas de, voir Nicolas.
Mayer, Joseph, 29.
Mayo, Gérard, Godefroid, Henri, voir Gérard, Godefroid, Henri.
Mechelen, 18, 24.

Digitized by Google

Mechlinia, Arnold de, voir Arnold.
Mechtilde, béguine, 181.
Mechtilde, épouse de Jean Cuper, 302.
Mechtilde, soeur de Zeewig Godscalci, 310.
Mechtilde, épouse de Godefroid Kenterkini, 168.
Mechtilde, épouse de Jean Scuelkens, 288.
Mechtilde, fille de Billen Zanders, 300.
Mechtilde Egidii, 265.
Mechtilde de Stella, 184.
Mechtilde Ywani, 301.
Meder, 155.
Meemken, Jean, 294.
Meens, Catherine, 286; — Henri, son frère, 277, 286; — Jean, 308.
Meer, Jacques de, 258, 259, 295, 297, 307; — Jean de, 254, 283; — Marguerite, sa fille, 283.
Meere, Elise de, 301.
Meerloo, 106.
Meerssen, prêvoté, 201.
Mees, voir Meus.
Mees (Meus), Jean, 253, 258, 259, 261, 280, 282, 287, 289, 300; — Marguerite, 256, 309.
Meeus, Jean, 308.
Meex, Marie, 272.
Meghelmus, 230.
Melick, *Mederiacum*, 34, 155, 156.
Melchrs, Henri, adjoint du bourgmestre de Schaesberg, 32.
Membruggen, Giselbert, Jean, voir Giselbert, Jean.
Memen, 290.
Menapiens, 148.
Mennen Suels, Jean, voir Jean.
Merckelbach, D. S., curé de Galoppe, 27.
Merkelbeek, 34.
Mere, Jean de, voir Jean.
Mère Thérèse, supérieure des Ursulines à Maestricht, 86.
Merkem, 18.
Merode, Bela de, 115; — Jean Philippe Eugène, comte de, et du Saint-Empire, Marquis de Westerloo, comte de Montfort, 18; — Philippe Maximilien Werner Mathias, comte de, 18.
Merode-Hemmersbach, Henri de, 115; — Isabelle, sa fille, 115.
Mersene, Guillaume, voir Guillaume.
Mertens, Hélène, 30.
Messche, Gérard, Walter de, voir Gérard, Walter.
Messcart, Herman, 311.
Meuse, 138—141, 146, 147, 154.
Meus, Jean, le jeune, 256; — Nicolas, 293; — Winand, voir Winand.
Mewen dit Thoelensoen, Godefroid, voir Godefroid.
Meynders, vicaire de Saint-Servais à Maestricht, 52.
Meysenbrueck, 242.
Mica, Gosuin dit, voir Gosuin.
Michel, chapelain de l'autel de Saint-Martin en l'église Notre-Dame à Maestricht, 175—177.
Michel, citoyen de Strigau, 173—175.
Michel, fils de Jean Heckingh, 220.
Michel Proist, 178.
Michelin P., fondeur de cloches, 15.
Michiels van Kessenich, Jean Alexandre Hubert, baron de, 35.
Middelaer, 13.
Miel, Godenulus, voir Godenulus.
Milendonck, Bela III de, abbesse du Munster de Ruremonde, 115.
Millen, 18.
Minten, Gérard, 264.
Minnenboede, Henri, voir Henri.
Minten, Nicolas, 307.
Mirlaer, de, 115; — Jacques de, 115; — Jean de, seigneur de Milendonck, son fils, 115.
Mofferant, Henri de, voir Henri.

Digitized by Google

Moelener(s), Arnold, 259; — Conrad, 280, 291, 292, 295.
Moer, Gobel, fondeur de cloches, 10.
Moordebyer, Henri dit, voir Henri.
Moers, Pierre, 265.
Moertbiers, Henri, 265.
Moes, secrétaire de Maestricht, 66.
Mofort, Elise de, voir Elise.
Molen, Rutger van der, 306.
Molendino, Henri de, voir Henri.
Molener, Jean, 302.
Moleners, Arnold, 256—258; — Conrad, 259, 265, 275, 306; — — Gilles, 268; — Henneken, 268, 275, 279; — Thole, 253, 265.
Molkene, Jean, voir Jean.
Monachus, Wiricus, voir Wiricus.
Moneta, Gilles, Nicolas, Robert de. voir Gilles, Nicolas, Robert.
Mons, Hélène, 108.
Montenaken, 133.
Montenaken, Herman de, voir Herman; — Maximilien de, 186.
Montfort, 17, 18.
Montpellier, de, évêque de Liége, 88.
Montz, Jean Pierre, écoutête de Born, 18.
Moorsel, M. G. van, bourgmestre de Baexem, 30.
Mor, Pierre, 299.
Mordbier, Gilles, 276; — Henri, 283.
Morder, Mathias, 297.
Moreels, Elise, 264.
Morlyn, Henri, 211.
Mortwinus, Jean dit, voir Jean.
Mosa, Levallus de, 238.
Mosgart, Jean dit, voir Jean.
Meuland, 128, 142.
Much, Hellinus de, voir Hellinus.
Mulder, Jean, voir Jean.
Mulingen, Jean de, échevin de Maestricht, 163.
Mulken, Jean, Ogier, Servais de, voir Jean, Ogier, Servais.
Munster, 18.
Munstergeleen, 19, 34.
Muntenaken, Jean de, voir Jean.
Museler, Jean, 306.
Muylkens, Jean, 267.
Muyndorp, Gérard de, voir Gérard.
Muyssen, Corneille, 103.
Myntens, Nicolas, 260.

N.

Namur, 86, 147.
Nassau, de, 112.
Nassau-Hadamar, Charlotte Amélie Eléonore Guillaumine Alexandrine, comtesse de, 18.
Necum, Nekum, *Nydekeym*, 207, 227, 230, 248.
Nederhem près Fauquemont, 268, 269.
Nederweert, 21.
Nederweert, B. R. van, 20.
Neer, 108.
Neerharen, 156.
Neeylders, Elise, voir Elise.
Neeritter, 17, 154.
Neron, 149.
Nersen, 116.
Nerviens, 144, 152, 154.
Nesselrode (Nesselraedt), 117, 123.
Neuss, 172.
Neven, directeur des Soeurs de la Miséricorde à Liége, 88.
Nicolas, fils de Rubini, juré de Strigau, 173, 174.
Nicolas Ade, 280.
Nicolas de Antiqua Curia, gardien des Franciscains à Maestricht, 244.
Nicolas de Aquis, 202, 209.
Nicolas de Aurea Barba, échevin de Maestricht, 191.
Nicolas Fabri, 265.
Nicolas de Here, échevin de Maestricht, 202, 203, échevin de Lenculen, 197.

Digitized by Google

Nicolas supra Hospitale, échevin de Bemelen, 249.
Nicolas Huen, échevin de Maestricht, 238, 242.
Nicolas de Mauro, échevin de Maestricht, 191, 193, échevin de Lenculen, 193—195, 197, 212, 214, 216, 220, 222, 229.
Nicolas de Moneta, Bégard à Maestricht, 200, 210.
Nicolas dit Ridder, 218.
Nicolas Tants, 178.
Nicolas der Wever, 255.
Nicolas de Zibde, 256.
Nierstrasz, bourgmestre de Maestricht, 48, 50, 52, 61, 65, 66.
Nies, F., 25.
Nieuwstad, 8, 12, 24, 34.
Nimègue, *Noviomagum,* 146, 156.
Nobelmans, Jean, curé-doyen de Grubbenvorst, 104.
Noorbeek, 2.
Notger, évêque de Liége, 162.
Novavilla, Ide de, 292, 294, 297.
Noye, Gérard de, voir Gérard.
Nuchelmans, J. A., 28.
Nucia, Henri, Tilman, voir Henri, Tilman.
Nulkens, Mathias, 298.
Nunhem, 10.
Nust (Nuyst), Arnold, voir Arnold.
Nuth, 31.
Nutken Ziekelen, Godefroid dit, voir Godefroid.
Nuyndorp, Gérard, 266.
Nydechem, Jean de, 253.
Nyskens, Jean Gertrude, 108.
Nyte, Jean de, voir Jean.

O.

Ode ante crucem, 214, 215.
Ode dite Hayen, 215.
Ode de Oest, 254, 292.
Odenkirchen, 18.
Odile, épouse de Jean de Bemelen, 284.
Odile, soeur de Jean Muylken, 267.
Oederbrucke, Henri de, voir Henri.
Oeffelt, *Uffelt,* 20.
Oegstgeest, 44, 71.
Oensel, *Oensloe,* hameau de Schimmert, 281.
Oes, de, 265; — Bollo, Jean de, voir Bollo, Jean; — (Oest), Ode de, voir Ode.
Oeslingher (*Oeysslingher, Oslingher),* Jean dit, voir Jean.
Oest, 121.
Oeverhem, Jean de, voir Jean.
Ohmen, Herman, vicaire de Baarlo, 19.
Offen, Christophe dit, voir Christophe.
Offissia, 181.
Ogier de Haren, voué de Maestricht, 172, 176.
Ogier dit Mulken, 207.
Oirloo, 12, 104.
Oirsbeeck, 28.
Olbert le tanneur à Maestricht, 168.
Olbert Colsop, échevin de Maestricht, 178—180.
Olne, baron d', 19.
Ologrey, Jean, voir Jean.
Olysleeger, Geerken, 312.
Oolen, 18.
Oostrum, 26.
Opheis, H., juré de Baarlo, 19; — Pierre, échevin de Baarlo, 17.
Ophem, Jean de, voir Jean.
Ophoven, 172.
Opilionis, Marcel, voir Marcel.
Opt Raet, Gérard dit, 195.
Orhof, Rutger, voir Rutger.
Orosius, 149.
Ossendrecht, 107.
Othon I, comte de Gueldre, 112.
Othon, armurier, 166.
Othon dit Colsop, 218.
Othon de Scarlaken, chanoine de Notre-Dame à Maestricht, 202.
Ottersum, 20, 21.

Digitized by Google

Ottersum, 20—21.
Ougelyn, Henri dit, voir Henri.
Overhem, *Oeverhem,* hameau de Galoppe, 267.
Oys, Guillaume de, voir Guillaume.

P.

Pacsleyger (Pacslegher), Franco, voir Franco.
Paemani, 154.
Palant, André de, 254; — Thierry de, drossard de Fauquemont, 277.
Palant-Wittem, van, 256.
Pallandt, van, 121; — Marie Catherine van, 117, 121.
Panhuys, Marie Sophie van, née Delwaerde, 27.
Pape(n), Lynen, 307; — Winand dit, voir Winand.
Pardo (Pardovan), Susanne, abbesse du Munster de Ruremonde, 107.
Paredis, J. A., évêque de Ruremonde, 57, 68, 69, 98.
Paris, Jean, voir Jean.
Parsyn, Jean dit, voir Jean.
Partouns, Jean, 98.
Pasca, comte, 174.
Pastoirs, Elise, 254, 307.
Patriarcha, Henri de, voir Henri.
Paul IV, pape, 252.
Paul, frère de Jean dit Zegman, 168.
Paul de Clummen, 289.
Paul Egidii, 169.
Paul de Heck, 273.
Paul in foro, 169.
Pays-Bas, 145.
Peeters, Cornélie, 103.
Penre, Jean, 257, 258, 284, 289, 291, 292, 295.
Peritoldus, 173, 174.
Perrin Drouot, J., fondeur de cloches, 21.
Persoens, Henken, 206.
Peters, Jean, 285.
Petri, Jean, 286, 289.
Petit, Everard, fondeur de cloches, 24; — Henri, fils d'Alexis, fondeur de cloches, 23, 25; — Jean, fondeur de cloches, 17, 19—22; — Pierre, fondeur de cloches, 22, 23.
Petit et Fritsen, fondeurs de cloches, 26, 29, 34, 35.
Philippe, comte, 174.
Philippe, juré de Strigau, 173.
Philippe de Herke (Hercke), échevin de Maestricht, 235, 244, 246, 247, 249, échevin de Saint-Pierre, 231, 243.
Philippe de Herle, échevin de Maestricht, 237, 239.
Philippe de Herve, échevin de Saint-Pierre, 228, 229.
Philippe de Libra, échevin de Maestricht, 169, 178, 179.
Philippe Reymboldi, 230, 234.
Philippi, Guillaume, Jean, voir Guillaume, Jean.
Pick, Barbe, 118.
Pickart, Gilles, 297.
Picketanis, Pierre, 291; — René, 304.
Pie IX, pape, 85.
Pierre, mari de Marguerite Rademeickers, 270.
Pierre, fils d'Elise de Clemmen, 222.
Pierre, fils de Gyekinni, juré de Strigau, 274.
Pierre, fils de Scarnau, 204.
Pierre de Alto limite, 225.
Pierre Anthonii, échevin de Bemelen, 249.
Pierre de Aquis, chanoine de Notre-Dame à Maestricht, 236.
Pierre de Borgheim, 226.
Pierre dit Cipde, 184.
Pierre de Cypde (Sypde, Zibbe), pléban de Saint-Nicolas à Maes-

Digitized by Google

tricht, 191, 192, 217—220, 224, 233, 235.
Pierre de Cipde (Cybde, Sypde), recevur du chapitre de Notre-Dame à Maestricht, 213, 216, 218—220, 224.
Pierre dit Dutsche, 221.
Pierre de Sancta Margareta, 266.
Pierre supra Celarium, 244.
Pietershem, 18.
Pietershem, Marguerite de, voir Marguerite.
Pistor, Jean, Mathias, voir Jean, Mathias.
Pistoris, Lambert, voir Lambert; — Louis, 312.
Plegger, Gérard, 305.
Pletsken, Henri, 303.
Pline, 146, 148, 157.
Pluechmeiker, Arnold, 303; — Elise, 285.
Plumere, Joseph, fondeur de cloches, 15.
Poll, Gérard de, 118; — Hermana Anne, abbesse du Munster à Ruremonde, 118.
Pont, 104.
Pontlieu, *Pontileuga*, 132.
Porta, Baldewinus de, voir Baldewinus.
Portenere, Jacques dye, voir Jacques.
Portken, Guillaume, 287.
Posterholt, 25.
Potkens, Arnold, 255, 258, 261, 265, 269, 274, 280, 299; — Godefroid, 297; — Guillaume, 290; — Jean, 253, 299.
Potting, J., 30.
Procope, 149, 151.
Proist (Prost), Franco, Michel, voir Franco, Michel.
Prontvelt, Jean, 282.
Prutzgers, F. W., 146.
Pruyt, Corneille, voir Corneille.
Pustjens, Anne Marie, 31.
Putkens, Arnold, 273, 287—289, 297, 298; — Godefroid, 273, 284, 295.
Puytlinck, Arnold Christophe, 17.
Pypel, Jean, voir Jean.

Q.

Quaebeck, 18.
Quaetjens, 302.
Quattermaylge, Jean dit, voir Jean.
Quode, Jean, voir Jean.

R.

Rademeickers, Marguerite, 270.
Radmeicker, Pierre, 270.
Raets, René, curé de Well, 14.
Raemsendael, 308.
Raien, V., curé de Broeksittard, 25.
Randolphe, chapelain du château de Fauquemont, 272.
Rayen, F., curé de Broeksittard, 28.
Raymeker, Jean, 255.
Receptoris, André, 261; — Catherine, 261; — Eelze, 274; — Mathias, 261, 269, 270.
Reede, Adrien René de, 118; — Adrienne Albertine de, abbesse du Munster de Ruremonde, 118, 119, 125; — Gérard de, 118.
Reesen, Elise, 300; — Jean, 300.
Regnaud, Etienne, fondeur de cloches, 27.
Reiffenberg, 124.
Reiners, Marguerite, 25.
Rembold, 207.
Rembold de Vlodrop, chanoine de Notre-Dame à Maestricht, 249.
Remois (Remi), 151, 153.
Renard Wisensoens, 242.
René, proviseur de l'hôpital Saint-Gilles à Maestricht, 171.
René, fils de Franke, 173.
René, fils de Mathias Hurremort, 180.

Digitized by Google

René, fils de Baldewinus de Porta, 183.
René, fils de Franco Prost (Proest) 166, 175.
René de Berghe, échevin de Maestricht, 243.
René de Berne, échevin de Maestricht, 238, 242.
René Dolway, 186.
René Dolway, receveur du chapitre de Notre-Dame à Maestricht, 237, 244.
René dit Dulway, 186, 187.
René de Etsenrode (Eytsenrode), échevin de Maestricht, 242, échevin de Saint-Pierre, 243.
René dit Hurremort, 179.
René dit Kellener l'aîné, 238; — le jeune, 238.
René de Lichtenborch, prêtre, 227.
René de Lummale, 171.
René Manegoldi, 198.
René Reynson, 209.
René de Rolingen, échevin de Maestricht, 167, 168.
René de Rosis, échevin de Maestricht, 193, 208—210, 212, 214, 216, 220, 226, 228, 233, 238, 241, échevin de Lenculen, 197.
René de Rosmer, maître de la confrérie des chapelains de l'église Notre-Dame à Maestricht, 224.
René Ruffus, 167.
René dit Schouthete, échevin de Maestricht, 177.
René de Vinea, prieur des Dominicains à Maestricht, 215.
Renesse d'Oostmal, de, gouverneur de la forteresse de Stockhem, 102.
Renne, Marie Jeanne Françoise Guillaumine Josèphe van der, 35.
Renum, Guillaume, 259; — Herman, son père, 258; — Ryckskeu, 259.
Reuschenberg, 120, 121, 123; — Agnès de, 120; — Anne II de, abbesse du Munster de Ruremonde, 117; — (Ruysschenbergh), Guillaume de, seigneur de la Rochelle etc., son père, 117; — Jeanne de, 120.
Reuver, 34.
Revenack, Gertrude de, abbesse du Munster à Ruremonde, 113, 114.
Rese, Jean, voir Jean.
Reymbold Reymboldi, 234.
Reymboldi, 230; — Philippe, voir Philippe.
Reynens, Henri, 292.
Reynson, 307; — René, voir René.
Rheims, 135.
Rhin, 146, 147, 150, 151, 154.
Ricald de Hallebay, 206.
Richarde de Nassau, première abbesse du Munster de Ruremonde, 111—113.
Ridder, Mathias, Nicolas dit, voir Mathias, Nicolas.
Ridderkirchen, 18.
Risschen, des, 274; — Gérard, 280; — Pierre, 297.
Robert de Moneta, échevin de Maestricht, 164—167, 172, 173.
Roboes, Rutger, 303.
Rochette, la, 117.
Rode, Henri de, 305.
Roesmer, 238.
Roggel, 14, 16.
Roix, Hildegonde, 256.
Rolduc, 41, 42, 71.
Rolingis, Marie, René de, voir Marie, René.
Romains, 141, 142.
Romain sur Meuse, 28.
Rome, 68, 71, 150.
Ronner, 286.
Ronners, Herman, 264.
Rosen, Jean, 265; — Zende, 283.
Rosis, Henri, René, voir Henri, René.

Digitized by Google

Rosmer, René de, voir René.
Rosmer dit de Bruisbosche, Elise de, voir Elise.
Rosti, Gérard, Godefroid li, voir Gérard, Godefroid.
Rothem, *Roethem,* 308.
Rouvers, 290; — Guillaume, 302; — Herman, 302.
Rudolf dit Roef de Yttere, 186.
Ruffus, René, voir René.
Ruffo Clippeo, Franco, Gobbelin de, voir Franco, Gobbelin.
Ruischenberg, Agnès de, religieuse du Munster de Ruremonde, 117.
Runckart, Jean dit, voir Jean.
Rulingis, Gérard de, voir Gérard.
Ruremonde, 11, 30, 72, 98, 99, 111—125; — évêque, 69, 102; — évêche, 1, 252; — grand-séminaire, 45; — abbaye du Munster, 11.
Rutger de Berghe, 217.
Rutger de Canne, curé de Emael, 211.
Rutger de Climmen, 184, 185.
Rutger Faber, prêtre, 239.
Rutger de Kanne, 194.
Rutger dit Overhof, 180.
Rutger de Tylia, 241.
Rutger de Viseto, échevin de Maestricht, 236, 237.
Rutten, Anne Catherine, 98; — Antoinette, 95; — Catherine, 283; — Catherine Hubertine, 39; — Chrétien Gérard Nicolas, 98; — Denis Dominique, 98; — Elise Hubertine, 39; — Gilles, curé de Heer, 39; — Lambert Guillaume, 39, 40; — Louis Guillaume, 98; — Louis Hubert, fondateur de la Congrégation des Frères de l'Immaculée Conception à Maestricht, 37, 39; — Marie Antoinette, 39, 40; — Marie Catherine, 98, 40; — Marie Catherine Hubertine, 39; — Marie Cornélie, 98; — Nicolas, 39, 98; — Pierre, 98; — Pierre Mathieu Hubert, 98.
Ruyschenberg, Jeanne de, 123.
Ruyter, 122.
Ryckholt, 145, 158.
Rykolphus, échevin de Saint-Pierre, 198.
Rymst, Jentis, voir Jentis.

S.

Sach de Wyck, Jean, voir Jean.
Sancta Margareta, Arnold, Guillaume, Jean, Pierre, voir Arnold, Guillaume, Jean, Pierre.
Saeghwye, Hubert dit, voir Hubert.
Saint-Agathe, couvent des Croisiers près Cuyk, 103.
Saint-Benoit, 124, 125.
Saint-Odiliënberg, 9.
Saint-Pierre lez Maestricht, 41, 170, 177, 181, 185, 198, 206—208, 217, 227, 229, 230, 232, 234, 235, 249.
Saint-Pierre lez Fauquemont, 283.
Saint-Remi, Chalotte de, née de Boinebourg, 29; — Ph. I. baron de, seigneur de Wethen, 24.
Saint-Trond, 54, 55.
Saive, de, ruisseau, 128.
Sancto Petro, Gérard, Gison, Herman, voir Gérard, Gison, Herman.
Saint-Trond, 56.
Sardsen, Thomas van der, 300.
Sarto, Gilles, voir Gilles.
Saxula, 286.
Scaffelart, Philippe, 295.
Scaffs, Arnold, 259, 260, 305; — Marie, 290.
Salcoven, Belle, Othon de, voir Belle, Othon.
Scarnau, 202, 204.
Scarwier, Arnold, voir Arnold.
Schaapman, François, 22.
Schaesberg, 19, 32.

Digitized by Google

Schaesbergh, Frédéric Sigismonde Théodore, libre baron de, 19.
Schaffs, 264; — Arnold, 257, 258, 275, 278, 279, 289; — Nicolas, 291; — Pierre, 267, 289.
Schaloun, 121; — Elise de, religieuse du Munster de Ruremonde, 117.
Scharn, 39.
Scheepers, Mathias, voir Mathias Heillens.
Schelhamer, Arnold, 279.
Schenck, Arnold, curé de Baarlo, 17; — Christophe, baron de, 15.
Schiffer, Jean Guillaume, vicaire-instituteur d'Oirlo, curé de Pont, 104.
Schillinx, Jean, curé de Fauquemont, 252, 257; — Jean, 287.
Schimmart, Jean de, 294.
Schimmert, 31, 276, 281, 282, 304, 312.
Schimmert, Agnès, Elise, Jean de, voir Agnès, Elise, Jean.
Schinnen, 279, 284, 308, 312.
Schin-sur-Geul, 27; — paroisse, 251.
Schoemaker, Gérard, 260.
Schoenborne, 303; — Thierry de, 261.
Schonbeeck (Schoenbeck), 122.
Schoonhoven, 122.
Schoonmeickers, Godefroid, 302.
Schreuder, inspecteur d'enseignement, 59, 63.
Schreurs, P., 30.
Schrivers, Jean, 281.
Schryen, W., 28.
Schuelkens, Adélaïde, 278; — Guillaume, 291; — Jean, 253, 303.
Schwartzenbourch, 120, 121.
Schynholt (Schynhouts), René, 264, 269.
Schyven, doyen de Saint-Servais à Maestricht, 77.
Sceellart, Henri dit, voir Henri.
Scelhamer, Arnold, 306.
Sceper, Henri, 305.
Scoben, 122, 123.
Scoltis, Guillaume, 285.
Scoke, Jean dit, voir Jean.
Scou, Guillaume, 288.
Scoutet, Guillaume dye, voir Guillaume.
Scoutete, René de, voir René.
Scriptoris, Jean, voir Jean.
Scuelkens, Gilles, 303; — Jean, 280.
Segers, Adam, 285.
Segni, 147, 148.
Semois, 135.
Servaes, curé de Notre-Dame à Maestricht, 49.
Servais de Mulken, 235.
Setterich, 123.
Sevenum, 6, 108.
Sibe, Zyben, 167.
Sibbe, *Zibbe, Zibde,* 255, 274, 276, 296.
Sibylle de Leopardo, 199.
Sicambres, 148.
Siegen, Jean Guillaume von, 120; — Richmonde von, 120.
Silla de Aquis, béguine à Maestricht, 180, 189, 226.
Silla de Aquis, béguine, 180, 226.
Simon, N., 24, 25.
Simon de Broeckhem, 265.
Simons, A., avoué, 40, 41.
Simpelveld, 35.
Sinnich, 27, 28.
Sint-Jans Geleen, *Her Jans Geleen,* 286.
Sint-Peter, Herman, Lambert van, voir Herman, Lambert.
Sippenaken, 142.
Sittard, 32.
Slangen, Arnold, 312.
Slecken de Wic, Jean, voir Jean.
Slegers S. J., Jésuite à Maestricht, 72.
Sleyswys, Godefroid, voir Godefroid.

Digitized by Google

Slusman, Jean, voir Jean.
Smaeckwael, Mathias, 284.
Smalhousen, inspecteur de l'enseignement de l'Etat, 61, 64, 75.
Smeets, Gisbert, échevin d'Echt, 131; — Herman, bourgmestre d'Echt, 31.
Smidts, I., échevin de Baarlo, 19.
Smiets, Henneken, 266, 273, 305.
Smietz(s), Hedwige, 301, 307; — Henri, 301.
Smissen, Antoine van der, 101; — Jean van der, curé de Swolgen, 101; — René, son frère, 101.
Smit, Jean der, voir Jean.
Smit (Smietz), Pierre, 307, 308.
Smyek, Laurent, 294.
Smyet, Pierre, 272.
Smyetz, Jean, bourgmestre de Fauquemont, 266.
Smyts, Godefroid, 266.
Snoeckart, Jean, voir Jean.
Sollyer, Wiric de, voir Wiric.
Sophie, épouse de Gérard Fabri, 263.
Soumagne, 143.
Spede, Jean, 258.
Speetjens, Corneille, curé de Berg sur Meuse, 33.
Spies, 117; — Elise, 267.
Spirlet, Sébastien Antoine, doyen du chapitre de Notre-Dame à Maestricht, 161.
Sprimont (Sprymont), Godescalc, 279; — Hedwige, 296; — Mathias, 274, 289.
Stacius de Wilre, 186.
Staffs, Barbe, 271.
Stamheim, Elise van, 116.
Stasselart, René, 254.
Stassen, Henri, 32.
Stassulus de Cruce, échevin de Maestricht, 177.
Steenhuisen, Jean Thomas de, 33.
Steevens, Heilken, 310.
Stein, *Steyn,* 18.
Stella, Mechtilde de, voir Mechtilde.
Steps, Henri, 305; — Mechtilde, 305.
Stinglhamber, Julie, 73, 82, 83.
Stock, Jean, fondeur de cloches, 23.
Stockheym, 103.
Stockheym, Franco de, voir Franco.
Stoeps, Pierre, 268.
Stoet, Simon, 307.
Stoffelen, H., 21.
Strabeek, *Strabeeck, Strabeick, Strabach,* hameau de Houthem, 258, 261, 262, 289, 292.
Strabeick, Arnold, Servais de, voir Arnold, Servais.
Strampart, Jean, voir Jean.
Stramproy, 24, 25, 33.
Stransen, Gérard, 267.
Strens, procureur général à Maestricht, 59.
Strigau, 173.
Stroder, Guillaume, 269.
Struver de Hulsberg, François, 267.
Stryckers, W., curé de Stein, 18.
Styffbenker, 273.
Stynhouts, René, 291.
Suevus, Jean, voir Jean.
Suisse, 128.
Sul, Eustache, voir Eustache.
Summers, Adélaïde, 306.
Sulris, George, fondeur de cloches, 12, 13.
Sumpts, Laurent, 258.
Suniques, 148—151, 158, 159.
Supra celarium, Pierre, voir Pierre.
Supra domum, Brunon, René, voir Brunon, René.
Susteren, 2.
Sutoris, Jean, voir Jean.
Swaken, P., écoutête de Baarlo, 19.
Swalmen, 15.

Digitized by Google

Swalmen, Elise II de, abbesse du Munster de Ruremonde, 113; — Fridwindis de, abbesse du même Munster, 114.
Swart, Gisbert de, 106; — Henri de, son fils, 106, 109; — Martin Gisbert de, 106.
Swartbroeck, 17.
Swelsen, A., curé de Schimmert, 31.
Swolgen, 8, 11, 101, 109.
Swolgen, Jean van, fondeur de cloches, 105.
Swys, Jean, fondeur de cloches, 18.
Syben, I., bourgmestre de Nederweert, 21.
Symons, Léonard, 255.
Sypde, Pierre de, voir Pierre.

T.

Tacite, 146, 148, 150, 153, 154, 157.
Tants, Nicolas, 188.
Tenctères, 150.
Tern, voir Torne.
Terreehorst, Frédéric, maire de Gennep, 26.
Tessenderloo, 135.
Teutsburg, fôret, 150.
Teuven, 142.
Thees, Pierre, 291.
Théobald de Erclent, prêtre, 196.
Thiant, 18.
Thierry, seigneur de Fauquemont, 298.
Thierry de Budyngen, écoutête de Maestricht, 237.
Thierry de Eynenberg, chanoine de Saint-Servais à Maestricht, 172.
Thierry Gallicus, 260, 277.
Thierry de Grondselt, 198.
Thierry dit Tonre, 161.
Thomas, prévôt de Strigau, 173.
Thomas, boulanger à Maestricht, 184.
Thomas, pelletier à Maestricht, 178.
Thomas Masson, 241; — Thomas, l'aîné, 199.
Thorn, 194; — chapitre, 24.
Thuringue, 149.
Thyssen in de Legert, Hubert, 105.
Tielen (Tiellen), Jean, 296, 308.
Tienray, 10, 107, 109.
Tilbourg, 54, 55, 69, 73.
Tildonc, 73; — curé, 73, 78.
Tilensoen, Jean dit, voir Jean.
Tilman de Hoghem, 204, 205.
Tilman de Nucia, 213, 221.
Timmerman, Léonard, 285.
Tinctor, Gobinus, voir Gobinus.
Tirlemont, 70, 71, 83, 91; — Alexiens, 192.
Tite Live, 149.
Tollener(s), Henri, 278; — Mathias, 263, 266, 271, 278, 283, 286, 287, 290, 294, 308.
Tongres, *Aduatuca Tungrorum*, 30—34, 135, 140—142, 158.
Tongris, Gérard de, voir Gérard.
Tongrois, 148—151, 158.
Tonre, Thierry dit, voir Thierry.
Torne (Tern), Ment, 298.
Toxandrie, 149.
Trajecto, Mathias de, voir Mathias.
Trasegnies, 117.
Treedpoell, Pierre, 309.
Tréviriens, 141, 147, 151.
Triboci, 154.
Trier, Franco van, fondeur de cloches, 14; — Georges van, idem, 13; — Henri van, idem, 14; — Jacques van, idem, 14; — Jean van, idem, 13, 14; — (Tryer), Pierre van, 8, 15.
Trippen, Henri, voir Henri.
Tudderen, *Teudurum*, 156.
Tula de Duobus Montibus, 198.
Tute, Simon, 309.
Tungris, Catherine, Gérard de, voir Catherine, Gérard.
Tungelroy, 25, 26.

Digitized by Google

Tylia, Rutger de, voir Rutger.
Tymmerman, Tilman, 274.
Tysen, P., marguillier de Wanssum, 16.

U.

Ubiens, 140.
Uchelman, Jacques, voir Jacques.
Udenberch (Udenberge), Guillaume de, voir Guillaume.
Udencoven, Jean, voir Jean.
Ulens, M. B., 80.
Ulestraten, 298.
Ulenstraeten, van, 298.
Ulner, Barbe de, 19.
Urmond, 10, 11.
Usipètes, 150.
Utrecht, 157.

V.

Vaessen, Catherine Joséphine, 70; — E. J., 33; — Joséphine, 60.
Valkenborgh, Jean de, voir Jean.
Vallen, Catherine, 276.
Vangiones, 154.
Van weert, 55.
Varus, 150.
Vechten, 157.
Veghel, 69.
Velden (Veldius), Pierre van der, curé de Schaesberg, 19.
Veldwezelt, 134.
Vele, Jean dit, voir Jean.
Velt, François van, voir François.
Ven, 't, 22.
Ven, Philippe van de, président du séminaire de Bois-le-duc, 45; — Richard van de, 103.
Vencken, Agnès, 312.
Venlo, 2, 102.
Venlo, Gérard de, fondeur de cloches, 10, 11; — Jean de, idem, 8—10.
Venray, 2, 102, 103, 106, 108.
Venrai (Venroed), Jacques de, 10—12.
Verblackt, Marie, 106.
Verbramhorst, H., échevin de Baarlo, 19; — N., échevin de Baarlo, 17.
Verbunt, Jacques, 44.
Verduchène, 61.
Verhaegh, A., juré de Baarlo, 19.
Verheggen, W., receveur de Beegden, 26.
Vermeer, Jean Winand, curé de Oeffelt, 207.
Vermeulen S. J., 83.
Vernenholte, Everard, voir Everard.
Versaedt, Antoinette, 106.
Verviers, 47, 50.
Vespasien, 149.
Verwegen, F., curé de Maasbree, 29.
Vieux-Fauquemont, *Alden Valckenborgh,* 30, 255, 276, 278, 304.
Vilain XIV, comte, 83, 84.
Vilt, *Velt,* hameau de Berg, 265, 273, 298.
Vincken, Ide, 272; — P. J., curé de Schin-sur-Geul, 27.
Vinea, Florent, René de, voir Florent, René.
Viradictis, 157.
Visé, 127—143, 249.
Viseto, Catharine, Jean, Lambert Rutger de, voir Catherine, Jean, Lambert, Rutger.
Vissers, Christophe, 102; — Léonard, son fils, curé de Blitterswyck, 102.
Vlasrath, 117.
Vlecken, H., bourgmestre de Nieuwstad, 34.
Vleeck, Arnold de, 262, 264, 280, 311; — Guillaume de, 255.
Vlegels, Catherine, 305.
Vlemmingh, Guillaume de, voir Guillaume.

Digitized by Google

Vlemyngh, Guillaume dit, voir Guillaume.
Vlieck, 260.
Vloedorp, Rembold, voir Rembold.
Vlodrop, 6, 30.
Voerendael, 27.
Voes, Jean, 278, 292.
Vogel, Jean, voir Jean.
Vogels, Gertrude, 279.
Voigt, Chrétien Guillaume, fondeur de cloches, 19, 20, 22.
Velres, Walburge, 284.
Vos(s), Elise, 254; — Gérard, 291; — Godefroid, 269, 276, 286, 289—291, 294, 299, 300, 307, 309, 312; — Jean, 277, 279, 286, 299, 300, 308.
Vrancken, 86; — Guillaume, 282.
Vrylenbergh, Marguerite van, 102; — Wolter Pierre van, rhéteur à Venlo, 102.
Vuren, Gérard, voir Gérard.
Vuylros, Walburge, voir Walburge.
Vygh, Hedwige, 118.

W.

Waill, Jean, 260; — Thierry, 277, 278, 285, 290, 292, 294, 310.
Walburge de Vuylros, 271.
Walen (Waelen, Waillen), Agnès, 263, 273, 304—306; — Catherine, 260, 285, 292, 305, 310.
Waillhem, 279, 306; — Jean van, 295, 306.
Wallo ex Eduwale, Anne Marguerite de, dame de Nunen, 119.
Waltelinus, 169.
Walter, juré de Strigau, 173, 174.
Walter de Hogem, échevin de Maestricht, 187, 188.
Wambus, Arnold, 294; — Catherine, 297; — Christine, 264; — Gérard et Hubert, frères, 294; — Hedwige, 298; — Henri, 279; — Jean, 268.
Wanssum, 16, 106.
Warsage, 142.
Wassenberg, *Wassenberch,* 172, 209.
Wassenbergh, Jean de, voir Jean.
Watervalle, Wolter de, voir Wolter.
Weeren, Nicolas, 274.
Weeven, Hilken, 298.
Weert, 2, 56, 72.
Wehren, I., 21.
Weimar, M. A. baronne de, 35.
Weismes, près Malmedy, 133, 135.
Welkenraedt, 142.
Well, 14, 23, 24, 103, 104; — Anne Marie, dame de, 14.
Welne, Goffinus, voir Goffinus.
Welsdall, Aussem de, 269.
Welpsdal, Arnold de, voir Arnold.
Welten, 12.
Welters, C., 28.
Wener, Jean dit, voir Jean.
Wenneken, Jean, curé d'Ottersum, 20.
Wernire, René, 262.
Werst, Jean de, voir Jean.
Werver, Nicolas de, voir Nicolas.
Wesel sur Rhin, 133.
Wessem, 5.
Wetzell, Herman, 285.
Weustenraad, 86.
Wevers, Mathias, 310.
Weynartz, Adélaïde, voir Adélaïde.
Wic, Gérard de, voir Gérard.
Will, Jean Henri, curé de Eygelshoven, 15.
Willems, P. G., bourgmestre de Schimmert, 31.
Wilmer, G. P., évêque de Bois-le-duc, 44.
Wilmot, Guillaume dit, voir Guillaume.
Wilre, Stacius, voir Stacius.
Winand de Berge, 205.
Winand dit Borneken de Heze, bourgmestre de Maestricht, 205.

Digitized by Google

Winand de Cigno, échevin de Maestricht, 212, 214, 216, 220, 222, 224, 226; — échevin de Lenculen, 194, 195.
Winand Equi, 169.
Winand dit Gruter, 183.
Winand de Houthem, 201.
Winand Meus, prêtre, 239.
Winand dit Pape, 189.
Winandi, Jean, 287.
Winants (Winantz), Gérard, 281; — Henri, 258, 272; — Jacques, 281, 291; — Thierry, 258, 272, 277, 297, 299, 301, 302, 304.
Winricus dit Monachus, procureur de la cour de Liége, 163, 165, 180.
Winricus de Sollyer, 236.
Winthagen, Jean Pierre, 79.
Witjans, 307.
Witsebeyn, Arnold, voir Arnold.
Wittelsbach-Bavière, maison de, 112.
Wittem, 117.
Witten, Herman, 275.
Wolter, prêtre à Saint-Pierre lez Maestricht, 170.
Wolter, fils de Wolterus Virgiferi, 234.
Wolter Custers, 177.
Wolter de Hoegem (Hoghem, Hogheim), échevin de Maestricht, 200—203, 205, 211, 217, 218, 224.
Wolterus Virgiferi, 234.
Wolterus de Watervael (Watervalle), 193, 203.
Wenck, 142.
Würtemberg, 138.
Wyc (Wyck), Adam, Gérard, Guillaume de, voir Adam, Gérard, Guillaume.
Wyc dit de Jecora, Macaire, voir Macaire.
Wyckerslooth, baron de, évêque de Bois-le-duc, 44, 68, 71, 72, 81.
Wyenhorst, Jean Sybert de, 118; — Marie Marguerite de, sa fille, abbesse du Munster de Ruremonde, 118.
Wyers, W., 21.
Wygerus, 177.
Wyhe, Marie de, 118.
Wylders, Guillaume, fondeur de cloches, 11, 12.
Wylre, 48.
Wynandsrade, 11, 12.
Wynen (Winen), Jean, 270; — Pierre, 255, 269, 284, 295, 309.
Wynhoven, Arnold, 106; — Béatrice, 104; — Jeanne Marguerite, 106.
Wynhuys, Jacques int, voir Jacques.
Wys, Henri de, 63, 64.
Wyshaegen, 247; — Gertrude, voir Gertrude.
Wysken, Pierre dit, voir Pierre.

X.

Xhendremael, 143.

Y.

Ymbennes, Jean de, voir Jean.
Yndt, M. J. van, 33.
Yseren, 288.
Yseren, Henri de, voir Henri.
Yttere, Roef de, voir Rudolphe.
Ywan Fabri, 305.
Ywan, Mechtilde, voir Mechtilde.

Z.

Zanderi, Arnold, 309.
Zanders, Bele, 300, 311; — Catherine Marie, 107.
Zaunbrechers, Martin, écoutête de Eygelshoven, 29.
Zegman, Jean dit, voir Jean.
Zegraedt, H. M., baronne de, 27.
Zewigis, épouse de Gérard Knobben, 265.

Digitized by Google

Zeewig, épouse de Guillaume Rouvers, 302.
Zewig Godscalci, 310.
Zewig Risschen, 258.
Ziba, 208.
Zibde, Agnès, Nicolas, voir Agnès, Nicolas.
Zyben, 167.
Zittard, 281.
Zürcher, F., 107; — J. W. P. A., 107.

Digitized by Google

PLANCHES.

Portrait de Mgr. Louis Hubert Rutten . . . . . pag. 39
Eglise et maison du chapelain à Swolgen 22 février 1900 „ 161

Digitized by Google

TABLE DES MATIÈRES.

Liste des membres . . . . . pag. III
Réunion des membres . . . . . „ X
Rapport du secrétaire . . . . . „ XI
Rapport du trésorier . . . . . „ XIII
Rapport du conservateur . . . . . „ XIV

Pag.

I. Klokopschriften in de provincie Limburg, par J. H. A. Mialaret 1-35

Kort overzicht van het klokkengieten . . . 3
Opschriften met unciaalletters 5
Opschriften met fractuurletters 7
Opschriften met latijnsche letters 13

II. Leven en werken van Mgr. Ludovicus Hubertus Rutten, stichter der Congregatie van de Broeders der Onbevlekte Ontvangenis te Maastricht, par Frère Hyacinthe 37-99

Een woordje vooraf 38
Eerste hoofdstuk. — Geboorte, jeugd, studiejaren, wijding 39
Tweede hoofdstuk. — Roeping. Voorbereiding 45
Derde hoofdstuk. — Het Levenswerk . . . 51
Vierde hoofdstuk. — Het levenswerk groeit . 57
Vijfde hoofdstuk. — Het „Conventje van St. Mathias" 70
Zesde hoofdstuk. — De militaire weezen van Mgr. Baron van Wyckerslooth 71
Zevende hoofdstuk. — De Zusters Ursulinen. 72
Achtste hoofdstuk. — Mgr. Rutten in zijn verlaten woning 80
Negende hoofdstuk. — De Zusters van St. Jozef op de Kommel 82
Tiende hoofdstuk. — De Jezuïeten 83

Digitized by Google

Pag.

Elfde hoofdstuk. — De Zusters van Barmhartigheid of Soeurs de la Miséricorde . . . 85
Twaalfde hoofdstuk. — Enkele vreugdedagen 88
Dertiende hoofdstuk. — Lijden en dood . . 91
Veertiende hoofdstuk. — Enkele losse aanteekeningen 95
Genealogische aanteekeningen 98

III. Bijdrage tot de geschiedenis van het Schoolwezen in de parochie Swolgen, par M. J. Janssen . . . 101-109
De Kapelaans-schoolmeesters 101
Hulponderwijzer 108
Schoolgebouwen en onderwijzerswoning . . 108

IV. Notes sur le Munster de Ruremonde, par Louis Baron de Crassier 111-125
I. Les Abbesses 112
II. Armoiries dans les cloîtres 120

V. Les noms de Visé et Maestricht, par J. Langohr . . 127-143
Chap. I. — Notions générales sur la voirie ancienne 127
Chap. II. — Les éléments des noms de Maastricht et de Visé 129
§ 1. 1e Section. — Idée générale de tendance et de mouvement 130
2e Section. — Idée générale de passage, voie 131
§ 2. Le radical hydronymique *as* composant interne 132
§ 3. Les radicaux *ap* et *as* superposés > paas 133
Le nom de Visé 134
3e Section. — Var. *maas (maaz)* 135
§ 4. Les composants finaux *tricht, atum* et *az* 136
Chap. III. — Hydronymie et voirie locales . . 137
§ 1. Hydronymie locale 137
1e Section. — Le rad. *as* simple . . 138
2e Section. — Formes hydronymiques superposés au nom *as* 138
3e Section. — Forme hydronymique et nom de voie superposés au nom *as*.
§ 2. Voirie locale 140
1e Section. — Via Maastricht . . . 140
2e Section. — Via Visé 142

Digitized by Google

Pag.

VI. **De eerste bewoners van Zuid-Limburg in den historischen tijd, par Dr. G. Gorres S.J.** 145-159
I. Woonplaats der Eburonen 146
II. Herkomst der Tongeren 148
Conclusie 158

VII. **Schepenbrieven van het kapittel van O. L. Vrouw te Maastricht, par Dr. P. Doppler** 161-249

Een woord vooraf 161

VIII. **Necrologium der kerk van Valkenburg, par Dr. P. Doppler** 251-312

IX. **Table Alphabétique** 313

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google